CRONIN

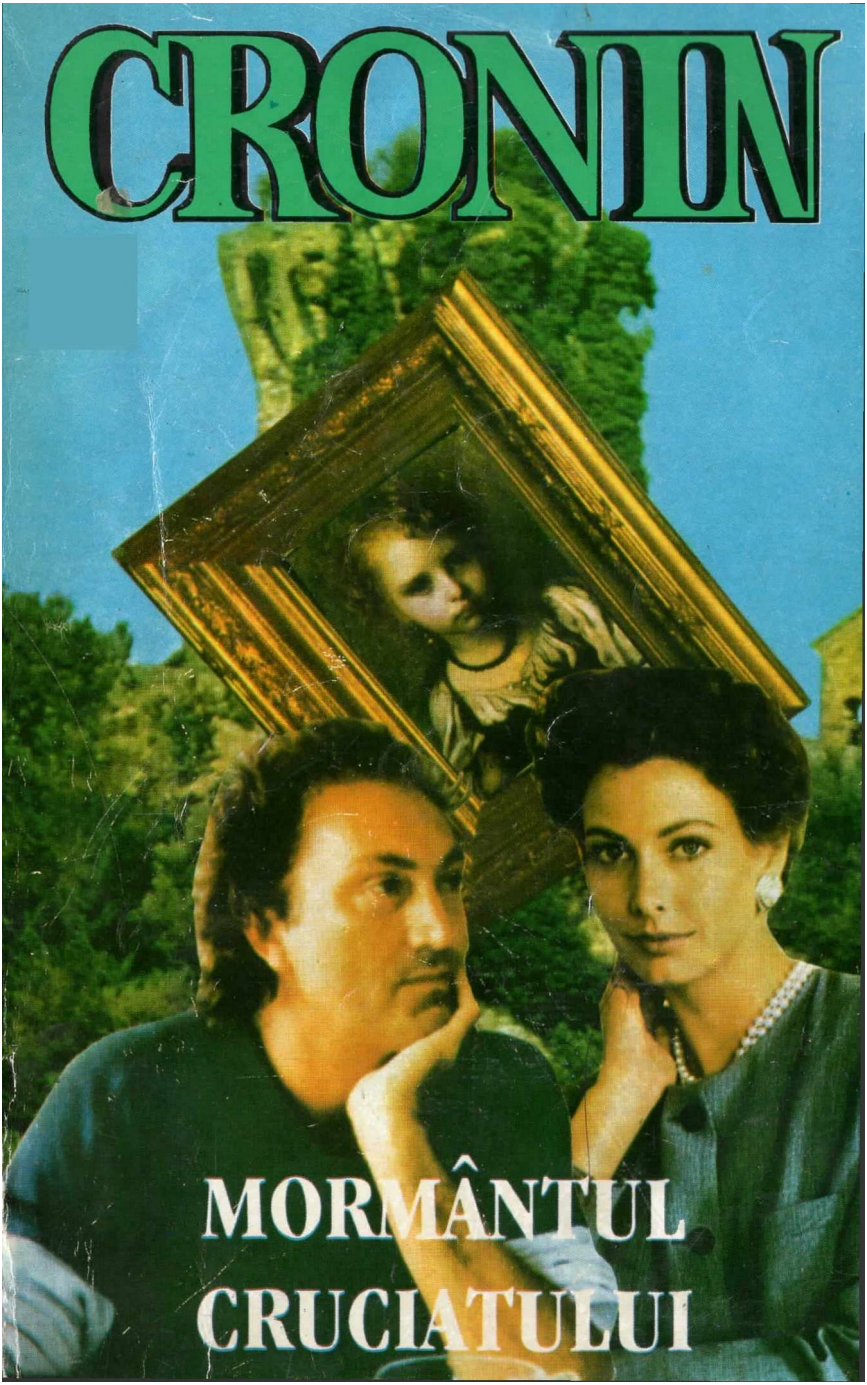

MORMÂNTUL CRUCIATULUI

ARCHIBALD JOSEPH CRONIN

Mormântul cruciatului

Traducere: Nicoleta Diaconescu

Editura Celina
Craiova

Cuprins

PARTEA ÎNTÂI 5
CAPITOLUL 1 6
CAPITOLUL 2 12
CAPITOLUL 3 19
CAPITOLUL 4 24
CAPITOLUL 5 33
CAPITOLUL 6 41
CAPITOLUL 7 49
CAPITOLUL 8 59
CAPITOLUL 9 65
CAPITOLUL 10 74
CAPITOLUL 11 81
PARTEA A DOUA 90
CAPITOLUL 1 91
CAPITOLUL 2 97
CAPITOLUL 3 103
CAPITOLUL 4 109
CAPITOLUL 5 116
CAPITOLUL 6 121
CAPITOLUL 7 135
CAPITOLUL 8 142
CAPITOLUL 9 147
CAPITOLUL 10 155
CAPITOLUL 11 163
CAPITOLUL 12 168
CAPITOLUL 13 173
CAPITOLUL 14 177
PARTEA A TREIA 185
CAPITOLUL 1 186
CAPITOLUL 2 192

CAPITOLUL 3 196
CAPITOLUL 4 203
CAPITOLUL 5 206
CAPITOLUL 6 211
CAPITOLUL 7 219
CAPITOLUL 8 227
CAPITOLUL 9 232
PARTEA A PATRA 237
CAPITOLUL 1 238
CAPITOLUL 2 246
CAPITOLUL 3 252
CAPITOLUL 4 261
CAPITOLUL 5 268
CAPITOLUL 6 275
CAPITOLUL 7 280
CAPITOLUL 8 286
CAPITOLUL 9 292
CAPITOLUL 10 299
CAPITOLUL 11 312
CAPITOLUL 12 316
CAPITOLUL 13 322
CAPITOLUL 14 329
CAPITOLUL 15 335
PARTEA A CINCEA 343
CAPITOLUL 1 344
CAPITOLUL 2 355
CAPITOLUL 3 361
CAPITOLUL 4 373
CAPITOLUL 5 380
CAPITOLUL 6 388
CAPITOLUL 7 400

PARTEA ÎNTÂI

CAPITOLUL 1

SE ÎNSERA ŞI O LUMINĂ SIDEFIE ÎNvăluia dealurile, conturându-le curbele graţioase. Din iarba argintată de ploaie se ridica o ceaţă ce-şi agăţa pânzele de boschete, brodându-şi dantelele până-n depărtări. În părţile albicioase, aidoma unor cupe uriaşe, se oglindea imaginea aurie a lunii ce se ivea la orizont; dolofană şi înclinată ca ochiul unui pisoi ghemuit pe creasta dealului, gata să tresalte.

În această tăcere luminoasă, dintr-o bisericuţă catolică atât de mică, atât de pierdută în ascunzişurile acestui ţinut împădurit, încât în ciuda liniilor sale desluşite, a clopotniţei pătrate şi a pietrelor acoperite de muşchi, părea ireală – ţâşni o siluetă lungă, neagră, însoţită de scrâşnetul unei uşi care se închise cu un zăvor greu: rectorul din Stillwater, Bertram Desmonde.

Cu capul descoperit, cu pelerina pe umeri, strivind sub picioare dalele năpădite de licheni, el depăşi cele două mari tise noduroase – dintre care cea mai tânără putea să fi furnizat, cu cinci secole mai înainte, arcuri pentru luptătorii din Sussex – şi trecu bariera, ieşind în cărare.

Mişcat de limpezimea serii, invadat de o profundă bucurie interioară, se cufundă în contemplarea moşiei sale: două sute de acri, întinzându-se de la pădurea de fagi din Ditehley până la terenurile nisipoase care mărgineau drumul de la Stillwater. Departe, circul din Chanctonbury se profila la răsărit, şi mai jos, în mijlocul copacilor, se distingea baroc şi familiar, turnuleţul din Broughton Court. La apus, pădurea se întindea, tăiată

numai de o carieră de var – plagă fără sânge – până la găvanele, considerate vechi tunele romane, dar care nu erau, desigur, decât vestigiile unei foste cărămidării. Apoi veneau căsuţele muncitorilor – şase la rând, precum ciupercile – şi de cealaltă parte a drumului, luminile licărinde ale satului, iar jos, intens luminat, presbiteriul.

Masiv, ca toate construcţiile georgiene, cu ferestrele prevăzute cu intrânduri, cu porticul flancat de coloane canelate, şi – fermecătoare concepţie – împodobit cu o terasă, presbiteriul era o adevărată construcţie de ţară ridicată în 1780 de rectorul Hilary Desmonde, străbunicul său, în piatră albă din ţinut – cariera – invadată acum de vegetaţie. Vestigii ale unei construcţii Tudor se mai găseau încă la şură şi la grajduri, în dependinţe, în încântătorul zid bătrân de silex şi galet ce înconjura grădina mare de zarzavat. Înconjurat de gazonul fraged, mărginit de ronduri de lalele şi de ciuboţica cucului, cu terenul plantat cu trandafiri, cu hexagonul regulat al cadranului solar, cu perii bătrâni încărcaţi de flori, aliniaţi precum copiii într-un cor în faţa altarului, cu stejarul uriaş umbrind aleea nisipoasă, această casă, acest mic palat rustic, acest „cămin” al familiei Desmonde de atâţia ani, umplea în această seară mai mult decât orice, inima rectorului cu o mândrie plină de căldură.

Strămoşii săi fuseseră demni camarazi ai lui Wilhelm Cuceritorul. Unul din ei, nobilul Desmonde, care luase parte la Cruciade, se odihnea sub o efigie de marmură, al cărui vas fusese spart, vai, de vandalismul unor turişti, în bisericuţa din Down. Dacă tradiţia nu i-ar fi alterat – nu s-ar putea spune corupt – numele, acest mausoleu nu l-ar fi identificat complet cu bunul şi bogatul pământ din Sussex? Ei şi-au servit merituos ţara urmând cele trei căi deschise unui nobil: biserica, justiţia şi armata. După un lung şi folositor serviciu la frontierele Afganistanului, fratele său Hubert, se retrăsese la Simla Lodge, aflată la 15 mile depărtare de Stillwater – cu grad de general. El mai păstra totuşi legătura cu Ministerul de război şi-şi

folosea timpul liber pentru cultivarea ştiinţifică a perelor. O singură dată, demult – încât abia-şi mai amintea – familia sa se abătuse de la regulă: când, la începutul domniei reginei Victoria, un Joseph Desmonde, fratele bunicului rectorului, începuse să fabrice furnituri ecleziastice. Dar această abatere, oricât ar fi fost de regretabilă, avea o scuză: întreprinderea era de „bon ton” şi se arătase profitabilă.

— Bună seara, domnule rector.

Pradă reveriei, rectorul nu-l observase pe bătrânul Mould – grădinarul şef şi deopotrivă paracliserul său – care urca pe cărare, şchiopătând uşor.

— Bună seara, Mould. Am închis uşa şi te poţi întoarce cu mine.

Tăcu, nevrând să dea în vileag impulsul care, contrar obiceiurilor lui, îl condusese la biserică, dar, împins de un acces de bucurie, nu se putu stăpâni să adauge:

— Stephan soseşte astă-seară.

— Cum aş fi putut să-l uit, domnule rector? Este o veste atât de bună! Sper că va avea timp să meargă cu mine la iepuri. Îl vom vedea în curând la catedră, conchise el.

— Nu încă, Mould. Ştiu bine că ţi-ar place mai mult să asculţi un tânăr paroh de curând ieşit de la Oxford, decât un bătrân nătărău ca mine.

— Nu, domnule rector. Nu spuneţi asta. Eu n-am servit cincizeci de ani familia Desmonde fără a-i cunoaşte calităţile. Orice s-ar spune, predicile lor vor fi întotdeauna cele mai bune din comitat.

Nu mai lipsea decât această probă, emoţionantă de loialism feudal, pentru a împlini buna dispoziţie a rectorului. Parfumul ciuboţicăi cucului, subţiratecul behăit al mieilor, adăpostiţi pentru noapte în spatele grajdurilor de răchită, îi încălzeau inima. „Ah, dulce Engliteră!”, gândi el, având în vedere această mică parohie – navă a sufletului plutind sub clar de lună – care va fi a lui Stephen, inviolabilă, imuabilă, eternă.

— Vom avea nevoie de ajutor pentru bagaje. Să mi-l

trimiţi pe Albert!

Îl părăsi pe bătrânul paracliser în faţa casei mici şi pătrată a îngrijitorului şi câteva minute mai târziu se afla în holul vast de la intrarea presbiteriului, întinzând pelerina fiicei sale, Caroline care, ca întotdeauna, se afla acolo, gata să-l primească.

— N-a sosit încă?

Rectorul îşi frecă mâinile: datorită plafonului foarte înalt şi a dalajului de mozaic, în hol se simţea răcoarea serii, abia potolită de ţevile zgomotoase şi fierbinţi ale caloriferului.

— Nu, tată. Dar nu va întârzia. Claire s-a dus să-l aştepte la gară cu maşina cea nouă.

— Va trebui să cumpărăm şi noi o maşină.

O lumină amuzantă destinse pentru moment trăsăturile austere ale rectorului.

— Ne va fi foarte utilă în vizitele noastre parohiale.

— Vorbeşti serios, tată?

Spiritul ei practic lua totul în serios.

— Ştii doar că tu nu suporţi mirosul benzinei şi praful. Şi cabrioleta pe care o conduc eu nu-ţi ajunge?

Întoarcerea lui Stephen o tulburase vizibil. Ridică inconştient tonul şi pe figura sa deschisă – amprentă a seriozităţii – se putea citi agitaţia. Privirea absentă a tatălui ciulind urechea pentru a auzi zgomotul roţilor pe pietrişul aleii, fu pentru ea o ofensă. Îşi plecă privirea şi trupul ei bondoc, proptit pe două picioare masive, părea să se gârbovească. Nu va măsura oare niciodată profunzimea devotamentului ei, nu va înţelege într-o zi că singura ei dorinţă era să-l servească. Abia trezită, după ce-şi aranjă în grabă toaleta, fără a se uita în oglindă, suporta povara grea a casei, discuta cu bucătăreasa, stabilea meniurile părinţilor, aşeza florile, inspecta grădina şi ferma, se ocupa de curier, de bolnavi, de arheologii decrepite, de bandele de turişti veniţi cu maşina de la Littlesea, pentru a vedea mormântul, şi mai găsea chiar timp să se îngrijească de lenjeria tatălui şi să-

i tricoteze ciorapi. Şi pe deasupra, suferea de un guturai urâcios, trebuind să-şi şteargă mereu nasul cu batista.

— Mama ta va coborî?

Pusese întrebarea cu prudenţă.

— Nu cred. În după-amiaza asta a trebuit să-i fricţionez fruntea cu apă de colonie. Dar migrena persistă.

— Vom fi deci, patru la masă.

— Numai trei. Claire mi-a telefonat să mă anunţe că, spre regretul ei, nu va putea rămâne.

— E păcat. În sfârşit... va fi altă dată.

Tonul său exprima regret dar fiica înţelese că în ciuda interesului pe care îl avea pentru Claire, – fata lady-ei Broughton de la castelul vecin – şi deşi el aproba legătura tacită care exista între ea şi fiul său mai mare, în fundul sufletului nu era nemulţumit de a-l avea în prima seară numai pentru el...

Surprinzător pentru ea, vorbi cu voce calmă:

— Nu am terminat încă de dactilografiat notele tale pentru predica de mâine. Când pleci la Charminster?

— Ah, după dejun, desigur. Canonicul este foarte rar acolo la ora unu.

— Atunci la două. Te voi conduce.

Şi deodată cu o expresie de gelozie în priviri:

— Ai un aer obosit, tată, şi ziua de mâine va fi grea. Stephen să nu te reţină prea mult!

— Nu te nelinişti, Caroline. Dar nu se aude cumva zgomotul maşinii?

Se auzea într-adevăr un uşor huruit. Rectorul se îndreptă spre uşa pe care o deschise cât era de mare. Un mic automobil, vibrând puternic tocmai se oprise la căpătul peronului şi două siluete ieşiră din el nu fără greutate.

— Stephen!

— Ce mai faci, tată... şi tu Caroline? Davie nu este aici?

— Nu încă... Vacanţa lui începe luni.

În fasciculul de lumină care cădea din portic, se încadra un tânăr de statură mai mult decât mediocră, îmbrăcat în

negru, luptându-se cu o valiză din piele, cu o figură ştearsă, cu nări fremătânde, frunte înaltă dar îngustă, mult prea serioasă. În spatele lui, mergea fără grabă pentru a nu stânjeni efuziunile familiare, o tânără cu palton de tweed şi mănuşi de automobilist. Sub pălăria cu voaletă, care amintea de o brioşă, şi pe care nu o purta decât pentru a se supune insistenţelor mamei sale, îşi păstra totuşi farmecul, reflex al unei educaţii ce răzbătea şi din conversaţie.

— Am lăsat o parte din bagaje. În maşinuţa mea nu era loc pentru ele.

— Nu te nelinişti, dragă Claire. Vom trimite mâine să le aducă…

Cu un gest aproape părintesc, rectorul îi luă braţul.

— Dar nu poţi rămâne cu noi astă-seară?

— Aş vrea, dar mama primeşte oameni din sat… Un comitet de agricultori… de fermieri…

— Cei mari au astfel de obligaţii. Ce seară frumoasă!

— Admirabilă! Pe drum era lumină ca în plină zi…

Ea-şi întoarse capul, lăsând privirilor doar profilul ei fin. Vocea i se îndulci.

— A fost foarte frumos, nu-i aşa Stephen?

— O plimbare plăcută, zise el întrerupând, nu fără efort, tăcerea în care stătuse până atunci. Şi încercând să adopte o lejeritate ce nu-i stătea în obicei, adăugă:

— Dar, pe coastă, am crezut de-a binelea că ar trebui să coborâm şi să dăm o mână de ajutor.

— La urcuşul de la Ambry, zise Claire râzând. Nu-mi cunosc încă bine maşina.

Surâdea mereu în umbra pridvorului.

— Dar nu vreau să vă reţin. Noapte bună! Veniţi să ne vedeţi curând… Mâine dacă este posibil. Şi îngrijeşte-ţi guturaiul, Caroline.

După ce tânăra plecă, Bertram Desmonde îşi luă fiul de braţ şi intrară în casă.

— Mă bucur să te revăd, Stephen. Tu nu poţi să ştii… În sfârşit… cum ai părăsit Oxfordul? Şi ce mai faci? Trebuie

să-ţi fie foame. Urcă să-ţi vezi mama. Şi coboară, desigur, la cină.

Cu ochii şi nasul roşii în răcoarea nocturnă, Caroline luă un pachet de cărţi uitate pe pervaz. Cu un aer încântat, rectorul îşi privea fiul care urca vioi scara.

CAPITOLUL 2

DUPĂ O CINA EXCELENTA – BINE servită de cele două bone care, în ciuda originii lor rurale, fuseseră admirabil instruite de Caroline, – rectorul, bine dispus, îl conduse pe Stephen în biroul său.

Perdelele erau trase, în şemineu ardea un jucăuş foc de cărbuni. La casa parohială încălzirea nu era poate modernă dar şemineele erau largi şi combustibilul nu lipsea niciodată. Camera era primitoare în ciuda striaţiunilor din tavan, ambianţa ecleziastică era subliniată de cilindru conţinând predicile de la Pusey, calendarul religios şi o etolă purpurie pliată. Două fotolii de piele uzate, flancau vatra. Un rastel cu geamuri se sprijinea pe un perete. Altul în faţa lui conţinea vechi piese saxone, rezultate ale cercetării arheologice ale rectorului. Deasupra şemineului, două crevase cu mâner de os se încrucişau peste un cap de vulpe.

După-amiază, Bertram coborâse în pivniţă şi, nu fără solemnitate, pusese pe birou o sticlă prăfuită, îi scosese neîndemânatic dopul şi umpluse cu porto două pahare. Nu se atingea decât rareori de alcool, nu fuma, dar tradiţia familială cerea ca acest protocol să fie îndeplinit.

— Chiar bunicul tău a pus acest vin în sticle, zise el, arătând în lumină vinul purpuriu, cu aerul unui cunoscător. Este un Graham… din 1876.

Stephen, care detesta vinul porto, scoase un murmur de încuviinţare, ducând paharul la buze. Ca un actor versat, el îşi juca cât mai bine rolul ce i se impunea.

— Pare foarte deosebit, tată.

Cuvântul îi plăcea rectorului.

— Da, bunicul tău era un om chibzuit. Chiar el a instalat acest stativ pentru sticle, jos în beci. De la drenarea câmpiei din partea de sud, în 1878, i-a rămas o jumătate de căruţă de conducte din ceramică. Fiecare din ele putea ţine cu uşurinţă o sticlă. A înţeles şi le-a zidit în pivniţă, ca nişte faguri de albine. Nu că ar fi fost un mare băutor. Dar îi plăcea să-şi bea sticla de bordo după o zi petrecută cu câinii săi. La şaizeci de ani, el mai vâna.

— Un om remarcabil.

— Un bărbat excelent, un adevărat nobil de ţară englez.

Rectorul scoase un suspin.

— Cine ar putea să-şi dorească un epitaf mai frumos?

— Bunica, de asemenea, se grăbi să spună Stephen care în cursul călătoriei de la Oxford pierdut în gândurile sale neliniştite, în timp ce trenul alerga traversând câmpii, livezi şi păduri – hotărâse să se arate afectuos fără rezerve. El continuă fără abatere. – Mould mi-a povestit numeroase istorioare pe seama lor.

— Ah! da, le-a fost foarte devotat. Ca toţi oamenii lor. Dar ea îl ţinea din scurt.

Amintirile înduioşau privirea rectorului.

— Ştii că bătrâna doamnă se îngrăşase foarte mult la sfârşitul zilelor. Atât de mult încât se deplasa cu greutate şi rareori îşi părăsea fotoliul rulant pe care Mould, fiul grădinarului, era însărcinat să-l împingă, pentru şase pence supliment la salariul săptămânal. Era o onoare deosebită dar cam obositoare, mai ales când bunica vroia să meargă în sat şi când el trebuia să o ridice de-a lungul coastei de la Ambry Hill. Într-o zi călduroasă de vară, tânărul Mould, ajungând pe creasta pantei, se opri, şi pentru a-şi şterge sudoarea, îşi trecu o mânecă pe frunte. Dar lăsă fotoliul care începu să ruleze singur, luă viteză, angajându-se în coborâre şi trecu cotitura într-un fel înspăimântător. Bietul băiat, era împietrit de groază. Se credea deja ucigaşul stăpânei sale. Scoţând un strigăt de

spaimă, ţâşni în urmărire. Ajuns jos…

Stephen schiţă un surâs; el cunoştea anecdota pe dinafară… o găsi acolo pe bunicuţa foarte calmă, în piaţa satului, târguind cu măcelarul o ciosvârtă de carne de vacă.

Surâsul lui Bertram se şterse.

— Era o femeie de neînfrânt. Foarte miloasă. Şi devotată satului său. Opt săptămâni după moartea tatălui meu l-a urmat în mormânt.

Rectorul se gândea la propriul său menaj. Afară se auzi o cucuvea. În oficiu, la capătul culoarului, Caroline aranja borcanele de murături mişcându-le fără rost. Bertram se îndreptă şi bău o gură de porto. Trebuia – simţea asta – să rupă tăcerea care ameninţa să devină jenantă. De ce această stranie încurcătură de fiecare dată când se găsea singur cu fiul său? Oare tocmai pentru că îl iubea prea mult? Această tulburare nu o încerca niciodată cu ceilalţi fii ai săi. Caroline îi era dragă, desigur, şi îi recunoştea fermitatea caracterului; era un sprijin de nădejde. Dar lipsa farmecului şi a frumuseţii care o condamnaseră, era sigur, la celibat, îi rănea inconştient orgoliul familial. Cât despre Devie, fiul cel mic, care se apropia de treisprezece ani, dragostea pe care i-o purta se amesteca, vai, cu tristeţea, dezamăgirea şi mila. Să te gândeşti că unul din fii tăi, un Desmonde, era epileptic şi că între crize avea tendinţa de a se bâlbâi!

Rectorul îşi stăpâni cu greu un suspin. Nu trebuia să se lase copleşit. Era periculos. Şi totuşi, cum să procedeze altfel?

— Sunt fericit că ţi-ai terminat studiile la Oxford atât de strălucit!

— Ştiu eu? Cam spre sfârşit nu mă mai interesa nimic.

— Am trecut şi eu prin asta când am părăsit Trinity… şi totuşi aveam vocaţie, ca şi tine.

Stephen continuă să tacă. Cum să-i spună că el detesta facultatea? Adică această uscăciune, această obositoare superioritate, această îndepărtare de la viaţa adevărată,

această constantă preocupare pentru sporturi fără interes, acest studiu neîncetat al unor limbi moarte care l-au împins, prin spirit de contradicţie, la perfecţionarea cunoştinţelor de franceză şi spaniolă şi peste toate… onoarea carierei care vroiau să i-o impună.

— Îţi meriţi din plin vacanţa, reluă rectorul. Claire te aşteaptă pentru a juca tenis şi unchiul Hubert te invită la Chillingham… Excelent somonul de la cină, nu-i aşa?… Îl vei întâlni acolo pe vărul tău, Geoffrey, care este în permisie.

Stephen tăcea în continuare. Şi pentru prima dată, Bertram crezu că descoperă pe faţa fiului său, în pasivitatea lui, semnele oboselii. Era mai palid ca de obicei, ochii cenuşii păreau măriţi; încă din copilărie avusese o sănătate mai delicată. „Nu este prea solid”, gândi tatăl, neliniştit. „N-aş vrea să cred că se va îmbolnăvi”.

— În mod sigur ai nevoie de repaos, zise el prompt. Este inutil să te duci la Misiune înainte de iulie. Admiţând că-ţi vei petrece cinci luni la Londra, până la Crăciun – sezon care convine perfect – te vei putea organiza.

Stephen se pregătea de „luptă”. De câte ori îşi imaginase el acest moment înspăimântător, de câte ori încercase să-l grăbească urmând sfatul prietenului său, Glyn, de câte ori scrisese duzini de scrisori pe care imediat le rupsese. Sosise timpul pentru aceasta, dar se simţea fără putere, cu sufletul gol.

— Tată… Aş vrea să-ţi vorbesc.

— Da? zise rectorul pe un ton încurajator, dând uşor din cap.

Se lăsă tăcere. „Bani?” gândi el plin de blândeţe. „Probabil câteva datorii de student”. Apoi, cuvintele fiului veniră sacadate, izbitoare:

— Nu vreau să intru în Ordin.

Expresia feţei părinteşti se schimbă. Surpriza, stupefacţia îi înghеţaseră trăsăturile.

— Să nu intri în Ordin? repetă rectorul cu un aer

perplex.

— Nu sunt făcut pentru Biserică... Nu iubesc oamenii... Nu am simţul organizării... N-aş şti să ţin onorabil o predică. Chiar cu preţul vieţii mele...

— Asta va veni...

Bertram se îndreptase şi sprâncenele i se încruntară.

— Propriile mele predici nu sunt prea strălucite. Dar ajung...

— Nu e numai asta, tată. Această misiune nu mă interesează... N-aş şti cum să te succed aici...

Vocea spartă a fiului confirmă rectorului prima impresie.

— Eşti foarte obosit, băiatul meu, zise el blând. Şi noi am cunoscut câteodată descurajarea. Te vei simţi mai bine după câteva plimbări bune pe dealurile noastre.

— Nu, tată.

Gâfâind, Stephen îşi adună toată energia.

— Este vorba de un sentiment pe care îl încerc de mai multă vreme. Nu mă pot încătuşa aici... Nu pot accepta această viaţă înşelătoare şi goală.

Ce îndrăznise să spună? Durerea pe care o citea în ochii tatălui îl făcea nefericit. Tăcerea era insuportabilă. Apoi:

— Nu ştiam că aşa vei numi tu parohia Stillvater. Este mică poate, dar nu trebuie să ne judecăm rolul în ţinut, numai după dimensiunile sale... — Nu mă înţelegi, tată. Iubesc Stillvaterul... Este casa mea, căminul meu. Şi cunosc stima şi respectul ce ţi se poartă. Nu, este altceva... Trebuie să înţelegi... aspiraţiile mele... Ceea ce vreau să fac cu viaţa mea...

Rectorul se reculese brusc şi aruncând fiului său o privire în care înţelegerea se amesteca cu mirarea, reveni: – Stephen... Dar nu e oare o nebunie...

— Ba da, tată!

Tăcerea care căzu, vibra din nou între ei. Reverendul se ridică şi începu să se plimbe prin cameră, mai întâi încet, apoi din ce în ce mai repede. În sfârşit, nu fără efort, se

calmă şi se apropie de Stephen.

— Dragul meu fiu, zise el cu gravitate, n-am încercat niciodată să te leg de mine făcând apel la simţul datoriei. Chiar când erai foarte tânăr, înainte de a fi mers la şcoală, am ţinut să-ţi câştig sentimentele de afecţiune şi respect. Dar trebuie să cunoşti până la ce punct m-a susţinut dorinţa de a te vedea succedându-mă. Stillvater este totul pentru mine... Pentru noi toţi... Împrejurările vieţii mele... mama ta, o invalidă... Sănătatea şubredă a lui Davie... tu eşti primul meu născut, lasă-mă să-ţi spun, fiul meu prea iubit... m-au făcut să-mi pun în tine toate speranţele.

Vocea îi tremura uşor.

— Totuşi vreau să uit toate acestea, pentru moment. Nu pentru mine, ci numai la tine, îţi jur, mă gândesc când te conjur să uiţi acest vis, această himeră. Tu o ştii... trebuie...

Stephen lăsă ochii în jos, pentru a nu mai vedea buzele crispate ale tatălui său.

— Viaţa mea îmi aparţine...

Pe sub masca respectului răzbatea sfidarea.

— Nu pentru acest gen de viaţă... nu te va duce decât la dezastru. Să-ţi ruinezi un viitor strălucit, să-ţi compromiţi cariera pentru un capriciu... Asta înseamnă o necuviinţă în faţa lui Dumnezeu. Şi Claire... Ce va deveni ea, pentru numele cerului? Nu, nu. Tu eşti prea tânăr pentru vârsta ta, Stephen. Tu dai acestei idei o importanţă pe care nu o are. Peste câţiva ani, nu vei face decât să surâzi...

Ghemuit în fotoliu, cu sângele în obraji, cu ochii plecaţi, Stephen nu-şi găsea cuvintele. În acest moment, şi fără a exagera, îşi ura tatăl... şi în acelaşi timp se simţea învins de atâta afecţiune. Din punctul său de vedere, tatăl avea dreptate. Un val cald de amintiri din copilărie îl invada, sufocându-l... Plimbările fericite la Ambry, în cabrioletă; tatăl său ţinând frânele cu o mână leneşă, Carrie cu un şorţuleţ alb, Davie purtând primii săi pantaloni; picnicurile

la malul râului Avon, soarele cald pe apa rece, un răţoi zburând peste stufărişul prin care barca îşi croia drum; cântecele familiare în jurul pomului de Crăciun, geamurile ferestrelor pudrate cu zăpadă... cum să rupi legături atât de duioase?

Bertram se aplecă şi-şi sprijini uşor mâna pe umărul fiului său.

— Crede-mă, aici este toată fericirea ta, Stephen. Tu nu poţi... tu nu vei avea puterea să mi te împotriveşti.

Stephen nu încercă să-şi ridice privirea. Simţea că îl vor podidi lacrimile. Era învins... Deocamdată, cu toate că se pregătise să lupte cu curaj, încât îi jurase lui Glyn să învingă.

— Foarte bine, murmură el cu toată amărăciunea unui suflet tandru şi pasionat pe care înfrângerea îl copleşise. Pentru că mi-o ceri, voi merge la Misiune... vom vedea ce-mi va aduce aceasta.

CAPITOLUL 3

RECTORUL URCA ÎNCET SCARA. SENtimentul de uşurare pe care-l încerca nu-i micşora plictiseala care-l copleşise deodată, nici neliniştea care-i chinuia. În faţa uşii ezită, cu capul plecat ca şi cum ar fi ascultat ceva, apoi bătu discret în panou, îşi veni în fire şi intră.

Era o cameră mare, fostul salon de la etaj, cea mai frumoasă cameră din casă, spunea bătrânul reverend Desmonde, şi asta datorită frumoasei sale proporţionări şi a orientării spre est, care, lăsând soarele să intre dimineaţa, oferea şi o largă deschidere asupra colinelor. Soţia sa îşi aranjase camera aici, păstrând o parte din mobile – scaunele tapiţate stil d'Alençon şi canapeaua Chippendale, oglinda cea mare semicirculară, deasupra căminului de marmură albă, covorul roşu de Bruxelles. Protejată de un paravan, Julia Desmonde citea în pat, sub cuvertura de saten. Era o femeie de 45 de ani, bine întreţinută, cu un aer de siguranţă şi insolenţă, pe faţa netedă şi rotundă. Părul ei des şi castaniu se răsfira în valuri pe pernă, însemnând cu o unghie rozalie pagina cărţii ce purta semnul zodiacal, Julia aruncă spre şoţ, pe sub sprâncenele-i fine, o privire întrebătoare. Ochii ei erau de un albastru strălucitor, aproape copilăresc, acoperiţi de pleoape subţiri şi palide.

— Iată deci, că Stephen a revenit printre noi, zise el.

— Da… Găsesc că arată bine.

Era sigură că prin vocea sa aristocratică şi visătoare emitea o opinie diametral opusă de cea a soţului.

— Durerea ta de cap?

— Mi-e mai bine, mulţumesc. Am stat prea mult întinsă la soare. Nimic mai înşelător decât acest soare de primăvară. Dar mă îngrijesc.

Vibromasorul era încă pe măsuţa de la căpătâi. În spatele paravanului pentru foc, un ceainic metalic începuse să fiarbă. Nu peste mult timp apa pentru ceaiul său va fi gata; vor fi sfărâmate şi înghiţite tabletele de drojdie, iaurtul va fi bătut şi vor fi aduşi şi lichenii uscaţi. Buiota de apă caldă se va umple, se va face focul pentru noapte, lampa va fi micşorată, apoi îşi va întinde masca pe faţă.

Cu toată mila sa creştină, rectorul alunga din suflet întrebarea care-l obseda: de ce se căsătorise cu această femeie?

Fusese şi mai era încă de o oarecare frumuseţe şi fiica unică a lui Sir Henry Marsden din Haselton Park, ce trecea în societatea bună de atunci, drept o partidă bună. Cine ar fi putut să ghicească, admirând tânăra şi graţioasa gazdă de la petrecerea din Haselton, eroina balului vânătorilor, înconjurată de tineri ofiţeri de la tabăra Charmunster, curtată şi adulată, că va fi incapabilă să devină o soţie şi o mamă demnă de aceste nume?

Afară de câteva petreceri în primii ani de căsnicie, în care sub o mare pălărie şi o umbrelă de dantelă ea evoluase graţios pe peluze, în rest refuzase cu încăpăţânare să participe la activitatea parohiei.

Dumnezeu, spunea ea cu blândeţe, nu o făcuse pentru a duce supa săracilor de la ţară sau să-şi înţepe degetele pentru a coase scutece, încurajând astfel înmulţirea neamului ţărănesc. Din fericire fusese agreată de soţia episcopului, dar se ţinea departe de nevestele clanului de jos. Prefera să-şi petreacă timpul lângă fereastra camerei sale sau în grădina de trandafiri, ocupată cu interminabile broderii de mătase colorată, ridicând mereu privirea pentru a cerceta aerul, pentru a face câteva note ocazionale, sau a reflecta la ceea ce i-ar spune medicului

său de la Londra, pe care-l vedea de două ori pe lună – după ce-l părăsise pe practicianul local. Copiii săi, crescuţi cu o uşurinţă distrată, nu erau în viaţa ei decât scurte episoade. Atât timp cât nu o deranjau, îi privea cu indulgenţă. Cu fiecare zi ce trecea ea se retrăgea în sine, îşi crea o existenţă în care nimic nu conta mai mult decât propria-i bunăstare, o lume măruntă de o neurastenie surâzătoare. Cine ar fi putut s-o prevadă astfel în urmă cu douăzeci de ani când el crezuse că se va sufoca sub dulceaţa sărutului ei? Chiar de pe atunci ea nu avusese altă plăcere, altă bucurie, decât să discute politicos despre culoarea sau forma pernelor sale.

Poate calul de arme împăiat – amintire de la Balaclava – care împodobea holul casei părinteşti, l-ar fi făcut pe careva să mediteze, dar cine ar fi putut să prevadă, vai! că tatăl său, biet excentric, pasionat de mecanică – cum o dovedea între altele, electrificarea domeniului său cu o baterie montată la o moară de vânt, sau realizarea unei puşti de tir rapide, care refuzată de Ministerul de război, nu făcuse decât să rănească epiderma bucătarului şef al familiei – cine şi-ar fi putut imagina că acest original incorigibil se va lansa deodată – proiect grandios – în construirea unei maşini zburătoare. Dar nu, ţineţi minte, un aparat obişnuit, ca acela cu care, mai târziu Bleriot a survolat Marea Mânecii, ci o uluitoare maşina dotată cu elice fantastice, pentru a putea părăsi vertical solul – pe scurt, un helicopter. Sfidând legile gravităţii ei, Sir Henry, îşi împânzise frumosul parc cu ateliere şi hangare, adusese muncitorii, un mecanic belgian, aruncase banii pe fereastră, se ruinase metodic, pentru a muri sărac lipit, batjocorit. Haselton, care ar fi trebuit să-i revină Juliei, era acum un pension pentru fete tinere. Hangarul cel mare fusese transformat într-o sală de gimnastică, celelalte hangare – zugrăvite recent, oribil – serveau drept debarale pentru crosele de hockey, pline de noroi, pentru pantofi de pânză desperecheaţi.

Oare Stephen să-i semene? se întreba rectorul

descurajat. Nu, nu... Imposibil. Acest copil îi semăna tatălui şi la trup şi la suflet, el era imaginea sa vie. Această nelinişte îl împingea inconştient pe Bertram să-şi încredinţeze temerile soţiei, să caute lângă ea o îmbărbătare.

— Va trebui, cât este cu noi, să facem un efort, să-l ajutăm să uite de sine.

Julia ridică spre soţul ei nişte ochi mari şi surprinşi. Poseda o remarcabilă capacitate de a denatura gândirea altora.

— Dragul meu Bertram, ştii foarte bine că orice efort îmi este interzis. Şi de ce Stephen ar trebui să uite de sine?

— Eu... el mă nelinişteşte. El m-a surprins întotdeauna. Trece printr-o criză dificilă...

— Dificilă? Pubertatea?

— Nu mai este vorba de asta... Dar... Cunoşti aceşti tineri. Primăvara le dă uneori idei stranii.

— Să fie îndrăgostit?

— Nu... Claire îi place, o ştim...

— Atunci? Nu este bolnav. Doar ai spus că arătă bine.

— Tu ai spus-o, replică rectorul reprimându-şi nervozitatea. După părea mea, ceva nu e în regula. Dar văd că nu doreşti să împărţim grijile.

— Mă întreb dacă e mai bine să te ascult, dragul meu, Bertram. Dar trebuie neapărat să mă neliniştesc ca tine? În ceea ce mă priveşte mi-am făcut datoria, aducând copii pe lume, fără a găsi în asta vreo mare plăcere, te asigur. După care ţi-ai asumat sarcina de a-i creşte. Eu nu m-am mai amestecat. De ce aş interveni acum?

— E drept, zise el, căutând să-şi ascundă amărăciunea. Puţin te interesează că Stephan îşi iroseşte viaţa. Este în el, în forul lui interior, ceva ce nu pot înţelege. La ce se gândeşte el în fond? Care sunt prietenii lui? Îţi aminteşti că, anul trecut, Geoffrey s-a dus să-l vadă la Trinity College? A întâlnit la el un individ imposibil... De ultimă

speţă… Un artist cu pantofii scâlciaţi… un galist[1]…

— Ce le reproşezi tu galiştilor, Bertram? Au voci foarte frumoase. El cântă?

— Nu, zise rectorul roşind. Îl aţâţă pe Stephen să se ducă la Paris.

— N-ar fi primul care ar merge acolo.

— Evident. Dar motivul invocat…

— O franţuzoaică?

— Să picteze!

În sfârşit, mărturisind totul, în acelaşi timp nelinişţit şi uşurat, aştepta răspunsul.

— Nu văd nimic rău în asta. Îmi amintesc că atunci când eram la Interlaken cu postul, făceam delicioase acuarele. Albastrul domina. Lui Stephen i-a plăcut întotdeauna desenul. Chiar tu i-ai dat prima trusă de pictură.

Rectorul îşi strânse violent buzele.

— Nu este vorba de o admiraţie copilărească, Julia. Ştii că, fără să ne-o fi spus vreodată, se ducea de mai bine de un an de la Oxford la Londra pentru a urma cursuri de pictură la Slade?

— Slade este o instituţie reputată. Stephen va avea timp să picteze între două predici. Asta îi va calma nervii.

Trebui să se stăpânească. Apoi, ridicând privirea spuse dintr-o suflare:

— Aş vrea să cred că ai dreptate, draga mea. Sper că nu mă neliniştesc degeaba, că datoria pe care şi-o va asuma la Misiune va face ca totul să-şi între în normal.

— Eşti sigur? Cât despre mine, Bertram, decizia este luată: părăsesc Harrogate şi o să merg la Cheltenham, în luna următoare. Apele sunt excelente pentru reglarea fluxului biliar. Doctorul Leonard mi-a analizat urina: procentul de săruri biliare s-a diminuat foarte mult.

El îi ură noapte bună, cu voce stăpânită şi ieşi repede, pentru a nu mai adăuga altceva.

Pe culoar se auzea clinchetul maşinii de scris a

[1] Apelativ dispreţuitor pentru locuitorii din Ţara Galilor.

Carolinei, ocupată cu dactilografierea predicii de a doua zi.

CAPITOLUL 4

ŞASE SĂPTĂMÂNI MAI TÂRZIU, ÎNntr-o seară cenuşie şi ploioasă, revenind dintr-un tur de vizite caritabile, Stephen urca încet Clinker Street, în East Shepney. Ceaţa sulfuroasă de pe cheiurile Londrei coborâtă peste strada strâmtă, îl sufoca. Nicio lumină, nicio pată de culoare, nimic decât monotonia unui şir de curţi goale. Pe pavajul rotund şi cleios tropăia un cal de berar, ale cărui şolduri săltau sub ploaie printre hulube iar birjarul se înghesuia sub un sac din care picura apa. Un omnibuz, îndreptându-se spre vest, întoarse la colţul străzii, împroşcându-l pe Stephen care se îndrepta grăbit spre Misiune.

Clădirea din cărămidă roşie, înţepenită într-un şir de case gârbovite de-a lungul străzii, ca nişte bătrâne împovărate de ani, îi evoca, fără doar şi poate, o închisoare mică dar bine ţintuită. În acelaşi moment uşa de la stradă se deschise şi ieşi superiorul, Crispin Bliss, cu umbrela deschisă, siluetă înaltă şi uscăţivă, înfăşurat între pulpanele unui impermeabil lung, de culoare neagră. Întâlnirea era inevitabilă şi Stephen înaintă.

— Ah! Desmonde… Te-ai şi întors?

Tonul era aproape cordial, ca cel al unui adevărat bărbat – Stephen îl simţea – un om care încercase să ţină la el fără a reuşi, în ciuda celor mai bune intenţii. Referendul Crispin Bliss, profesor la St. Cuthbert, era în mod sigur plin de devotament şi muncea cu tragere de inimă în profesia ce-i fusese încredinţată. Anglican sălbatic era însă om cu milă sinceră dar limitată. Cu

excepţia religiei, el se arăta de o uscăciune pedantă şi uşor periculoasă. Totul dovedea – până şi mersul său, capul drept, aruncat înainte – un aer doctoral şi mai ales o voce seacă, monotonă, gata mereu – i se părea lui – să contrazică. Încă de la început, Stephen avu neşansa să-i displacă.

Pe culoarul Misiunii atârna pe un perete, într-un cadru greoi, aurit, un martiriu al Sfântului Sebastian şiroind de sânge, prin faţa căruia Stephen trebuia să treacă pentru a ajunge în camera sa. Într-o dimineaţă, sub impulsul nerăbdării, Stephen îl întorsese cu faţa la perete. Nimeni nu părea să dea atenţie acestui mediocru tablou dar în aceeaşi seară, în sufragerie, când privirea sa uşor penibilă trecu peste capetele celor doi vicari, Loftus şi Geer şi se opri la Stephen, superiorul observă cu o voce fonfăită:

— Înţeleg gluma chiar sub forma ei cea mai discutabilă – farsa. Dar s-o faci pe seama unui subiect sacru, este necuviincios, nereligios, ce nu poate fi admis.

Roşind până la rădăcina părului, Stephen îşi plecă ochii în farfurie. Nu avusese nicio intenţie rea şi încercă să se justifice după cină.

— Regret ce-am făcut, părinte. Nu am nicio scuză, dar acest tablou mă călca pe nervi.

— Pe nervi, Desmonde?

— Da, părinte. Este de cel mai prost gust şi este un fals.

Din neîncrezătoare, faţa reverendului deveni glacială.

— Nu te înţeleg, Desmonde. Este un Carlo Doici. E autentic.

Stephen îşi reprimă un surâs.

— Permiteţi-mi să mă îndoiesc de aceasta. În afară de factura grosolană, de violenţa tonurilor, a fost pictat pe o pânză de cânepă, ţesătură necunoscută înainte de 1890 – două secole cel puţin de la moartea lui Dolci.

Trăsăturile superiorului deveniră de piatră. Nările sale suflau nu chiar foc, dar în orice caz complementul mâniei creştine – indignarea.

— Înţelege că acest tablou îmi aparţine, Desmonde. L-am cumpărat în Italia, în tinereţea mea, din sursă sigură şi în ciuda părerii tale, voi continua să-l consider o operă de artă autentică.

În privirea superiorului era mai puţină ostilitate decât neîncredere şi oferind lui Stephen adăpost sub umbrela lui, îl întrebă:

— Ai făcut tot Skinners Row, în după-amiaza asta?

— Efectiv, părinte.

Nu ţinea să-i spună că aşeptând vizita lui Richard Glyn, el neglijase numerele impare ale străzii.

— Cum îi mai merge bătrânei doamne Blimey?

— Nu prea bine, cred.,

— Mai suferă de bronşită, sărmana?

Şi cum Stephen ezita, continuă jenat:

— …Are nevoie de un doctor?

— Nu… nu cred. Era beată.

Căzu o tăcere penibilă.

— Cum şi-a făcut ea rost de bani? reluă superiorul cu o gândire practică.

— Este vina mea. Eu i-am dat cinci şilingi, pentru chirie, ieri. Ea i-a cheltuit pe gin.

Superiorul îşi plescăi limba reprobativ.

— În sfârşit… viaţa ne învaţă în fiecare zi să fim înţelepţi, Desmonde. Nu-ţi reproşez. Dar nu trebuie să pavăm cu tentaţii drumul bietelor creaturi ale Domnului.

— Este adevărat, părinte. Şi totuşi cum să o blamezi pentru că a vrut să caute câteva clipe de uitare. Ea are plămânii slabi, nu găseşte de lucru, datorează chiria pe mai multe luni şi a amanetat tot ce a putut. M-am bucurat să o văd fericită, gata să-şi uite mizeria.

— Desmonde!

— Mai mult: n-am putut să o împiedic să gândească că unul din noi, în situaţia ei, ar fi făcut la fel.

— Mergi prea departe, Desmonde. Lui Dumnezeu nu-i place să ne vadă într-o situaţie asemănătoare.

El scutură din cap dezaprobator şi-şi închise umbrela.

— ...Astă-seară mergi la sala de jocuri pentru copii? Vreau să-ţi spun un cuvânt, după cină.

Cu un scurt semn din cap, destul de rece, îl lăsă acolo pe Stephen care îşi regăsi camera strâmtă, celulă mobilată cu mobilă de stejar, cu un şemineu gotic şi o bibliotecă turnantă. Patul era făcut. Membrii Misiunii îşi făceau singuri menajul. Dimineaţa, de exemplu, Stephen îl întâlnea mereu pe primul vicar – dl Geer – ducând cu un aer degajat, oala de noapte, plină. De altfel, pentru a mai îndulci severul obicei monahal, Jenny Dill, o tânără bonă din cartier, venea pentru a da aparent o mână de ajutor, dar în realitate făcea toată treaba. După ce intră, Stephen se aruncă în fotoliul său Morris, fără măcar să-şi scoată pălăria şi mantoul; o auzea pe bonă venind şi intrând în camera lui Loftus, vecinul său. Lui Loftus, băiat drăguţ, elegant, foarte exigent, îi lustruia încălţămintea, îi peria costumele şi i le punea pe umeraş. Trebuie să fi terminat cu multele sale sarcini, pentru că apăru câteva minute mai târziu cu făraşul şi mătura în mână şi intră cu un aer plin de vioiciune.

— Oh, iertaţi-mă, domnule... Nu vă ştiam aici!

— Nu-i nimic, nu mă deranjezi.

Ea aranja deja patul şi el o urmărea vag din priviri. Era plăcută la înfăţişare: obrajii roşii, ochii mari, căprui şi o şuviţă de păr negru îi atârna pe fruntea albă. O adevărată micuţă cockney, vioaie şi deloc proastă. Mai avea de asemenea ceva foarte rar: o simplitate agreabilă, o inocenţă, o vigoare care se observau în cel mai mărunt gest al firii sale tinere şi sănătoase. Se foia, îşi arăta talia fină, pieptul mic şi puternic, ignorând privirile al căror obiect era sau neluându-le în seamă. Stephen luă creionul şi carneţelul de pe masă, le puse pe genunchi şi începu să o deseneze.

Mergând la şemineu, ea îngenunche pentru a mătura cenuşa. Când vru să se ridice, Stephen o opri.

— Nu te mişca, Jenny.

— Dar, domnule...

— Nu, nu. Întoarce capul şi nu mişca…

Docilă, îşi reluă poziţia. Creionul alerga febril pe hârtie.

— Poate mă crezi nebun, nu-i aşa, Jenny? Dar nu eşti singura…

— Oh, nu, domnule, protestă cu hotărâre. Vă găsesc puţin caraghios, poate ca să desenaţi şţrengarii de la asociaţia de ocrotire. Vicarul, domnul Geer îi învaţă box şi seara, în hol, nici nu se mai pot inventaria ochii învineţiţi şi nasurile sângerânde. Cu dumneavoastră este altceva. Dar vă iubesc mult.

— Iată ceva încurajator… în ciuda lipsei sângelui. Spune-mi Jenny… Dacă ai fi o biată fată bolnavă în pat, ce ai prefera? O biblie sau o sticlă de gin?

— Am deja o biblie, domnule… două chiar. De la domnul Loftus şi de la domnul Geer. Cea de la domnul Loftus are o frumoasă panglică albastră…

— Fără să te sustragi, Jenny. Răspunde cinstit.

— Ei bine domnule asta depinde de starea mea de spirit. Dacă aş fi foarte bolnavă, cred că aş prefera ginul. Mi-ar fi mult mai util.

— Foarte bine, Jenny. Eşti o fată cinstită. Şi acum ce crezi despre asta?

Liniştită, ea se apropie şi examină crochiul pe care i-l întinse.

— Nu înţeleg mare lucru, domnule… Dar îmi pare straşnic de bun…

— Proastă mică! Nu te recunoşti, deci?

— Acum că mi-o spuneţi dumneavoastră… S-ar spune că sunt eu, văzută din spate, zise ea cu modestie. Păcat că am vechea mea bluză ţărănească cu ruptura de la buzunar.

Stephen aruncă râzând carnetul pe masă.

— Este tocmai ceea ce mi-a plăcut. Ruptura. Tu eşti un excelent model, Jenny. Vrei să pozezi pentru mine? Îţi voi da cinci şilingi pe oră.

Ea îi aruncă o privire scurtă şi întoarse prompt ochii.

— N-ar fi prea convenabil, domnule.

— Prostii! Ce este rău în asta? Dar oferta mea nu te interesează.

— Este tocmai... Dimpotrivă, bâigui ea roşind. Câţiva bănuţi ar fi bineveniţi acum.

— Zău?

— Da, domnule! Cred că o să mă mărit curând...

— Felicitările mele! Cine este fericitul muritor? întrebă Stephen a cărui faţă se lumină.

— Alfred, domnule. Alfred Baines. Este marinar pe un pachebot al companiei *Orient Line*. Este pe mare, pentru două luni.

— Perfect. Înţeleg că ai nevoie de câţiva bani de buzunar. Spune-mi... Când îţi termini treaba?

— Termin o dată cu camera dumneavoastră. În jurul orei cinci.

— Ce-ai zice să rămâi o oră, de la cinci la şase, de două ori pe săptămână? Îţi voi da cinci şilingi de şedinţă.

— Este prea mult, domnule.

— Deloc. Şi dacă pozatul nu te oboseşte prea mult, te-aş putea recomanda unui amic care dă lecţii de desen, seara la Slade. Va fi fericit să te folosească din când în când.

— Vă voi fi foarte recunoscătoare, domnule.

— Atunci, ne-am înţeles? – Surâzând, Stephen îi întinse mâna. Încă emoţionată, ea făcu câţiva paşi. Degetele subţiri cu unghii prost tăiate sau rupte erau zdrelite şi pline de crăpături, dar era foarte plăcut să ţii această mână micuţă, pulsând de viaţă tânără. Stephen nu o lăsă să plece decât împotriva voinţei sale. Jenny se întoarse spre uşă. Era acum palidă şi-şi plecă privirea:

— Aţi fost întotdeauna atât de bun cu mine, domnule Desmonde, încât e o plăcere să muncesc pentru dumneavoastră. De aceea v-am îngrijit bine întotdeauna şi v-am lustruit bine încălţămintea pentru că... pentru că era vorba de dumneavoastră, domnule.

Ieşi repede.

Pentru sufletul oricui supus furtunii scrupulelor, nişte

cuvinte ca acestea sunt reconfortante. Dar bucuria lui Stephen dură puţin. Foarte repede reîncepu să se gândească la soarta sa, la trista severitate a tot ceea ce îl înconjura. Glyn se lăsa aşteptat.

Luând *Mărturiile* de Paley, lucrare pe care promisese tatălui său s-o citească, încearcă să se adâncească în ea, dar degeaba. Cartea nu-l interesa; detesta viaţa pe care o ducea de la venirea sa la Misiune: vizite, cursuri religioase, casele de ocrotire pe care încercase – în felul său – să le înveselească, această eternă ipocrizie şi cuvinte debitate în faţa celor care le este frig şi foame, în timp ce el, şi cei ca el, mâncau bine şi nu sufereau de frig.

Desigur, pe un om profund religios, însufleţit de dorinţa de a veni în ajutorul semenilor săi şi de a intra în sânul bisericii, l-ar înţelege. Dar să duci o viaţă confortabilă, fără a avea vocaţie şi numai din raţiuni pur materiale i se părea abominabil. De altfel, nu avea el o vocaţie, nu avea el în fundul sufletului o voce care îl chema insistent? Fusese stupid să se lase târât în acest impas ca o oaie împiedicată în iarmaroc. Era hotărât; nu se mai putea întoarce.

Paşi grei se auziră pe scara de lemn şi câteva clipe mai târziu, un bărbat cu câţiva ani mai în vârstă decât Stephen, intră brusc şi se aruncă gâfâind pe un scaun. Era cam de talie mijlocie şi îndesat. Părul roşcat, tăiat scurt, o barbă la fel de roşcată tunsă ca dracu', încadrau o faţă cu trăsături fără nobleţe, dar sub sprâncenele groase străluceau nişte ochi vii, puţin halucinanţi, care exprimau, pe moment, o stranie veselie. Îmbrăcat cu nişte pantaloni de velur cu dungi groase şi cu un pulovăr de docher, cu o eşarfă roşie la gât, noul venit întruchipa corsarul, gălăgios, debordând de bucuria de a trăi. Trăgându-şi sufletul, scoase din buzunar un ceas de nichel, agăţat de un cordon verde, destul de uzat.

— Mai puţin de o oră, zise el satisfăcut. Nu-i rău pentru un drum de la Whitehall.

Deşi cunoştea înclinaţia lui Glyn pentru sport, Stephen

fu totuşi surprins.

— Pe jos?

— În pas alergător, răspunse acesta, ştergându-şi fruntea transpirată. Era straşnic de amuzant. Toţi sticleţii mă urmăreau cu nişte ochi bănuitori, întrebându-se dacă nu cumva am spart o bancă. Dar mi-e o sete teribilă. Natural, în această casă a bunului Dumnezeu, nu se găseşte un pahar de bere.

— Nu, Richard. Nu avem voie să ţinem aşa ceva în casă. Dar pot să-ţi dau ceai şi biscuiţi.

Glyn izbucni în râs.

— Sunteţi nepreţuiţi, voi, aceşti tineri teologi. Cum vreţi să luptaţi dacă folosiţi numai ceai şi biscuiţi? În sfârşit, dacă nu te deranjez prea mult, m-aş mulţumi şi cu atât. Nu pot să stau prea mult, adăugă el mai serios, dar vroiam să te văd.

Stephen puse la fiert, pe reşoul de gaz, un ceainic şi întrevederea continuă. Richard bău patru ceşti din lichidul dispreţuit şi fără să bage de seamă, goli o farfurie de biscuiţi. Apoi, brusc, conversaţia încetă.

— Expoziţia ta a avut succes, zise în sfârşit Stephen.

— Da, dacă vrei, răspunse Glyn cu un aer detaşat. Criticii s-au arătat atât de înverşunaţi încât mi-au făcut fără să vrea, o adevărată reclamă.

— Cred că ai vândut, nu?

— O pânză, una singură. Şi asta... pentru că sunt galist. L-a cumpărat muzeul din Cardiff. Tânăr talent local... fiu de miner şi altele de felul acesta.

Din nou tăcere.

— Aceşti bani au picat bine, reluă Glyn. Anna şi cu mine vom pleca mâine la Paris.

Stephen se strădui să nu tresară. Înţelegea scopul vizitei lui Glyn.

— Cât timp crezi că vei rămâne acolo? întrebă el încercând să-şi stăpânească vocea.

— Un an, cel puţin. Cheltuind puţin şi lucrând mult. Se lucrează minunat la Paris, orice ai spune.

Tăcere.

— …Nu vii cu noi?

Stephen se simţi sugrumat. Strângea tare braţele fotoliului său.

— Cum aş putea? Îmi cunoşti doar situaţia.

— Credeam că vrei să pictezi!

Stephen lăsă capul în jos, apoi îl ridică brusc.

— Glyn… Dacă aş abandona totul… crezi că aş deveni un artist? Crezi că voi reuşi?

— Iată o întrebare stupidă, replică Glyn încruntând sprâncenele. Să reuşeşti? Ce înţelegi prin a reuşi? În jocul ăsta nu este nicio certitudine. Şi să nu-mi spui că nu vrei să rişti nimic. Dacă vei fi serios, vei face orice pentru a ţine între degete cuţitul şi pensula, vei crăpa de foame, vei încălca fiecare din cele zece porunci, numai pentru a apuca în mâinile tale un tub de culoare şi un cuţit.

— Te cred talentat, cu extraordinare posibilităţi, reluă mai calm Glyn după o scurtă pauză. Dacă n-ar fi fost aşa, nu m-aş fi ocupat de tine.. Poate pentru tine e greu, ştiu, mai greu decât pentru altul. Dacă ai fi ca mine, născut într-un sat de mineri… într-un district minier, în mijlocul unor grămezi de zgură… Trebuie să te decizi iar dacă nu, ei bine, vei fi un paroh bun.

Îşi scoase repede ceasul.

— Mă duc. Mai am de împachetat şi mă aşteaptă o grămadă de treburi. La revedere, Desmonde. Scrie-mi în clipele tale de răgaz.

Stephen rămase nemişcat şi Glyn se ridică. Privirea sa căzu pe o invitaţie în culorile clubului de cricket de la Marylebone pentru meciul care va avea loc luna următoare între Oxford şi Cambridge. Stephen roşi.

— Trebuie să merg, zise el scurt. Toată familia va fi acolo..

Glyn dădu din umeri, strânse în tăcere mâna lui Stephen şi ieşi.

CAPITOLUL 5

MECIUL SE TERMINASE ŞI SOARELE, deja la apus, alungea umbrele pe terenul Lord’s. În mulţimea elegantă se putea remarca un grup de şapte persoane înaintând încet spre intrarea principală, pe drumul de la St. John’s Wood. Caroline şi Claire erau în frunte cu Davie şi vărul lor, Geoffrey. Stephen îi urma cu generalul Desmonde şi soţia sa. Un caz urgent reţinuse în ultimul moment pe reverend, şi Julia, bineînţeles nu-şi părăsise camera. În ceea ce-l priveşte Stephen nu venise decât ca să-şi vadă fratele. Bucuria lui Davie îl recompensase – bucurie, de altfel, cu atât mai emoţionantă cu cât starea sa de sănătate nu-i permitea să joace el însuşi – dar ziua nu fusese, cu toate acestea, mai puţin obositoare. Stephen era cu totul zăpăcit de strigătele încurajatoare, răzbătând de la Geoffrey, în timpul jocului iar generăleasa – uitând că este mătuşa sa Adelaïde – nu încetase să-l trateze cu acel amestec de aroganţă şi condescendenţă care-l scotea din sărite. În ciuda feţei sale ca o lamă de cuţit, această femeie mândră, crescută în cea mai bună tradiţie militară şi călită de soarele Indiei, îşi păstrase o oarecare eleganţă în fragilitatea sa. Dar ochii, puteau avea câteodată, asprimea totală a oţelului.

Cum ei ieşiseră de pe teren şi se opriseră indecişi, ea domina cu vocea ascuţită zgomotul cupeelor şi maşinilor care se îndepărtau de teren.

— Ar fi neplăcut să nu continuăm o zi atât de agreabilă.

Şi întorcându-se spre soţul ei:

— Ce crezi despre asta, Hubert? Nu ne propui nimic?

Generalul Desmonde trecea grupul în revistă. Foarte înalt şi foarte slab, drept ca o ţeavă de puşcă, se ghicea imediat în el militarul de rang superior– deşi era îmbrăcat în civil – cu jachetă şi pălărie gri. O mustaţă scurtă sublinia şi mai mult tonul său incisiv.

— Am putea să cinăm la Frascati.

— Grozav, zise Goeffrey aranjându-şi cravata pentru a suta oară poate, apoi jiletca brodată, pentru a-şi pune în evidenţă mai bine superioritatea vestimentară, care, după părerea sa, îl ridica în ochii mulţimii: Stilul, „genul” aşa cum spunea el, era grija sa esenţială faţă de imaginea de pe trotuarele din Picadilly, care deja făcuse din el, la 24 de ani, tipul de tânăr snob fără creier.

— Devie trebuia să se întoarcă la ora şapte, zise Caroline, şi este mai mult de ora şase. Dar dacă a rămas numai pe asta eu mă duc să-l conduc la tren.

— Mereu atât de bună şi îndatoritoare, dragă, spuse surâzând „generăleasa”. Ea nu ţinea s-o vadă pe Caroline la Frascati, cu faţa ei bronzată de soare şi cu rochie maron – urâtă – care o făcea să semene cu o cameristă ce profita de ziua ei liberă, iar picioarele strâmbe, amintind de picioarele unui pian cu coadă – o oroare. Pentru tanti Adelaïde, Caroline era o povară socială greu de suportat, mai ales, când o vedea la balul anual al vânătorilor, aşezată lângă uşă, cu carnetul gol, aşteptând ca un domn în vârstă să o invite la dans.

— Poate voi veni altă dată…

— Şi eu trebuie să mă întorc, zise Stephen care nu ţinea să rămână dacă Devie pleca.

— Este atât de necesar? zise generalul care tolera compania tânărului său nepot. Atât de repede?

— Rămâi cu noi, Stephen!

Claire se apropie şi îl rugă cu vocea în şoaptă. Toată roz sub pălăria mare cu flori, era, mai mult ca niciodată, foarte drăgălaşa fată ale cărei bun simţ şi maniere

elegante îi cucereau pe toţi.

— Rămâi, insistă ea.

— Să respectăm convenienţele, dragă, se grăbi să spună generăleasa, înainte ca Stephen să fi putut răspunde. Tu duci la Misiune o viaţă mai mult sau mai puţin monahală, o viaţă care te pregăteşte pentru munca ta. Regret mult că nu poţi veni cu noi. Vom fi numai patru. Geoffrey se va ocupa de Claire şi Hubert va fi flirtul meu.

Surâdea satisfăcută – avea planurile ei pentru a nu dori prezenţa lui Stephen.

— Unde te putem lăsa, Caroline? întrebă generalul.

— Nu vă deranjaţi. Vom lua metroul.

— Şi eu autobuzul, zise Stephen.

Se despărţiră, şi Stephen, vag conştient de regretul care se citea în ochii lui Claire, plecă împreună cu Caroline şi Devie. Aveau la dispoziţie câteva minute şi se opriră la Fuller, în Parc Rood, pentru a-i oferi tânărului său frate o îngheţată de fragi şi o ceaşcă de ceai Carolinei care se putea odihni, pentru că, după cum mărturisise, încălţămintea îi pricinuise dureri toată ziua. Apoi îi însoţi până la metroul de Baker şi el luă autobuzul 27 în direcţia estică.

Mergând spre Stepney, în ciuda uşurării pe care o încerca în compania oamenilor simpli, nepretinzând mai mult decât un colţ de banchetă, îl invadă o depresiune sfâşietoare.

Se simţise împuţinat fizic şi intelectual, profund diferit de ceilalţi, atât în jurul terenului de joc cât şi la dejun, sub cortul de la clubul Gardes. În privirile indiferente pe care i le adresase prietenul vărului său, citise surpriza şi dispreţul ce caraghios omuleţ, păreau ele să spună, în timp ce discuta cu Geoffrey despre ultima operetă, despre ultimul meci de amatori din campionatul de la Cambridge. O proastă dispoziţie îl cuprindea, deci, întorcându-se spre Misiune. În vestibulul mirosind încă a carne fiartă şi a varză de la prânz, se încrucişă cu Loftus

care tocmai ieşea. Tânărul şi elegantul vicar îl salută în trecere şi Stephen crezu că surprinde în ochii lui o licărire amuzantă.

— Ce ai, Loftus?

Celălalt se întoarse, cu mâna pe clanţa uşii, cu un surâs ironic pe buze.

— Tu nu ştii?

— Ce se întâmplă?

— Oh, nu mare lucru, numai că Jenny, micuţa servitoare, are necazuri.

Despre ce vorbeşte? gândi Stephen care după ce constatase că nu sunt scrisori pentru el, urcă scara spre camera sa. Deschise uşa şi se opri surprins. Aşezată pe marginea unui scaun, în mijlocul camerei, cu rochie şi pălărie, cu mănuşi de bumbac alb, Jenny îl aştepta.

— Scuzaţi-mi, domnule, libertatea pe care mi-am luat-o, zise ea ridicându-se deodată. Dar vroiam să vă văd şi numai aici puteam să vă aştept.

Stephen rămase surprins. Ea nu venea niciodată sâmbăta la Misiune.

— Ai făcut bine, zise el. Aşază-te, te rog. Ce s-a întâmplat?

Se oprise în faţa şemineului. Jenny îşi reluase locul cu mâinile încrucişate pe genunchi.

— Fapt este că... Eu plec... Chiar azi. Este puţin neaşteptat şi aţi fost atât de bun cu mine că nu vreau să plec fără să vă spun, adio!

— Mă mâhneşti. Nu credeam că ne vei părăsi atât de repede.

— Nici eu, domnule. M-au denunţat.

— Denunţat?

— Da, domnule! Este vina mea, de altfel. Am fost atât de proastă că nu mi-am pus corset. Nu credeam că asta se vede, explică Jenny deloc încurcată. Bucătăreasa nu s-a înşelat. Şi s-a dus repede la superior.

— Despre ce vorbeşti, tu?

— Sunt însărcinată. Asta se vede.

Surpriza lui fu atât de mare încât nu găsi niciun cuvânt de spus.

— Oh, Jenny… Cum ai putut… să bâlbâi el în sfârşit.

— M-am lăsat dusă, domnule. Dar este un băiat cinstit şi serios. Este camerist, cum cred că v-am mai spus. Ne vom căsători după ce se va întoarce.

— Îl iubeşti?

— Desigur, domnule. Fără asta…

Un uşor surâs îi luminã faţa proaspătă.

— Este mai în vârstă decât mine. N-ar fi trebuit, ştiu bine. Dar aş fi putut să cad mai rău. Este un băiat bun, un băiat realizat. Iubeşte muzica; a învăţat singur armonica.

Se făcu linişte.

— Ei bine, Jenny… Îmi vei lipsi.

— Şi eu vă voi regreta, domnule. Aţi fost întotdeauna bun cu mine. Nu ca ceilalţi pe care-i cunosc…

— Da?

— Superiorul, de exemplu. Tot ceea ce mi-a spus înainte de a mă concedia…

— Nu pleci, deci, la dorinţa ta?

— Oh, nu, domnule. Şi asta mă întristează mult… Sunt nevoită să-mi câştig existenţa, sunt singură pe lume. Dar superiorul n-a vrut să asculte nimic. El nu vrea să contamineze casa – mi-a zis – în care trăiesc trei preoţi tineri. M-a dat afară cu forţa.

Stephen îşi muşcă buzele. Sub calmul aparent al lui Jenny, se ghicea neliniştea. Era palidă. Nu avea în ea nicio firimitură de răutate, ar fi putut s-o jure.

— Jenny, zise cu elan, nu vreau să mă amestec în ceea ce nu mă priveşte, dar cred că ţi-ai luat măsuri… Pentru a merge la spital… Pentru a te îngriji…

— Voi sta la mine, domnule. Am o cameră şi am prevenit-o pe doamna Kettle. Este o femeie înţeleaptă şi nu se poate vorbi decât de bine despre ea.

— Eşti sigură că totul va merge bine?

— Nu vă neliniştiţi pentru mine, domnule!

În vocea ei se simţea o tristeţe tot mai accentuată.

— Vreau să cred că nu v-am pricinuit neplăceri, domnule. Totul s-a întâmplat pentru că am acceptat să pozez la atelier. Superiorul ştia totul.

Vestea îl deconcertă puţin. În amărăciunea lui, în admiraţia pentru curajul şi bunul simţ ale tinerei femei şi în indignarea pentru felul în care fusese tratată, el lăsă de-o parte orice prudenţă. Simţea prietenie pentru Jenny şi nu înţelegea s-o lase să plece fără a-i arăta simpatia. Întorcându-se cu spatele, îşi frunzări portofelul apoi i se adresă:

— Ţine, Jenny... Nu vreau să te rănesc dar ai însemnat mult pentru mine... şi asta poate te va ajuta. Ţine!

Îi puse cu stângăcie în mână o hârtie de cinci lire pe care o chitise pentru a nu se vedea valoarea. Spre marea lui surprindere ea se sculă brusc şi se dădu înapoi.

— Nu... nu vreau nimic.

— Dar, Jenny... Trebuie...

Ea plângea rar; ziua îi fusese potrivnică iar lacrimile îi spălau ochii.

— Nu, domnule, nu aş putea... N-am făcut nimic pentru dumneavoastră.

Bătu în retragere şi el o urmă întinzându-i bancnota când tocmai se deschise uşa. Superiorul intră şi privi un moment fără să spună ceva. Avea o figură încruntată.

— Ieşi, Jenny, zise în sfârşit cu o voce calmă. Ea se supuse cu obrajii scăldaţi de lacrimi. Stephen care roşise, profită de zăpăceala ei pentru a-i strecura bancnota în buzunarul jachetei.

— Adio, Jenny, murmură el, şi noroc.

Nu se auzi niciun răspuns.

Foarte rece, reverendul închise uşa după ea, apoi, cu buzele strânse, cu ochii spre tavan, se întoarse spre Stephen.

— Desmonde, îţi judecam conduita cel puţin nesocotită, dar nu mă gândeam că ai mers atât de departe. Fiind un vechi prieten al tatălui tău sunt mult mai supărat decât aş putea să ţi-o spun.

Gâtlejul lui Stephen se strânse. Păli, ochii îi sclipeau.

— Nu vă înţeleg prea bine.

— Să vedem, Desmonde. Nu poţi nega că de mai mult timp trăieşti cu tânăra persoană pe care tocmai am întâlnit-o la tine, într-o împrejurare intimă, incorectă.

— Suntem numai prieteni. Ea mi-a făcut unele servicii iar eu, din partea mea am ajutat-o.

— Ah, zise superiorul cu un ton plin de tâlc. Pentru a o ajuta, fără îndoială, rămâneaţi deseori singuri, în camera ta.

— Venea într-adevăr aici şi eu făceam schiţe după ea. Dar asta e tot.

— Adevărat. Ai considerat că ar intra în obligaţiile tale de viitor preot să-ţi iei un model pe ascuns, dintre servitorii acestei case a lui Dumnezeu. M-am crezut autorizat a examina unele din aceste desene şi le-am găsit absolut necuviincioase.

Mânia inunda fruntea lui Stephen iar ochii îi scăpărau scântei.

— Cunoscându-vă gusturile, domnule, răspunse el, nu fără o uşoară vibraţie în glas, nu mă îndoiesc că nu v-au plăcut.

— Văd, zise Bliss cu vocea calmă şi acidă pe care credea că trebuie s-o ia, că este o diferenţă sensibilă între concepţiile noastre morale.

— Evident, replică Stephen uitând de orice prudenţă... Cu siguranţă, eu n-aş fi aruncat în stradă pe această biată fată, pentru unica greşeală pe care a comis-o.

— Desigur, nu. Iată de ce tocmai mi-era teamă.

— Ce vreţi să spuneţi?

Superiorul îşi păstrase până atunci tot calmul. Dar deodată faţa i se descompuse. Nările i se strânseră şi ridurile îi încreţiră fruntea înaltă.

— Deşi Jenny mi-a dat numele autorului, nu sunt totuşi convins. Cred cu fermitate că felul cum ai folosit-o în scopuri aşa-zis artistice, te face sau nu, direct răspunzător de starea de depravare în care s-a prăbuşit.

Stephen îl măsură pe Bliss respirând scurt.

— N-am mai auzit niciodată o asemenea stupiditate. Asta este pură ipocrizie. Jenny nu este depravată. Are un iubit cu care se va căsători. Este în spiritul concepţiei noastre creştine de a o calomnia, ca şi pe mine de altfel, fără a avea dreptate.

— Taci, domnule! Nu-ţi permit să-mi vorbeşti pe acest ton şi, dacă nu m-aş supune datoriei, ar trebui să te rog să ieşi imediat din această casă... Dar – făcu o pauză – din respect pentru familia dumitale, şi de asemenea, pentru viitorul care-ţi rămâne încă deschis, sunt dispus să mă arăt mai conciliant. Îl voi preveni pe tatăl dumitale, îl voi pune la curent cu ce s-a întâmplat. Cât despre tine, te vei angaja în scris să renunţi o dată pentru totdeauna, la această idee fixă pe care îţi place s-o numeşti „artă” şi care este absolut incompatibilă cu sacerdoţiul. Îţi voi stabili, de asemenea, unele limite indispensabile. Vino la mine în birou după rugăciunea de seară. Ţi le voi comunica.

Ieşi, fără a-i da lui Stephen răgazul să răspundă.

— Du-te la dracu’! strigă Stephen. Din nefericire uşa se închisese deja.

Reflectă, în picioare, cu pumnii strânşi, cu ochii fixaţi pe panoul uşii de stejar. Apoi cu un gest de resemnare, se prăvăli pe un scaun, aproape de masă; luă o foaie de hârtie şi începu să scrie..

Dragă tată,

În ciuda tuturor eforturilor mele, am eşuat complet aici. Fără a vrea să te mâhnesc sau să iau o decizie irevocabilă, împotriva voinţei tale, cred că trebuie să plec pentru citvsi timp – un an cel puţin. Poate voi. Vedea altfel lucrurile – mai clar – şi-mi vot putea încerca talentul în acest domeniu particular care iii displace atât încât nici nu-l voi mai numi. Aş fi vrut să pot evita această decepţie, dar n-am făcut eu alegerea.

Cu prietenie pentru toţi cei de la Stilhoater, fără a o uita pe Claire. Vă voi suna de la Paris,

Stephen

CAPITOLUL 6

STEPHEN NU CUNOŞTEA PARISUL ŞI, deşi atmosfera sa îl îmbăta ca o băutură ameţitoare, se simţea nervos, temându-se că orice adevărat parizian l-ar fi privit ironic ca pe orice străin. În Gara de Nord, îi veni în minte numele unui hotel pe care, se pare, tatăl său îl aprecia şi dându-i şoferului cu toată siguranţa de care era în stare, se văzu dus, cu o viteză înspăimântătoare pe străzile nefiresc de pustii, într-o după-amiază duminicală şi depus în faţa hotelului Clifton pe strada Sourdière.

Locul era liniştit, mai mult respectabil decât plăcut. O intrare strâmtă dădea într-o curte cu geamuri deasupra căreia se deschideau camerele cu balcoane de fier, cu vopseaua coşcovită. În biroul liniştit, unde o pisică maronie picotea pe masă, nimeni nu se miră de apariţia bruscă a unui tânăr englez. I se arătă camera sa care era sobră şi cu aerul stătut. Tapetul de pe pereţi era vechi, iar un pat enorm, garnisit cu perdele roşii, ocupa aproape toată încăperea. Bătrânul portar, gâfâind puternic, puse bagajele jos şi-şi surprinse puţin clientul oferindu-i un ceai.

— Nu, mulţumesc. Stephen surâse, gândindu-se la imaginea superbă pe care penumbra o dădea figurii bătrânului, ochilor săi spălăciţi, obrajilor atinşi de cuperoză, jiletcii sale galbene cu dungi negre.

— Aş vrea să ies... să văd.

— Nu e mare lucru de văzut azi, domnule, spuse portarul, ridicând uşor din umeri. Totul este închis.

Dar Stephen abia avu timp să arunce, claie peste

grămadă, în dulapul prăfuit, conţinutul valizei sale şi, foarte emoţionat, se repezi pe străzi, mergând la întâmplare. Strada Mont Thabor, Piaţa Concorde. Primul său gând fu la Glyn, dar în graba despărţirii uitase să-i ceară adresa iar aceasta, din nefericire nu-i scrisese. N-avea importanţă. Stephen era sigur că-l va regăsi uşor în mediul pe care îşi propusese să-l frecventeze.

Timpul era frumos şi cald, cerul palid era brăzdat de nori strălucitori. La vederea siluetelor castanilor abia înfrunziţi primăvăratec, firului fluviului, Stephen ar fi vrut să strige de bucurie, de încântare. Sub briza uşoară, frunzele cu atâtea nuanţe de verde, de la cel mai şters la cel mai închis, fremătau mângâietor. Parcurgând strada ajunse la malul apei cenuşii şi lucioase, scânteind după un grup de şlepuri negre, acostate la chei. Pe unul din ele, o tânără femeie cu forme pline, destul de blondă, îşi agăţa lenjeria roz pe o frânghie întinsă de la pod. Un câine micuţ, alb, se juca printre picioarele ei. Un pilot de vas, în jiletcă de flanelă, cu pălărie rotundă şi cu braţele goale, îşi fuma liniştit pipa, aşezat pe o găleată răsturnată.

Cu inima în sărbătoare, Stephen urmă încet malul râpos, trecu podul Royal, merse de-a lungul barăcilor închise ale buchiniştilor[2], intră în Cité traversând podul Neuf. Apoi se opri, privind jocul culorilor pe apă, îndesirea umbrelor peste grămezile de piatră. Tocmai la căderea nopţii, regretând adânc, se hotărî să se întoarcă la hotel.

Oraşul ieşea din toropeala sa diminicală. Pe străduţele de pe malul drept, cafenelele se umpleau discret, se trezeau. Buticurile se deschideau, familii cu aspect modest ieşeau la aer, bărbaţi corpolenţi în papuci de topitorie se iveau pe treptele caselor. În faţa unei brutării cu obloanele coborâte încă, femeile se adunaseră flecărind. „Sunt la Paris, gândi Stephen zăpăcit de tot. În sfârşit!”

În contrast, hotelul Clifton, ascuns într-o penumbră cu

[2] buchinişti – vânzători ambulanţi de cărţi

fior aproape mistic, luase un aer solemn. Pe moment Stephen fu tentat să se reîntoarcă pentru a merge să cineze la Maxim sau la Café Puche sau într-unul din aceste restaurante vesele pe care le întâlnise de atâtea ori în lecturile sale. Dar era obosit şi sătul de plimbarea solitară. Pe de altă parte, se hotărâse să fie rezonabil şi foarte econom. Din alocaţia sa nu-i mai rămăsese decât o sută cincizeci de lire, din care trebuia să trăiască aproape un an.

Merse deci în sala rece a restaurantului şi cină singur, în afară de un celibatar şters, sever, îmbrăcat în gri, care nu încetă să citească, şi două femei de vârstă nu prea sigură, îmbrăcate în mov, ce şuşoteau mereu, toţi trei englezi, în mod sigur! Meniul se compunea dintr-o ciorbă, o bucată de carne de oaie şi câteva prune uscate, acre, fierte în sucul lor; hrană sănătoasă desigur, care nu dovedea cel puţin că nu este falsă pretenţia că în Franţa bucătăria este o artă. Dar nimic nu putea să abată bucuria lui Stephen care ajunse în camera sa fluierând apoi adormi imediat, dormind un somn adânc, în patul cu draperii.

A doua zi dimineaţa, fără întârziere, plecă spre Montparnesse. După o judecată înţeleaptă, se hotărî să nu intre la Şcoala de Arte Frumoase, ci să se bucure de îndrumarea mai personală a profesorului Dupret, să se înscrie la faimoasa academie din bulevardul Séline. O găsi fără dificultate, graţie hărţii Parisului cu care se înarmase, la recepţia hotelului. Se găsea la etajul superior al unei ciudate construcţii, separată de stradă printr-un grilaj înalt, cu vârfuri ascuţite, flancate de două gherete goale, fără santinele. Un miros pătrunzător de rumeguş, îl făcu pe Stephen să creadă că soldaţii mai ocupau încă locul. Cursul deja începuse, în timp ce urca, după ce se supuse formalităţilor de trecere prin faţa portarului, un bărbat corpolent, cu o faţă plată, împopoţonat cu un pulovăr gri şi un pantalon de lucru care îi dădea un aer de boxer în retragere – şi care era, de fapt, însărcinat să evite orice

tărăboi ce se isca.

Sala mare, bine luminată, cu multe geamuri, cu o enormă sobă olandeză care încălzea, era plină până la sufocare, numărând cam cincizeci de studenţi ce formau adunarea cea mai stranie pe care o văzuse vreodată. Bărbaţi în cea mai mare parte, între douzeci şi treizeci de ani, caraghios îmbrăcaţi şi de naţionalităţi foarte diferite. Slavi bărboşi, un hindus cu piele brună, un grup de scandinavi blonzi, mai mulţi tineri americani. Femeile, mai rău, erau la fel de caraghios îmbrăcate. Privirea lui Stephen se opri un moment la o femeie de o vârstă nesigură, în bluză gri, studiindu-şi pânza printr-un pince-nez cu montură de aur, ca o institutoare lângă tabla neagră într-o şcoală de ţară.

De aproape vacarmul era înspăimântător. În zgomotul conversaţiilor – în toate limbile – se amestecau frânturi de cântece, chemări puternice de la un cap la altul al atelierului. În mijlocul acestui tumult, Stephen spera să treacă neobservat, dar în momentul în care, ezitant şi palid, în redingota sa neagră, cu gulerul scrobit şi cravata neagră – ţinuta reglementară a tinerilor vicari din Clinker Street – se opri în prag, o acalmie jenantă, concentră atenţia întregii clase asupra noului-venit. În această tăcere se auzi o voce falsă:

— I-a te uită, este chiar domnul abate!

O furtună de râsete însoţi cuvintele. Confuz, Stephen găsi un scaun spoit cu vopsele şi se vârî, nu fără greutate, între alţi doi ucenici. Neavând şevalet, îşi puse albumul de hârtie Ingres pe genunchi.

Modelul, un bătrân cu păr lung argintat – vreun actor ratat – aşezat pe estrada circulară, se apleca uşor înainte, sprijinindu-şi bărbia cu dosul mâinii. Poziţia, destul de convenţională, îi displăcea lui Stephen. Privirea bătrânului nu exprima decât indiferenţă şi plictiseală. Fără entuziasm, Stephen îşi luă cărbunele şi se puse pe treabă.

La ora unsprezece apăru domnul Dupret. Era un om de

vreo 60 de ani, de o frumuseţe cam teatrală. Avea păr des, zbârlit, un mers foarte demn şi mâini care gesticulau cu vioiciune. În ciuda pantalonilor cam boţiţi pe la genunchi, redingota făcută pe talie, îi conferea un aer distins, subliniat de panglica roşie de la butonieră.

Intrarea lui, intenţionat bruscă, temperă zgomotul şi, într-o linişte relativă, făcu turul atelierului, apropiindu-se ici şi colo pentru a detalia un crochiu, cu ochii pe jumătate închişi, sau pentru a arunca, însoţit de un gest scurt, un cuvânt sec, precum un doctor ce-şi face vizita într-un salon de spital.

Stephen se aştepta la câteva cuvinte de bun-venit, la o întrebare amabilă, dar profesorul trecu prin faţa lui, indiferent. Aruncă o privire piezişă peste lucrarea noului venit şi o clipă mai târziu, ieşi din atelier.

La ora unu sună clopoţelul. Se stârni un urlet şi ca împins de un resort, modelul se ridică părăsind estrada cu pas tărăgănat. Elevii lăsau să cadă periile, pensulele şi cărbunii de desen pentru a se îngrămădi la uşă. Surprins şi decepţionat, Stephen se trezi dus de val. Deodată cineva îi vorbi.

— Eşti englez, nu-i aşa? Te-am văzut intrând. Permite-mi să mă prezint: Chester.

Stephen întoarse capul. Îi surâdea un tânăr aproape de vârsta lui, cu aspect plăcut. Părul, ochii albaştri umbriţi de gene lungi, negre, bărbia fermă, îi dădeau un aer atrăgător. Purta o cravată veche, în culorile Universităţii Harrow.

— Te aştept jos, mai avu el timp să strige, înainte de a fi împins de un nou val.

În curte, Chester îi întinse mâna.

— În acest clocot este bine, ca noi insularii, să ne strângem rândurile.

După acea primire deprimantă, Stephen era fericit să găsească un prieten. Se prezentă la rândul său şi deodată Chester strigă:

— Dacă am prânzi împreună?

Începură să coboare bulevardul.

Restaurantul era foarte aproape, în piaţa Séline. Încăperea strâmtă, cu tavanul jos, aproape o pivniţă, dădea într-o bucătărioară la nivel inferior, unde ardea un foc mare de cărbuni de lemn. De acolo venea zgomot de crătiţi şi un miros ademenitor. Toate mesele erau ocupate, în mare parte de elevii lui Dupret, dar Chester, în bună dispoziţie, ajunse într-o curticică împodobită cu câteva cufere de lemn şi, ridicând de pe o masă un carton purtând indicaţia „rezervat”, îşi aruncă cu abilitate pălăria pe un cuier şi invită pe Stephen să se aşeze.

Imediat, o femeie grasă, aprinsă la faţă, ieşi afară din bucătărie.

— Nu, nu Harry… este masa domnului Lambert.

— Nu vă neliniştiţi, doamnă Chobert, răspunse Chester surâzând. Ştiţi doar că domnul Lambert şi cu mine suntem buni amici. De altfel el întârzie întotdeauna.

Asta-i displăcu doamnei Chobert care discuta şi bombănea într-una dar, în ciuda unor vizibile eforturi, nu putu rezista farmecului lui Chester. Cu o scuturătură din umeri, care se adresa desigur propriei sale slăbiciuni, ea prezentă tăbliţa pe care înscrisese cu creta meniul.

— Este o bătrână de treabă, zise Chester când patroana se îndepărtă. În timpul mesei el vorbi din abundenţă, comentând cu vervă toţi vecinii. Îi vorbi lui Stephen de Biondello, italianul care expusese deja la Salon anul trecut, de Pierre Aumerie, un caz disperat, care bea zilnic o sticlă de vin şi care mânca cu o femeie foarte vopsită, mereu coafată şi cu o pălărie mare, căreia Chester îi adresă o ocheadă însoţită de un surâs. Între timp, el studie pe Stephen, prin câteva fraze directe, apoi, înainte de cafeaua filtru, după o scurtă tăcere, socoti că ar fi bine să se facă el însuşi cunoscut.

— Nu este curios, zise el creionând pe faţa de masă în carouri, cum se recunoaşte întotdeauna un fost student? Philip Lambert a studiat şi el. Ieşind de la Harrow, aş fi putut să intru la Cambridge şi eu… Dacă n-aş fi

abandonat totul pentru artă, conchise după o scurtă privire spre Stephen.

Apoi, povesti cu un surâs dezaprobator, că tatăl său avusese o plantaţie de ceai în Ceylon şi că mama sa, văduvă, locuia într-un hotel foarte frumos, particular, în Highgate, unde era înconjurată de numeroşi servitori. Natural, ea îl trata pe fiul său într-un fel jignitor şi îl ţinea în frâu. Era la Paris de optsprezece luni.

— Aici te distrezi bine, adăugă el. Îţi voi da detalii.

— Ce crezi despre Dupret? întrebă Stephen.

— Este cel mai bun profesor de prin partea locului. Ştii că are Legiunea de onoare?

Uşor şocat, Stephen nu răspunse. Chester îl nelinişstea cum te nelinişteşte orice natură originală, agreabilă la prima vedere, dar care prin unele detalii izbeşte simţurile.

Îşi băuseră cafeaua. Mesele erau abandonate una câte una.

— Amicul tău, Lambert, nu pare să mai vină, zise Stephen pentru a rupe tăcerea.

Chester se puse pe râs.

— Philip este un excentric. Nu se ştie niciodată când se va arăta... şi nici cu ce fustă.

— Urmează cursurile lui Dupret?

— Lucrează la el... când lucrează. Are avere personală şi s-a plimbat prin toată Europa. A studiat la Roma, la Viena. Locuiesco de curând, nevastă-sa şi el, într-un mic apartament lângă Domul Invalizilor.

— Deci este însurat!

— Da. Doamna Lambert este foarte elegantă. O femeie de lume.

Lui Stephen remarca îi displăcu; îl cerceta pe Chester întrebându-se cum putea să folosească asemenea formule. Dar înainte de a fi găsit timp să răspundă, Harry Chester se ridică.

— Iată pe Philip.

Şi Stephen văzu venind un bărbat cam de 30 de ani, zvelt, cu o aliură afectată, îmbrăcat cu un pardesiu maron

foarte scurt, purtând guler îngust şi lavalieră. O expresie nonşalantă pe o faţă palidă, cu ochii profund cenuşii. O cărare separa părul negru şi stufos, dar o şuviţă scăpa şi cădea mereu, în bucle, pe fruntea albă. Totul în el emana indolenţă, plictiseală şi vanitate.

Punându-şi bastonul sub braţ, începu să-şi scoată mănuşa galben lămâios, contemplându-l pe Chester cu o indulgenţă pătrunsă de dispreţ.

— Îţi mulţumesc pentru că mi-ai păstrat masa, dragul meu. Dar va trebui să mi-o eliberezi. Aştept o vizită la ora două şi n-am chef s-o scap.

— Vom pleca, Philip, zise Chester pe un ton supus. Totuşi permite-mi să ţi-l prezint pe Desmonde. Din dimineaţa asta, lucrează cu Dupret.

Lambert îi aruncă o privire lui Stephen şi se înclină politicos.

— Tocmai şi-a terminat studiile la Oxford, adăugă prompt Chester.

— Adevărat! exclamă Lambert. Ce colegiu? Dacă nu sunt indiscret.

— Trinity, zise Stephen.

— Ah! Lambert surâse, arătând nişte dinţi albi şi regulaţi, scoţându-şi a doua mănuşă de piele – fără a se grăbi – şi întinse lui Stephen o mână subţire.

— Sunt fericit să te cunosc. Şi eu am terminat la Oxford. Dar nu vreau să vă deranjez. Pot să iau altă masă.

— Noi am terminat, zise Stephen ridicându-se.

— Atunci veniţi să luaţi un ceai la mine acasă, într-una din zile. Suntem aproape întotdeauna acasă miercurea, la ora cinci. Harry vă va arăta drumul. Vom fi doi foşti studenţi la Oxford – surâsul său îl atinse pe Chester în trecere – şi un tovarăş care ar fi trebuit să intre la Cambridge.

Nota de plată adusă imediat de doamna Chobert era pe masă. Cum Chester nu părea s-o observe, Stephen o luă şi plăti în ciuda vehementelor proteste ale lui Harry.

CAPITOLUL 7

AMEŢIT DE NOUA SA LIBERTATE, STEphen se abandonă foarte repede plăcerilor unei vieţi agreabile, când o scrisoare de la Stilwater, opt zile după sosirea sa la Paris, îi aduse o mare uşurare. Tot vorbind de mâhnirea pe care i-o cauzase plecarea bruscă a fiului său, rectorul se resemnase. Vizibil, scria el, chemarea (ştersese cuvântul tentaţie) era prea patetică pentru ca Stephen să nu ţină seama de ea. Poate că merita mai mult, cum da de înţeles fiul său, iar acest interimat era considerat de ambele părţi o probă necesară. Totuşi aproba alegerea hotelului, îl cunoştea destul de bine pe Stephen pentru a-i recomanda o conduită înţeleaptă şi virtuoasă şi a-i sugera să nu se lipsească de nimic din ceea ce îi pretindea poziţia sa.

Faptul de a se trezi în fiecare dimineaţă ştiind că este la Paris, pentru a-şi urma „cariera” artistică, îi oferea lui Stephen de fiecare dată o senzaţie nouă. Se îmbrăca rapid şi, dacă la micul dejun de la Clifton nu era nimic să-l tenteze, se grăbea spre un mic lacto-bar de la colţul străzii, în apropierea hotelului. Pentru treizeci de centi era servit cu o ceaşcă de cafea cu lapte aburindă şi două cornuri crocante, calde încă, scoase din coşul adus de brutar. După aceea, mergea pe jos spre atelier şi acolo găsea întotdeauna o bucurie nouă. Mulţimea grăbită, agenţii în uniformă albastră, menajerele întorcându-se acasă cu coşurile pline, un zuav[3] cu pantalonii roşii, doi

[3] Zuav – militar francez dintr-un corp de infanterie colonială.

portari sprijiniţi de măturile lor în timp ce flecăreau, un bătrân măturător dând drumul unui jet de apă de-a lungul rigolei, cărucioarele zarzavagiilor întorcându-se de la hale, totul îl încânta. Mai erau chemările negustorilor ambulanţi, murmurul vocilor, rezonanţa stinsă a clopotelor pe fundalul bătrânelor pietre cenuşii, podurile graţioase, apa fluviului care sclipea în soare.

În atelier, la drept vorbind, nu se prea simţea în largul lui. Absenţa ordinii, vacarmul neîncetat făceau dificilă orice concentrare. Mulţi dintre aceşti elevi păreau să vină mai puţin pentru a lucra şi mal mult pentru a se amuza şi a da frâu liber exceselor lor. Râdeau, cântau, făceau glume de un gust îndoielnic perorau fără sfârşit în cafenelele din împrejurimi, discutau şi se certau, îşi dădeau aere de „boem”, atât în îmbrăcăminte cât şi în comportament. Vorbeau în argoul cartierului, erau la curent cu ultimele „mişcări”, se recunoşteau în maeştri Manet, Degas şi Renoir şi îi maimuţăreau penibil, dispreţuind pe Ingres şi Millet, îl criticau pe Delacroix, fără a-şi dovedi propriul talent.

Unii lucrau totuşi serios. Stephen avea vecin un tânăr polonez, născut într-un orăşel din împrejurimile Varşoviei, care plin de ambiţii, venise la Paris fără un ban în buzunar. Pentru a-şi plăti studiile le Dupret, lucrase un an ca hamal gara Montparnasse. Intensitatea eforturilor lui era înfricoşătoare deşi nu avea pic de talent. Adesea, în timpul vizitelor cotidiene ale lui Dupret, Stephen se surprinsese dorind ca printr-un cuvânt afectuos, profesorul să pună capăt acestei lupte zadarnice. Dar Dupret nu spunea şi nu făcea nimic. Se mulţumea să corecteze o linie sau să facă o observaţie – cu un aer indiferent – asupra vreunei greşeli de compoziţie. Se arăta la fel de imposibil sau distant cu Stephen dar, uneori, după ce îi detalia unul din studiile sale, îl privea curios, ca şi când l-ar fi văzut pentru prima dată.

Sub rezerva impozantă şi demnă a lui Dupret, Stephen bănuia acum decepţia, amărăciunea omului care nu-şi

realizase visurile tinereţii şi era conştient de acest lucru. Bucurându-se de o oarecare reputaţie în mediile oficiale, expunând anual la Salon, o lucrare prudentă afişată pe un loc privilegiat, făcând parte din comitete şi consilii, reprezentând în mănuşi albe „Arta” la recepţiile oficiale – oare găsea acolo satisfacţia aceluia care sperase să zguduie pe aşezaţii lumii printr-o capodoperă? Dupret nu acorda niciun interes atelierului său şi cu atât mai puţin elevilor lui, numai dacă gelos, întâlnea un talent, care poate îl depăşea pe al său. Sub masca sa, sub această butadă, era un om golit de orice substanţă, încătuşat în personajul care se credea că este. Era mai mult de plâns decât de dispreţuit. Şi când profesorul intra majestuos în atelier, Stephen şi-l închipuia la sfârşitul zilei, scoţându-şi încet redingota sa pe talie şi pantofii frumos lăcuiţi, care îi făceau bătături, aşezat lângă foc, în atelierul său mobilat cu gust, în faţa pânzei încă în lucru – *Căsătoria bretonă* – şi repetându-şi cu un freamăt de dezgust: „Dumnezeul meu, la ce bun?”

Stephen dejuna de obicei la doamna Chobert, în compania lui Chester, dar se întâmpla uneori să se sustragă efuziunilor amicale ale lui Harry şi să hoinărească pe chei mâncând numai un sandwich cu şuncă şi cu muştar. Apoi, grăbind pasul, vizita muzeele de la Luvru sau de la Luxembourg. Se întuneca atunci când ieşea în stradă cu ochii orbiţi şi se întorcea la Clifton.

În ochii lui Chester şi a cunoştinţelor pe care şi le făcuse la atelier, părea extraordinar că el putea să-şi petreacă serile singur şi îl invitau deseori să iasă, să meargă în Montmartre. Într-o zi, acceptă şi însoţi aproape o jumătate de duzină de camarazi la Toque Bleue, nu departe de Moulin de la Galette.

Dar se plictisise de moarte acolo. Acest spectacol, care se spunea că este plin de vervă şi de antren, i se păruse stupid. Sala de dans se transformase într-o masă umană agitându-se în cadenţă, pe jumătate ameţită, multiplicată şi deformată printr-o serie de oglinzi, în vacarmul unei

orchestre de proastă calitate. Nimic mai trist, nimic mai respingător decât feţele acelor bătrâni de-ai casei, cu obrajii şi ochii ridaţi. Unele din feţele cele mai cunoscute, pe care Chester i le arăta, erau cu adevărat hidoase, iar cavalerii lor, îmbrăcaţi cu maieuri negre, păreau nişte degeneraţi.

Mai târziu, noaptea, câteva tinere femei se lipiră grupului foarte vesel. Stephen le observa curios. Vocea lor dogită şi avansurile grosolane, braţele acelea trecute în jurul gâtului, cuvintele mângâietoare aruncate cu voce tare, îl umpleau de dezgust.

Aşezat într-un colţ al mesei, el stătea tăcut fără să încerce să-şi ascundă încurcătura. Una din fete se aplecă peste Chester, şuşoti câteva cuvinte la ureche care-l făcură pe Harry să izbucnească în râs.

Stephen nu făcu niciun comentariu dar întrebă care este drumul de întoarcere.

— Oh, nu-i nimic, bătrâne! Ea a spus numai că eşti un tip caraghios, şi îi traduse expresia folosită de fată.

— Regret că nu te-ai amuzat astă-seară, adăugă când Stephen îl părăsi. Nu uita că vom merge la Lambert, miercuri. Treci să mă iei, te rog.

În ziua aceea, în jurul orei patru, Stephen se îndrepta spre numărul 15 de pe strada Bonaparte, unde Harry locuia la mansardă. După trei etaje, pe o scară foarte abruptă, auzi o ceartă violentă şi împingând uşa întredeschisă, îl găsi pe Chester ameninţat de un omuleţ, sobru îmbrăcat care, cu un aer indiferent supraveghea mişcările unui ajutor ocupat să înghesuie într-un sac pendula, câteva vase de porţelan şi alte bunuri ce decorau casa

— Şi acum, domnule Chester, ceasul dumneavoastră, vă rog.

— Ah! nu Maurice! Ceasul nu! Nu, de data asta! Doar ţi-am spus că-ţi voi plăti sâmbătă…

Chester văzu pe Stephen şi luă un aer plouat. Se apropie cu un surâs forţat.

— Este stupid, Desmonde. Am făcut unele cheltuieli luna asta şi aceşti doi zgârie-brânză mă trădează. Oh! un fleac... Două sute de franci, dar la sfârşitul lunii mama îmi va trimite cecul meu. N-aş vrea să-ţi forţez mâna, dar dacă din întâmplare ai putea...

— Sunt fericit să te pot ajuta, se grăbi să răspundă Stephen, după o scurtă tăcere.

— Mulţumesc, infinit de mult îţi mulţumesc bătrâne. Vei avea banii la începutul lunii. Ţine, Maurice. Şi acum spală putina.

Împăturind bancnotele foşnitoare pe care Stephen le scosese din portmoneu le aruncă portărelului, care, după ce le numără de două ori, cu degetul muiat în salivă, făcu un gest de mulţumire, goli sacul pe masă şi, urmat de complicele său, ieşi pe uşă.

— Asta e treaba! strigă Chester râzând ca după o glumă bună. Mi-ar fi lipsit mult toate aceste lucruri vechi, ţi-o mărturisesc. Şi asta la fel...

Punând la loc vasele, el deschise ca din întâmplare o cutie plată şi scoase de acolo o medalie de argint agăţată de o panglică de mătase albastră. Cu ochii plecaţi, ezită, apoi continuă cu un aer de o modestie emoţionantă.

— Ar fi mai bine să nu vorbesc despre asta... Dar cum, m-ai surprins, Desmonde... Este o medalie de la prinţul Albert. Mi-a dat-o anul trecut.

— Pentru ce motiv? întrebă Stephen impresionat.

— Salvare la mare, s-a pretins. Un bătrân imbecil, căzut de pe vaporul de Folkestone. Nu din vina lui, timpul era urât, valurile puternice... iarna. Am sărit. Oh, nu e mare lucru. Ne-a pescuit într-o jumătate de oră, timp în care vaporul s-a apropiat de noi şi a lansat o barcă la apă. Dar să lăsăm această poveste şi să ne grăbim. Dacă nu, vom întârzia.

Chester îşi regăsise toată veselia şi nu încetă să vorbească şi să râdă pe tot parcursul drumului. Locuinţa familiei Lambert era într-o fundătură care dădea în strada Duquesne. La capătul unei curţi pavate se ridica un mic

pavilion de piatră cenuşie a cărui înfăţişare mohorâtă fusese atenuată cu ajutorul unei uşi şi al ferestrelor cu pervaz vopsite în verde. Trebuie să fi servit, pe timpul lui Henri IV drept cabină pentru portarul vreunui hotel particular. Interiorul strâmt şi prost luminat, mirosea a bucătărie şi a hârtie aromatică. Aceeaşi grijă rafinată îl împodobise cu covoraşe, cu tapet perlat şi cu fotolii de bambus. Pe pian, atârna un şal spaniol.

Împinşi de impetuozitatea lui Chester, ajunseră puţin cam devreme şi Lambert dormitând într-un fotoliu, ridică plictisit o pleoapă grea. Dar doamna Lambert, îi primi cu bună dispoziţie. Înaltă şi zveltă era mai în vârstă decât crezuse Stephen. Avea ochi mari, verzi, trăsături cam ascuţite, părul de un blond pal şi tenul alb ca laptele. Rochia, de după amiază, decoltată în jurul gâtului, foarte lungă era din brocart alb.

Stephen o studia în timp ce ea vorbea cu Chester. Cu capul sus, se sprijinea de un paravan de lac. Trebuie să fi simţit privirile al căror obiect era şi îi aruncă lui Stephen o ocheadă răutăcioasă.

— Îţi place rochia mea? zise ea cu cochetărie.

— Whistler ar fi dorit să vă picteze.

— Eşti prea generos, şi continuă confidenţial. Am făcut-o eu însă-mi.

Ieşi, revenind aproape imediat cu ceaiul pe un platou de argint încărcat de ceşti şi fursecuri. În timp ce umplea ceştile, Lambert căscă şi se întinse leneş.

— Ceaiul! strigă el. N-aş putea să trăiesc fără ceai. Băutură divină, hrănitoare. Foarte tare, te rog Elise.

Şi cu ceaşca în mână:

— ...Poate că vine din marile tale plantaţii din Ceylon, Harry. Nu-i acesta un gând agreabil, stimulant. Spune-ne dacă-i recunoşti aroma!

Şi întorcându-se spre Stephen:

— Spune-ne deci, ce vrei să faci în acest oraş de perdiţie, domnule abate.

Stephen roşi. Chester le vorbise, desigur, despre el.

— Trebuie să vă par ridicol, nu-i aşa? Un preot cucernic abandonându-se artei…

În câteva cuvinte îşi povesti istoria. Când tăcu se făcu linişte şi Lambert exclamă pe un ton ironic, specific.

— Bravo, abate! Confesiunea ta este desigur sinceră şi noi te vom ierta complet.

Aplecându-se uşor spre el, Elise murmură:

— Trebuie ca dorinţa ta de a picta să fie foarte mare. Mai toarnă-ţi ceai.

Când Stephen se ridică pentru a-şi lua ceaşca, privirea îi căzu pe trei evantaie de mătase pictate în manieră japoneză, dispuse pe perete. Delicateţea lucrării îl impresionă.

— Cine a făcut aceste lucruri drăguţe?

Lambret ridică uşor sprâncenele şi îşi aprinse o ţigară înainte de a răspunde pe un ton foarte indiferent:

— Eu, dragul meu abate. Dacă nu te plictiseşte, aş putea să-ţi mai arăt şi alte preocupări ale artei mele.

Punându-şi ceaşca pe masă, aduse dintr-un mic culoar mai multe pânze şi le aşeză cu un gest afectat, una după alta, pe un scaun înalt, aproape de fereastră, pentru a fi în plină lumină.

Unele erau foarte mici şi tratau un subiect simplu – o ramură înflorită într-un vas albastru, două sălcii încovoiate peste o baltă, un copil cu o pălărie de paie sub un copac la malul apei – dar toate aveau aceeaşi drăgălăşenie decorativă ce releva sărăcia ideilor – calităţi care confereau formelor un farmec delicat şi trecător.

Când văzu totul – nici nu erau prea multe – Stephen se întoarse spre Lambert.

— Nu mă îndoiam că ştii să pictezi astfel… sunt delicioase.

Lambert schiţă o ridicare din umeri, dar se simţea foarte flatat şi nevastă-sa cu o mişcare promptă luă mâna lui Stephen, strângând-o.

— Phil are geniu. El face şi portrete…

Ochii săi verzi scânteiară.

— Dacă dumneata cunoşti un amator... Eu sunt asociată cu soţul meu, sunt omul lui de afaceri.

După care se auzi soneria şi apărură o grămadă de musafiri. Toţi se potriveau foarte bine cu această ambianţă boemă, rafinată: un tânăr cu şosete albe, purtând un manuscris sub braţ; un altul mai puţin tânăr, dar cu umeri laţi şi foarte îngrijit, de la ambasada americană; un model care se chema Nina, pe care Stephen o zărise la doamna Chobert; un francez durduliu de o vârstă incertă, purtând monoclu, care-i sărută mână Elisei cu o politeţe exagerată şi căruia, în calitate de eventual cumpărător, ea îi acorda toată atenţia. Fu adus ceai proaspăt. Lambert servi whisky, conversaţia se însufleţi şi Stephen care, pentru prima sa vizită, nu voia să mai rămână, se retrase. Gazdele sale insistară să revină. Doamna Lambert întrerupse o conversaţie pentru a-l conduce până la uşă.

— Vino cu noi la ţară, duminică. Vom pregăti un picnic la Champrosay.

Tăcu puţin, apoi măgulitoare:

— Îi placi mult lui Philip.

Duminică deci, şi apoi multe altele, Stephen îi însoţea câteodată singur, câteodată cu Chester, altă dată cu prieteni de-ai lor – pe malurile Senei, în împrejurimile de la Melun. Închiriau o barcă şi urcau încet cursul leneş, urmând marginea pădurii din Sénart. Apoi poposind în faţa unui han, dejunau în aer liber pe o masă de lemn.

Timpul era superb; printre frunzele groase, nalba roşie era în plină floare. Această lumină sclipitoare, acest aer dulce ca o mângâiere, aceşti prieteni agreabili, noutatea ameţitoare a imaginilor şi sunetelor, urletul vreunui şlep, culoarea cămăşii unui muncitor, imaginea nevestei ecluzierului a cărei siluetă se decupa în cerul albastru, totul trezea în Stephen un extaz fremătător, şi mai ales certitudinea că în sfârşit „găsise” viaţa artistică; totul îl ameţea ca un drog. În afara rarelor accese de melancolie, Lambert se arăta de un umor foarte reuşit, tachinând în

diverse ocazii, sclipitor de spiritual. Arunca o glumă, o epigramă, recita pasaje întregi din Verlaine şi din *Florile răului*.

— Mai sfânt decât Indusul, murmură el, trăgându-şi sufletul, trecând degetele subţiri pe fruntea-i acoperită de o transpiraţie rece, jucându-se cu o şuviţă neagră de păr ce-i cădea pe frunte. „Aceşti crini de apă... caliciu de alabastrul cel mai pur... o roză translucidă... şi răcoroasă... Răcoroasă ca sânii naiadelor...” Şi multe altele.

Această căutare a frumuseţii nu se limita numai la Natură şi dacă, din întâmplare, servitoarea de la han era în trecere, el flirta cu ea în ciuda privirilor aspre pe care i le arunca soţia.

La început Stephen nu ieşea fără caietul lui de schiţe. Ar fi vrut să pună pe hârtie tot ceea ce vedea, dar Lambert îl descuraja cu un surâs enigmatic.

— Pune toate astea în capul tău, abate, zicea el încet, lovindu-şi fruntea. Mai târziu... în singurătate... totul va renaşte.

Într-o duminică seara, după o excursie şi mai plăcută decât altele, Stephen se depărtă de cei doi Lambert şi invitaţii lor şi luă drumul spre hotelul său. Tocmai atunci soarele se ascundea în spatele domului din Trocadéro, după ce strălucise radios toată ziua. Încinşi de căldură, ei se scăldaseră în lacul ecluzei de la Ermitaj, se înfruptaseră cu păstrăvi reci şi pateu, stropiţi cu un nobil Chambertin, apoi adormiseră în iarba caldă.

Se simţea atât de bine... cu pielea încălzită de soare, plămânii plini cu aer curat, trupul încă rece după baia din lac... Îl invada o nemaipomenită bună dispoziţie.

Deodată, pe când traversa strada Bièvre, un bărbat ieşi dintr-un pasaj strâmt, exact în faţa lui. Încălţat cu pantofi grosolani, purta pantaloni de velur plini de pete şi o cămaşe de muncitor, de un albastru spălăcit. Îi înconjura gâtul o batistă roşie, înnodată neglijent. S-ar fi spus că e un lucrător care se întoarce acasă după o muncă aspră. Şi

totuşi spatele vânjos, ţinuta mândră a capului, îl făcură pe Stephen să tresară. Grăbi pasul.

— Glyn!

Richard Glyn se întoarse arătându-şi faţa ursuză ce se lumină brusc.

— Tu eşti, Desmonde... Te-ai eliberat?

— De mai mult de o lună, răspunse Stephen fericit de această neaşteptată întâlnire. În fiecare zi am sperat să te întâlnesc. Spune-mi... Mă întorc la hotel. Vino să cinezi cu mine.

— De acord, zise Glyn. Aş mânca ceva. Nu am pus nimic în gură de azi-dimineaţă.

— Cum e posibil? Ce ai făcut?

— Am pictat... de la ora şase de dimineaţă, răspunse Glyn. Când lucrez uit de toate... Mai ales când nu-mi găsesc un ton.

Ochii săi de culoarea agatelor negre scânteiară ca un foc sumbru datorat oboselii unui efort creator, pasionant, prelungit. Îl luă de braţ pe Stephen, potrivindu-şi pasul cu al lui.

CAPITOLUL 8

APARIŢIA LUI GLYN CU BATISTA LUI roşie şi pantofii scâlciaţi, produse senzaţie în restaurant, la *Clifton*. Bătrânul şef al personalului din hotel, crescut în tradiţia lorzilor englezi, făcea feţe-feţe, iar cele două bătrâne domnişoare, care până atunci îl priveau cu simpatie pe Stephen, nu-şi puteau crede ochilor. Richard îşi bătea joc ostentativ de toţi şi aşezându-se, privea în jurul lui cu o evidentă curiozitate.

— Ce dracu' faci în acest iad, Desmonde?

— Nu prea ştiu... M-am obişnuit...

Glyn gustă din supa făcută ca de obicei din făină şi apă cu grăsime.

— Bucătăria te reţine aici?

— Această supă nu prea este cine ştie ce. Dar mâncarea cu carne va fi bună.

— Să sperăm. Mi-era foame, ţi-am spus. Într-o seară te voi duce într-o casă unde se mănâncă într-adevăr bine.

— La doamna Chobert?

— Dumnezeule mare, nu! Această crâşmă e pentru artişti! Am oroare de fals, atât în bucătărie cât şi în pictură. Nu. Un bistro pentru birjari, nu departe de mine, încrede-te în birjari, au gusturi bune. Se mănâncă acolo unul dintre acele pateuri de iepuri despre care mă vei întreba multe. Dar să vorbim despre tine. Ce-ai făcut până acum?

Fără entuziasm, Stephen povesti viaţa sa la Paris. Orele la Dupret dimineaţa, prietenia cu Chestor şi Lambert. Deveni sentimental când descrise expediţiile la

Champrosay.

Glyn, care îl asculta mai întâi cu un surâs indulgent şi zeflemitor, redeveni serios şi întoarse privirea.

— Ei bine, ai profitat cum se cuvine de timpul tău, după cum văd. Sper că mă vei duce la tine să-mi arăţi ce-ai lucrat.

— Oh! N-am mare lucru să-ţi arăt, zise prompt Stephen. Câteva schite. M-am ocupat mai ales de schitat.

— Văd.

El mesteca conştiincios budinca englezească, adică desertul de la Clifton şi păstră o tăcere încăpăţânată câteva minute bune. Apoi se întoarse spre Stephen; sub sprâncenele încruntate, ochii îi deveniră aspri şi dispreţuitori.

— Desmonde, vrei cu adevărat să pictezi? Sau să-ţi iroseşti viaţa precum ridicolele personaje boeme?

— Nu te înţeleg.

— Ascultă-mă, deci. Sunt în acest oraş zece mii de tineri, cretini, cel puţin, care se dau drept artişti pentru că studiază când au chef, desenează, şi-şi aşază fundul pe scaunele cafenelelor lăudându-se cu capodoperele lor născute moarte. Din ei faci şi tu parte. Îţi pierzi timpul, Desmonde. A picta, înseamnă a munci, a munci mereu. A munci dur ca un furibund, până la epuizare. Asta nu înseamnă să te laşi dus pe firul apei, culcat pe fundul unei bărci, în compania unui obscen pozar care debitează din Verlaine sau din Baudelaire.

Stephen roşi, indignat.

— Totuşi sunt băieţi buni. Lambert are sigur talent.

— Ce glumă! Ce-a făcut? Câteva japonezării, evantaie pictate, nimicuri… Oh, sunt drăguţe, te cred dar sunt efeminate… afectate… şi atât de mărunte…

— Lucrurile mari sunt vulgare…

În nemulţumirea sa Stephen citase o remarcă favorită a lui Lambert iar Glyn înţelese şi zâmbi sec.

— Şi Rubens, Corregio, del Sarto cu viguroasele lor concepţii? Şi bătrânul Michelangelo, acoperind tavanul

Capelei Sixtine cu formidabila sa viziune a creaţiei, lucrând atât de dur, încât nu avea timp să se dezbrace pentru a dormi? Ei sunt vulgari? Nu, Desmonde… Lambert este un amator dotat, un artist de mâna doua de care nu ar vorbi nimeni, dacă nevastă-sa, care este abilă, nu l-ar împinge. N-am nimic contra lui, crede-mă. Dar tu, tu ai ceva, pentru care Lambert şi-ar da sufletul. Nu vreau să văd cum îţi distrugi talentul dintr-o prostie. Cât despre Harry Chester, eşti atât de naiv încât nu l-ai văzut în adevărata lui lumină.

— Nu înţeleg ce vrei să spui, murmură Stephen morăcănos.

Glyn, care un moment se gândi să-l lămurească, se mulţumi cu un surâs dispreţuitor.

— De cât te-a „tapat”?

Roşeaţa lui Stephen se accentuă. Chester recursese de mai multe ori la banii lui şi-i datora acum mai mult de 500 de franci. Dar îi promisese, pe cuvânt de onoare, să-i înapoieze.

— Îţi repet, Desmonde, reluă mai moderat Glyn, ai luat startul greşit; te-ai rătăcit într-o proastă companie şi, ceea ce e mai grav încă, ţi-ai diminuat efortul. Dacă nu-ţi vei reveni, îţi vei săpa groapa cu propriile mâini. Cel mai înfricoşător loc în infern este rezervat artistului leneş.

Între ei căzu o tăcere apăsătoare. Stephen care se apărase cât putuse mai bine, nu se putu împiedica să compare ziua inutilă care tocmai o petrecuse, cu orele de muncă intensă impuse de Glyn, şi un sentiment de ruşine puse stăpânire pe el.

— Ce e de făcut? zise el, în sfârşit.

Faţa lui Glyn se lumină.

— În primul rând să părăseşti acest sacru butic anglican.

— Când?

— Imediat.

Deşi privirea consternată a lui Stephen părea să-l amuze, Glyn deveni imediat serios.

— Nu te pot instala la mine, dar cunosc pe cineva care ar fi fericit să te găzduiască.

— Cine?

— Jérôme Peyrat. Papa Peyrat. Un tip bătrân, nu prea bogat, care are nevoie de cineva cu care să-şi împartă cheltuielile. Un omuleţ nostim, îmi pun capul pentru el, un adevărat pictor, nu un boem ca farseorii tăi.

Strâmbătura lui Glyn îl necăji pe Stephen, dar îşi reveni repede.

— Natural, cu Dupret s-a sfârşit. Vei lucra în atelierul meu. Şi te voi prezenta aceluia care îmi prepară culorile, Napoléon Campo. Face credit uneori. Şi acum, la drum.

Caracterul lui Stephen nu se prea împăca cu schimbările bruşte şi cu hotărârile luate în pripă, dar în argumentaţia lui Glyn era o forţă dominatoare şi manierele sale erau irezistibile.

Stephen merse la recepţia hotelului şi ceru nota de plată spre marea surprindere a directorului care se arătă foarte nemulţumit. Urcă să-şi facă valiza şi apoi coborî, şi îndulci cu bacşişurile sale, împărţite la întâmplare, brutalitatea plecării.

Plantat pe culoar, Glyn, pe care oamenii din hotel îl vedeau ca pe un drac, îşi exprimă nemulţumirea.

— Îţi recomand să fii mai econom, Desmonde. S-ar putea să ai nevoie de bani mult timp de-acum înainte. Haide!

— Aşteaptă. Vom chema un taxi.

— De ce dracu’ să-l chemi? Eşti prea slab pentru a merge pe jos?

Luând valiza, care nu era prea uşoară, Richard o aruncă pe un umăr şi ieşi. Stephen îl urmă în penumbra străzii.

Peyrat locuia foarte departe de Clifton, dar Glyn, căruia-i plăcea să meargă pe jos, pretinzând maximum de la el însuşi, înainta cu paşi mari, fără să se oprească pentru a-şi trage răsuflarea. În sfârşit, într-o străduţă sumbră de pe malul stâng, în unghiul format de strada

Assas şi bulevardul Montparnasse, se opri în faţa unei uşi strâmte, vecină cu o patiserie. Culoarul era slab luminat de o lampă spânzurată la capătul unui fir. Glyn urcă scara, câte trei trepte o dată. La etajul al doilea se opri, bătu la o uşă, deschizând-o fără să aştepte răspunsul şi îl introduse şi pe Stephen.

Era un mic apartament de trei camere. În prima cameră, mobilată în manieră clar burgheză, un bărbat de cincizeci de ani, stătea la o masă acoperită cu o muşama. Faţa puţin plată, brăzdată de riduri adânci era împodobită de o barbă neîngrijită. În ciuda căldurii împrăştiată de o sobă, el purta un pulovăr vechi, negru cu gulerul ridicat, şi o pălărie melon. Un sturz, pe jumătate fără pene, într-o colivie spânzurată aproape de fereastră, acompania cu piuitul său pe bătrânul care cânta încet la ocarină. La vederea lui Glyn, ochii săi foarte tineri, plini de o îndrăzneală nevinovată, se luminară. Lăsându-şi instrumentul, se ridică şi-l îmbrăţişă cu afecţiune pe Richard.

— Peyrat, zise scurt Glyn după ce se eliberă din îmbrăţişare, iată un nou locatar. Un prieten de-al meu, Stephen Desmonde.

Privirea lui Jérome Peyrat se plimba de la Glyn la Stephen şi se opri asupra lui Stephen. Era un examen binevoitor şi amabil.

— Dacă este prietenul tău, bătrâne, va fi şi al meu. Scuză-mă, domnule Desmonde că te primesc în această ţinută. Richard ştie că sunt sensibil la curent.

— Sper că nu vă deranjez, zise Stephen încurcat.

— Deloc. Seara am obiceiul să mă supun unui examen de conştiinţă. Uneori o găsesc nemaipomenită, alteori hidoasă. Astăzi – surâse grav– distracţia a venit la timp.

— Desmonde pictează, Peyrat. Va lucra cu mine şi cu tine.

— Bine. Peyrat nu se arătă surprins. Îţi urez bun-venit în apartamentul meu... Al meu, temporar. În realitate aparţine domnului Bisque, patisierul. N-are importanţă. În

aceste locuri, vom renunţa la frumuseţea femei, la fumurile gloriei contemporane, pentru a ne abandona creaţiei capodoperelor ce vor fi aclamate la o mie de ani după moartea noastră.

— Ce speranţă! strigă Glyn, uşor ironic.

— Numai speranţa ne face să trăim.

— Şi sfânta Thereza?

— Ah, da. Exemplu acestui suflet nobil ne este sprijin. Cunoşti Spania? întrebă el, întorcându-se spre Stephen.

— Nu.

— Va trebui să facem un pelerinaj, împreună, câteva zile. La Avila de los Cabaleros... Culcată în spatele meterezelor de granit, aurită, coaptă de razele soarelui de vară, îngheţată de iarna castiliană, splendidă coroană antică printre rocile unui deşert, profilându-se pe albastrul aspru al munţilor Gredos.

— Aţi fost acolo? se interesă Stephen politicos.

— De mai multe ori. Dar cu gândul numai.

Glyn izbucni în râs.

— Atenţie, Desmonde. Acest smintit care nu merge niciodată la biserică şi spune lucruri dezagreabile pe seama papei, are o absurdă veneraţie pentru sfânta Thereza.

Peyrat scutură din cap dezaprobator.

— Prietene, nu pronunţa aiurea numele acestei femei blânde şi perseverente, venită din Bătrâna Castilie, care a ştiut să restaureze un ordin şubrezit, căzut în flecărelile carmelitelor. Ea mi-a susţinut campania cu suflet, farmec, tumult, prin rugăciuni şi discuţii, cu răbdarea unei sfinte şi energia unui căpitan de cursă lungă. De asemenea, era o poetă...

— Mă duc, zise Glyn ajungând la uşă. Vă las să vă cunoaşteţi mai bine. Să fii mâine dimineaţă la atelierul meu, la ora şapte, Desmonde. Noapte bună!

Ieşi. După un moment de linişte, Peyrat veni la Stephen şi-i întinse mâna.

— Sper că te vei simţi ca la tine acasă, zise el simplu.

CAPITOLUL 9

O EXISTENŢA NOUA ÎNCEPEA PENtru Stephen sub îndrumarea lui Glyn şi Peyrat. O viaţă de muncă necruţătoare, complet diferită de felul în care a înţeles viaţa de artist de până acum. Jérome Peyrat, cunoscut în cartierul Plaisance sub numele de „Papa Peyrat”, era de o origine ţărănească umilă. Părinţii săi munciseră până la moarte, din greu, câteva hectare de pământ pe lângă Nantes, dar el vorbea de ei cu mândrie. Timp de treizeci de ani, fusese un mărunt funcţionar model şi îşi petrecuse zilele în haină de alpaca, cu mâneci de lustrin, notând dosarele prăfuite la Palatul de Justiţie. Nu ieşise decât o dată din Franţa, pentru a merge în Indii, ca al treilea secretar al unei comisii rogatorii. Spectator naiv, fascinat, îşi petrecuse toate clipele libere admirând animalele din cuşti sub palmierii înalţi şi roşcovani ai grădinii zoologice din Calcutta. Câteva luni după reîntoarcere s-a făcut o reducere de personal la minister şi a fost pensionat cu o sumă care abia-i asigura existenţa. Apoi, deodată fără a fi manifestat vreodată cel mai mic interes pentru artă, începu să picteze cu îndemânare. Nu luase nicio lecţie în viaţa lui. Pictase portretele prietenilor săi, străzi, clădiri, munţi, uzine la mahala, buchete de flori ţinute de mâini fără corp, aspecte din junglă, o femeie cu piept şi pulpe planturoase călărind un tigru istovit sub un arboret încărcat de palmieri, liane, ferigi gigantice, orhidee cu diferite tente cromatice, o pădure imaginară, brutală, prodigioasă, populată cu şerpi şi maimuţe îmbrăţişate, luptându-se pe

viaţă şi pe moarte. În faţa şevaletului tremura, transpira şi gata să leşine se vedea constrâns – în ciuda spaimei de a răci – să deschidă fereastra pentru a respira puţin aer proaspăt.

Vecinii ridicau din umeri şi surâdeu în faţa acestor picturi puse în vânzare cu preţul de 15 franci, în vitrina prietenei sale, doamna Huffnaegel, văduvă respectabilă care ţinea o mercerie la câteva uşi mai departe şi pentru care el nutrea o pasiune respectuoasă. Cu excepţia lui Napoléon Campo – negustorul care prepara culorile şi acceptase câteva pânze drept plată pentru materialul de pictură şi al cărui pod era plin de tablouri aparţinând unor pictori tineri înfometaţi – nimeni nu cumpăra de la Peyrat, era pentru locuitorii din strade Castel, un constant subiect de glume fără răutate. Totuşi fără a se descuraja, Peyrat, adesea constrâns de nevoie, continua să picteze, ameliorându-şi cât putea prăpădita sa pensiune. Mai mult decât ocarina la care cânta pentru propria sa plăcere şi decât corul armonic, avea cunoştinţe limitate la vioară şi clarinet. Şi din când în când, îmbrăcat în cel mai bun costum, distribuia în cartier cărţi de vizită scrise de mâna pe care se citea:

JEROME PEYRAT
Pictor şi muzician
Curs de muzică pentru copii
Armonie, solfegiu

Sâmbătă după-amiază de la două la cinci.
Progres rapid garantat.
Părinţii pot asista la cursuri.
Abonament lunar: 5 franci de elev.
Numărul de elevi este limitat.

Vara-şi consacra talentul corului de armonie, cântând în fiecare joi, în orchestra care fermeca bonele copiilor şi plozii lor de ţâţă, în grădina Tuileries. Când greutăţile se

acutizau, putea oricând să apeleze la prietenul din copilărie Alphonse Bisque, ajuns patisier în cartierul Plaisance, bărbat solid, cu chelie, căruia puteai să-i ceri în caz de nevoie, un pateu cu carne.

În obiceiurile şi modul lui de viaţă, Peyrat era ingenios, la fel de original ca şi în pictură. În ciuda simplităţii, sale, avea spirit, viu şi curios, se hrănea cu fructele cercetărilor sale, a câtorva opere abstracte cumpărate de ocazie de la buchinişti. Se lansa frecvent în discuţii de o erudiţie naivă, despre istorie, teologie medievală sau subiecte pur şi simplu ireconciliabile, precum Cosmas din Alexandria care în anul 548 denunţase doctrina rotunjimii pământului şi sfânta Thereza din Avila din care-şi făcuse patroana sa – el fiind un ateu.

Cu toate excentricităţile sale se dovedise un bun şi cinstit camarad. Oricât de devreme s-ar fi sculat Stephen, Peyrat era întotdeauna în picioare înaintea lui, pentru a merge să ia laptele şi pâinea caldă pe care tânărul comisionar al lui Alphonse le punea dimineaţa la uşă. Micul dejun, frugal, odată terminat, îşi punea un şorţ, spăla vasele, apoi după ce dădea apă proaspătă şi grăunţe sturzului pe care-l găsise pe stradă rănit de o pisică şi pe care-şi propusese să-l elibereze când va putea să zboare, se înhăma la carul muncii cotidiene, îşi lua şevaletul şi cutia cu culori şi înarmat cu o imensă umbrelă menită să-l protejeze de intemperii, se ostenea la drum de picioare prin câteva cartiere – Ivry, Charenton sau Passy – unde indiferent de comentariile, adesea ironice ale trecătorilor sau la glumele răutăcioase ale copiilor care îl ameţeau, se pierdea în munca imensă, de reproducere pe pânză a câtorva viziuni celeste ale unui macaz de cale ferată, de tramvai, sau a unui coş de fabrică.

Stephen ieşea în acelaşi timp cu el, alergând spre strada Bièvre, pentru a profita de lumina clară care intra prin geamurile atelierului lui Glyn. Richard, care nu se cruţa nici pe el însuşi, se dovedea un profesor sever,

nemilos.

— Arată-mi ce ştii să faci, zise el. Dacă în şase luni numi vei da satisfacţie, te las în plata Domnului.

Modelul lui Glyn, Anna Montel, era o femeie cam de treizeci de ani, mare şi puternică. Un păr foarte negru înconjura faţa sa slabă şi osoasă. Era ţigancă de origine. Strămoşii trebuie să fi fost unguri, deşi Glyn o întâlnise într-un colţ pierdut din Ţara Galilor, avea pielea aspră şi, mergând totdeauna cu capul descoperit, fără mânuşi şi fără palton, vânturile reci de pe fluviu îi marcaseră mâinile şi obrajii. Se mişca fără zgomot pe pâslarii ei şi era fiinţa cea mai tăcută pe care Stephen o cunoscuse vreodată. Citea în ochii lui Glyn, cea mai măruntă dorinţă. Poza la orice oră, neobosită, apoi fără niciun cuvânt pleca la hale de unde se întorcea cu un coş plin, apoi se apleca deasupra micului reşou pentru a pregăti un gulaş sau o cafea în ibricul emailat albastru cu cioc ştirbit care se regăseşte într-unul din cele mai cunoscute tablouri ale lui Glyn: *Cafeaua matinală*.

Fără a-i impune vreodată ceva, Glyn cerea originalitate, insistând ca Stephen să uite orice noţiune preconceptă, încurajându-l să vadă lucrurile cu propriii săi ochi şi nu cum se vedeau după tradiţiile gata făcute.

— Fă ca Peyrat! spunea el. Încât pictura ta să fie numai a ta, exclusiv a ta!

— Văd că-l studiezi mult pe Peyrat.

— Este un om mare, răspunse Glyn cu convingere. Are viziunea directă, originală a artistului primitiv. Puţin îi pasă că se râde de el, că este considerat un imbecil, în douăzeci de ani va fi bătaie pe pânzele lui.

Munca era aspră. Atelierul era îngheţat şi frigul se înteţea pe fiecare zi. Glyn predica teoria spartană după care n-ai putea să-ţi dai măsura în confort. Stephen abandonase de mult ideea că pictura este o artă plăcută şi seducătoare. În viaţa sa, el nu suportase un regim la fel de riguros. Şi Glyn cerea mereu tot mai mult.

Într-o zi când începu să-l doară capul şi când simţi că ar

trebui să se oprească, Richard scoase un suspin adânc aruncând paleta.

— Exerciţiu! declară el. Îmi plesneşte capul. Ştii să mergi pe bicicletă?

— Evident.

— Da, văd asta. Plimbărica preotului în jurul Oxfordului, cu patru mile pe oră.

— Cred că pot să fac cu uşurinţă mai mult.

— Bine. Să mergem să vedem din ce material eşti făcut.

Abandonând atelierul, traversară strada pentru a intra la magazinul de biciclete din cartier ţinut de Pierre Berthelot, un fost ciclist, distrus de pernod[4], dar care la vremea sa terminase al treilea turul Franţei. Era o biată magherniţă adăpostind un rând de biciclete agăţate de plafon cu roata din faţă. În spate se deschidea un mic atelier foarte întunecat, de reparaţii. Intrară. Nu era nimeni.

— Pierre! strigă Glyn bătând în tejghea.

Ieşi din umbră o fată de douăzeci de ani. Era mică. Purta o jachetă şi o rochie neagră. Avea papuci negri pe picioarele goale.

— Ah, tuşeşti! zise Glyn.

— La cine te aşteptai? La regina din Saba?

— De ce nu eşti plecată cu circul tău?

— Repaus de iarnă.

Ea vorbea pe un ton nu prea delicat, scurt, cu mâinile în buzunare, cu picioarele depărtate.

— Unde e taică-tău?

— Doarme.

— Stephen, ţi-o prezint pe Emmy Berthelot.

Şi cum ea îi privea pe cei doi bărbaţi, pe rând, cu un aer plictisit, el adăugă:

— Am vrea două biciclete pentru această după-amiază. Bune!

— Toate sunt bune. Luaţi-le pe acelea, de la capăt.

[4] Marcă de băutură.

În timp ce Glyn manevra scripeţii, Stephen o privea cum desface bicicletele şi le învârte roţile cu o mână expertă. Avea o faţă palidă, mohorâtă, o frunte largă, uşor bombată, sprâncene pronunţate, gură mare cu buze subţiri. Nasul avea o linie drăguţă, dar vârful ridicat îi trăda originea. Dacă n-ar fi fost sânii foarte proeminenţi, sub jerseul colorat, ai fi crezut că este un băiat bine dezvoltat. Întorcându-se brusc, ea surprinse privirea lui Stephen care se simţi roşind, rănit de insolenţa manierelor ei. Richard scoase bicicletele pe uşă.

— Vii cu noi, Emmy?

— Nu pot. Trebuie să păzesc dugheana, din cauza acestui bătrân beţivan.

— Atunci altă dată. Ne vom întoarce înainte de a se înnopta.

Stephen îl urmă pe Glyn. Urcară şi, încovoiaţi peste ghidonul jos, cu Glyn în faţă, ajunseră la poarta Versailles, apucând apoi drumul spre Sèvres, plat şi drept. Aruncând din când în când o privire înapoi, Richard mergea rapid. Traversară câteva sate, Pontchartrain, Maule, Juziers, Orgeval. Cursa lor în circuit – treizeci de km – îi aduse la Louveciennes unde Glyn frână brusc în faţa unui bufet cu răcoritoare. Respirând puternic, aruncă o privire critică spre Stephen care abia îşi trăgea sufletul, plin de sudoare şi de praf. Surâse.

— Nu-i rău, băiete. Nu-ţi place să cedezi, ei? E o calitate care te-ar putea ajuta. Să intrăm să bem ceva.

În sala întunecată, cu tavanul jos, îşi băură ţapul de bere care le răcori gâtlejurile încinse. Glyn aspiră spuma care i se pusese pe barbă şi suspină.

— Frumos ţinut pentru pictură, zise el visător. Renoir şi Pissarro au bătut adesea împrejurimile de la Louvecienne. Dar data viitoare vom merge mai departe. Emmy ne va antrena. Ea ţine la drum.

Stephen îşi aminti de fată fără plăcere.

— Femeia asta îmi este foarte antipatică, zise el sec.

Glyn râse.

— Struneşte-ţi limba tătucă!

Şi după o scurtă tăcere, adăugă:

— ...De fapt nu este decât un cocor mic şi nespălat... Amicul tău Chester, ţi-ar putea vorbi de asta. Ea a făcut turul Franţei alături de o echipă de tineri profesionişti. Acum petrece şase luni pe an în turneu cu Peroz.

— Peroz?

— Adolphe Peroz. Circul fraţilor Peroz. Îl cunosc pe Adolphe, supravieţuitorul, un tip foarte bine. Emmy face acrobaţii acolo pe bicicletă. E periculos se pare. E mândră de asta şi desigur îţi va vorbi. Noi nu o interesăm, dar ea este necrezut de vanitoasă şi doreşte să-i fac portretul.

— I-l vei face?

— Nu, desigur. Mocirla şi scursorile ei nu mă interesează. Dar mă amuză s-o necăjesc. Este o stricată, absolut.

Îşi goli paharul.

— Şi acum, la drum.

Îi ajunse răcoarea înserării. Glyn era foarte vesel. Calmat, cânta cântece din Ţara Galilor, gata să reia lucrul de a doua zi.

În faţa atelierului de biciclete îşi consultă ceasul şi fluieră.

— Am întârziat. I-am dat întâlnire Annei. Ia asta, deci!

Îi trecu bicicleta sa lui Stephen şi se îndepărtă rapid. Stephen intră cu cele două biciclete, nu fără dificultate. Dugheana era din nou goală. Bătu în tejghea şi cum nu se arăta nimeni, împinse uşa atelierului, pentru a se izbi apoi de Emmy.

Uşa se închise, lăsându-i în întuneric, foarte aproape unul de altul. Tulburat, Stephen nu găsea nimic de spus şi inima-i bătea puternic. Simţea căldura corpului ei şi o stranie emoţie îi strângea gâtul. Ea observă fără să fie surprinsă, dar părea să fie conştientă de emoţia pe care i-o provoca. Îi aruncă o privire rece şi severă.

— Ce vrei?

Dublul înţeles al întrebării făcu să-i urce sângele în cap.

Îşi auzea bătăile inimii.

— Vroiam să te anunţ... se bâlbâi el cu o voce sugrumată. Am adus bicicletele.

— A fost plăcută plimbarea?

Îl iscodea mereu, amuzată de emoţia lui fără a i-o împărtăşi.

Din nou linişte. Ea nu mişca. În sfârşit cu un efort reuşi să deschidă şi să tragă uşa în urma lui.

— Sper să te revăd.

Ruşinat Stephen încerca în zadar să uite. Dar ea-i revenea mereu în minte. La apropierea primăverii, Glyn hotărî să iasă o dată pe săptămână. Pe Stephen, Emmv îl atrăgea şi-l respingea în acelaşi timp. Ar fi vrut ca ea să-i pozeze dar nu îndrăznea să-i propună. Nu se ivise încă ocazia favorabilă. Îl obseda această fată, problemă fără soluţie, subiect de iritare permanentă.

Timpul trecea cu o rapiditate surprinzătoare. Zilele deveneau mai lungi. Castanii înfloreau şi anul de graţie ajunsese la capăt. Tot mai frecvent, scrisorile de la Stillwater, de la tatăl său, de la Davie sau Claire îi prevesteau reîntoarcerea, o implorau.

Veni iulie şi o căldură sufocantă copleşa oraşul. Glyn care ura căldura, o suportă cincisprezece zile apoi se hotărî să plece cu Anna în Bretania, să parcurgă ţinutul şi să picteze suferinţele umane. Familia Lambert era deja la La Baule şi Chester se ducea să-i întâlnească acolo. Peyrat se gândea de asemenea să părăsească Parisul. Locaţia apartamentului său se încheia în august şi se gândea să meargă să-şi vadă un unchi în Auvergne.

Richard şi Peyrot îl presau pe Stephen să-i însoţească. Dar lui îi era imposibil să accepte: o ultimă scrisoare de la rector divulga o oarecare severitate. Sprea ca Stephen să-şi reia „îndatorirea care-i era destinată” că nu se va îi lăsat subjugat plăcerilor Parisului.

După ce o citise, îşi aruncă pensulele şi se puse pe colindatul străzilor. S-ar fi putut duce la Bois unde domnea întotdeauna o oarecare răcoare dar îl împiedica

proasta dispoziţie. În ciuda oboselii, traversă oraşul fără a vedea ceva. Dughenele şi cafenelele îi păreau mai mici, mai sărace. Totul era gol. Într-una din ele, un băiat dormea în faţa unei mese, cu capul pe braţe. Stephen trecu pe sub podurile de cale ferată, apoi peste un canal şi se opri în faţa unui imens teren viran, dincolo de barierele Parisului. Era plin de sudoare.

„Dumnezeul meu, îşi zicea el, ce viaţă... Şi tatăl mea care crede că eu alerg după plăceri!”

Întorcându-se, se opri la un birou pentru a expedia o telegramă.

Desmonde presbitère Stillwater Anglia iau vaporul mâine dimineaţă, nouăsprezece iulie.

Stephen

CAPITOLUL 10

NIMIC, GÂNDEA STEPHEN, NU EGAlează bucuria de a „revedea locurile familiare, aproape uitate, pe care le regăseşti mai frumoase ca niciodată.” Culcat în iarba deasă de pe malul lacului Chillingham, cu o undiţă în mână, prăjindu-se la soare, îl privea pe Davie care îşi luase boişteanul argintat, poate cu puţină stângăcie dar cu acea bunăvoinţă care este o garanţie a progresului. Aerul era limpede, aurit. Peste tot flori de câmp. Tufele ţepoase de măceş cu flori de un roz delicat îşi amestecau parfumul cu cel de creţuşcă. Porumbeii zburau foarte sus şi de la ferma părintească din Broughton Court, se auzea cotcodăcitul bibilicilor.

Era greu de crezut că sosise de cinciprezece zile. Din momentul în care îi întâlnise la Halborogh Junction pe Caroline şi pe Davie, veniţi să-l aştepte – delicată şi discretă atenţie – timpul parcă zburase. Această reîntoarcere ar fi fost perfectă dacă el, Stephen, n-ar fi fost tratat precum fiul risipitor care a fost iertat şi care trebuie recâştigat cu blândeţe. Micul dejun i-l serveau în pat, cu ziarul Times pe platou, până când el protestase şi declarase că putea foarte bine să coboare şi să mănânce cu Davie, dimineaţa şi seara, mâncărurile sale preferate; Beasley – bucătarul – făcea ore suplimentare la cuptorul său; Mould aducea coşuri cu fructe alese pe sprânceană, toate dorinţele sale erau satisfăcute; erau planificate excursii. Toată casa se unise vizibil într-un mare efort, pentru a-l dezarma.

Nu mai vorbiseră de pictură din prima seară când, la

cererea rectorului, Stephen îşi arătase pânzele. Încruntând din sprâncene, ezitând între strâmbături şi râs, îşi amintea de eforturile vitejeşti ale tatălui său dornic să-i laude opera şi revăzu privirea lui tulburată, oprindu-se în mod deosebit peste o scenă de mahala, înfăţişând o femeie întinzându-şi lenjeria în curte, într-o zi cu vânt.

— Dragul meu copil... tu găseşti asta... Frumoasă?

— Da, este una din pânzele mele favorite.

— Nu înţeleg. De ce să pictezi o frânghie cu rufe?

— Este un joc al culorilor, tonuri care trebuie privite cu atentie... Tată... contrastul cu tristeţea fondului, bătrâna femeie în negru şi gri...

...Intenţionase să-i explice în ce constă ideea sa, să-i demonstreze felul cum punea culorile cu cuţitul. Dar rectorul rămăsese perlex. După o lungă tăcere, se întoarse spre el încet.

— Un expert ar putea să înţeleagă, fără îndoială...

— Desigur!

După care, spiritul critic făcu loc respectului. Mult mai blândă în comportări, Caroline îi călcase hainele, îi cususe nasturii şi cămăşile, iar mama sa, ieşită din universul şi singurătatea ei, descoperi deodată că avea un ghem mare de lână din care ar putea să-i tricoteze şosete.

Nu-i văzuse, spre marea uşurare a lui Stephen, pe generalul Desmonde şi nevastă-sa care erau în Scoţia cu Geoffrey, la vânătoare. Dar în după-amiaza asta, trebuia să meargă la Chillingham cu Davie. Lady Broughton îi invitase la ceai. După ce privi spre soarele care se înclina spre coasta dealului, Stephen gândi că trebuie să plece. Ridicându-se, merse să se aşeze în spatele fratelui său, care deşi dădea semne de oboseală persevera în efortul său prost răsplătit. Reuşise să prindă trei bibani atât de mici, că abia i-ar fi ajuns pisicii să se sature. Cunoscând pasiunea lui Davie pentru sporturile în aer liber, atât de emoţionantă, dacă te gândeai la sănătatea delicată a copilului, ar fi dorit ca cel mai frumos păstrăv să se fi

agăţat în cârligul undiţei lui. Şi-şi imagina bucuria triumfătoare pe care ar provoca-o o asemenea captură. Dar în ciuda răbdării sale, soarta nu-l ocrotea pe pescar. Davie, gândi Stephen cu tristeţe, nu avea niciodată noroc. Şi cum tânărul său frate îşi trăgea undiţa, punându-i o mână pe spate, Stephen îi lăudă progresele, invocă elementele ce nu atrăgeau peştii şi reuşi să-i redea veselia extaziindu-se în faţa frumuseţii celor trei peşti.

— Cred că am făcut progrese, într-adevăr, răspunse Davie. Mă antrenez fără răgaz şi aşa cum ai spus, aceşti bibani, nu sunt de neglijat. Crezi că vor fi buni de mâncat?

— Excelenţi!

— Da, dar sunt cam mici.

— De aceea vor fi şi mai buni, zise înţelept Stephen.

Tăiară pe drumul cel mai scurt din apropiere, pentru a evita lungul ocol prin Foxcross Corner. Davie flecărea cu toată însufleţirea ce-i era proprie. Era foarte înalt pentru cei paisprezece ani şi membrele sale aveau stângăcia vârstei ingrate, conferind ceva contrastant mişcărilor lui. Totuşi, expresia feţei era mai puţin agitată, şi atacurile de epilepsie scăzuseră în frecvenţă. Ascultându-l cu simpatie, urmărind jocul luminii pe trăsăturile lui pure, Stephen simţea pentru el o iubire profundă.

Ieşind din pădure, trecură bariera care închidea parcul unde turmele păşteau liniştite şi ajunseră la drumul care înconjura grădina propriu-zisă şi terenul de tenis, ducând până la casă ca un maldăr de gresie roşie, împodobită cu turnuri şi turnuleţe, cele mai înalte din Sussex după cum declara cu emfază lady Broughton.

Ea îi primi lungită pe un şezlong, aproape de ferestrele franţuzeşti din salon, rugându-i să-i scuze această aparentă lenevie medicul era în ultimul timp, de o severitate caraghioasă – şi îndată îi făcu să se simtă bine datorită căldurii cu care-i primise.

— Iată deci, că te-ai întors Stephen! Îi păstră mâna în mâna ei şi-l studie cu atenţie. Plin de cunoştinţe despre

lucruri frumoase. Regret însă că nu porţi barbă. Totuşi Parisul te-a maturizat, văd asta. Ai putea să-mi săruţi mâna ca un francez.

— N-am studiat această artă.

— Ce păcat! Nu-i aşa Davie? adăugă ea surâzând.

— Păcat e că fratele meu va pleca.

— Că bine zici! Vezi până la ce punct ţin eu la tine, Stephen. Ca să ţi-o dovedesc, te voi obliga să mănânci prăjituri din Sussex. Îţi plăceau mult când aveai vârsta lui Davie.

— Îmi plac şi acum, ca de altfel şi lui Davie.

Lady Broughton surâse şi continuă cu amabilitate conversaţia glumeaţă. Ascultând-o Stephen nu se putea împiedica să observe că se schimbase mult. O iubise întotdeauna pe această femeie, puţin bondoacă, care prin toate actele ei, dovedea o natură energică şi un solid bun simţ. Era mâhnită acum de starea sănătăţii sale, care o făcea pasivă, de răsuflarea scurtă, de petele roşii din obrajii deja coloraţi.

— Claire vine imediat aici, zise ea. Cred că vrea, desigur să-şi facă o intrare à la Gainsborough[5], cu o pălărie mare şi un braţ de trandafiri.

Când Claire intră, mama sa mai vorbea. Cu capul gol, fără flori în mână ea nu era Gainsborough ci evoca mai degrabă un Burne-Jones, în rochia ei de pânză cu guler răscroit pătrat, de un maro roşcat, armonizându-se, cu părul auriu. Deşi nu-şi mai amintea, Stephen îi spusese într-o zi că acest bogat ton prerafaelit îi plăcea mult.

— Claire!

Stephen înaintă spre ea.

— Ce plăcere să te văd!

Ea surâse.

— …Şi tu, Davie!

Spera că roşeaţa subită va trece neobservată. Revederea, strângerea de mână, o mişcaseră mai mult decât ar fi putut s-o creadă.

[5] Pictor celebru.

Fu servit ceaiul, trataţia nereducându-se la o farfurie cu prăjiturele şi pâine cu unt, ci era chiar o gustare adevărată: ouă fierte moi, tartine, sandwichuri şi prăjituri cu fragi şi cu frişcă, totul servit pe o masă rulantă, în seră.

— Cred că v-a făcut foame pescuitul, zise Claire lui Davie.

— Da, răspunse acesta cu entuziasm. Prânzul a fost scurt. Luând ceaşca pe care tocmai i-o umpluse Claire, el i-o oferi cu o încântătoare stângăcie lui Lady Broughton, înainte de a se aşeza.

— Mulţumesc, Davie.

Împrăştiind uşoara stinghereală care se aşternuse între ei, ea reluă discuţia glumind:

— ...Claire, nu găseşti că Stephen are un aer de parizian?

— Poate este mai slab.

Tânăra fată se ruşină de acest răspuns stupid.

— Se mănâncă destul de prost în Franţa, zise Davie, foarte serios. Din partea mea, nu mi-ar place deloc să fiu servit cu melci şi broaşte.

Toată lumea râse şi veselia se instală din nou. Fără îndoială, numai pentru a demonstra superioritatea bucătăriei engleze, Davie luă de mai multe ori din prăjituri, înainte de a discuta cu Claire despre pescuitul de ştiuci. Pentru a încheia, căzură de acord amândoi că musca era mult mai potrivită pentru nadă, decât ceacârul.

— Mai sunt câteva muşte în sala de biliard, zise Claire. Le vrei?

— Aş fi încântat, dar... tu nu mai ai nevoie? Vreau să zic... Oferta ta este serioasă?

— Nu folosesc nimănui aici. Să mergem să le vedem.

Scuzându-se, Davie se ridică repede, deschise uşa în faţa fetei şi ieşiră.

Gânditoare, Lady Broughton îl privea pe Stephen la care ţinea sincer, chiar îl admira. Nu regreta deloc că el renunţase la biserică; era după părerea sa de o natură

mult prea sensibilă, prea pasionată şi prea mândră pentru a rămâne un simplu preot de ţară. Recentele sale incursiuni în domeniul artei nu-i displăceau, nici mai mult nici mai puţin, nu le considera decât fantezii, tendinţă spre originalitate moştenită, fără niciun dubiu, din partea maternă, ea mai amintindu-şi încă de bizarele capricii ale excelentului tată al doamnei Desmonde. Dar ea cunoştea sentimentele fiicei sale şi înţelegea să facă o aluzie discretă, susceptibilă pentru a împinge înainte lucrurile. În ultimele luni, observase nu fără a fi afectată, indiferenţa fiicei, tristeţea ei îndelungată, şi remarcase de asemenea, nu fără îngrijorare, eforturile ei repetate pentru a se scutura de melancolie, de a căuta noi distracţii. Recent Geoffrey Desmonde le vizitase frecvent. Dar Lady Broughton îl detestase, din instinct ci nu numai pentru tonul său afectat. Nu vedea în el decât un tânăr înfumurat, stupid, frivol şi, măritată ea însăşi – de douăzeci de ani – cu un imbecil plicticos, îi dorea fiicei o altă soartă.

— De când te-ai întors nu ţi-ai văzut încă vărul, Stephen?

— Nu. Toţi cei de la Simla sunt în Scoţia.

— Geoffrey a venit adesea aici să vâneze pui de potârnichi.

— Îi place aşa mult? A vânat şi cu gonaci?

— A bătut dealurile însoţită de Claire. Se văd des. Într-o zi a dus-o chiar la Brookland… să asiste la o cursă.

— Nu ştiam că pe Claire o interesează astfel de manifestări.

— Nu. Astea nu-s pentru ea… Dar Claire nu poate să refuze.

Lady Broughton zâmbi. Şi, aplecată spre tânăr, pe un ton care se străduia să pară lejer:

— Mă nelinişteşte puţin, Stephen. Nu mai este comunicativă, tu o ştii, nu are prietene, confidente. Pentru a fi fericită va trebui să-şi găsească un tovarăş, un soţ care s-o înţeleagă. Eu nu voi fi nemuritoare şi poate

curând Claire va rămâne singură. Acest domeniu pe care ea-l iubeşte mult, va fi pentru Claire o sarcină foarte grea.

Ea nu spusese nimic precis, în orice caz nimic care să pună tânărul în încurcătură, dar intenţiile erau clare.

— Ai făcut bine, după părerea mea, că ai mers la Paris, reluă ea punându-i pe braţ degetele uşor umflate, cu venele proeminente. Minunatul tău tată a fost înţelept când te-a lăsat să pleci. Pe timpul meu, tinerii făceau întotdeauna o mare călătorie la sfârşitul studiilor. Asta le dădea un echilibru mai bun. Se întorceau acasă, se instalau pe pământul lor, îşi întemeiau o familie. Aşa ar trebui să faci şi tu, dragul meu Stephen.

— Dar dacă eu... Îi evită privirea şi obrajii i se colorară uşor. Dacă intenţia mea este să plec din nou?

— De ce?

— Pentru a-mi realiza pasiunea.

— Care?

— Pictura.

Scutură capul şi îi administră o palmă amicală.

— Dragul meu copil, când eram tânără şi romantică, credeam că pot să scriu versuri, şi am făcut-o. Spre marea mea ruşine. Mi-am revenit. Vei face ca şi mine.

Argumentul părea decisiv şi se întoarse spre pernele ei. Claire şi Davie reveniră, cel din urmă ducând o cutie de aramă şlefuită.

— Priveşte, Stephen, ce mi-a dat Claire. Nişte muşte superbe şi această minunată cutie etanşă.

— Nu uita, zise Claire zâmbind, că avem dreptul să sperăm la mult peşte.

— Cu astea va fi uşor. Ce păcat că vacanţa este pe sfârşite.

— Iarna nu este bună pentru pescuit?

— Ba da. Aştept cu nerăbdare sărbătorile Crăciunului.

— Nu uita să vii să ne vezi.

Stephen se sculă pentru a se retrage, mişcat de bunătatea lui Claire faţă de Davie, pentru demnitatea şi rezerva ei. Ultimele raze de soare aureau încăpătoarea

cameră cu coloane. Nu era prea frumoasă, dar era caldă, vie, avea farmecul deplin al vechilor case provinciale. Sub ferestre se întindea o admirabilă peluză, umbrită de un cedru înalt iar mai departe, pădurea de fagi dominată de acoperişurile roşii ale vilelor. În fundal, colinele la fel de verzi ca marea.

— La întoarcere, Davie îl găsise pe fratele său foarte tăcut.

— Este foarte drăguţ Ghillingham, zise el după ce-l iscodise foarte discret. Nu vrei să venim mai des pe aici?

Dar Stephen nu răspunse.

CAPITOLUL 11

JOIA URMĂTOARE, PRÂNZUL ERA PE sfârşite la casa parohială. Fusese destul de trist pentru că Davie trebuia să se întoarcă la şcoală în aceeaşi după-amiază. Totuşi, Stephen simţea că era vorba de altceva decât de durerea despărţirii. Domnea în jurul acestei mese o atmosferă conspirativă, de aşteptare. Această stânjeneală amestecată cu afecţiune, care-l apăsa pe Stephen încă de la venirea lui, devenise mai grea acum.

Rectorul, care-şi consultase de trei ori ceasul în cinci minute, îşi goli ceaşca de cafea.

— Domnul Munsey Peters este pe aproape, zise el brusc cu un aer fals detaşat. Din nefericire, n-a putut veni să dejuneze dar contez pe vizita sa în primele ore ale după-amiezii.

— Iată ceva interesant, tată, murmură Caroline fără a-şi ridica ochii din farfurie.

— Este vorba de marele Munsey Peters? întrebă doamna Desmonde.

— Da. Tu-l cunoşti pe domnul Peters, Stephen?

Foarte ocupat să taie pentru Davie o mască într-o coajă de portocală, Stephen nu urmărise discuţia. Ridică doar ochii.

— Da. Este foarte cunoscut. Este membru al Academiei Regale.

Se făcu linişte. Stephen înţelese brusc şi aştepta ca tatăl său să se dea de gol.

— M-am gândit că ar putea să-ţi vadă tablourile.

Se aşternu din nou tăcerea, mai apăsătoare şi Caroline

se grăbi s-o rupă.

— E o veste bună, Stephen. Vei putea beneficia de părerea lui.

— Dacă amintirile mele sunt exacte, spuse la rândul ei doamna Desmonde, un peisaj de Peters se află în salonul de gală la Cheltenham. Pânza este atârnată deasupra Fântânii feruginoase. O priveliște cu oi pe dealurile de la Malvem. Ţipă adevărul în el.

— Este un mare artist, adăugă rectorul.

— Nu a scris, de asemenea, şi o carte? interveni Caroline, Dacă nu mă înşel *De la Raphael la Reynolds*.

— Este autorul mai multor cărţi despre artă. Cea mai cunoscută este *Artă pentru Artă*.

— Am s-o cer de la bibliotecă, murmură Caroline.

— Nu ai nimic împotrivă să-i arăţi lucrările tale, întrebă rectorul stăpânit de o siguranţă cu totul deosebită. Ar fi înţelept să profiţi de ocazie pentru a-i cunoaşte opinia.

Stephen păli. Rămase câteva minute fără să răspundă.

— Arătaţi-i ce vreţi. Opinia lui nu are nicio valoare.

— Cum! Munsey Peters! Un academician! Expune la Salon de mai mult de cincisprezece ani.

— Ce dovedeşte asta? Este greu de imaginat ceva mai plictisitor, mai vulgar şi stupid decât pânzele lui.

Tăcură brusc. Le venea să creadă că se teme sau este invidios. Întorcându-se, auzi un scrâşnet de roţi pe pietrişul aleii şi taxiul gării se opri curând în faţa porţii. Un omuleţ grăsuliu, micşorat şi mai mult de un sombrero negru cu boruri lungi şi o manta de Inverness, coborî cu vioiciune, urcă treptele peronului şi sună. Rectorul se ridică şi urmat de soţie şi de Caroline, păşi în hol. Stephen rămase la masă, neînţelegând decât prea târziu că totul era aranjat dinainte. Judecând după ţinuta sa, Peters nu era doar în trecere prin ţinut. Fusese chemat de la Londra – în schimbul banilor – cum ar fi fost chemat un medic pentru a consulta un pacient grav bolnav, în pragul morţii.

O mână se aşeză pe umărul lui, liniştitoare. Era Davie.

— Mergem să-l vedem, Stephen? Nu te nelinişti, vei fi peste aşteptări, sunt sigur.

În salonul care fusese considerabil deteriorat, adăugându-i-se o fereastră la vest, Munsey Peters, aşezat pe canapea, era în centrul atenţiei generale. La intrarea lui Stephen, se întoarse spre el şi îi întinse amabil mâna.

— Ah, iată şi pe tânărul nostru. Încântat, domnule!

Stephen luă mâna întinsă, în ciuda sentimentelor contradictorii care-l încercau, repetându-şi că nu trebuia să poarte ranchiună indezirabilului oaspete, care nu era, fără îndoială, decât un om cinstit, venit fără idei preconcepute şi gata să se comporte cu bună credinţă.

Pe de altă parte, el cunoştea opera lui Peters, mult elogiată în presă şi adesea reprodusă în cele mai mari hebdomadare – aceste peisaje lânoase, aceste interioare întunecate, respirând sentimentalitate, înecate în acel clar-obscur – acest pământ de Sienna, această fiertură, zicea grosolan Glyn – şi Stephen nu putea să-şi reprime aversiunea instinctivă care întărea mai mult în el siguranţa omului mulţumit de sine. Peters, după cum spunea, „îşi satisfăcuse animalul” la vagonul restaurant, dar consimţi să servească o cafea. Şi cu ceaşca pe genunchi, cu picioarele încrucişate, arătându-şi ghetele, puse lui Stephen o serie de întrebări politicoase.

— Deci, ai fost la Paris?

— Da, am stat acolo puţin mai mult de un an.

— Şi ai muncit din greu, în mijlocul plăcerilor?

Asta cu o privire încărcată de ironie la adresa unora. Şi cum Stephen nu răspunse:

— Cu cine ai studiat? ’

— Cu Dupret, la început.

— Ah! Ce crede el de dumneata?

— Nu ştiu. L-am părăsit foarte repede.

— Ah, ce păcat!

Şi pe un ton surprins:

— Să înţeleg că ai lucrat singur? Cred că n-ai învăţat mare lucru astfel.

— Ştiu cel puţin că trebuie multă energie, disciplină şi îndemânare pentru a deveni un veritabil artist.

— Hm! Asta e foarte bine. Dar tehnica, meseria... Există principii esenţiale, asupra cărora am revenit de mai multe ori în cartea mea. Ai studiat-o?

— Trebuie să vă mărturisesc că nu. Am lucrat mult la Louvre.

— Oh! copii! exclamă Peters, vizibil contrariat. Este deplorabil. Artistul trebuie, înainte de orice, să-şi păstreze originalitatea.

— Toţi marii artişti au suferit o influenţă, răspunse categoric Stephen. Raphael a ieşit din mantaua lui Perugino, El Greco din Tintoreto, Manet din Franz Hals „Post-impresioniştii s-au sprijinit unii pe alţii. Aş putea continua la nesfârşit această listă. Îmi permiteţi să vă spun că în opera dumneavoastră se regăsesc tuşe din Leighton şi din Poynter?

Menţionarea acestor artişti, faimoşi în perioada victoriană şi apoi căzuţi în uitare, îi provocă lui Munsey Peters o expresie curioasă. Era un compliment sau o insultă?

Cu tact, – pentru prima dată – doamna Desmonde rupse tăcerea:

— Puţină cafea, maestre?

— Nu, mulţumesc!

Îi întinse ceaşca.

— Vă mărturisesc că sunt atât de grăbit... Am reţinut taxiul. Să trecem la lucruri serioase.

— Imediat.

Rectorul, care urmărise nu fără îngrijorare discuţia, făcu semn lui Davie care se grăbi să iasă pentru a reveni aproape imediat, aducând prima pânză, o vedere a Senei la Passy, pe care o puse pe un scaun cu spătar înalt, în faţa oaspetelui, într-o lumină bună.

Impunând linişte, cu un deget pe buze, Munsey Peters îşi puse lornionul. Studie conştiincios tabloul, aplecând capul în unghiuri diferite, apoi se adresă cu un gest

teatral lui Davie care, ridicând pânza, o aşează foarte aproape de fereastră şi o înlocui cu a doua. Pentru Stephen – în picioare, rezervat – era o probă dureroasă etalarea brutală a sensibilităţii sale foarte intimă şi delicată. Familia sa reunită – tatăl, foarte ţeapăn în scaunul său, cu mâinile împreunate, cu picioarele unul peste celălalt balansând pe cel de deasupra, într-o aşteptare neliniştită; aşezată pe un scăunel, aproape de canapea, cu sprâncenele încruntate, Caroline privea când la Peters, când parchetul; mama sa, visătoare, instalată confortabil într-un fotoliu, complet detaşată de această lume; Davie, în sfârşit, cu un guler alb peste vesta gri de la uniformă, cu părul pieptănat pe spate, cu ochii strălucitori, neînţelegând bine ce se petrecea, dar încrezător în triumful final al fratelui mai mare.

Fu expusă ultima pânză.

— Deci? strigă rectorul.

Fără a răspunde, Munsey Peters se ridică şi aruncă o ultimă privire picturilor dispuse în cerc lângă perete, ca pentru a convinge publicul de valoarea unei judecăţi serioase, luată fără grabă. În mod deosebit o pânză părea să-l deruteze, cea care reprezenta femeia întinzându-şi rufele; privirea sa revenea la contrastele îndrăzneţe, la culorile brutale. Ca să sfârşească, lăsând să-i cadă lornionul legat de o panglică de mătase, făcu câţiva paşi să se sprijine de cămin.

— Ce vreţi să ştiţi?

Rectorul respiră adânc.

— Fiul meu are şanse de a reuşi, de a ajunge... un mare pictor?

— Niciuna.

O linişte de moarte se aşternu, prelungindu-se. Instinctiv, Caroline aruncă o privire de simpatie fratelui său. Rectorul lăsă capul în jos. Cu o umbră de surâs pe buze Stephen susţinea privirea lui Mundsey Peters.

— M-aş fi putut arăta mai puţin cinstit, continuă acesta. Dar cred că vreţi adevărul. Există în aceste pânze o

oarecare strălucire brutală, dar ele ignoră complet marile tradiţii artistice, rezerva şi reţinerea fiind indispensabile. Eu nu văd aici – ridică din umeri – decât motive de... mâhnire, de regret.

— Atunci, zise încet rectorul ca şi când ar fi vrut să cântărească convingerea, prezentate... Supuse, să spunem judecăţii Academiei, estimaţi că vor fi respinse?

— Dragui meu pastor, eu nu estimez. Eu sunt sigur de asta, şi-ţi vorbesc ca membru influent în juriu. Regret că a trebuit să-ţi distrug orice speranţă. Fiul dumitale poate să-şi continue încercările... să se amuze... să-şi piardă timpul. Dar profesional... ah! dragă domnule, pictura este o artă crudă, pentru cine o face. Ea nu tolerează lipsurile; ea vrea perfecţiunea.

Pastorul avu o privire de compasiune pentru fiul său. Aştepta din partea lui, proteste, o pledoarie de apărare. Dar Stephen zâmbea mereu şi într-o indiferenţă mândră păstra tăcerea.

— Şi acum, dacă vreţi să mă scuzaţi... zise Peters, înclinându-se.

Bertram Desmonde se ridică.

— Vă suntem foarte recunoscători, maestre... în ciuda verdictului nefavorabil.

Mundsey Peters îi răspunse înclinându-se din nou şi la uşă, luă discret plicul, pe care gazda sa i-l strecură – tranzacţie îndeplinită cu o asemenea disteritate că nimeni nu păru să o observe, cu excepţia lui Stephen. Pe alee, roţile scârţâiră. Profesorul plecase.

Pentru a-i cruţa pe ceilalţi de stânjeneala pe care de fapt nu o încerca, Stephen ieşi la rândul lui. Tatăl său măsura cu paşi nervoşi peronul. Prinse braţul fiului său şi-l luă la plimbare.

— Mă duc la biserică. Însoţeşte-mă.

O luară pe cărare şi rectorul, fără a încerca să se justifice, reluă, sumbru:

— Iată o încercare penibilă pentru noi toţi, cu atât mai mult pentru tine, Stephen. Dar trebuia să ştiu adevărul.

Mă vei condamna pentru că l-am provocat?

— Nu, zise Stephen cu o voce atât de calmă încât tatăl său tresări surprins.

— Suporţi bine lucrurile, Stephen. Un adevărat Desmonde. Mi-era teamă, ţi-o mărturisesc, că nu vei accepta, pentru că nu te-am prevenit. Dar vei fi respins, fără îndoială, la examen.

— Cred, într-adevăr.

— Înţelegi că nu se punea problema să fie influenţat, opinia domnului Mundsey Peters este absolut numai a lui.

— Desigur. Aş adăuga că mica noastră discuţie de la început l-a deranjat uşor. Dar nu există nicio îndoială. El detestă pictura mea.

— Ah! murmură rectorul compătimitor. Bietul meu băiat...

Ajunseră la biserică şi oprindu-se în mijlocul sacristiei, Bertram Desmonde, cu un gest obişnuit se sprijini cu mâna de statuia cruciatului şi se întoarse spre Stephen.

— Soarta ta este acum hotărâtă în întregime, fără echivoc... nimic nu te mai poate împiedica să intri în ordin. Eu nu te constrâng. Ar mai fi baroul... sau administraţia, dacă doreşti. Totuşi – aruncă o privire în jurul lui – adevăratul tău loc este aici, Stephen.

Linişte.

— Cred că n-ai înţeles, tată. Nu am intenţia să abandonez pictura.

— Ce vrei să spui?

— Simplu. Am hotărât, irevocabil, să mă consacru în întregime artei.

— Dar tu ai auzit părerea, riguros defavorabilă, a unui specialist, a unui maestru...

— Această tristă nulitate... devorată de invidie! Depreciindu-mi munca, el mi-a făcut cel mai frumos compliment...

— Eşti nebun?

Mânia înroşise fruntea rectorului.

— Este unul din cei mai mari pictori ai Angliei! Un om

care va prezida curând Academia.

— Nu înţelegi, tată. În ciuda trăsăturilor crispate, Stephen surâdea. Peters nu pictează de florile mărului. El este convenţional, fără urmă de originalitate dar de un sentimentalism care te face să plângi. Numai perfecta sa mediocritate i-a permis să reuşească. Acel bătrân farseor, Dupret, cu pictura sa migălită, valorează mai mult ca el! Înspăimântătoarele sale clişee, afectarea sa, mânuţele sale grase, nu te-au dezgustat? Se îngrijeşte de publicul său. Artistul veritabil nu-şi poate îndeplini destinul decât singur.

Trăsăturile rectorului se înăspriră. Îl durea pieptul. Rezistă eroic dorinţei de a-şi lua fiul în braţe.

— Pentru orice fiinţă normală proba este concludentă. Trebuie să te supui.

— Nu.

— Insist.

— Viaţa mea îmi aparţine.

— Dar nu pentru a te distruge.

Niciunul nici altul nu ridicaseră vocea. Rectorul era foarte palid dar nu-şi dezlipea privirea de fiul său. Sub agitaţia sa era o tărie nouă care-l surprindea pe Stephen.

— E drept să nu-mi datorezi nimic pentru tot ce am făcut pentru tine? Dispreţuieşti banii, desigur. Dar cine te-a educat cu devotament? Cine a vrut ca instruirea ta să fie perfectă, şi pentru asta a cheltuit până la ultimul ban? Resursele noastre s-au diminuat considerabil, Stephen, şi nu fără dificultate menţin la Stillwater, traiul cu care ne-am obişnuit. Speram că nu trebuie să ajung la o soluţie extremă, dar pentru că tu mă constrângi la aceasta... Trebuie, pentru a te aduce la raţiune... Îţi tai subvenţia, începând de azi. Şi vom mai vedea...

Bisericuţa era cufundată într-o linişte adâncă. Privirea lui Stephen coborî, se fixă pe efigia de piatră a strămoşului său care în semiobscuritate, părea să-i adreseze un surâs cinic. La vederea sabiei, a grelelor armuri de zale, o frază citită în copilărie îi reveni în

memorie: o mână de fier într-o mănuşă de catifea. Suspină.

— Iată ce ar pune totul la punct, tată.

Rectorul îşi luă cartea de rugăciuni. Mâna îi tremura atât de puternic că pentru a împiedica să-i cadă cartea, trebui s-o strângă la piept. Ieşiră în tăcere din biserică.

Tot restul după-amiezii, Stephen fu un model de amabilitate şi aproape de veselie. La ora şase insistă să-l însoţească pe Davie la gară şi îl sui în tren. Acesta plecat, reveni la maşina al cărei şofer păstrase valiza lui Stephen ascunsă sub cea a lui Davie. Consultând mersul trenurilor află că un tren pleca peste o oră. Îşi luă bilet şi aşteptă.

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL 1

ORAŞUL DOVER SUB PLOAIE, ERA poarta ascunsă care-i trebuia lui Stephen pentru a fugi din Anglia. Pachebotul alunecă printre cheiurile murdare şi totul – străzi, convoaie, clădiri galbene la jumătatea coastei, faleze de un alb de sacâz – se ascunse în potopul cenuşiu.

Salonul de la clasa a III-a era înţesat şi Stephen, fugind de aerul înţesat de o mulţime zgomotoasă, muiată de ploaie, urcă pe podul şiroind, încurcat în corzile încolăcite. În picioare, adăpostindu-se cât putea mai bine în spatele unui troliu acoperit cu a prelată, cu ochii fixaţi pe coasta amorfă, amărăciunea şi tristeţea îl ţintuiră locului.

Apoi, aşezându-se pe un levier de ancoră, uitând de vânt şi de ceaţa care biciuiau micul său adăpost, îşi scoase din buzunar albumul. Gest iraţional, simplu reflex, strigăt al inimii torturate. Creionul aleargă pe pagini, în colţurile ridicate de vânt, şi ca într-un vis, el notă rapid fazele mării agitate, valurile cu forme stranii, ameninţătoare, cărora le conferea o viaţă misteriosă, văzând în contururile lor ciopârţite, în formele complicate ale crestelor lor, feţe umane ameţite de durere, trupuri tresărind de oameni şi de monştri cu păr plutind şi cu membre răsucite, pierdute, duse de forţa irezistibilă a mării.

Nu era un fel de nebunie, un vârtej care îl ducea pe Stephen, pentru a-l doborî, epuizat? Avea frisoane, când vaporul, moderându-şi tangajul, intră între braţele stăvilarului din Calais şi observând că faţa îi şiroia, că

hainele erau îmbibate cu apă, îşi vârî grăbit albumul în buzunar. Se lansară odgoanele, se montară pasarelele şi vama fu repede trecută. Dar câteva incidente de circulaţie întârziaseră trenul de Paris care nu sosise încă. Tremurând de frig, Stephen bătea peronul în lung şi-n lat pentru a-şi pune în mişcare sângele. Ploaia se mai potolise, dar briza părea mai puternică, mai tăioasă ca de obicei. Cea mai mare parte din călători profita de întârzierea trenului pentru a lua la bufetul gării un dejun frugal. Dar viitorul era prea incert, prea sumbru, pentru ca Stephen să-şi permită măcar acest lucru. El nu mai avea decât cinci lire şi nouă şilingi din cele zece lire cât avusese la sosirea sa la Stillwater.

În sfârşit, trenul intră în gară şi după numeroase discuţii şi gesticulări însoţite de fluierături stridente, de goliri de aburi şi de notele melodioase ale unei trompete, locomotiva îşi luă locul în capul convoiului şi porni. Înghesuit într-un colţ al compartimentului, bătut de curent, călătoria fu pentru Stephen un coşmar. Tremura mereu, ştia că răcise şi avea impresia că se idioţise puţin.

În gara de Nord, după câteva ezitări, apoi într-un impuls spontan, nu fără a-şi aminti cu melancolie de prima şi fericita sa sosire la Paris, luă metroul pentru a se duce în strada Castel. În starea de spirit în care se găsea, dorea mai mult decât orice prietenia lui Peyrat, cinstită şi dezinteresată. Dar în uşă apăru un necunoscut stupid şi bănuitor. Nu, nu avea scrisori, nici mesaje... Noul locatar credea că domnul Peyrat plecase la Puy-de-Dôme în Auvergne, până la sfârşitul anului, dar nu ştia nimic mai mult.

A doua vizită a lui Stephen fu la atelierul lui Glyn. Era închis. Cu jaluzelele trase, pavilionul lui Lambert îi aduse o nouă decepţie. În disperare de cauză îşi îndreptă paşii spre Chester. Fără a fi ţinut exact o socoteală a împrumuturilor sale, Stephen ştia că Harry îi datora cel puţin treizeci de lire, sumă care acum avea o importanţă pe care nu o atinsese niciodată. Dar camera era închisă,

zăvorâtă cu un lacăt. Portarul îl recunoscu pe Stephen care cobora descumpănit, şi îi dădu adresa lui Chester, primită cu două zile mai înainte, pe dosul unei cărţi poştale. Locuia la hotelul Lion-d'Or, la Nétiers, în Normandia.

Prinzând curaj, Stephen intră în cel mai apropiat birou de poştă şi trimise o telegramă explicându-şi situaţia şi rugându-l pe Chester să-i trimită cel puţin o parte din banii pe care acesta îi datora, pe adresa lui Alphonse Bisque, strada Castel. Când tânărul funcţionar cu manşete de lustrin, termină de scris cu cerneală o notă de plată complicată, Stephen plăti şi trecu la Duval unde comandă o ciocolată şi o brioşă.

Cum ploaia se înteţea iar apa noroioasă umplea rigolele, se hotărî, după acest modest prânz, să găsească cât mai repede un adăpost pentru noapte. Pentru economie, alese un mic hotel, bine cotat – Pensiunea de Vest – prin faţa căreia trecuse adesea mergând la Glyn.

Camera nu era deloc mai presus de o tristă celulă, dar însemna un adăpost şi un pat, cu draperii gri, dar înzestrat cu cuverturi ştampilate cu albastru, care proveneau din lichidarea unor stocuri ale armatei. Stephen sfârşi prin a se încălzi şi dormi un somn greu. A doua zi de dimineaţă se simţi mai bine dar fu sâcâit de o tuse seacă. Bău o ceaşcă de cafea şi mâncă un corn, iar la ora unsprezece plecă spre buticul lui Bisque.

Acolo îl aştepta o surpriză agreabilă. Patisierul îl primi cu cordialitate, cu faţa ca o lună plină încreţită într-un surâs şi după ce-l dojeni pentru că nu-l vizitase în ajun, îi arătă, cu un aer conspirativ, răspunsul telegrafic al lui Chester. Nu aducea bani, dar exprima totuşi bucuria de a-l întâlni pe destinatar.

Primit cu bine telegrama ta. Întâlneşte-mă aici. Timp şi hotel excelent. Privelişti frumoase. Cu prietenie

Harry

Această invitaţie amicală, gândul de-a lucra la soare, cu pensulele şi paleta în mână, îl înveseli.

Bisque avea un mers al trenurilor ale cărui pagini ferfeniţite îi relevau vârsta, dar îl informă totuşi că rapidul de Granville, singurul tren direct pentru Nétiers, plecase deja la ora zece, pentru a nu avea întârziere. Şi cum bravul petisier insista să-i accepte ospitalitatea, Stephen hotărî să-şi amâne plecarea pe a doua zi. Trecu după-amiază pe la Napoléon Campo, de la care, mulţumit că-şi ia şevaletul şi trusa de pictură, cumpără firnis, tuburi de culori şi câteva pânze noi. Plătindu-i un acont de cincisprezece franci, îi promise să achite totul la întoarcerea sa de la Nétiers.

A doua zi, sub un frumos cer albastru, Stephen fugi cu bagajele la gara Montparnasse. Călătorii rapidului de la peronul doi nu erau prea mulţi şi el găsi fără greutate un compartiment gol, în capul trenului. Dar nu se simţea bine; avea capul greu şi suferea de o durere acută în partea dreaptă. Totuşi, când trenul depăşi mahalalele, oboseala se împrăştie, în timp ce urmărea defilând şesurile: câmpuri întinse de mirişte aurite, presărate cu bălţi de apă de ploaie, flancate de lungi şiruri de plopi, asemenea unor santinele; o clopotniţă în depărtare, elegantă şi graţioasă, atelaje cu cai puternici arând pământul, însoţiţi de zborul corbilor; o veche construcţie de fermă cu stâlpi decoraţi cu placarde de tablă emailată – Byrrh, Cinzano, Dubonnet.

La prânz, mâncă o tabletă de ciocolată şi un măr. Peisajul se transforma puţin câte puţin. Luptându-se cu somnul, Stephen nota cu o plăcere la fel de vie, cărările sinuoase, livezile mărginite de garduri joase de mărăcini, un cârd de gâşte înaintând încet spre o baltă, conduse de o fată cu picioarele goale, ţinând în mână un băţ de alun, o femeie bătrână păscându-şi vaca pe marginea drumului, în picioare, cu lucrul în mână.

Spre ora trei, trenul se opri în micuţa staţie de la Nétiers. Plin de însufleţire, Stephen îşi luă bagajele şi sări

de pe scăriţa vagonului. Dintr-o privire îşi dădu seama că nu venise Chester să-l întâmpine. Se gândi că Harry nu avusese timp să primească vestea sosirii lui. Stephen porni la drum, urcând spre oraş, pe o distanţă de un kilometru. Văzând oraşul de aproape, neliniştea îi crescu. Trecu un bătrân zid apărat de un şanţ, merse pe străzi cu pavajul denivelat, atât de strâmte încât casele de piatră gri cu ţigle ascuţite, păreau că se întâlnesc deasupra capului său şi în sfârşit ajunse în piaţa oraşului unde vis-à-vis de vechiul hotel cu faţada de un brun şters, zări firma luminată a Leului de Aur.

Hanul era mare, confortabil şi cu un aer elegant. O singură privire îi fu de ajuns lui Stephen pentru a se asigura de asta, în timp ce se apropia de recepţie, amenajată într-un intrând pe scara de stejar.

— Ce doreşte domnul?

— Sunt domnul Desmonde. Vreţi să-l anunţaţi pe domnul Chester de sosirea mea?

Linişte.

— Îl căutaţi pe domnul Chester?

— Da. Mă aşteaptă.

Funcţionarul, un tânăr cu umeri înguşti şi părul tuns, îl privi curios.

— Vreţi să aşteptaţi un moment, domnule?

Dispăru în spatele unei draperii şi reveni imediat însoţit de un bărbat de o vârstă incertă, cu un gât de taur.

— Chiar pe dl. Chester îl căutaţi?

Tonul era politicos dar foarte sec.

— Da. Sunt prietenul lui. Nu locuieşte aici?

O tăcere de gheaţă.

— A locuit aici, domnule, Până în momentul când i s-a prezentat nota de plată. De atunci, faimosul dumneavoastră domn Chester, n-a mai apărut.

Stephen îl privi pe hangiu fără să înţeleagă ceva. Nu răspunsese el la invitaţia expresă a lui Chester cheltuindu-şi ultimul său bănuţ? Şi deodată îl lovi un gând chiar în inimă. Chester, încă o dată lefter, nu-l chemase

decât pentru a-i împrumuta suma cu care să-şi plătească hotelul.

— Dacă sunteţi domnul Desmonde – ironia era usturătoare – prietenul dumneavoastră v-a lăsat o scrisoare.

I se aruncă un plic, peste tejghea. Fusese deschis.

Dragul meu bătrân,

Poate nu ţi se va înmâna această scrisoare. Dacă totuşi îţi parvine, vei afla că, spre regretul meu, am fost constrâns să fac o gaură în lună. Speram că vom putea preveni lovitura – două capete valorează mai mult decât unul – dar contabilul m-a devansat. Plec probabil la Nice, unde-mi voi încerca norocul la masa de joc. În orice caz, mai devreme sau mai târziu, te voi revedea. Încă o dată, toate scuzele mele... dar necesitatea nu cunoaşte lege.

Al tău, Harry

P.S. Nicio femeie acceptabilă în acest sătuc. Dar nu uita să guşti cidrul din acest ţinut. Este excelent.

Stephen mototoli cu degetele crispate, hârtia mâzgălită în grabă cu creionul. Ştiuse întotdeauna că nu se putea conta pe Chester iar acum, sub farmecul, veselia, efuziunele amicale, el descoperea egoismul său monstruos. Total. În picioare, de cealaltă parte a tejghelei, hangiul şi funcţionarul său îl priveau cu un dispreţ pe care nici nu încercau să îl ascundă. Apoi veni ultima obrăznicie.

— Domnul va înţelege fără greutate că nu este nevoie să mai întrebe dacă-l putem găzdui aici.

— Perfect, zise Stephen care, întorcându-se pe călcâie, se repezi în stradă.

CAPITOLUL 2

ÎNŢEPENIT ÎN MIJLOCUL PIEŢII, FĂRĂ un ban în buzunar, singur în acest oraş pierdut, Stephen îşi făcu bilanţul. Situaţia sa era critică. Era prima dată în viaţa lui când se găsea fără bani. Sosirea cecului părintesc i se părea atât de naturală ca şi ivirea zorilor. Cu sufletul amar, măsura acum puterea armei de care se folosea tatăl său în privinţa lui. Dar îl susţineau energia şi spiritul său ferm. Hotărî să-şi găsească mai întâi un adăpost. În acest oraş bine cunoscut de turişti acest lucru fu mai puţin dificil decât ar fi bănuit şi seara îl găsi într-o cameră ce dădea într-o curte de pe strada catedralei. Cum avea bagaje, gazda, o femeie bătrână şi onestă, nu-i ceru avans. Chiria nu era decât de doisprezece franci pe săptămână şi el îşi propuse ca peste puţin timp, fie ce-o fi, să fie în măsură să-i plătească. Avea destulă înţelepciune pentru a şti că nu putea, în această gaură de ţară, să-şi câştige existenţa cu pensulele. Dar educaţia, cunoştinţele şi studiile sale trebuiau să-i permită să-şi găsească foarte repede o slujbă modestă care să-i ajute să trăiască. Ar putea chiar să pună destui bani de-o parte pentru a achita nota de plată a lui Chester – brutalitatea dispreţuitoare a hangiului îl ardea încă – şi ajungând la Paris, să-l găsească pe Peyrat, înainte de căderea iernii, cu o sumă frumuşică în buzunar. Numai dacă această tuse epuizantă, care dura de la ultima traversare a Canalului Mânecii s-ar putea vindeca. O puternică dorinţă de a se afirma îl aduse în centrul oraşului.

Exploră artera principală, strada Republicii. Cea mai

mare parte a dughenelor, deşi modeste, aveau aerul unei prosperităţi temeinice, care este proprie regiunilor bogate. Casmale, furci, secere, stropitori de zinc, grape cu dinţi vopsiţi în roşu se aliniau în magazinul de articole de fierărie. Se găseau, de asemenea, dulciuri: delicioase fursecuri şi prăjituri cu migdale aranjate în cornete pentru nunţi împodobeau vitrina luminoasă a unei patiserii, în timp ce la colţul străzii putea fi admirat un enorm bulgăre de unt gălbui, pe platoul său de porţelan, flancat de două castroane pline ochi cu frişcă.

În vitrina unei papetării el remarcă o listă de anunţuri scrise cu cerneală. Le cercetă cu grijă şi se îndepărtă. Nu ştia să acordeze piane, nici să refacă scaune şi nici nu avea nevoie de vilă la malul mării, aproape de Granville. Ce să facă? Trebuia, evident, să se informeze, să ceară un sfat. Intră în primărie şi găsind un funcţionar cu faţa simpatică, îl sondă discret despre posibilităţile de servicii din oraş. Mai întâi surprins, tânărul reflectă şi scuturâ încet din cap.

— Este foarte greu... într-un orăşel ca al nostru, oamenii – îşi scoase manşetele – nu-i iubesc pe străini.

Timp de încă o oră, Stephen parcurse oraşul fără succes. La căderea nopţii ajunse la cămăruţa lui, obosit şi descurajat. Căutând în buzunar, îşi scoase întreaga avere, o piesă de un franc şi 15 bani. La vederea acestor mizerabile piese, în cuprinse un val de orgoliu. Nu se putea recunoaşte, nu se vedea învins.

A doua zi, gata de orice, făcu pe jos turul fermelor vecine. Parcurse în total douăzeci de kilometri. Degeaba. Nu se ducea lipsă de mână de lucru la ţară. Îl luară de mai multe ori drept un vagabond şi puseră câinii pe el. Un ţăran care-şi întorcea fânul în şură, mai milos decât alţii şi poate mişcat de insistenţa privirii lui Stephen, păru să ezite, dar în final, asprimea sa normandă triumfă. Făcu un gest de refuz.

— Nu eşti aşa puternic, băiete – eşti prea slab. Dar aşteaptă puţin. Şi întorcându-se spre bucătărie, strigă:

— Ei, Jeanne, dă ceva de mâncare acestui băieţandru.

Apăru o femeie frumoasă, cu braţele goale şi roşii, cu saboţii tropăind şi după o privire aruncată lui Stephen, îi aduse o plăcintă şi un pahar de cidru. Mâncă şi bău, aşezat pe pragul uşii de la grajd, sub ochii fermierului şi ai nevestei lui, care vorbeau de el pe şoptite, în timp ce un băieţaş cu un şorţuleţ negru, agăţat de fusta mamei sale, îl privea curios. Pe Stephen îl paraliza ruşinea... „Dumnezeule! gândi el, am decăzut atât de mult?” Dar plăcinta era bună şi băutura acidulată îi dădu curaj pentru a termina lunga sa călătorie.

Se lăsase noaptea când se regăsi pe strada Republicii. Şi deodată toată energia îl părăsi. Anosta cămăruţă, cu miros de lemn vechi, de mucegai şi naftalină, al cărei parchet scârţâia la fiecare pas; această înfricoşătoare certitudine de-a fi singur, abandonat de toţi, trădat de Chester, prins în cursă; de asemenea bănuielile pe care le citise în ochii gazdei sale, toate se întorceau împotriva lui şi-l copleşeau. Aruncându-se în pat, cu faţa întoarsă spre zidul văruit în alb, plânse ca un copil.

Criza dură puţin dar îi provocă un acces de tuse care-l chinui toată noaptea. Îngrijorat să nu tulbure liniştea casei încercă s-o înăbuşe crescându-i astfel frecvenţa. Cu capul sub cuvertură; adormi abia în zori. Se trezi târziu, spre ora unsprezece pentru a căuta de lucru. Agitaţia sufletească îi înmuiase picioarele. Plecă fără să se radă şi rătăci la întâmplare. Când trecu pentru a doua oară prin piaţa oraşului, simţi că cineva alerga după el şi o mână îi prinse umărul.

— Scuzaţi-mă, domnule...

Tânărul respira din greu.

— V-am căutat. M-am interesat puţin şi am aflat ceva îmbucurător. D-na Cruchot, care împreună cu soţul, ţin băcănia pe care o vedeţi de cealaltă parte a străzii, are două fetiţe pe care vrea să le înveţe englezeşte. Poate i-aţi conveni. În orice caz, puteţi încerca.

— Vă mulţumesc, bâigui Stephen. Mulţumesc mult.

Funcţionarul surâse satisfăcut.

— Mult noroc!

Pronunţase aceste două cuvinte în engleză şi foarte mândru de el, strânse puternic mâna lui Stephen, îşi ridică pălăria şi-l privi îndepărtându-se.

Băcănia Cruchot, care ocupa un loc central în piaţă, ca vitrinele sale şi o firmă pe care se citea: „Alimentară generală”, avea toate aparenţele unei case prospere şi cu clienţi mulţi. Un val continuu de muşterii trecea uşa barată pe jumătate cu un jambon agăţat într-un cârlig, plase pline cu lămâi, ciorchini de banane şi coşuri cu legume. În interior rafturile erau pline cu roadele pământului şi ale mării, cârnaţi, pate de ficat, sardele, slănină, ulei de măsline, brânzeturi, compoturi, sticle vechi de coniac, vinuri, aperitive, cafea, mirodenii, muşchi şi picioare de oaie, cutii de conserve şi sticle se ridicau în piramide lucitoare, de pe podeaua acoperită cu rumeguş.

Stephen se opri, reţinut mai puţin de propria sa nervozitate decât de zgomotul produs de ordinele strigate cu voce tare, forfota celor doi vânzători în bluze albe, o tânără normandă cu umeri mari şi un vânzător anemic cu aer istovit.

Prezenţa lui nu trecuse neobservată.

— Ce doreşte domnul? se auzi o voce cu timbru pătrunzător.

Tronând la casă, dominând agitaţia cu pieptul său puternic şi privirea sfredelitoare, îl interpelă o femeie cam de patruzeci de ani. Era rotundă şi grasă şi purta în urechi cercei grei de aur. Rochia de culoare mov era după ultimă modă în provincie, garnisită cu dantelă la guler şi cu o platcă mare. Degetele îi erau încărcate de inele.

— Vă cer iertare, zise cu o voce stânjenită Stephen, deschizându-şi drum până la ea. Mă numesc Desmonde şi am aflat că aţi căutat un preceptor englez pentru fiicele dumneavoastră…

Nu era client de-al casei, şi surâsul comercial se şterse de pe buzele doamnei Cruchot. Ochii ei se micşorară şi

căpătară o expresie rece şi deziluzionată pe care o avea când evalua cât mai corect cu putinţă greutatea şi valoarea unui porc care guiţa. Dar cuvântul „preceptor” de care se folosise Stephen, îi flata vanitatea, una din principalele sale trăsături de caracter, motiv esenţial al dorinţei de a-şi face cele două fiice să înveţe engleza. Oricum, acest tânăr avea un aer convenabil, rafinat chiar, şi trebuia să fie de o timiditate care excludea orice risc.

— Mi-ar trebui referinţe despre dumneavoastră.

Stephen fu foarte cinstit.

— Ah, domnul a studiat la Oxford?

O lumină trecu prin ochii ei albaştri dar se stinse imediat. Trebuia să negocieze. Ridică din umeri.

— În sfârşit... Dumneavoastră mi-aţi spus-o.

— Vă asigur, doamnă...

— Vreau să vă cred. Dar, fetiţele sunt de o vârstă foarte fragedă şi pretind o ţinută de o moralitate perfectă.

— Natural, doamnă.

— Atunci, care este...

Ea se întrerupse pentru a da ordine, cu o voce puternică, cu brutalitatea unei salve de artilerie.

— Nu, nu, Marie, nu ouăle acelea, imbecilo! Sunt pentru doamna Oulard... şi tu Joseph, de câte ori trebuie să-ţi spun să iei zahăr din sacul deja desfăcut? Ce salariu ceri dumneata, domnule?

Stephen încercă să calculeze în grabă cam cât îi trebuia să trăiască.

— Ce-aţi spune de treizeci de franci pe săptămână pentru lecţii zilnice?

— Cu un gest copleşitor doamna Cruchot ridică mâinile grase încărcate de inele.

— Domnul vrea să-şi bată joc?

— Nu, cu adevărat...

Înghesuit de mulţime, Stephen roşi fâstâcit.

— Vorbesc serios.

— Noi suntem oameni cinstiţi. Dl. Cruchot şi cu mine – declară băcăneasa – dar departe, foarte departe de a fi

bogaţi. Soţul meu m-a autorizat să merg până la douăzeci de franci.

— Dar doamnă… trebuie să trăiesc şi eu…

Doamna Cruchot scutură trist cocul ei galben.

— Şi noi la fel, domnule..

Rănit în orgoliu Stephen îşi muşcă buzele iritat. Trebuia să plătească doisprezece franci gazdei. Cum ar putea supravieţui cu opt franci pe săptămână? Nu, oricât de disperată ar fi situaţia sa, nu putea să accepte astfel de condiţii. Se întoarse pe jumătate să plece. Dar d-na Cruchot, care nu ţinea să-l piardă şi îl observase cu coada ochiului, îl opri printr-un gest.

— Poate…

Ea se aplecă vorbind cu solicitudine.

— Poate că adăugând prânzul… Un prânz bun, copios…

Luat din scurt, Stephen ezită. Apoi ruşinos, cu ochii în pământ:

— Bine… accept.

— Perfect. Târg încheiat. Veţi începe mâine. Veniţi la ora unsprezece. Nu uitaţi că pretind o ţinută impecabilă. Pe viitor nu uitaţi să vă radeţi.

Stephen lăsă capul în jos. Nu putu să spună un cuvânt. Şi totuşi în ciuda umilinţei sale, atât de dezonorantă pe cât îi era situaţia, cu douăzeci de franci pe săptămână şi un prânz asigurat în fiecare zi, era pe moment salvat.

Ieşind, o auzi pe doamna Cruchot strigând, întoarsă spre spatele dughenei.

— Marie-Louise, Victorine… mama tocmai v-a angajat un preceptor englez!

CAPITOLUL 3

ÎN SUFOCANTA MONOTONIE A ACES-tui orăşel de provincie, Stephen începu o existenţă ciudată. În fiecare dimineaţă se trezea în dangătul marelui clopot al catedralei, care prin cele trei lovituri anunţa momentul culminant al slujbei de la ora şapte, alungând porumbeii, spărgând liniştea religioasă a curţii goale. Se îmbrăca, cobora scara şi ieşea fără să se teamă că o va întâlni pe gazdă. Traversând piaţa, intra în cafeneaua Travailleurs, foarte aproape de zidul înalt al catedralei, întâlnind în drumul său mereu acelaşi grup de femei pioase, îmbrăcate în negru şi câteva cupluri de călugăriţe ieşind din biserică. S-ar fi putut spune că pluteau în aer cu enormele lor bonete. Cafeneaua nu era dintre cele mai elegante; în sala joasă nu se găsea decât o masă mare de lemn şi câteva bănci fără spătar, dar pentru cinci bani, Stephen servea aici o cafea neagră cu caimac, pe care o amesteca cu un pahar de vin alb, amestec foarte întăritor. Uneori, găsea aici jurnalul din ajun, un exemplar din *Intelligente de Rennes*, care îi lua o jumătate de oră, atunci când nu conversa cu Julie, ospătăriţa, o fată zdravănă, brunetă şi potolită, sau cu vreun comis voiajor, un hamal sau cărbunar.

Punctual, se prezenta la ora unsprezece în casa Cruchot, ultima dugheană, şi intra acolo pe uşa laterală. Aci, sub umbrarul care dădea pe o mică peluză, sau pe timp de ploaie în cămăruţa încărcată de mobile, pe care d-na Cruchot o numea pompos salon, Stephen acorda toată atenţia micuţelor Cruchot: Victorine, în vârstă de

unsprezece ani şi Marie-Louise de nouă ani. Fetiţele nu erau dezagreabile, e drept puţin cam răsfăţate, dar având farmecul vârstei lor. Câteodată erau chiar dulci, mai ales cea mică, cu buclele ei negre, ochii albaştri şi obrajii fragezi şi rozalii. Stephen chiar se ataşase de ele. Şi totuşi regăsea în fetiţe trăsăturile părinţilor: cunoşteau preţul oricărui lucru, jonglau cu cifrele ca nişte contabili de profesie, abordau frecvent virtuţile spiritului de economie. Fiecare din ele avea puşculiţa ei – un turn Eiffel cu sertar, ale cărui chei le purtau la gât, lângă un medalion sfânt. Repetau adesea, cu toată inocenţa, ceea ce auzeau vorbindu-se în jurul lor.

— Domnule Stephen – le ceruse să-l numească cu prenumele – mama i-a spus lui papa ca dumneavoastră trebuie să fiţi foarte sărac.

— Vă asigur că mama voastră nu se înşală.

— Dar papa a spus că cel puţin nu sunteţi un beţiv.

— Perfect! Tatăl vostru îmi este prieten.

— Foarte adevărat, domnule Stephen. El a mai spus că dumneavoastră trebuie să îi făcut o prostie după care a trebuit să plecaţi, dar nu trebuie să fie vorba de o mare crimă.

Stephen râse, fără veselie.

— Să lăsăm astea şi să trecem la lecţii.

Progresele acestor căpşoare vioaie erau foarte rapide încât el a putut lectura cu ele Alice în ţara minunilor care atrăgându-le făcea mai uşoară explicaţia textului.

Domnul Cruchot, deşi mai băga câteodată nasul pe uşă, ca un bun proprietar, nu asista decât rareori la lecţii. Era un bărbat de talie mijlocie, cu o aliură neliniştită, cu ochii de culoarea cafelei, pigmentaţi pe la colţuri cu galben, cu o mustaţă în furculiţă, purtând getre şi întotdeauna o pălărie de paie pe care n-o scotea decât în incinta sacră a salonului. Sta în mod obişnuit în magazin, dar de două ori pe săptămână făcea aprovizionarea în împrejurimi. Foarte ataşat de nevastă-sa, vizibil fericit pentru fiicele sale, probă vie a afecţiunii lor reciproce şi

mai ales a iubirii lor comune pentru bani, Albert Cruchot, lăsa totuşi să se vadă câteodată, că proporţiile fizice ale soţiei sale, râsul ascuţit şi vocea stridentă, puneau la grea încercare răbdarea lui. Se observa din bătaia de picior, din expresia ochilor săi cafenii.

De fapt sub surâsul său, sub atitudinea amabilă, sub zâmbetul ce făcea să-i strălucească dantura de aur, d-na Cruchot era autoritară şi rea. În fiecare zi venea să asiste „personal" la lecţie. Foarte ţeapănă pe scaunul său, dominatoare, cu privirea vie şi neînţelegătoare, mergea de la Stephen la fetiţe, tulburând atât profesorul cât şi copiii care făceau greşeli.

— Înţelegeţi domnule, vreau nu numai să citească dar să şi vorbească curent... să recite poezii... ca în lumea mare.

La cererile ei repetate, Stephen învăţase copilele prima strofă din *To a Skylark*. Şi, în ziua fixată pentru a dovedi progresele înregistrate, doamna apăru în compania prietenelor sale, negustorese bogate din Nétiers, care se aşezară mândre pe scaunele aurite din salon.

Marie-Louise, prima supusă probei, fu aşezată în mijlocul frumosului covor de Aubusson.

— *Hail to thee, blithe spirit*... Începu ea, pentru a se opri scurt şi a-şi înăbuşi un mic surâs.

— Ia-o de la început, Marie Louise, zise Stephen cu blândeţe.

— *Hail to thee, blithe spirit*... Fata se întrerupse din nou, clipi din ochi, răsuci colţul şorţuleţului şi aruncă mamei sale o privire speriată.

— Hai, Marie-Louise, zise d-na Cruchot cu o voce stranie.

Marie-Louise aruncă profesorului o privire imploratoare. Stephen îşi simţi fruntea umezindu-se.

— Ei bine, fata mea? *Hail to thee*...

O scurtă tăcere. Trăsăturile feţei mamei sale erau de piatră. Înaintând brusc, ridică mâna şi o lovi pe copilă peste obraz, care izbucni în lacrimi. În dezordinea care

urmă, Stephen nu fu menajat de privirile grele de reproş şi de indignare. Hohotind, Marie-Louise era acum în braţele mamei, strânsă la pieptul proeminent.

Scena fu întreruptă de strigătul Mariei venit de la bucătărie:

— Doamnă, veniţi repede... Au adus ficatul de la abator.

În picioare, cu un surâs amar pe buze, Stephen îşi imagina urmarea. Va fi concediat. Dar când maică-sa reapăru, Marie-Louise alergând la ea, îi luă mâna şi recită poemul dintr-o suflare. Pentru a nu rămâne mai prejos Victorine îl spuse la rândul său fără nicio greşeală.

Atmosfera se schimbă deodată; se extazia, se exclama şi Stephen avu parte de surâsuri şi gesturi aprobatoare. D-na Cruchot se bucura de succesul ei meritat. După ce-şi conduse prietenele care se retrăgeau, reveni lângă Stephen şi fu foarte indulgentă. În locul subţirelei felii de jambon, el primi în ziua aceea o farfurie de mâncare cu carne, garnisită cu morcovi şi ceapă de Bordeaux.

D-na Cruchot se aşezase în faţa lui la masa din bucătărie.

— Lecţia a mers bine, în ciuda celor petrecute...

— Da răspunse Stephen fără a ridica ochii. A fost „tracul”, nimic mai mult.

Ea îl privea mâncând.

— Le-aţi plăcut mult prietenelor mele, spuse ea brusc. D-na Oulard... Este nevasta primului farmacist din oraş, o femeie care are o bună situaţie, deci ea nu poate, evident, să plătească un preceptor copiilor ei... vă găseşte foarte simpatic. Un adevărat domn, spune ea.

— Îi sunt foarte recunoscător pentru părerea ce mă flatează.

— O găsiţi drăguţă?

— Doamne, nu... La drept vorbind, abia am privit-o.

D-na Cruchot palpă uşurel cu degetele părul ei blond, le trase peste corsaj şi-şi trecu peste şoldurile-i impozante, mâinile satisfăcute.

— Să-ţi mai dau puţină mâncare.

În zilele următoare, calitatea şi abundenţa dejulului preceptorului se ameliorară vizibil din motive ce rămâneau misterioase. Atitudinea stăpânei casei se schimbase mult. Era foarte bine pentru Stephen că privaţiunile de hrană şi tusea persistentă slăbiseră sensibil. Acum se simţea mai puternic, un sânge mai bogat circula prin vene. Timpul se menţinea frumos şi într-o zi, prima de la venirea lui la Nétiers, îl încercă dorinţa arzătoare de a picta.

Impulsul era dintre cele cărora nu li se poate rezista şi înainte de a merge la băcănie îşi vârî în buzunar un caiet de schiţe şi un pumn de crete colorate. Spre sfârşitul lecţiei, el puse cele două fete să citească din aceeaşi carte – sub umbrar – apoi cu toată pasiunea, mult timp stăpânită, făcu un pastel cu cele două căpşoare. Fu o activitate de o jumătate de oră, atât de fertilă îi era inspiraţia, Niciodată nu lucrase mai bine, mai proaspăt, mai adevărat. Oricât ar fi fost de neapreciată opera lui, în faţa acestui lucru ieşit din nimic, atât de misterios, îl cuprinse emoţia.

Cu capul uşor aplecat, puncta fondul cu galben când simţi o mişcare în apropiere: d-na Cruchot privea pastelul peste umărul lui..

— Dumneata l-ai făcut?

Tonul ei neîncrezător îl făcu să zâmbească.

— Vă place?

Evident că ea nu putea înţelege pictura, dar cele două fiice erau acolo, sugerate în câteva trăsături, câteva umbre strălucitoare. Nu ştia nimic despre artă, dar instinctul său ascuţit de negustorească, îi spunea că acolo, pe acea hârtie, era ceva frumos şi rar. Imediat râvni la desen. Un straniu sentiment puse stăpânire pe ea faţă de acest tânăr englez ciudat, o emoţie aidoma celei care o invadase în ziua recitării. Atunci se ridicase pânza indiferenţei; în mijlocul flecărelilor prietenelor sale, îl văzuse aşa cum era cu adevărat, atrăgător, cu faţa slabă,

cu ochii întunecaţi şi cu o paloare delicată. Fetiţele îşi continuau lectura încurcate. Ea se aşeză imediat pe canapea, alături de Stephen.

— Nu ştiam, zise ea cu o voce înăbuşită, că sunteţi un adevărat artist.

— Eu v-am spus când m-aţi angajat.

La amintirea acelei prime întrevederi, când se arătase atât de dură, o roşeaţă puternică îi invadă faţa.

— Ah, făcu ea, coborând ochii, vă rog să uităm asta. Nu vă cunoşteam atunci ca astăzi... Dar după aceste săptămâni de agreabilă intimitate, apreciez mai bine această politeţe, această rezervă care sunt, domnule Stephen, marca distincţiei adevărate... – era prima dată când îl numea astfel şi ea-şi simţi pieptul umflându-i-se – chiar dacă dumneata nu mi-ai spus, acest portret este dovada certă a talentului.

— V-ar place să-l aveţi? întrebă amabil Stephen, pe care asemenea laude îl încurcau.

Propunerea implica şi cumpărarea iar băcăneasa avu o uşoară mişcare de recul pe care o reprimă imediat.

— Am să-i vorbesc soţului meu, domnule Stephen. Va spune, evident, că aţi făcut acest lucru în timpul lecţiei, pentru care aţi fost plătit deja...

Stephen o întrerupse.

— Dar, dragă doamnă, vă înşelaţi. Eu vi-l fac cadou.

O luminiţă se aprinse în ochii d-nei Cruchot care nu era aceea a cupidităţii ci dovedea o emoţie mult mai complexă. Îşi reţinu un suspin şi-l privi cu duioşie.

— Accept, domnule Stephen. Vă asigur că nu veţi regreta.

Fiind aşezată atât de aproape de el, îi simţi capul întorcându-i-se uşor, şi avu o senzaţie foarte nouă, foarte diferită de cea pe care i-o provoca apropierea soţului. Dar fetiţele aveau nevoie de atenţia profesorului aşa că mama lor se retrase. După o privire scurtă dar insistentă, prin care ar fi vrut, în zadar, să-şi arate cât de puternic îi bate inima, se ridică, zise „la revedere” şi plecă la

băcănia sa.

CAPITOLUL 4

DUPĂ ZILELE LUNGI DE APATIE, Stephen înţelese că putea să reînceapă să picteze. Asta însemna o recunoaştere mai intensă, cu mai mult discernământ ca până acum. Acest orăşel cu locuitorii morăcănoşi ca un deşert steril, se transformase deodată, devenind o inepuizabilă sursă de inspiraţie. Stephen pictă hotelul oraşului, promenada, o vedere a acoperişurilor văzută de sus şi de la fereastra sa, şi o foarte frumoasă compoziţie, în gri şi negru, redând portretul călugăriţelor de la mănăstire revenind de la slujbă sub umbrelele lor. Pânzele cumpărate de la Napoléon Campo, îngrămădite într-un colţ al camerei, se însufleţeau una după alta.

Îi sosiră, de asemenea scrisori de la Peyrat şi de la Glyn, scrisori ce îl însufleţeau. Jérôme îşi propusese să-şi petreacă iarna la Puy-de-Dôme şi Glyn vroia să facă o scurtă vizită la Londra, în toamnă. Amândoi insistau să-l întâlnească. Dar el nu putea. El picta, el era fericit. În această însufleţire, lecţia zilnică a fetelor Cruchot îşi pierduse interesul şi chiar utilitatea. Adesea pentru Stephen era o grea încercare să-şi lase pensulele pentru a alerga la băcănie tocmai atunci când lumina era mai bună; o dată ora terminată el nu se gândea decât cum să plece cât mai repede.

Sustrăgându-se astfel lumii din jurul său, nu simţi schimbările din ce în ce mai profunde care aveau loc în comportarea d-nei Cruchot faţă de el. Îmbunătăţirea meselor era foarte vizibilă dar el o lega de recunoştinţa băcănesei pentru pastelul dăruit, reprezentând pe cele

două fiice ale ei! Toate atenţiile ei le atribuia aceleiaşi cauze.

D-na Cruchot luase obiceiul de a conduce dejunul şi îi oferea insistent ospitalitate. Ea mergea chiar mai departe.

— Domnule Stephen, zise într-o zi pe un ton de solicitudine, mă preocupă bunăstarea dumitale. Trebuie să te simţi foarte rău la d-na Clouet.

— Deloc, răspunse Stephen. Este o femeie foarte cumsecade.

— O biată cămăruţă…

— O cunoaşteţi? întrebă el surprins.

— Adică… bâigui ea, eu trec frecvent prin faţa casei, mergând la biserică sau întorcându-mă de acolo. Dacă o femeie cu gust ar mai adăuga acolo… ar aranja mai plăcut…

— Mie îmi place aşa cum este… simplu mobilată, bine aerisită…

— Este foarte urâtă pentru dumneata, ce-i drept. Şi tuşeşti mereu.

— Nu-i nimic, numai dimineaţa…

— Dragă domnule Stephen…

Îi aruncă o privire de reproş duios.

— De ce îmi respingeţi întotdeauna sfaturile? Dacă nu pot să vă aranjez camera, lăsaţi-mă cel puţin să mă îngrijesc de sănătatea dumneavoastră.

A doua zi, spre marea sa încurcătură, găsi pe masă o sticlă cu un sirop pectoral cumpărat de la farmacia Oulard şi d-na Cruchot, cu o lingură, administră bolnavului tratamentul cu propriile mâini. Victorine şi Marie-Louise găseau foarte nostim că profesorul lor era constrâns să înghită doctoria şi Stephen râse împreună cu ele.

Când copiii se duseră în grădină, d-na Cruchot scoase un suspin profund.

— Evident… este clar… ai găsit vro fată în oraş.

— Cum? strigă Stephen, la Nétiers?

— De ce nu? Nu staţi toată ziua la cafenea cu această

Julia Grosette, servitoarea… Este o casă de prost renume, v-am mai spus…

Cunoştea toate bârfele, toate scandalurile din orăşel. Dar privirea uluită a lui Stephen o opri şi ea râse pentru a-şi da importanţă.

— Nu mă privi în felul acesta, prietene. Nu mă gândesc decât la fericirea voastră. Eu sunt bună, adevărat, dar cunosc viaţa… N-ai într-adevăr pe nimeni?

— Nu, zise Stephen, foarte sec.

Lucirea geloasă a privirilor negustoresei se stinse făcând loc cochetăriei.

— Vă place rochia mea?

Se îndoi uşor, îşi arătă rochia nouă de un verde ţipător, făcută special pentru a o întineri. Părul, decolorat de curând, avea un reflex dur, metalic. Ei îi plăcea această toaletă, era o clientă fidelă a Galeriilor din Rennes şi de câteva zile îşi etala cele mai frumoase rochii spre a stârni admiraţia lui Stephen care părea a nu băga de seamă. Indiferenţa lui îi stârnea şi mai mult dorinţa. Nu era inocenţa tânărului preot la care visa ea noaptea, stând alături de băcanul care sforăia în pace, cu poftele potolite. Nimic nu mai conta pentru ea, decât dorinţa – care-i înfierbânta sângele – de a-l lua pe Stephen în braţe şi a-l acoperi de sărutări.

Nu vedea ridicolul situaţiei: o femeie de patruzeci de ani, absorbită trup şi suflet de micul comerţ, femeie tiran, petrecându-şi viaţa mustrându-şi slujbaşii cu vocea acră, amestecând cidrul cu apă, smulgând ultimul ban din mâinile ţăranilor nemulţumiţi şi bănuitori, o femeie care se transformă dintr-o dată lăsându-se pradă unei pasiuni devorante pentru un tânăr ce ar putea să-i fie fiu. Uită de copii, de prieteni, de bani. Bărbatul îi deveni odios. Manierele lui de băcan, felul de a mânca, de a râgâi după ce-şi golea paharul, îi provocau mânie şi dezgust.

— Nu ţi-e ruşine! Ce om!

Dinspre partea sa, ea devenea mai rafinată, făcea baie frecvent, se parfuma pregnant, sugea pastile

aromatizante, îşi schimba mai des lenjeria. Prefera să renunţe la viaţă decât la Stephen.

Deodată îi veni o idee drept răspuns la rugăminţile ei mute. De ce să nu-l aibe cât mai repede? Într-o zi, în timp ce Stephen intra, îl opri pe culoar.

— O veste bună, exclamă ea veselă. Un comision... Domnul Cruchot insistă să-mi faceţi portretul.

Stupefiat, Stephen o privea în tăcere.

— Da, adăugă ea. Este entuziasmat. Ieri numai de asta a vorbit. În picioare... în ulei.

— Dar, doamnă...

Stephen ezita. Căuta un pretext, o scuză pentru a o refuza.

— Eu nu fac portrete... Eu lucrez peisaje...

Ea surâse căutând să-l calmeze.

— Nu te nelinişti, micuţul meu. Voi avea grijă să fii bine plătit. Vom începe de joi. Ne-am înţeles.

Înainte ca el să poată protesta, îl bătu uşor pe braţ şi privindu-l îndrăzneţ peste umăr, fugi.

Joia era zi de repaus în comerţul din Nétiers. Magazinele se închideau la prânz şi totul cădea în toropeală. La intrarea în casa Cruchot, Stephen îşi impuse un calm neobişnuit. Doamna Cruchot îl primi la uşă.

— Fără lecţii azi, zise ea cu efuziune. Micuţele sunt la ţară cu Marie.

Explică lui Stephen că servitoarea, în fiecare lună, făcea o vizită părinţilor ei la Saint-Valle şi că îi făcea câteodată plăcerea de a lua copiii cu ea.

— Şi, natural, adăugă imediat, soţul meu este la Rennes pentru târguieli. Nu ne va deranja nimeni.

Liniştea neobişnuită a casei îl tulbura pe Stephen. Niciun zgomot, nici măcar din pivniţă unde, de obicei Joseph îşi petrecea două ore pentru a face inventarul şi a rula butoaiele. Casa era goală, iar în sufragerie masa era pusă pentru două persoane. Faţa de masă era curată, tacâmurile de argint străluceau.

— Cred că nu găseşti un inconvenient faptul că vom

mânca împreună. Va fi mai comod...

Scoase sprintenă din bufet un pui fript, cu garnitură de ciuperci şi salată, un pateu de Strasbourg, compot de piersici şi o sticlă de şampanie.

În timp ce-i umplea farfuria găsi prilejul să-l privească şi un surâs binevoitor îi rotunji şi mai mult obrajii plini.

— Ne simţim foarte bine la prima noastră şedinţă artistică. Nu este plăcut să dejunăm numai noi? Trebuie să căpătăm putere înainte de a începe lucrul.

Ridică spre el nişte ochi timizi.

— Dă-mi voie să-ţi torn puţină şampanie. Este de cea mai bună calitate. Cinci franci sticla.

Stephen stătea ca pe ghimpi, dar mizeria îl îndemna să nu piardă ocazia. Mâncă deci ce i se dădu, ştiind bine că nu era în măsură să refuze, dar privirile insistente şi languroase îl jenau. Sânii negustoresei tresăltau la fiecare răsuflare. Contrar obiceiului ei, nu mânca, ciugulea doar o aripă de pui, dar bea din plin. Ochii mici şi rotunzi străluceau ca nişte bile de sticlă. Ar fi vrut să-i ia mâna şi să o strângă în ale ei. Oare el nu ghicea delicioasele favoruri pe care era gata să i le ofere? Dar cu cât înţelegea el mai puţin, cu atât îşi pierdea ea mai mult capul.

— Poţi să-ţi închipui, dragul meu, ce a fost viaţa mea la Nétiers de mai bine de cincisprezece ani? suspină ea.

— Nu vă cunosc din nefericire de prea mult timp, zise Stephen cu un zâmbet politicos.

— Nu, evident... Şi totuşi, tocmai tu m-ai făcut să înţeleg golul înfricoşător al existenţei mele.

— Acesta ar fi un biet mod de a recunoaşte bunătatea dumneavoastră...

— Este totuşi purul adevăr.

Ea-şi mişcă cu solemnitate capul.

— Da, datorită ţie, dragul meu, am deschis ochii. Oh! nu vă înşelaţi. Domnul Cruchot, deşi fără duioşie sau delicateţe, este un excelent bărbat. Şi eu sunt o femeie cinstită, virtuoasă. Dar sunt momente când singurătatea

te copleşeşte, ai nevoie de un confident. Ah, prietene, când inima vorbeşte... de ce să nu recunoşti? Este într-adevăr o greşeală să cauţi... compensaţii discrete?

Tăcut şi încurcat Stephen refuza încă să creadă. Nu, ar fi prea absurd. Vru s-o scurteze, să i-o taie şi împinse farfuria.

— Şi acum, doamnă, dacă vreţi, am putea începe. Cel mai bine, după părerea mea, ar fi să fac o schiţă preliminară. Unde vreţi să pozaţi? În salon?

— Nu, reuşi să spună. Sus, lumina o să fie mai bună.

Se ridică, înaintând spre uşă.

— Mă duc să mă pregătesc. Termină-ţi vinul şi vino sus.

Niciodată Stephen nu urcase la primul etaj. Aşteptă cinci minute şi urcă scara. Era prost luminată şi treptele, acoperite cu o mochetă subţire, trosneau sub paşii săi. Mirosul de brânză fermentată de prin dulapuri îl urmări până sus. Pe palier, o uşă era larg deschisă. Aceea trebuia să fi fost camera unde urma să lucreze, dar înainte de a bate la uşă, îl întâmpină negustoreasa.

— Intră, dragul meu.

Se supuse.

Doamna Cruchot, în picioare, în dreptul patului, se expunea admiraţiei lui. Îşi scosese rochia şi îşi pusese un capot şi cu un gest cochet, cu o mână pe şold, îl deschise, arătând un pantalon cu flori, garnisit cu un bogat volan de dantelă care-i cădea pe genunchii graşi şi cu o cămaşe roz, umedă de parfumul cu care o impregnase, încă strivită de corset. Pe Stephen îl năpădi o sudoare rece. Ochiul său exersat nota, discernea fiecare detaliu: camera pretenţioasă şi nu prea curată, tapetul în culori ţipătoare, draperiile, comoda de lemn, oala de noapte sub pat, cămaşa de noapte a soţului împinsă în grabă sub o pernă. Pălise. Excitată de expresia ochilor măriţi de surpriză, ea aplecă capul, afectă un frison, apoi înaintă cu vădită intenţie devoratoare. Era prea mult. El dădu înapoi, cu faţa crispată de dezgust, blestemându-se de a fi căzut în capcana care, pentru a prezenta toate aspectele

comediei, nu era mai puţin umilitoare. Fără un cuvânt se întoarse pe călcâie şi se grăbi să iasă din cameră.

În aceeaşi seară, aşezat în cămăruţa lui, auzi o bătaie la poartă, apoi un pas greu făcu să geamă scara şi, fără a-l preveni, domnul Cruchot intră în cameră. Băcanul, încă înţolit de oraş, era de o violenţă oarbă.

— Cum ai îndrăznit să-i faci avansuri soţiei mele... secătură... O dată am fost neatent... Am o poftă nebună de a merge la poliţie... Să muşti mâna care te-a hrănit... o femeie ireproşabilă... o inimă pură... Este o ruşine... o murdărie. Ai fost concediat, bineînţeles. Şi să nu-ţi mai arăţi pe la mine căpăţâna ta de şobolan... Englez murdar. Şi apoi, reclam daune... o compensaţie... Un tablou, cel puţin.

Stephen ştia că lui Cruchot îi displăcea, dar scena aceasta fusese montată de nevastă-sa – soţul nu era decât emisarul. Şi cum Cruchot luând-o în serios, se agita, ridica tonul şi făcea mult caz. Rupând o filă din carnetul său de schiţe, Stephen o întinse băcanului. Din memorie el desenase cucoana, în picioare, obeză şi surâzătoare, în dezabie, la picioarele patului.

Domnul Cruchot privi, zăpăcit de promptitudinea gestului. Obrajii îşi pierduseră orice culoare; era livid. Fu chiar pe punctul de a rupe hârtia dar se abţinu. Cu toată prudenţa sa nativă, o cântări bine. Şi deodată, rulând-o cu grijă, o puse în pălărie. Apoi, plecând ochii, ieşi fără un cuvânt.

CAPITOLUL 5

A DOUA ZI DIMINEAŢA, STEPHEN ÎŞI făcu bagajele, îşi împachetă pânzele şi luând bagajul în spate, ieşi din Nétiers pe jos. Vroia să meargă la Fougères, pe şoseaua naţională, la o distanţă cam de treizeci km, unde ajunse aproape de cinci seara, după un marş epuizant. Oraşul era aşezat pe panta unui deal, şi şoseaua de Paris îl tăia în două părţi aproape egale. Găsi un restaurant care părea să fie punctul de întâlnire al comis-voiajorilor. Băiatul căruia i se adresă, îl asigură că va găsi o ocazie să-şi continue drumul. Într-adevăr, pe la ora nouă, un camion de la Compania transatlantică, trăgând o remorcă, opri în faţa uşii. Doi bărbaţi în salopete de şofer, coborâră să bea ceva. Câteva minute mai târziu, prezentările erau făcute, se dădură explicaţii, se strânseră mâinile. Totul fu aranjat. Puseră bagajele lui Stephen sub scaun şi camionul porni.

Noaptea era caldă şi calmă. Traversară sate adormite, oraşe pustii, unde străluceau câteva lumini rare. Aerul cald sufla în parbriz, pavajul scrâşnea sub pneuri, luna coborâse în spatele plopilor cu frunze umede de rouă. În sfârşit, în zorile palide şi brăzdate de nori, camionul trecu Seine la Neuilly, intră în Paris prin poarta Maillot şi se opri la hale. Stephen le mulţumi celor doi şoferi şi se depărtă.

Oraşul încă somnoros, era tot cenuşiu şi trist dar, traversând podul Neuf, Stephen inspiră cu bucurie aerul umed. Era la Paris. După Nétiers, se simţea mai puternic şi mai hotărât să dovedească lumii talentul său.

La ora când Muntele-de-pietate de pe strada Madrigal

îşi deschise porţile, el aştepta pe trotuar. Îşi puse amanet ceasul cu lanţ – cadou de la rector când împlinise douăzeci şi unu de ani – şi primi în schimb o sută optzeci de franci.

Mai târziu, după lungi căutări, găsi o cameră pe o străduţă alăturată pieţei Saint-Séverin, cartier de artişti săraci. Era mobilată sumar, de o murdărie de nedescris, dar lumina era bună şi preţul îi convenea – zece franci pe săptămână. Se puse imediat pe treabă şi, împrumutând o mătură şi o găleată, spălă pardoseala şi pereţii – de pe care nu putu totuşi să şteargă complet petele de ploşniţe strivite.

Era mai mult de ora două după-amiază, când, fără să se gândească la mâncare, Stephen alese patru din pânzele sale şi alergă pe chei până la dugheana lui Napoléon Campo. Acesta era aşezat, ca de obicei, pe o ladă în spatele tejghelei, cu picioarele scurte atârnate, mâinile încrucişate pe burtă, cu obrajii roşii neraşi. Purta o vestă albastră de pilot şi o bonetă tricotată de culoare galbenă din care ieşau urechile zbârcite. Îl primi pe Stephen fără a fi surprins, ca şi când l-ar fi văzut chiar în ajun.

— Deci, domnule abate, cu ce vă servesc?

— Mai întâi am venit să-mi plătesc datoriile.

— Asta e bine, eşti un băiat cinstit.

Primi cei cincizeci de franci întinşi de Stephen şi îi strecură într-o pungă veche de piele.

— Şi acum, domnule Campo, aş vrea o pânză mare, de doi metri pe optzeci centimetri.

— Ah! Ah! O capodoperă în perspectivă? Plătiţi în numerar, bineînţeles?

— Nu am bani, domnule Campo. Numai astea…

— Eşti nebun? Pivniţa mea e plină de tablouri proaste, bune pentru lada de gunoi. Am o inimă prea bună…

— Nu-i chiar aşa, domnule Campo. Aveţi pânze de Pissarro, de Rodin, de Degas.

— Şi dumneata eşti un Degas, desigur micul meu

abate.

— Poate într-o zi…

— Dumnezeule, mereu acelaşi cântec… Marea ta pânză va fi agăţată la loc bun în Salon şi mulţimea se va înghesui să o vadă! În cincisprezece zile vor veni gloria şi bogăţia.

— Ia aceşti cincisprezece franci acont şi picturile astea în garanţie pentru rest.

Ochii mici şi albaştri ai lui Napoléon Campo scrutau faţa palidă şi serioasă a clientului său. Câte feţe defilaseră prin faţa lui, în treizeci de ani? Erau atât de numeroase încât memoria nu putuse să le reţină pe toate. Era un tip flegmatic greu de impresionat şi vârsta îl asprise. Dar câteodată, destul de rar, în privirea vreunuia din clienţii săi se ivea o expresie intensă care îl mişca. Ezită, se ridică şi tot bombănind începu să caute prin rafturi.

— Ai spus cincisprezece franci?

— Da, domnule Campo.

Stephen puse piesele pe tejghea.

Negustorul aspiră o priză de tutun şi cu mâneca îşi şterse nasul borcănat.

— Şi apoi, apoi natural, vei crăpa de foame.

— Nu imediat. N-are importanţă, dacă am pânza…

După o altă pauză, cu un gest brusc, Campo împinse banii spre Stephen.

— Pune ăştia în punga ta, domnule abate şi dă-mi mâzgălelile tale.

Surprins Stephen îi dădu pânzele. Fără să le privească, Campo le puse sub tejghea.

— Dar nu vreţi să le vedeţi? Sunt… Sunt cele mai reuşite.

— Nu mă pricep la pictură, dar mă pricep la oameni. Bună ziua, domnule. Şi noroc!

La ora trei, Stephen porni spre casă cu pânza sub braţ şi fără să fie descumpănit, se îndreptă spre dugheana reparatorului de biciclete de pe strada Bièvre. Până aci totul merse bine, dar apropiindu-se de magazinul lui

Berthelot deveni nervos, neliniştit. Inima îi bătea cu putere. Adeseori, în ultimele luni, se gândise la Emmy; întâlnirea cu ea pe culoarul întunecos, îi revenise în memorie, fără vreo raţiune, dar cu o stranie insistenţă.

O găsi în curtea din spatele atelierului, aplecată peste o bicicletă nichelată, cu cadrul întărit, vopsită în roşu şi auriu şi se bucură când o văzu. La apropierea lui ea se ridică, răspunse – fără să fie surprinsă – la salut şi continuă să ungă roţile bicicletei. Stephen îşi simţea inima bătând năpraznic. Din excursiile făcute împreună, ştia că e prudent să-şi ascundă emoţia.

— Ce bicicletă frumoasă, zise el după o scurtă tăcere.

— Este a mea. O voi folosi în curând.

Se îndreptă, aruncându-şi pe spate o buclă de păr.

— Iată-te revenit la Paris.

— De azi-dimineaţă.

— Vrei să închiriezi o bicicletă?

— Am treburi mai urgente de făcut, răspunse el scuturând din cap.

O nouă tăcere. Ea se interesase întotdeauna vag de el şi după cum sperase, îi stârnise o oarecare curiozitate.

— Un nou proiect?

— Emmy, ai auzit vorbindu-se de premiul Luxembourg? întrebă Stephen puţin chinuit. Este permis tuturor pictorilor care nu au expus la Salon. Vreau să expun şi eu.

Şi cum ea se întoarse indiferentă, adăugă:

— Din acest motiv am venit să te văd. Aş vrea să pozezi pentru mine.

— Vrei… să-mi faci portretul?

— Da. N-ai fost niciodată model, nu-i aşa? adăugă el indiferent.

— Nu. Dar ar fi trebuit să fiu de mult.

— Ei bine, ai o şansă. Asta ar putea să-ţi fie de folos. Cele mai bune tablouri vor fi expuse la Orangerie. Cu siguranţă vei fi recunoscută.

Vanitatea ei era flatată, se vedea clar, dar ezita, studiindu-l din cap până-n picioare ca pentru a-i cântări

talentul.

— Ei, ştii să pictezi? În sfârşit… Vei prinde asemănarea?

— Ai încredere în mine. Voi face tot posibilul.

— Este în interesul tău. Dar… adăugă ea, trăsnită subit de o idee, plec în turneu, luna viitoare.

— Avem timp. Dacă vii în fiecare zi, timp de trei săptămâni, voi putea să lucrez la detalii după plecarea ta.

Ea reflectă, cântărind argumentul pro şi contra.

— Ei bine, dacă ţii la asta… zise pe un ton lipsit de graţie, care de altfel îi era specific. S-ar părea că nu am nimic de pierdut.

Stephen se abţinu să-şi manifeste satisfacţia. Visase mereu s-o picteze deoarece ea era modelul perfect pentru subiectul pe care şi-l imaginase de câtva timp. În grabă îi dădu adresa, recomandându-i să vină a doua zi la ora zece, îmbrăcată cu jacheta ei neagră şi cu fusta plisată apoi, înainte ca ea să-şi poată schimba părerea, se retrase.

Mergând pe jos, pe bulevard, se bucura de treaba bună pe care o făcuse. Abia acum îşi aminti că nu mai mâncase nimic de când împărţise un sandvici cu şoferul camionului. Intră într-o băcănie, cumpără o pâine lungă şi o bucată de cârnat. Şi pe strada întunecoasă care se întindea pe lângă „Jardin des Plantes”, fără a-şi încetini mersul, muşcă rând pe rând din pâinea crocantă şi din cârnatul gustos. Cât era de bun! Se simţea liber, fericit, plin de încredere în viitor.

CAPITOLUL 6

A DOUA ZI, GATA SĂ SE PUNĂ PE treabă, cu pânza întinsă pe şevalet, aştepta nerăbdător. Ea sosi cu douăzeci de minute întârziere.

— În sfârşit, iată-te! strigă el. Credeam că n-ai să mai vii.

Fără să răspundă, ea privea din uşă camera mizerabilă, cu pereţii goi, scaunul şchiop, patul de fier prăbuşit pe arcuri. O lumină crudă îi trecu prin ochi.

— Eşti lefter, nu?

— Da, aproape...

— Ai tupeu să mă faci să viu în asemenea văgăună. Nici n-am de ce să-mi agăţ hainele...

Stephen roşi dar se strădui să surâdă.

— Nu e chiar Versailles, te cred, dar lumina este bună. Lasă-mă să-mi încerc norocul şi-ţi promit că n-ai să regreţi.

Strâmbând din nas, intră ridicând din umeri; se lăsă dezbrăcată de mantou şi luă poziţia pe care i-o indică Stephen în faţa ferestrei.

Lumina era bună într-adevăr şi plin de energie începu să schiţeze în linii mari, tema care îl obseda. Normele concursului impuneau un stil „clasic”, tema era alegorică, deşi modernă în compoziţie. Subiectul: *Circe şi amanţii ei.* Oare acea aventură absurdă cu d-na Cruchot îi aprinsese scânteia creatoare? Simboluri şi imagini îi umpleau sufletul, confiscându-i simţurile. În imaginaţia sa, plăcerea învingea virtutea şi desfrâul se revela sub forma sânilor enormi, umflaţi. Totul nu era decât miraj şi totuşi,

în străfundul misterios al sufletului său, îşi simţea puterea de a forţa visul să trăiască.

Ar fi putut să lucreze până seara dar la unele semne apărute pe faţa lui Emmy, nu îndrăzni s-o reţină prea mult, mai ales că spre prânz ea declară că obosise. Ridicându-se, veni să examineze pânza pe care el o schiţase cu creionul în întregime. Fruntea i se descreţi când se văzu în centrul tabloului, cu picioarele depărtate, mâinile pe şolduri, într-o atitudine care o caracteriza. Nu spuse nimic în timp ce Stephen o ajuta să-şi pună paltonul dar la uşă se întoarse şi zise dând scurt din cap:

— Mâine la aceeaşi oră.

Toată după-amiază, atât cât fu lumină, el lucră la fondul tabloului. A doua zi, şi în cele care urmară, îşi continuă lucrul. Când inspiraţia îi lipsea, o suplinea voinţa provocând în el noi elanuri. Şedinţele se succedau şi fiind mereu aproape de Emmy, el nu mai putea să-şi ascundă atracţia – tot mai puternică – ce-l împingea spre ea. Cu fiecare zi îi simţea mai mult lipsa. În absenţa lui Peyrat şi a lui Glyn, se simţea foarte singur. Dar asta explica această dorinţă constantă de a fi mereu aproape de fată. Îşi detesta slăbiciunea, îşi repeta că i-a displăcut la prima întâlnire, că îl irita întotdeauna prin grosolănia ei şi lipsa de delicateţe. Ştia că numai vanitatea o făcea să vină în fiecare zi la el. De nenumărate ori pe zi, ea îşi dădea seama de progresul muncii lui Stephen şi fără a-l lăuda, cădea în admiraţie:

— Merge bine, nu?

Odiseea, legenda fiicei lui Helios şi-a nimfei din ocean, pe care i-o explicase Stephen, îi sporea imaginaţia. Ideea că ea ar fi putut avea puterea de a schimba oamenii în animale o făcea să zâmbească.

— Bine le-a făcut. Asta îi va învăţa minte!

Vulgaritatea ei îl făcea să tremure, dar nu-l îndepărta. De unde venea interesul constant pe care i-l purta? Se străduia să-l analizeze. Ce ştia despre ea? Foarte puţin. Că era comună, vulgară, că nu era nici măcar inteligentă,

nu avea imaginaţie, nici sensibilitate. Cât despre artă, ignora totul şi nici nu voia să afle ceva în legătură cu ea. Dar silueta, corpul său încântător – nu desenase el supleţea picioarelor fine şi puternice în acelaşi timp, abdomenul plat, sânii tari... Şi, înainte de orice, era suplă. Dacă admira în tablouri cărnurile voluptoase ale femeilor lui Rubens, gustul se îndrepta mai mult spre perfecţiuni delicate. Şi ea avea acea netezime a corpului, avea o siluetă pe care o compara mereu cu Maja lui Goya. Nu se putea spune că e frumoasă. Era drăguţă, dar avea buzele subţiri, nasul cam cârn iar în repaos avea o expresie îmbufnată. Lucru curios, îi vedea defectele dar emoţia nu scădea în intensitate cu toate eforturile lui. Nu mai dorea nimic când erau împreună, se simţea neliniştit, apoi când pleca se simţea îngrozitor de singur. Foarte sensibil la schimbările ei de poziţie, îi răspundea cu o amabilitate care îl făcea să se deteste el însuşi. Când din întâmplare ea era veselă, i se uşura inima. Când era binedispusă, rareori, îl provoca la discuţie, al cărei subiect părea că e singurul ce părea s-o intereseze.

— E adevărat că părinţii tăi au o mare proprietate în Anglia?

— Despre asta ţi-a vorbit Glyn? După cum văd a cam exagerat..

— Şi că tu trebuia să fii pastor... că ai fost dat afară din seminar?

— Am plecat de acolo de bunăvoie.

— Pentru a trăi în această cocioabă? insista ea neîncrezătoare.

— Îmi place mult această cameră când eşti tu aici.

Ea ridica din umeri, simţindu-se flatată. Această bunăvoinţă, dacă nu aducea linişte lui Stephen, contrastă totuşi din fericire, cu indiferenţa mortală pe care ea o contrapunea eforturilor lui de a-i place. Şi în timp ce poza, nepăsătoare ca o pisică, el îi povestea, fără a înceta să picteze, întâmplări de la Stillwater, sperând să-i placă, să o amuze. Într-o zi, după ce ascultase fără să spună un

cuvânt, începu să-şi mărturisească gândurile.

— Am trăit cu – sau mai degrabă în tovărăşia multor artişti, în viaţa mea. Sunt eu însămi o artistă şi înţeleg să faci unele sacrificii pentru artă. Dar tu, tu eşti un tip cu totul caraghios. Să abandonezi o mare proprietate pe care o vei moşteni... Se opri puţin şi ridicând din umeri:... Eşti un idiot!

— Deloc, replică el surâzând. Dacă n-aş fi făcut-o nu te-aş fi cunoscut. Dragostea pentru ea îl invadă şi lăsă ochii în jos.

— ...Nu înţelegi, Emmy... că sunt teribil de îndrăgostit de tine?

Ea râse uşor şi ridică un deget.

— Fără asta, pastore. Nu face parte din contract.

Învins, se aşternu pe lucru şi toată ziua suferi. Dacă ar putea ieşi seara cu ea – ei îi cam plăceau distracţiile uşuratice – numai aşa i-ar putea câştiga favorurile. Dar sărăcia nu-i permitea. Trăia cu puţin mai mult de un franc pe zi, subzistând numai cu un măr şi un corn până la ora şase după care mergea să-şi ia prânzul solitar în cel mai ieftin restaurant din cartier.

Într-o după-aminză, când şedinţele erau pe sfârşit, ea sosi mai târziu decât de obicei. Părea să fie într-o excelentă dispoziţie. Purta o jachetă roşie scurtă şi părul îi era proaspăt spălat.

— Arăţi foarte bine, zise Stephen. Nu mai contam pe tine.

— Am avut întâlnire cu Peroz. Biroul său este departe... pe bulevard. Dar am obţinut un contract.

— Mă bucur pentru tine.

Surâdea, deşi îl deprima perspectiva acestei apropiate plecări.

— Când pleci?

— Pe 14 octombrie. Cincisprezece zile mai târziu decât am prevăzut.

— Îmi vei lipsi, Emmy, zise el aplecându-se spre ea. Mai mult decât gândeşti.

Fata începuse să râdă. Avea dinţi ascuţiţi şi regulaţi, dar cam prea spaţiaţi. Apoi, cu vioiciune, povesti cum se înţelesese cu Peroz, cum obţinuse contractul.

— Are inimă bună, orice s-ar spune, conchise ea. De fapt este un fraier... un neghiob.

Stephen dorea mult s-o facă să vorbească despre ea, acesta fiind singurul subiect care-l interesa. Când lumina nu mai fu bună pentru pictat, lăsă de-o parte pensulele.

— Mă laşi să te însoţesc? zise el. Este o seară minunată.

— Dacă ţii atât...

Coborâră şi curând erau pe bulevard unde obscuritatea caldă ţesuse un halou în jurul lămpilor, conferind oraşului tăcut o frumuseţe misterioasă. Cupluri înlănţuite treceau încet. Noaptea părea făcută pentru îndrăgostiţi. Trecură pe lângă un cabaret, unde în sunetele unui acordeon, oamenii dansau la lumina lanternelor veneţiene atârnate de un platan. Scena era foarte amuzantă şi Emmy încetini pasul.

— Îţi place să dansezi?

Roşind, conştient de stângăcia sa, el dădu din cap.

— Nu ştiu să fac nimic ca lumea.

Era adevărat. Emmy ridică din umeri după obiceiul său.

— Nu ştii să faci mare lucru, nu? spuse ea.

Îşi continuară mersul pe chei. Sena era liniştită, o masă de apă gri-verzuie pe sub arcul scund al podului Alma. Emmy mergea înainte şi fredona melodia de dans pe care o cânta acordeonul la cabaret.

Deodată Stephen se opri în întuneric.

— Stai puţin, Emmy.

— Ce este?

— Nu înţelegi... ce însemni pentru mine?

O trase lângă el şi o îmbrăţişă. Indiferentă, ea îl lăsă s-o facă, apoi nerăbdătoare, printr-o mişcare bruscă, îl respinse.

— Tu nu ştii nimic!

Avea dispreţ în voce. Rănit, umilit, cu picioarele moi

tăiate de emoţie, o lăsă să se depărteze, urmând-o. Curând ajunseră în strada Bièvre. În faţa magazinului îl privi ca şi cum nu se întâmplase nimic.

— Trebuie să mai vin mâine?

— Nu, zise el amar. Este inutil.

Se îndepărtase deja, furios şi dezgustat, când ea îl rechemă.

— Nu uita că vreau să văd tabloul când va fi gata.

Stephen o ura pentru brutalitatea ei. Era neînduplecat. Se jură să nu o mai revadă niciodată.

A doua zi dimineaţa, după o noapte agitată, începu să lucreze, împins de marea lui pasiune. Singură, figura centrală prinsese formă; mai trebuia pictată alegoria. Vremea era cenuşie, ploua, lumina era proastă. Curentul îngheţa atelierul lui improvizat, dar nimic nu-l reţinea de la lucru. Pentru a fi cât mai autentic, el mergea în fiecare zi la grădina zoologică, dimineaţa şi după-amiaza. Întors acăsă, transmitea abjectelor creaturi reprezentate pe pânză, propria sa tristeţe şi disperare. La sfârşitul săptămânii se afla la capătul puterilor – nu avea nici măcar un ban ca să-şi cumpere pâinea cea de toate zilele. Neînfrânt, picta toată ziua cu un fel de furie, de turbare rece – amar protest împotriva dificultăţilor care îl năpădiseră.

A doua zi dimineaţa, se simţi slăbit şi zăpăcit, dar îşi impuse să-şi continuie lucrul. Totuşi, după-amiază, o idee îi trecu prin cap, împrăştiind ceaţa care îl înconjura. Trebuia să trăiască dacă dorea să termine pictura, să găsească mijloace de existenţă. Aşezat pe marginea patului, reflectă câtva timp, apoi ridicându-se, alese dintre pânzele de la Nétiers pe cele mai luminoase, cele mai vii. Erau bune şi conştiinţa sa deveni încrezătoare. La Paris, oraşul cel mai avansat din lume, exista desigur vreun mijloc de a plasa nişte lucrări bune. Făcu un pachet cu hârtie, de calitate pe care-l luă sub braţ şi, traversând Sena, trecu prin Champs-Elysées spre cartierul Saint-Honoré. Pentru a lua această hotărâre avu nevoie de mult

curaj. Dar timpul jumătăţilor de măsură trecuse. Stephen mergea să-şi ofere creaţia lui celui mai mare negustor de tablouri din Franţa.

La colţul străzii Marigny, se opri în faţa unei case cu o faţadă de un foarte bun gust, ornamentată cu coloane de piatră albă. Luându-şi inima în dinţi, trecu pragul uşii şi intră într-un vestibul dalat cu marmură, cu panouri de lemn de trandafir, cu draperii de catifea roşie, pentru a se trezi apoi în faţa unui tânăr în jachetă, aşezat la un birou de lac ornat cu aur turnat. În spatele lui, printr-o uşă largă, se vedea un salon imens, împodobit cu jerbe de crini aşezaţi în vase de alabastru. Pereţii erau ornamentaţi cu picturi în faţa cărora se perinda o mulţime elegantă. Se consultau cataloage, se conversa în şoaptă.

— Aveţi invitaţie pentru vernisaj, domnule?

— Sub surâsul profesional, tânărul lăsă să se vadă dispreţul.

— Nu. Nu ştiam că aveţi o expoziţie. Am venit să-l văd pe domnul Tessier.

— Pentru afaceri?

— Personal.

Surâsul dispreţuitor nu i se şterse.

— Mă tem că domnul Tessier nu poate fi văzut. Luaţi loc. Mă duc să văd.

Stephen se aşeză şi tânărul ieşi cu un pas uşor. Aproape în acelaşi timp o uşă de alături se deschise şi trecură trei persoane: o femeie foarte elegantă, în taior negru, cu o frumoasă pălărie cu pene, cu o mulţime de brăţări pe încheieturile înmănuşate, ţinând în braţe un caniche minuscul, ieşit proaspăt din mâinile coaforului de câini; însoţitorul ei, un bărbat de o vârstă incertă, cu o faţă obosită şi distinsă, impecabil îmbrăcat în maro de la picioare până în cap, şi Tessier pe care Stephen îl recunoscu imediat, îmbrăcat în mov, cu obrajii îngrijiţi, buza inferioară atârnată, pleoapele grele pe ochii căprui. Negustorul vorbea încet. Totul în el era măsurat: vocea, gesturile.

— Este o adevărată bijuterie, vă asigur. Cel mai frumos care mi-a trecut prin mâini de atâţia ani.

— Este foarte frumos, zise femeia.

— Şi preţul de asemenea, aruncă însoţitorul ei cu umor.

— Vi l-am spus deja, domnule. La o sută de mii este o ocazie rară. Tot ceea ce vă voi cere, în caz că renunţaţi, este să mi-o spuneţi. Am un amator. Şi la drept vorbind, aproape că m-am angajat pentru alt client.

După o scurtă tăcere, o mână elegantă apucă braţul bărbatului care schimbă câteva cuvinte pe şoptite cu frumoasa sa vecină.

— Îl luăm, ne-am înţeles.

O înclinare aprobatoare a capului, fără nimic slugarnic, fu singurul răspuns al lui Tessier. Îşi însoţi clienţii până la uşă şi se întoarse gânditor, cu mâinile la spate.

— Domnule, vă rog să mă scuzaţi... Puteţi să-mi acordaţi cinci minute?

Smuls brusc din gândurile sale sau mai de grabă din calculele sale, negustorul ridică privirea şi ochii i se plimbau repede de la pantofii murdari la pachetul prost făcut pe care Stephen îl ţinea sub braţ. Se citea în ei dezgust şi repulsie.

— Nu, murmură el. Nu acum. Vedeţi bine că sunt ocupat.

— Nu vă cer decât să vedeţi ce am adus, zise Stephen tremurând de emoţie, dar hotărât. Un artist are dreptul...

— Un artist, spuneţi dumneavoastră? zise Tessier strângând buzele. Vă felicit. Ştiţi că sunt fără încetare inoportunat, asediat de aşa-zise genii, convinse că voi leşina de admiraţie în faţa elucubraţiilor lor? Vă mărturisesc totuşi că niciunul n-a avut tupeul să mă abordeze în momentul culminant al expoziţiei mele de toamnă.

— Regret că v-am deranjat, dar afacerea este urgentă...

— Pentru cine? Pentru mine... sau pentru dumneavoastră?

— Pentru amândoi.

Stephen îşi înghiţea convulsiv saliva. Din cauza emoţiei îşi pierduse orice control.

— Tocmai aţi vândut un Millet pentru o sumă mare, sub ochii mei. V-am auzit fără să vreau şi vă rog să-mi iertaţi această indiscreţie involuntară. Dar eu am sub braţ lucrări care valorează la fel ca cele venite de la Barbizon.

Tessier îl studie pe Stephen, constată rătăcirea din ochii lui cu dilatarea pupilelor.

— Lăsaţi-mă, vă rog, zise pe un ton obosit, schimbând vorba. Altă dată.

Evitându-l pe Stephen, intră într-un salon şi dispăru. Stephen care cu o mână tremurândă începuse să deschidă pachetul, se opri foarte palid, apoi, ca un nebun ieşi pe uşa de la stradă. Pe trotuar, sfoara pachetului pe jumătate desfăcută, îi scăpă din mână şi cele trei pânze căzură pe asfaltul ud, alunecând în rigolă. Stephen le adună cu grijă, aproape cu duioşie, iar faptul de a sta chircit să le adune, îl făcu să-şi iasă din minţi. Dar încăpăţânat, sălbatic, fanatizat, se jură să nu se dea bătut. Mai erau şi alţi negustori la Paris, mai puţin aroganţi, mai abordabili decât insuportabilul Tessier. Traversă încet strada, evită maşinile şi o luă spre strada La Boétie.

Două ore mai târziu, ud de ploaie şi incomodat de cele trei pânze, se afla în piaţa Saint Séverin, atât de obosit încât nu mai avu putere să urce scara. La jumătatea drumului se opri să-şi tragă sufletul. În acel moment se deschise o uşă şi pe palier apăru un bărbat cam de treizeci de ani, sărăcăcios îmbrăcat, purtând o cămaşă fără guler şi un pardesiu uzat pe umerii săi slabi. Părul negru contrasta cu tenul palid. Înghesuindu-se să treacă pe scară îl atinse pe Stephen uşor, şi oprindu-se puţin pentru a-l vedea mai bine i se adresă surâzând.

— Cu coada-ntre picioare?

— Da.

— La cine ai fost?

— Aproape la toţi… începând cu Tessier.

— Salomon?

— Nu mai ştiu.

— El nu e urâcios. Dar nimeni nu cumpără acum.

— Am avut o ofertă. Două sute de franci pentru a face un fals Breughel.

— Ai acceptat?

— Nu.

— Ah! Viaţa ne rezervă mici eşecuri…

Şi după un scurt moment de linişte:

— Cum te numeşti?

— Desmonde.

— Şi eu Amedeo Modigliani. Intră să bem un pahar.

Deschise uşa camerei sale. Era replica celei a lui Stephen, dar mai sordidă. Într-un colţ, de-o parte a patului în dezordine, se afla o grămadă de sticle goale. În mijlocul camerei, un şevalet purtând o pânză mare aproape terminată, reprezentând o femeie goală, culcată.

— Îţi place asta?

Turnând un Pernod dintr-o sticlă scoasă dintr-un dulap în perete, Modigliani arătă tabloul cu o mişcare din bărbie.

— Da, zise Stephen după un scurt examen.

Era în această lucrare un stil personal, ceva monumental şi deopotrivă pur.

— Este bun, zise Modigliani întinzând un pahar invitatului său. Dar am avut nişte răfuieli cu justiţia. Nudurile mele sunt, se pare, scandaloase.

Alcoolul îl întări pe Stephen, redându-i minţii claritatea şi memoria.

— N-aţi expus la „Independenţi”, *Violoncelistul*?

Modigliani făcu un gest de aprobare.

— Nu este cea mai bună lucrare, dar s-a vândut. Acum nu se mai cumpără nimic. Dacă nu mi-aş exersa talentele de spălător de vase la restaurantul hotelului *Marele Monarh*, aş fi făcut deja bucurie criticilor: aş fi încetat să trăiesc.

— Spălător de vase? repetă Stephen fără să înţeleagă.

— Da. Vrei să încerci meseria? Tocmai acolo mă duceam. Este pasionant!

Pe faţa-i măslinie îi trecu un surâs fugar.

— Primesc pe oricine.

Stephen tăcu o clipă. Apoi hotărându-se se ridică brusc.

— Sunt gata să încerc orice.

Ieşiră împreună şi ajunseră pe Champs-Elysées. *Marele Monarh*, unul din cele mai faimoase hoteluri pariziene, era o imensă clădire luxoasă în stil „Second Empire”.

Impozant, puţin demodat cu peroanele sale de marmură, cu scările acoperite cu mochetă roşie, cu saloane vaste, lustre sclipitoare şi trupa de valeţi în livrele aşezaţi în spatele uşilor pentru a aştepta ambasadori, demnitari străini şi prinţi indigeni – oaspeţii săi obişnuiţi – întruchipa imaginea bogăţiei şi a splendorii. Dar Modigliani trecu prin portic şi îşi duse însoţitorul pe aleea de alături care dădea într-o curte obscură, în spatele hotelului. Flancată de un rând de lăzi vechi de gunoi, o scară cu treptele murdare le permise să coboare la subsol.

Era mai de grabă o pivniţă imensă, cu tavanul şiroind de umezeală, cu o infinitate de ţevi, cu ziduri scorojiţe, cu podeaua neregulată în care se formau bălţi de apă murdară, luminată slab de câteva becuri, plină de aburi şi zgomot de voci. Alături, într-un şir de chiuvete de lemn, o mulţime de oameni veniţi, se pare, din toate magherniţele Parisului, spălau cu înfrigurare farfuriile şi platourile pe care o echipă de ajutori de bucătari le cărau, cu braţele pline şi în flux continuu, din sălile vecine. „Acum, gândi Stephen obişnuindu-şi ochii cu această imagine de coşmar, ştiu ce înseamnă un spălător de vase”.

Amedeo se apropie de contramaistru care, privindu-l indiferent pe Stephen, îi întinse o fisă de metal ştampilată cu un număr şi scrise cu creta pe o tablă ora intrării. Tabla era atârnată de un cui pe perete, sub un afiş care

ameninţa cu trimiterea în judecată pe oricine va lua resturi de la bucătărie.

Imitându-şi tovarăşul, Stephen îşi scoase haina şi se aşeză la capătul şirului, începând să spele grămada de farfurii din faţa lui. Poziţia era incomodă; trebuia să se aplece peste chiuveta montată la mică înălţime şi să muncească fără întrerupere. Mirosul apei plină de grăsimi, care nu se schimba niciodată şi pe deasupra căreia pluteau resturi de mâncare, era dezgustător. Adesea aceste resturi astupau ţeava de scurgere şi trebuia să o desfunzi cu mâna. Din când în când se auzeau frânturi de muzică: orchestra cânta în grădina de iarnă, deasupra, sub palmieri.

Spre ora 23 munca încetini iar în jurul miezului nopţii încetă complet: apetitul nobilei clientele era satisfăcut. Amedeo, care toată seara nu scosese niciun cuvânt, îşi puse haina, aprinse o ţigară şi cu o mişcare a capului făcu semn lui Stephen să-l urmeze.

La uşă, contramaistrul controlă tabla şi dădu fiecăruia câte doi franci şi jumătate.

Afară, în tăcerea străzilor pustii, Amedeo îl duse pe Stephen într-o micuţă cafenea, încă deschisă. Bău mai multe pahare de Pernod în timp ce Stephen goli o farfurie de ciorbă cu carne şi multe legume. Era prima sa masă adevărată de câteva zile şi se simţi mai bine după ce termină de mâncat.

— Nu mănânci? întrebă el.

— Asta îmi ţine loc de tot, zise Amedeo cu o privire indiferentă faţă de lichidul de un verde-opal pe care-l conţinea paharul ţinut între degetele pătate de nicotină. Numai cu asta trăiesc de câtva timp.

În cafeneaua goală, cu lămpi joase, cu unicul chelner moţăind după tejghea, Amedeo povesti laconic şi în câteva fraze, viaţa sa.

Născut în Italia, descindea dintr-o familie de evrei bancheri şi studiase – în ciuda împrejurărilor provocate de boală – la Florenţa şi la Academia din Veneţia. După şapte

ani, inspirându-se din primitivi şi din arta neagră, a lucrat la Paris cu prietenul său Picasso şi ocazional cu Gris. Nu a prea vândut din lucrările sale.

— Iată-mă acum – conchise surâzând în acelaşi timp melancolic şi sincer – slăbit de mizerie, alcool şi droguri. Singur, cu excepţia unei nefericite tinere care a avut proasta inspiraţie să se intereseze de mine, un biet amărât, un biet necunoscut.

Golindu-şi paharul, se ridică.

— Dar mă mândresc, adăugă el, cu faptul de a nu fi dezonorat niciodată arta.

În faţa uşii lui Stephen, aruncă scurta urare de „noapte bună” şi se pierdu în întuneric.

Cât de scurtă fu această întrevedere, îi făcu mult bine lui Stephen. De atunci, muncind cinci ore pe zi în pivniţa plină de aburi de la *Marele Monarh*, putu să se îngrijească de necesităţile vieţii, să supravieţuiască şi – lucru important pentru el – să lucreze din toate puterile la a sa „Circe”.

Trei săptămâni mai târziu, într-o după-amiază rece şi uscată, trase ultima tuşe. În picioare, atitudinea obraznică ce îi era familiară, fiica modernă a lui Helios se îndrepta nu numai spre fondul clasic al palatului lui Aiaie ci pe o stradă dintr-o mahala din Paris. O înconjurau amanţii ei învinşi, transformaţi în animale supuse, slugarnice, ridicând spre ea ochi în care se mai citea încă dorinţa.

Epuizat de acest ultim efort, Stephen era incapabil să aprecieze valoarea operei sale creată sub imperiul unui irezistibil impuls. Ştia că nu ar putea s-o facă mai bine şi într-un acces de grabă nervoasă, împachetându-şi pânza în aceleaşi bucăţi de hârtie din ambalajul care deja îi mai servise o dată într-o ocazie asemănătoare, o duse la Institutul de Arte Grafice.

Un bătrân funcţionar încărunţit îi ceru numele, îl trecu într-un registru, apoi observând că pânza nu este încă înrămată, puse condiţii pentru a o accepta.

— Domnule, trebuie montată.

— N-am ştiut.

— Este foarte clar. Priviţi-le pe celelalte.

Stephen privi cu indiferenţă spre lunga galerie plină de tablouri. Descurajarea îl copleşi.

— Nu am cu ce să cumpăr o ramă. Primiţi-mi pânza sau refuzaţi-o.

Se făcu linişte, apoi funcţionarul reluă:

— Este absolut neregulamentar, domnule. Dar, în sfârşit, lăsaţi-o.

Întors în mansarda sa, stând cu capul în mâini, Stephen simţea cuprinzându-l un fel de toropeală, care urmează după marile eforturi. Ce va face de acum încolo? Imposibil să continue spălând farfuriile la *Marele Monarh*. Sufletul i se revolta la acest gând – şi totuşi era la marginea prăpastiei. Trebuia să-şi plătească chiria luni, cel mai târziu. În afară de haine, pensule şi cincisprezece bani nu avea nimic care să valoreze ceva. Ridicându-se merse să deschidă dulapul. Găsi o bucată de pâine tare şi una de brânză.

Amedeo lipsea de câteva zile, cufundându-se într-unul din dezmăţurile în care se bălăcea periodic şi din care reapărea cu ochii tulburi, din fundul vreunui cartier deochiat al marelui oraş. De cealaltă parte a peretelui despărţitor, cuplul vecin îşi reluase certurile condimentate cu înjurături. Jos, pe trotuar, se jucau copiii, mărind vacarmul. În ciuda ferestrei deschise, aerul camerei era înăbuşitor, irespirabil iar din crăpăturile pervazului începuse să-şi facă apariţia procesiunea de seară a ploşniţelor.

Toate acestea, foarte greu de suportat, nu însemnau nimic totuşi, în comparaţie cu înspăimântătoarea senzaţie de singurătate care-i apăsa inima. Terminase tabloul care-l absorbise cu totul şi acum îl asalta amintirea lui Emmy iar dorul de ea era mai puternic ca niciodată. Nu avea, ca Hermes, o iarbă magică pentru a-l proteja de farmece. Se blestema că nu a invitat-o să-şi vadă tabloul, a doua zi urmând să plece spre Midi cu trupa Peroz. Nu o

va mai revedea timp de şase luni sau poate chiar niciodată. La amintirea pasiunii d-nei Cruchot se cutremura: soarta ironică inversase rolurile. Nu avea cu ce să-şi ocupe timpul. Nu avea nici măcar o carte de citit. Se simţea prea obosit pentru a bate străzile. Veni noaptea şi culcat în pat nu putu adormi. Zorii veniră, în sfârşit, limpezi şi blânzi. Se sculă şi se îmbracă. Gândul la maşinile de circ ce urmau să plece după-amiază spre Coasta de Azur, îl ameţea. Deodată îi veni o idee de pură fantezie, imobilizându-l în mijlocul camerei. Totul era posibil... Îşi va încerca norocul. Luându-şi pălăria ieşi în mare grabă.

CAPITOLUL 7

PE TERENUL COMUNAL DIN APROpierea vechiului zid de apărare de la Angers, sub un strălucitor soare de octombrie, circul Peroz, înconjurat de vagoanele sale vopsite în roşu aprins, îşi înălţase cortul. O muzică stridentă răzbătea de la manejul căluşeilor şi răgnetele megafoanelor începuseră deja să adune rarii curioşi. La baraca sa din capul rândului de dughene, îmbrăcat cu o bluză albastră şi cu o beretă de velur pe cap – costum conceput pentru a-i impresiona pe săteni – Stephen îşi umplea plămânii cu aer proaspăt în care se simţea mirosul câmpului, al fumului de lemn, de coajă de portocală, de rumeguş, de cal. Deasupra lui, o reclamă împodobită din plin îl proclama „Mare maestru al Academiilor din Londra şi din Paris” şi promitea o asemănare exactă, din faţă şi din profil, într-un desen de bună calitate în cărbune pentru numai cinci franci iar în culori bogate şi inalterabile pentru 7,5 franci, tarif pentru capete încoronate, satisfacţie garantată.

Răsunase nechezatul unui armăsar, sunetul unei trompete, răcnetul surd al unei bătrâne leoaice. Scăpat de tusea ce o avusese, Stephen se bucura acum de sănătate.

Nu regreta impulsul care-l făcuse să se angajeze, trei săptămâni mai înainte, la circul Peroz. De fapt era fericit.

— Apropiaţi-vă, apropiaţi-vă! Ia să vedem, domnilor, va veţi convinge domnişoarelor să le fac portretul, reproducând frumoasele lor feţe? Fără timiditate! Lăsaţi copiilor voştri o amintire.

Un cuplu de ţărani, braţ la braţ, înţoliţi ca de duminică, ezita încă şi roşind, tânăra femeie se decise să se apropie. Nu era frumoasă, dar din câteva trăsături de cărbune, Stephen îi reproduse chipul pe hârtie, punând în valoare dantela fină a bonetei şi a manşetelor şi nu uită broşa cu camee – bijuterie de familie – ce o purta la gât.

Mulţimea se înghesuia şi murmura admirativ în faţa frapantei asemănări. Nu ducea lipsă de lucru. De altfel, asta nu era pentru el decât o muncă mecanică făcută fără să se gândească. Se amuza totuşi să dea unor portrete o tuşă personală, sprijinindu-se pe un detaliu – un ochi şiret, o ureche prea depărtată, un nas grosolan – şi câteodată, mai ales sâmbăta, când clientul se dovedea agresiv, îi făcea o caricatură subtilă care, cel mai adesea, obţinea aprobarea generală.

La ora şase mulţimea se împrăştia, rezervându-se pentru noua reprezentaţie a serii. Desprinzând reclama, abandonând bluza şi bereta, Stephen pleca de-a lungul unui labirint de sfori şi pânze, – spre un colţ retras, unde chircit în faţa unui foc mare, un omuleţ sfrijit, cu jambiere şi pantaloni de călărie, obosit şi abătut, pregătea cina. Avea trăsături ascuţite şi nasul turtit, picioarele crăcănate şi părul ras. Ochii rotunzi şi mici îşi împrumutau scânteierea de la cărbunii aprinşi.

— Ce avem astă-seră, Jojo?

— Ca de obicei. Dar am găsit cârnaţi de porc în strada Toussaint. Una din cele două specialităţi ale ţinutului.

— Care e cealaltă?

— Cârnaţi Cointreau, bătrâne. Îi fac chiar aici.

Sfârâind pe grătar, carnaţii erau rotunzi şi ispititori. Jojo fusese în tinereţe jocheu apoi grăjdar, hăitaş iar acum era îngrijitor de animale. Cunoştea Franţa în toate ungherele şi cu toate posibilităţile ei. Nimeni nu se pricepea mai bine ca el să facă piaţa sau să prindă de pe drum un pui rătăcit.

— Îmi plac aceste opriri de două zile, zise Stephen pregătindu-şi un loc lângă foc pentru filtrul de cafea.

Mâine vom fi liberi până la ora trei. Mă voi duce pe malul Loirei.

— Minunată apă, zise Jojo cu un aer de bun cunoscător. Nisip bun la fund şi mult peşte. Voi aşeza undiţa în noaptea asta, dacă voi avea timp. De fapt, toată regiunea e bună, începând de la Nevers. Vinul este cam uşor dar pâinea este foarte bună şi fetele… grozave, bine împlinite în faţă şi în spate…

Fluieră încet, extaziat.

Încă mai vorbea când pânza ce închidea cortul se ridică. Apăru un individ cu pantaloni în carouri şi un pulovăr kaki cu guler rulat. Înfăţişarea lui părea curioasă. Era atât de slab şi descărnat că putea fi confundat uşor cu un schelet. Mâinile şi faţa erau acoperite cu un strat gros de solzi arămii. Se numea Jean-Baptiste şi împărţea cu Stephen şi Jojo una dintre cele mai sărace rulote. Blajin, tăcut şi melancolic era atins de un psoriazis cronic – afecţiune incurabilă a pielii. Îşi câştiga existenţa expunându-se curiozităţii oamenilor.

— Ai avut o zi bună, Croco? întrebă Stephen.

— Nu cine ştie ce, zise Jean-Baptiste pe un ton jalnic. Nici o singură reprezentaţie completă.

Punctul de atracţie al reprezentaţiei lui Croco consta în a se dezbrăca încet, în faţa publicului, apoi exclama pe un ton dramatic:

— Sunt la dispoziţia celor care doresc revelaţii mai intime. Numai cinci franci pentru adulţi, în cortul din spate.

Mâncară aşezaţi în jurul focului. Castronul mare cu supă aburindă fu urmat de cârnaţii foarte picanţi, fripţi la grătar. Muiau în sosul gras bucăţi de pâine proaspătă înfiptă într-un cuţit. Veni apoi cafeaua fierbinte, foarte tare, ce o serveau din supieră. La sfârşit, Jojo îşi răsuci o ţigară şi scoase o sticlă cu băutura locală.

— Un strop de vin de împărtăşanie, abate?

Stephen care nu se formaliza, luă o înghiţitură. Jojo degusta ca un bun cunoscător. Sticla trecea din mână în

mână.

— Asta nu poate să-ţi facă rău. Este pregătită din cele mai bune portocale din Valence.

— Uneori mi se recomandă să nu mănânc fructe. Alte ori, dimpotrivă, că trebuie să mănânc foarte multe fructe…

Baptiste vorbea cu plăcere de boala lui.

— M-au văzut nouăsprezece doctori. Unul mai prost ca altul.

— Atunci mai ia o înghiţitură de Cointreau.

— Este incurabilă, mi-au zis.

— Nu te plânge, Croco. Ai o viaţă frumoasă. Călătoreşti, eşti celebru…

— Adevărat. Vin de la cincizeci de kilometri să mă vadă.

— Impresionezi publicul, îl fascinezi.

— Şi succesele feminine pe care le…

— Bineînţeles. Le interesezi.

La această declaraţie făcută foarte serios, Jojo izbucni în râs. Apoi, stingându-şi ţigara, se ridică pentru a merge să se îngrijească de cai.

Era obligaţia lui Stephen să spele vasele. Când termină, se înnoptase de-a binelea iar întunericul era împrăştiat de lămpile slab luminate, alimentate de la grupul electrogen al circului. Stephen începu să viseze. N-o văzuse pe Emmy toată ziua. Ei nu-i plăcea să fie deranjată înainte de spectacol. Publicul începuse să se strângă lângă cortul cel mare. Inchizându-şi şevaletul şi ustensilele în cufăr, coborî din cuşetă şi ajunse la intrarea în arenă. Conform contractului, trebuia să se alăture personalului însărcinat cu plasarea spectatorilor, să împartă programe, să vândă îngheţată, citronadă, nuga de Motelimar fabricată la Pantin, special pentru circul Peroz.

Era, după Stephen, un loc bun şi se bucura de o excelentă reputaţie iar pe timp frumos, făcea de obicei, sală plină. În seara aceea circul era plin. Spectatorii atenţi, nu pierdeau din ochi pista de rumeguş. Deodată,

pe estrada drapată în auriu şi roşu, alămurile orchestrei atacară un marş triumfal şi dresorul şef, Peroz în persoană, apăru cu joben şi veston cu brandeburguri. Un şir de ponei cu pampoane lungi fluturând, apăru în arenă şi reprezentaţia începu. Deşi ştia spectacolul pe dinafară, aplecat peste bancheta de lângă intrare, cu carnetul pe genunchi, Stephen urmărea cu atenţie detaliile, notând de ici, de colo, ritmul şi coordonarea mişcărilor, jocurile de lumini şi culoare ale acestui uimitor caleidoscop, şi câteodată, reacţiile izolate – bizare sau comice ale publicului.

Această lume pe care o descoperise de curând era fascinantă. Caii magnifici cu pasul mândru, elefanţii greoi, leii supli, acrobaţii în echilibru stupefiant, jonglerii cu mişcările lor agile, dansatorii pe sârmă balansându-se în aer sub umbrelele de hârtie. Toate acestea îi aminteau de Manet cu tabloul său Lola pe sârma întinsă simţind că şi el putea să transpună pe hârtie aceste scene atât de elocvente. Vedea culorile puse pe paleta sa; ultramarinul, ocrul... Ştia să le dea viaţă, îndulcindu-le. Crea o lume nouă, cea percepută de el însuşi. Aplecat peste album, desena fără-ncetare. Acesta era adevăratul lui ţel. Portretele în cărbune nu erau decât un mod de a-şi câştiga existenţa şi el avea deja schiţe din care va face o lucrare monumentală, o adevărată compoziţie.

După antract îşi făcură apariţia corifeii circului – trupa marilor trapezişti, Chico, înghiţitorul de săbii, Max şi Montz, clovni bine cunoscuţi. Apoi, în centrul arenei se construi repede un fel de platou şi fanfara făcu să răsune melodia pe care o cunoştea atât de bine şi care făcea inima să-i bată. Jos, Emmy îşi făcea intrarea pe bicicletă. Purta un corsaj alb, un pantalon scurt de satin şi cizme lungi, tot albe. Executa cu bicicleta – din nichel strălucitor – o serie de evoluţii ce zăpăceau publicul; mergea înainte, înapoi, se răsucea pe loc şi sfârşea prin a-şi demonta bicicleta, rulând pe o singură roată.

Aceste mişcări erau poate mai uşoare decât păreau să

fie, dar cultul bicicletei era puternic ancorat în inima publicului a cărui pasiune pentru ciclism atingea punctul culminant în timpul turului Franţei şi o făcea atât de populară. Aplauzele izbucniră, urmate de o linişte adâncă; Emmy se îndrepta spre o curioasă construcţie ridicată la capătul arenei. O sârmă subţire vopsită în roşu cobora din cupola circului, aproape pe verticală, apoi se ondula, se ridica şi se întrerupea brusc.

Orchestra – *pianissimo* – provoca aşteptarea neliniştită. Emmy urca pe scara de frânghie, atingea cupola strâmtă, sus, în înaltul cortului. Acolo găsea o bicicletă cu ghidonul întărit, îi încerca pneurile, îşi freca mâinile cu sacâz. În sfârşit, încălecând bicicleta, părea să plutească într-un nor de fum albastru. Orchestra relua melodia cu vigoare, se auzea intrarea cu uruitul sacadat al tobelor, apoi izbucnea cu toată puterea alămurile. Era momentul când Stephen ar fi vrut să închidă ochii. Jojo îi repeta adesea că, pentru un bun echilibrist, exerciţiul nu prezenta decât un pericol redus. Dar trebuia să-şi păstreze sângele rece iar roţile trebuiau să calce exact pe banda îngustă vopsită în alb, lată doar de câţiva centimetri şi care pe timp umed devenea lunecoasă. Într-un ropot de aplauze, Emmy îşi dădea drumul să cadă, îşi lua avânt la zece metri înălţime şi ateriza pe estradă cu o repeziciune care o scotea afară din cort cu viteza fulgerului.

Profitând de emoţia generală şi în ciuda instrucţiunilor, Stephen se strecură afară şi fugi la cortul ce servea drept garderobă. Trebui să aştepte un sfert de oră până ce Emmy să apară şi îşi dădu seama că Emmy este într-o dispoziţie proastă.

— Ei? aruncă ea.

— Ai fost foarte bună, foarte bună, o asigură el.

— Pista era umedă, leneşii ăştia nu o şterseseră bine. Ei nu pot să înţeleagă că eu îmi risc viaţa. Puteam să cad…

De mai multe ori ea refuzase să-şi execute numărul din cauza condiţiilor necorespunzătoare. Avea prevăzut în

contract acest lucru.

— ...Dar ţineam să sar astă-seară, reluă ea pe un ton mai vioi.

— De ce?

— Din cauza militarilor.

— A soldaţilor?

— Nu, idiotule! A ofiţerilor. Tu nu i-ai văzut? Un grup întreg, în fotolii.

— Nu i-am remarcat.

— Nişte tipi foarte şic, în uniforme. Îmi place uniforma. Îmi fac ochi dulci. M-am prefăcut că nu văd nimic, bineînţeles, dar am lucrat astă-seară puţin şi pentru ei.

Stephen îşi muşca buzele. Ea ştia să-i stârnească gelozia. După căldura sufocantă din cort, aerul nopţii era blând şi proaspăt.

— Să facem o plimbare până la vechiul zid. Ar fi foarte plăcut.

— Nu. Nu mă tentează.

— E o noapte superbă. Priveşte, răsare luna.

— Eu mă întorc la mine.

— Dar nu te-am văzut toată ziua.

Rămase impasibilă.

— Mă vezi acum.

— Numai o clipă. Vino!

— Sunt obosită, ţi-o repet. Numărul meu este dificil. Ce ştii tu care nu faci altceva decât să vinzi programe şi nuga.

Simţea că e inutil să insiste şi îşi ascunse decepţia cu stoicism. Se apropiară de rulota pe care ea o împărţea cu doamna Armande, costumiera trupei. Toată ziua se gândise la ea. Dorea un gest, un semn amical. Avea o poftă nebună să o ia în braţe, să-i acopere cu săruturi chipul palid şi indiferent, gura întredeschisă.

— Nu uita promisiunea. Voi veni să te caut la ora zece fix.

O urmări cu privirea până intră în rulotă.

Reprezentaţia se sfârşise şi mulţimea ieşea veselă,

gesticulând. Aceşti oameni păreau fericiţi să trăiască, să se întoarcă la casele lor confortabile. Cât despre el... îl cuprinse tristeţea. Neliniştit, nervos, nu se putea hotărî să înfrunte glumele deocheate ale lui Jojo şi sforăitul lui Baptiste. Se hotărî să facă singur o plimbare până la vechiul zid de apărare.

CAPITOLUL 8

A DOUA ZI ÎI ADUSE O BUCURIE. Emmy fu punctuală. Era pregătită să iasă şi câteva minute mai târziu, urcaţi pe biciclete, lăsară în ceaţa uşoară, oraşul cu zidurile romane, săgeata elegantă de pe Saint-Maurice, arcadele prefecturii. Ca de obicei, aplecată pe ghidon, Emmy pedala iute cu intenţia vădită de a se depărta de tovarăşul ei. Bicicleta lui cumpărată din primul salariu, de ocazie, nu era tocmai bună dar aerul curat şi mâncarea bună îl fortificaseră aşa că rezista la drum, nu fără efort.

Traversară pădurea şi deodată valea apăru – în toată splendoarea ei – fluviul ce strălucea sub razele soarelui, curgea leneş între malurile de nisip aurit, defila prin faţa gardurilor de răchită, a bărcilor de pescuit cu fundul plat ancorate la mal şi a insuliţelor înverzite. Pe drumul denivelat invadat de nisip, încetiniră mersul. Stephen zări faţada gri, acoperită cu muşchi şi turnuleţele ascuţite ale unui vechi castel. Frumuseţea acestor locuri îl îmbăta. Ridicând capul, vru să-i împărtăşească impresiile însoţitoarei sale, dar renunţă cu înţelepciune.

Spre prânz se opriră la o cârciumă pe malul apei. Deasupra intrării, un peşte mare, ascuns pe jumătate printre ierburi, înota într-un bazin de sticlă. Stephen propusese un picnic dar Emmy prefera să intre într-una din acele cafenele frecventate de ciclişti cheflii şi zgomotoşi unde glumele deocheate se încrucişau cu muzica acordeonului. Localul era gol, din întâmplare, fapt ce nu-i displăcu lui Stephen care suporta greu admiraţia

pe care o suscita partenera sa. Traversând sala cu dalele presărate cu nisip, luară loc la o masă lângă fereastră. La recomandarea chelneriţei, aleasără peşte cu cartofi prăjiţi şi berea preferată de Emmy. Câteva minute mai târziu erau serviţi pe un platou de lemn.

— Este bun, zise Stephen.

— Într-adevăr, nu-i rău.

— Dă-mi voie să comand o sticlă cu vin.

— Îmi place această bere. Îmi aminteşte de Paris.

— Într-o zi ca asta?

— Prefer Parisul mai mult ca orice.

— Nu-ţi place aici?

— Ar fi putut să fie mai nasol.

Emmy era adversara superlativelor. Chicoti bine dispusă.

— Nu ghiceşti ce am primit azi-dimineaţă. Flori. Trandafiri. Cu un bileţel de la un ofiţer.

— Adevărat?

Faţa lui Stephen se întunecă.

— Iată-l. Cu un blazon şi o coroană.

Râzând, scoase din buzunar un bileţel şifonat.

— Citeşte!

Nu ţinea să-l citească dar nu vroia s-o supere. Aruncă o privire scurtă care-i fu suficientă pentru a înţelege ambiguitatea ascunsă sub cuvintele politicoase care o invitau să ia un aperitiv la Terrase şi după aceea la un supeu. I-l înapoie fără să comenteze.

— Este un căpitan. L-am remarcat ieri-seară în grup. Un tip înalt, cu mustaţă.

— Te vei duce? întrebă pe un ton neutru, mascându-şi sentimentele.

— Cum aş putea când trebuie să plecăm în seara aceasta la Tours?

— Şi căpitanul? insistă Stephen. Şi mustaţa lui?

Ironia lui rece îi stârni vanitatea. Roşea rareori, dar acum, obrajii palizi se colorară dintr-o dată.

— Drept cine mă iei? Cunosc aceste oraşe de

garnizoană şi ştiu ce se găseşte aici. Prea slab pentru mine, merçi.

Stephen păstră tăcerea. În ciuda lui, împotriva eforturilor şi a ruşinii care îl încercau, gelozia îl îneca, îl asalta. Gândul că ea va putea ieşi cu acest ofiţer îl tortura. Dar ea declarase că nu va răspunde invitaţiei. Trebuia să se arate rezonabil şi se sforţă să zâmbească.

— Să urmăm firul apei.

Când se certau, el era cel care ceda întotdeauna, adică făcea primul pas.

Plăti consumaţia şi coborâră pe malul fluviului. Soarele foarte cald pentru acest anotimp, străpunsese norii şi îi învăluia în lumina lui aurită. Adora soarele – apa şi soarele erau Dumnezeii lui. Şi în timp ce, culcată comod la umbra unei sălcii, ea fuma o ţigară cu ochii închişi, el se aşeză la câţiva paşi şi începu să o picteze. Îi făcuse deja de o sută de ori portretul, exprimând prin creion toată pasiunea şi toată dorinţa ce le încerca pentru ea.

Îi cunoştea egoismul, cruzimea şi vanitatea care, manifestate la oricare altă persoană, i-ar fi provocat dispreţul. Ştia că îl tolera şi nimic mai mult, poate atrasă inconştient de averea tatălui lui şi, mai ales, pentru că dorinţa lui mărturisită o flata şi o făcea conştientă de puterea pe care o exercita asupra lui. Şi totuşi ce putea să facă Stephen? Această pasiune care-l făcea să renască, dorinţa nesatisfăcută deveneau cu fiecare zi tot mai puternice.

Ridicând ochii pentru a privi modelul, observă că adormise. Îi scăpă un suspin de mânie şi în acelaşi timp de uşurare. Abandonând hârtia şi creionul, merse pe firul apei, se dezbrăcă şi plonjă. Ştia că lui Emmy nu-i plăcea să facă baie – avea oroare de apa rece. Cât despre ei, dimpotrivă, apa rece îi dădea forţă şi echilibru.

O regăsi în picioare scuturând firele de iarbă din păru-i scurt.

— M-ai lăsat singură?

— Te credeam adormită.

— Cât este ceasul?

— Este încă devreme.

Apropiindu-se, o luă de mijloc.

— Mai avem o oră numai pentru noi.

— Oh! Lasă-mă!

Îl împinse cu amândouă mâinile proptite în piept.

— Eşti ud tot.

— Dar… Emmy…

— Nu, nu. Nu trebuie să întârziem. Cred că nu vrei să-ţi pierzi locul. Ţi-ar conveni.

— Da, se forţă el să răspundă. Plecă spre han şi el o urmă. Această solicitudine neobişnuită îl surprindea, iar veselia ei pe tot drumul reîntoarcerii, nu-l mira mai puţin. Fredona frânturi dintr-un cântec la modă. Nu se făcuse încă ora trei când ajunseră pe terenul bâlciului. Era lume puţină. Stephen îşi schimbă hainele şi-şi luă şevaletul. Toată după-amiaza lucră ca o maşină, fără să gândească la ce face. Fruntea i se încreţise, oare nu scurtase plimbarea pentru a merge la Terrase să se întâlnească cu căpitanul? Seara, neliniştea îl cuprinse mai tare. Mâncă fără să schimbe o vorbă cu Jojo şi Croco.

După ce strânse masa, traversă târgul şi se apropie de rulota lui Emmy. Doamna Armande, aşezată pe trepte cu o găleată între picioarele ei grase, spăla. În tinereţe lucrase la trapez unde în urma unui accident îşi rupsese şoldul şi rămăsese şchioapă. La cincizeci de ani obeză, diformă, cu picioarele bolnave de gută, cu bărbia masivă era bârfitoarea circului. Jojo, care scuipa de fiecare dată când îi pronunţa numele, jura că în timpul sezonului mort de iarnă, ea conducea o casă de toleranţă la Havre.

— Bună seara, zise Stephen străduindu-se să-şi păstreze calmul. Emmy este aici?

Ochişorii pătrunzători ai doamnei Armande îi aruncară o privire piezişă.

— Ştii bine că nu vrea să vadă pe nimeni înainte de spectacol.

— Nu vreau decât un cuvânt să-i spun.

Ea-şi scutură capul legat cu o batistă.

— Nu îndrăznesc s-o deranjez.

— Atunci… – încrederea îi revenise – se odihneşte?

Femeia cea grasă ridică braţele spre cer.

— Ce altceva poate face? Mă iei drept o mincinoasă?

Oare indignarea era adevărată sau prefăcută?

Stephen ar fi vrut să intre, dar găleata şi trupul ei îi barau trecerea. Nu trebuia să devină ridicol. Bâlbâindu-se, îndrugă o scuză şi bătu în retragere.

Mulţimea pătrundea masiv în cortul cel mare şi reprezentaţia începu sub o furtună de aplauze. Ea întârzia? Ce putea face acum? Apăru în sfârşit şi lui Stephen i se păru că îşi făcea numărul cu mult mai multă vioiciune ca de obicei. Urale prelungite, strigăte de la tribuna cea mare o însoţiră până dispăru din arenă. Mai târziu, în graba şi confuzia plecării, nu o mai putu vedea. Dezolat, îi întâlni pe Croco şi Jojo şi îi ajută la demontatul barăcilor. Lucrând cu gândul aiurea se tăie la mână cu un cârlig de fier. Puţin îi păsa. Un vânt rece sufla, măturând câmpul bâlciului. Grupul electrogen se oprise. La lumina torţelor, în zgomotul de strigăte şi imprecaţii, oamenii munceau, se foiau ca nişte apucaţi, smulgând ţăruşii, trăgând sforile, luptându-se cu pânzele mari învolburate de vânt. Ca întotdeauna, în momentul plecării, animalele se nelinişteau urlând în cuştile lor. Tractoarele uruiau accentuând tumultul. Pentru Stephen, această scenă evoca mereu desenele lui *Doré* – *Infernul*. De asemenea, suferea şi el, fiind părtaşi la torturile celor dominaţi.

CAPITOLUL 9

DE LA ANGERS, CIRCUL PEROZ AJUNse la Nevers prin Tours Blois şi Bourges. Timpul se menţinea frumos în continuare, afacerile mergeau bine şi bătrânul Peroz, cu pălăria sa avea o aliură cuceritoare.

După o oprire de trei zile la Dijon, caravana plecă în sud, pe la Côte-d'Or făcând scurte întreruperi de o zi în oraşele încorsetate de vechile pietre de pe valea râului Ouche.

La circ, pe Stephen îl tratau la început, cu oarecare rezervă. Dar „randamentul" său săptămânal era satisfăcător. O parte din încasările lui mergeau la casieria circului, justificându-i astfel activitatea. De altfel, manierele sale elegante făceau să fie bine văzut de membrii trupei.

În circ domnea o atmosferă plăcută. Fernand, dresorul leilor, care intra fără teamă în marea cuşcă circulară, foarte elegant, într-un costum albastru de husar cu brandeburguri şi manşete argintate, era cel mai timorat om – suferea de dispepsie acută şi se lăsa dominat de nevasta sa devotată care-l ţinea pe un regim exclusiv lactat. Leii erau inofensivi, majoritatea fiind bătrâni iar masculii castraţi. Nu răcneau decât pentru a-şi cere hrana şi când erau duşi spre arenă de ajutorii care ţineau în mâini bare de fier înroşite în foc.

— În douăzeci de ani nu am avut niciun accident, îi plăcea lui Peroz să spună, dar afişa anunţuri şocante:

Salvare în extremis la circul Peroz.

Un leu turbat
Fernand grav rănit.

Max şi Montz, piticii, erau clovnii vedete. Cuplul se bucura de reputaţie internaţională mai ales cu scena răpirii, un scheci în care Max, grotesc împopoţonat la ultima modă, juca rolul bătrânei logodnice. Maşina lor, un vechi Panhard, făcea pană, refuza să se urnească din loc şi în final se dezmembra sub ochii publicului entuziasmat ce se prăpădea de râs. Şi totuşi Max, în viaţa de toate zilele se dovedea de o melancolie mai adâncă decât cea a lui Hamlet, mărturisindu-i cu tristeţe lui Stephen că toată viaţa lui nutrise o pasiune nefericită pentru vioară.

Sub efectul acestor contraste, Stephen nu se mira să descopere că scamatorul japonez era un catolic devotat, că Nina d'Amora – care călărea fără şa mânjii sălbatici – nu suporta mirosul cailor, de unde şi astmul său cronic, şi că Philipe – care risca spectaculos la trapezul cel mare în fiecare seară – îşi petrecea timpul liber tricotând şosete.

Pentru că era coechipierul lor, Stephen îi cunoştea mai bine pe Jojo şi Croco. Jean-Baptiste, sub apatia lui aparentă, era fin şi inteligent. Stephen făcuse mai multe studii după el, studii ce-l reprezentau în picioare pe un platou, cu faţa la publicul înmărmurit. El studiase la un liceu din Rouen, îşi făcuse la „Naţionale" o situaţie demnă de invidiat, dar venise boala, transformându-l puţin câte puţin într-un obiect de repulsie, distrugându-i căsnicia, forţându-l să demisioneze, trimiţându-l apoi dintr-un spital în altul, fără speranţă. În sfârşit, eşuase la circul Peroz.

Pentru Jojo, Stephen avea o impresie cu totul aparte. Ex-jockeyul era un ticălos perfect, furând cu orice prilej, ciordind, prădând de pe câmp şi din curţi şi când putea se îmbăta în aşa hal încât dormea sub cerul liber pentru a se reface. Şi totuşi, în ciuda complicităţii sale, niciodată nu-şi abandonase vreun prieten. Seara, adesea întorcându-se după ce o văzuse pe Emmy, Stephen simţea apăsându-l privirea pătrunzătoare a lui Jojo. O privire ce nu exprima

simpatie, sentiment de care acesta era incapabil, ci un fel de înţelegere cinică amestecată cu ironie.

— Ai văzut-o pe micuţă?

— Nu pot să-ţi ascund nimic.

— Te-ai distrat bine?

Stephen nu răspunse.

De mai multe ori, ex-jockeyul părea că vrusese să împingă discuţia mai departe, apoi ridicând din umeri, se întorcea spre Jean-Baptiste.

— Tu ce crezi despre femei, Croco?

— Le privesc cu un dulce dispreţ.

— Vorbeşti ca un soţ.

— Am fost... Nevasta mea este acum cantonieră în nord. Sper ca într-o zi, expresul de Paris să-i facă seama.

— Deşi nu sunt căsătorit, îmi plac totuşi femeile. Mai ales să mă culc cu ele. De altfel sunt adevărate otrăvuri.

— Poveştile se termină întotdeauna în pat, dormind.

— Nu şi la mine. Nu-mi trebuie femei uşoare. Vorbeşte-mi de o ţărancă zdravănă care caută puţină schimbare, sunt specialist...

— Ah, schimbarea! Tocmai ei îi datorez toate succesele mele.

— Tu! Cu crustele tale!

— Da, chiar aşa, domnul meu! Curiozitatea le împinge în braţele mele. Femeile plictisite de patul conjugal, căutând altceva! Am citit undeva că un condamnat la moarte putea să aibă zeci de femei.

— Din nefericire, nu-ţi doresc ghilotina.

— Nu, dar eu le interesez, le atrag. Gândindu-se la forţa unei cozi de crocodil, îmi atribuie talente remarcabile...

— Şi tu le deziluzionezi, farsorule!

— Decât odată, Jojo. Era o grăsană, o bătrână ipocrită care m-a urmat mai multe luni în speranţa că va vedea cum se naşte un aligator, din frecventele noastre întâlniri. N-a avut noroc, copilul a fost normal.

Râsetele umpleau rulota, dar Stephen nu li se alătură. Se ştia vizat, nu din răutate, doar ca avertisment,

remediu administrat unui bolnav atins de o febră rebelă. El ştia de altfel că răul se accentua, intensificat de schimbările de dispoziţie, şi capriciile lui Emmy. Câteodată îl trata bine. Aşezată pe scara mobilă a rulotei sale, se simţea flatată de atenţiile lui, îşi expunea picioarele goale la soare şi îşi râdea de el. Fără a se arăta generoasă cu favorurile, îi permitea uneori s-o îmbrăţişeze, înainte de a-l respinge cu o mişcare energică. Degeaba îşi repeta că este inutil să meargă mai departe, că nu va putea niciodată să trezească în această femeie o pasiune care să răspundă sentimentelor lui. Se învârtea în jurul ei ca viespea în jurul piersicii, fără a putea pătrunde în miezul dulce.

Într-o după-amiază ploioasă, părăsiră frumoasa vale a râului Saône, pentru pământurile pustii ale ţinutului Dombes şi eşuară în pipernicitul sat Moulin-les-Drages. Destinaţia lor era Saint-Etienne, dar tractorul cel mare care trăgea şirul lung de remorci, făcuse pană şi reparaţia dură cel puţin douăzeci şi patru de ore. Trebuia să se resemneze să accepte popas forţat. Foarte amărât că lipsea de la o întâlnire importantă, Peroz decise să dea o reprezentaţie la Drages, pentru a-şi mai compensa din pierderi. Dar ziua începuse prost şi neşansa persista. Nu fuseseră puse afişe înaintea spectacolului. Oraşul era de o sărăcie lucie, iar ploaia îşi mărise intensitatea. Seara nu se strânseseră sub cortul şiroind mai mult de o sută de oameni curioşi. Fideli tradiţiei Peroz, cea mai mare parte a artiştilor îşi executară corect numărul, după care alergau imediat lângă sobele din cortul pentru costume. Emmy avu mai puţină şansă decât ei. În cursul evoluţiilor preliminare, în două reprize, alunecă şi căzu pe solul ud. Prima cădere provocase câteva râsete, a doua fu semnalul glumelor deocheate urmate de diverse strigăte. Foarte demnă, renunţă la coborârea ei periculoasă şi ieşi cu capul sus.

Ducându-se să-i facă o vizită obişnuită după spectacol, Stephen o găsi palidă de mânie. Prudent, se abţinu de la

orice comentariu şi o invită să facă o plimbare. Abia se îndepărtaseră că o rafală puternică de ploaie îi forţă să fugă să se adăpostească într-un hambar, apropiat. Când ochii li se obişnuiră cu întunericul, Stephen observă că hambarul era pe jumătate plin cu paie. Rupse tăcerea.

— Aici, cel puţin este uscat, zise el şi adăugă: îmi pare bine că nu ţi-ai executat coborârea astă-seară. Un asemenea public nu o merita.

— Ce vrei să spui?

— Că… că nu era prea simplu, spuse el roşind.

— N-am remarcat.

— Atunci de ce n-ai coborât?

— Pentru că pista era udă. Nu înţelegi că ar fi fost o sinucidere?

Şi într-o criză de furie spontană, cu ochii fulgerând:

— Îţi convine să critici. N-ai înţeles că eu îmi riscam viaţa în fiecare seară în timp ce tu, aşezat în fund, mâzgăleai hârtia. Foarte frumos, nu? Cobor când am chef. Nu vreau să-mi rup gâtul pentru un fost preoţel.

O privea şi arăta la fel de palid ca şi ea, apoi furios, o luă brutal de mijloc.

— Îţi interzic să-mi vorbeşti aşa.

— Lasă-mă!

— Vreau să-ţi ceri scuze!

— Spală putina!

O clipă mai târziu, se luară la bătaie. Nebun de furie, amintindu-şi toate insultele ei, era hotărât s-o înfrunte, s-o supună cu forţa şi prinzându-i mâinile la spate vru s-o îndoaie, să o pună la pământ. Dar ea se părea, suplă ca o pisică. Se ferea, îl lovea în coaste cu coatele. Era mai puternică decât s-ar fi crezut. Stephen gâfâia. Se luptară aşa până când, cu o lovitură în picior îl trânti la pământ, urmându-l şi ea în cădere.

— Asta să-ţi servească drept lecţie, aruncă ea trăgându-şi răsuflarea.

Stephen se ridică încet. Întunericul nopţii se mai rărise şi luna lumina acum scena printre doi nori ciufuliţi. Spre

surpriza sa, văzu că Emmy nu se ridicase. Rămăsese culcată în paie, pe spate, cu hainele în dezordine şi cu ochii pe jumătate închişi, cu o expresie batjocoritoare îl cerceta. Pe faţa sa de obicei palidă, trecu o undă roz şi pe buze un surâs slab. Îi înfruntă privirea pe moment, apoi încrucişându-şi mâinile sub cap avu o clipă de nerăbdare.

— Ei bine... idiotule... ce mai aştepţi?

Invitaţia la care el visase atâta timp era atât de clară şi atât de grosolană, atât de lipsită de cel mai mic grăunte de afecţiune, încât nu făcu nicio mişcare. O privea îngheţat. Apoi întorcându-se pe călcâie, ieşi fără niciun cuvânt. Ea se ridică pe un cot, neîncrezătoare. Faţa i se înnegri de turbare şi dintr-un salt fu în picioare.

— Curcă plouată... Cretinule!

O dorinţă mai de neînvins ca niciodată îl invadă pe Stephen şi se întoarse. Nimic nu mai conta. Fata asta îl vroia.

— Emmy... Murmură el tremurând.

Dar ea îşi revenise.

— Du-te la dracu'! îi aruncă în faţă. Aşteaptă altă ocazie.

Nu avea de ce să se dispreţuiască. Făcând din nou cale întoarsă, se îndepărtă, cu gura crispată. De câteva săptămâni dragostea lui, atitudinea lui de continuă supunere, nu-i aduceau decât umilinţe. Rănit până în fundul sufletului, simţea că îi era imposibil să se coboare mai mult. Nu putea şi nici nu vroia să se înjosească peste măsură.

Firul gândurilor nu-şi găsise încă cursul normal, în timp ce el parcurgea câmpul bâlciului. Accidentul survenit nu permitea plecarea mai înainte de a doua zi şi marele cort era încă în picioare. Un impuls spontan îl împinse înăuntru. Era gol, pustiu. Luna împrăştia o lumină spectrală, permiţând vederea pistei, coborând din bolta circului. Strălucea de umezeală. Şi o ideee stranie luă formă în sufletul său torturat. Ridicând ochii se asigură că totul era la locul lui. Bicicleta cea grea spânzura în

cârligul ei, sus. Reprimându-şi un frison, se apropie de scara de frânghie. Paşii lui lăsaseră urme în rumeguşul de pe arenă. Agăţându-se de o coardă începu să urce, imprimând scării un uşor balans, din cauza lipsei de antrenament.

Era sus, la marginea platformei strâmte. Subţirimea prăjinii, înălţimea mult mai mare văzută de sus, îi dădeau ameţeli. Trebui să închidă ochii, să se agaţe de suportul metalic. Vântul era mult mai puternic decât jos, făcând să vibreze panta şi pânza udă se clătina deasupra capului său sporindu-i mai mult teama. Îşi încordă muşchii, ridicând cu încăpăţânare capul pentru a nu mai vedea golul care se deschidea sub picioarele lui, dezlegă bicicleta, îi alinie roţile şi încălecând-o se forţă să privească în jos.

Scena de sub el era incredibil de mică. Pista strâmtă cădea aproape vertical, fără nicio consistenţă, semănând cu o panglică tricoloră. Un frison violent îi scutură tot trupul. Se ţinea încă de bara de sprijin. Putea să renunţe, coborând scara. Frica îl împietrea. Şi el i se împotrivi. Orice s-ar întâmpla, va face saltul. Îşi umflă plămânii, se aşeză bine în şa, se aplecă înainte. Atunci auzi un strigăt; zări o umbră neagră gesticulând jos. Dacă era un avertisment, venea prea târziu. Într-un suprem efort de voinţă, îşi dădu drumul concentrându-şi privirea pe banda albă centrală. O cădere necrezut de rapidă, o reurcare bruscă ce îl trimise în aer şi în acelaşi timp o altă săritură pe platou de unde fu aruncat afară cu o viteză mare şi rostogolit în noroiul moale al câmpului.

Rămase acolo câteva secunde mirându-se că mai poate fi în viaţă. Cineva venea spre el alergând.

— Dumnezeule! Voiai să te omori?

Era Jojo care pentru prima dată îşi pierduse calmul.

— Nu, zise Stephen ridicându-se zăpăcit de-a binelea. Dar mă doare inima.

— Specie de tâmpit. Ce te-a apucat?

— Doream să fac puţin exerciţiu.

— Eşti nebun. Când te-am văzut aruncându-te de acolo de sus, am crezut că s-a zis cu tine.

— Bah! Ce importanţă ar avea!

Jojo îl privea cu ochii mari.

— Vino să bem un pahar.

— Bine! zise Stephen şi adăugă: Şi mai ales nimănui niciun cuvânt!

Intrară în cafenea. Un pahar de tărie puse capăt tremurului mâinilor sale. Cei doi bărbaţi rămaseră la băut, în tăcere, până la închidere. Alcoolul înceţoşă mintea lui Stephen, adormindu-l. Nu era mai eliberat ca până acum. Nu va rupe cu Emmy. Şi inima îi sângera mereu.

CAPITOLUL 10

CINCISPREZECE ZILE MAI TÂRZIU ajunseră la Nice. Oraşul în care pătrunseră trecând printre culturile înflorite de mimoze, de la Beaumettes, era mai mare decât se aştepta Stephen. Promenada Des Anglais, tot acest ţărm de mare cu rondurile înflorite şi foarte îngrijite, hotelurile de un lux ostentativ, dădeau o notă dezagreabil de pretenţioasă. Dar circul era instalat nu departe de coastă, de coasta de la Cimiez, în spatele pieţii Carabacel; înconjurată de străzi strâmte, mărginite de mici buticuri care ofereau din belşug fructe, legume şi flori – un labirint de străzi zgomotoase şi colorate ce avea farmecul intim al Parisului, la care se adăuga căldura sudului.

— Aşa că nu-i rău?

Jojo îşi umfla pieptul slăbănog sub jiletca găurită din flanelă.

— E plăcut să recunoşti acest lucru.

— Îţi place această ţară?

— Mult. Şi ţie o să-ţi placă. Priveşte! Un artist este întotdeauna interesat de Carabacel.

În alte ocazii pentru Stephen ar fi fost o bucurie să exploreze acest cartier. Dar nervos, neliniştit nu putea să lucreze. Totuşi îşi impuse să iasă şi făcu câteva studii la Nicois – o femeie bătrână cu boneta albă care vindea anghinare, un fermier din împrejurimi cu o plasă cu pui vii, cantonieri la drum etc. Dar inima nu-i era acolo şi sub soarele cald al sudului se reîntorcea la rulotă spre a se odihni înainte de a începe lucrul.

A doua zi după-amiză, atunci când, în faţa şevaletului îşi termina ultimul portret, el remarcă într-o parte, în picioare, un spectator care se sprijinea uşor pe un baston de bambus. Ceva din atitudinea lui îi trezi amintirile. Se întoarse pentru a observa mai bine.

— Chester!

— Ce mai faci, bătrâne?

Harry râdea şi scoţându-şi mănuşa îi întinse mâna.

— Auzisem că ai intrat la circul Peroz. Dar de unde ţi-ai pescuit acest travesti?

— Se potriveşte cu funcţia.

— Posibil, după toate aparenţele atrage clienţii. Dar nu te încurcă?

— M-am obişnuit. O clipă. Sunt al tău într-un minut.

În timp ce Stephen adăuga crochiului ultimele tuşe, Chester scoase o ţigară şi o aprinse. Era foarte bine îmbrăcat: costum de stofă uşoară, pantofi maro, cămaşă de mătase. Faţa îi era bronzată de soare.

— Mă surprinde să te mai întâlnesc aici, zise Stephen, căci mi-ai anunţat plecarea ta la Nice. Arăţi excelent.

— Mă simt bine, mulţumesc.

Harry surâdea amabil şi Stephen, cucerit încă o dată de farmecul pe care Chester îl împrăştia cu atâta uşurinţă, îi răspunse.

— Văd că ai avut noroc la masa de joc.

— Mai mult decât noroc. O baftă nemaipomenită. Eram pe sec; mi-am pus ultimii cincizeci de franci pe zero. De ce? Pentru că ştiam că nu-mi mai rămânea nimic mai mult decât zero dacă pierdeam. Iese zero. Las totul acolo. De ce? Numai Dumnezeu ştie. Iese din nou zero. N-ai văzut niciodată o grămadă de jetoane atât de frumoase. Mă duc să le strâng şi deodată mă opresc. Ceva îmi spune că norocul vine pentru a treia oară. Le las. Roata se învârte şi angoasa mă chinuie. Zero din nou. De data asta am adunat tot şi m-am grăbit la casă. A doua zi am închiriat un mic apartament la Villefranche. Acolo trăiesc ca un domn.

Îi luă pe Stephen de braţ.

— Acum vorbeşte-mi de tine. Cum merge munca?

— Aşa şi aşa.

— Ia arată-mi!

Stephen îl duse la rulota lui, scoase câteva pânze şi le expuse privirii lui Chester care le examină ca un profesionist, una câte una.

— Evident, zise el în sfârşit, este ceva... Dar ce? Şi perspectiva? Ai o pensulă aspră.

— Aşa am vrut-o... pentru a-i da expresia vieţii.

— Caii aceştia nu sunt deosebit de vii.

Cu vârful bastonului său, Harry arăta o compoziţie banală cu armăsari fugind în furtună.

— Mă abţin să exprim realitatea.

— Desigur. Cât despre mine... Mie îmi place ca un cal să fie un cal.

— Şi trebuie să vezi un om gol pentru a fi sigur că-i om, replică sec Stephen, strângându-şi pânzele şi înţelegând că Harry nu pricepea nimic din pictura lui.

— Şi tu, tu mai pictezi?

— Fără îndoială. În clipele libere. Lucrez acum la o panoramă văzută de pe promenadă. Este epatantă. Ies câteodată cu Lambert. Este aici cu Elise. A pus mâna pe o văduvă americană bogată căreia îi face portretul în picioare.

Se auziră paşi şi îşi făcu apariţia Emmy care la vederea lui Chester se opri brusc. O expresie de curiozitate îi însufleţi faţa.

— Ce faci aici?

— Eu pic întotdeauna în momentele când sunt aşteptat cel mai puţin.

— Ca un ban fals.

— Ca o bancnotă bună de o mie, replică vesel Chester, deloc jenat. Ţi-am lipsit?

— Durerea mea a fost profundă.

— Nu fi rea cu unchiul Harry. Am nervii sensibili, după cum ştii... Îşi consultă ceasul. Sunt aşteptat la Negresco,

la ora şase. Dar vă invit la dejun pe amândoi, mâine la mine, pe strada Lilas nr. 11, la capătul bulevardului General Leclerc. Îl veţi vedea şi pe Lambert. Sunteţi liberi? Se află la numai câţiva kilometri pe Corniche. Tramvaiul trece prin faţa porţii mele.

Un zâmbet, o mişcare de baston. Chemă o birje şi se instală comod. Emmy îl urmări cu o privire dispreţuitoare.

— Un afectat, o lichea. Ne spune să luăm tramvaiul iar el umblă cu trăsura.

— Nu-i pretinde prea mult. A avut şi el momente dificile.

— Prea laş pentru a fura. Trebuie să trăiască pe spinarea unei femei bătrâne.

— Nu, fără îndoială. A avut noroc la joc, asta-i tot. De altfel el nu iubeşte decât fete tinere şi drăguţe.

— Prea mult, aruncă ea printre dinţi. Un tip murdar. M-a dezgustat întotdeauna.

— Nu o să vii mâine?

— De ce nu? Nu sunt nebună. Trebuie să-i plătesc vanitatea.

O privi perplex. Îl detesta pe Chester, era evident. Atunci de ce să accepte invitaţia lui? Poate ca să-i vadă pe Lamberţi? Nu se ştia niciodată ce avea de gând.

A doua zi, Emmy purta o rochie drăguţă de muselină brodată şi o panglică în părul tuns scurt. Avu şi pentru Stephen un mic surâs.

— Luăm o trăsură?

— Desigur. Tramvaiul nu este pentru noi.

Alese cea mai bună trăsură şi se aşeză confortabil.

— Cum mă găseşti?

— Magnifică.

— Aveam nevoie de o rochie. Am cumpărat-o aici, de la Galeries.

— Este fermecătoare şi îţi vine de minune.

— Vreau să arăt acestor oameni adevărata mea valoare. Lui Chester, mai ales.

— Oh, Harry nu este un om rău. Puţin răsfăţat poate.

Este prea frumos.

— Îl găseşti atrăgător?

— Multe femei au fost atrase de ochii lui albaştri şi de părul buclat.

— Eu nu, în orice caz.

— Nu, evident, zise Stephen surâzând. Şi sunt mulţumit de asta.

Trecură pe strada Raspail, cale largă umbrită de pomi, apoi bulevardul Carnot, ocoliră micul golf în direcţia Beaulieu. Cerul era albastru, o briză parfumată cobora de pe dealuri. Stephen luă mâna fetei care nu şi-o retrase imediat. De câtva timp, micile cadouri pe care el i le făcea, atenţiile, discreţia lui, păreau să o emoţioneze.

— Eşti drăguţ, murmură ea.

Se simţea ridicol de fericit. Poate, după toate peripeţiile învăţase să-l iubească.

Intrară în Villefranche. Apartamentul lui Chester făcea parte dintr-un imobil care dădea într-o curte, iar serviciile erau asigurate de un mic hotel vecin. O frumoasă fântână înconjurată de cactuşi, desfăta atmosfera cu freamătul ei în mijlocul curţii. Lendri roz decorau veranda. Era curat, plăcut şi discret – exact ce-şi putea dori un Chester, îndrăgostit de propriile-i tabieturi.

Ajunseră primii şi Harry îi primi cu bucurie.

— Fiţi bineveniţi în castelul ancestral. Nu este mare, dar are povestea lui.

— O poveste urâtă, fără îndoială, zise Emmy.

Chester râse. Purta un pantalon de flanelă albă, o bluză albastră cu butoni auriţi. Părul bogat era pieptănat îngrijit pe spate.

În timp ce Harry o dusese pe Emmy să-şi scoată eşarfa şi mănuşile în dormitor, Stephen privi în jurul lui. Salonaşul era mediocru mobilat, dar pe un perete atârnau două acuarele înrămate, în care recunoscu mâna lui Lambert. Le studie. Una reprezenta câteva flori de sângele voinicului într-un vas Ming, celălalt un grup de berze într-o baltă ceţoasă. Se întrebă dacă ar fi putut

vreodată să admire această frumuseţe searbădă. Execuţia era perfectă, de parcă ar fi fost făcută de o femeie, dar în toate acestea nu erau nici viaţă, nici intenţie, nici vreo semnificaţie. O bună profesoară de desen, de la o şcoală superioară de fete, ar fi putut realiza acelaşi lucru. Stephen înţelese ce drum lung a parcurs el de la venirea sa la Paris. Acest drum a fost dur, dar Stephen pricepuse astfel că era cu adevărat o operă de artă.

— Sunt bune?

Chester reveni cu Emmy.

— Lambert mi le-a împrumutat. Preţul este pe dos. S-ar putea ca într-o zi să mi le cumpere unul din invitaţii mei.

— Nu mi-ai arătat nimic de-al tău.

— Pentru că… trimit totul la Paris. Vrei să te răcoreşti?

Desfăcu o sticlă de Dubonet, umplu trei pahare şi îi servi cu creveţi dintr-o farfurie.

— Încercaţi, domnişoară. Au mirosul golfului.

— Pescuiţi de dumneavoastră?

— Desigur, de azi-dimineaţă.

Aranjându-şi părul, Emmy îi aruncă lui Harry a privire în care pentru prima dată nu se mai citea nimic ostil.

— Ce mincinos eşti!

— Sunt destul de bun, mărturisesc, ripostă Harry, râzând din toată inima.

Cineva sună la uşă şi îşi făcu apariţia familia Lambert. Se schimbaseră puţin, Philip se mai îngrăşase şi arăta mai abătut. Purta un costum gri cu o floare la butonieră, şi le arătă un carton de prăjituri pe care îl adusese.

— Ţi-am adus câteva prăjituri de la Henri, Chester. Le vom mânca la cafea. Am avut întotdeauna gusturi fine. Doar ştii, Desmonde.

Întins pe canapea, duse cu delicateţe la nas floarea de la butonieră. Elise, mereu îmbrăcată în verde şi al cărui surâs părea puţin convenţional flecărea cu Emmy.

— Şi acum vorbeşte-ne de tine, orice.

Stephen începu o scurtă povestire pe care o întrerupse

când văzu că Lambert nu-i dădea nicio atenţie.

— În locul tău, Desmonde, zise Philip pe un ton lejer în care răzbătea amuzamentul, nu mi-aş da atâta osteneală. Arta nu se face cu cazmaua. Tu nu eşti ca un lucrător la terasamente, ce dracu'! Fă ca mine: uzează de delicateţe, de talent. Fără să mă obosesc prea mult, nu-mi lipsesc clienţii. Şi vând. Dar este adevărat că eu am un oarecare talent ceea ce simplifică lucrurile.

Stephen nu răspunse. Ar fi avut multe de spus despre uşurinţa lui Lambert. La momentul potrivit fu anunţat dejunul.

Prânzul servit de hotel fu admirabil şi chelnerul trebuise să facă minuni pentru a-l servi cald. Un homar prăjit după obiceiul locului fu urmat de un pilaf de pui. Apoi un sufleu de brânză. Harry desfăcu o sticlă de Veuve Cliquot. Dar cu cât convivii săi se înveseleau cu atât Stephen se simţea mai distanţat de ei. Până nu de mult se complăcuse în această societate iar acum îi devenise insuportabilă, în ciuda tuturor eforturilor. Ce i se întâmplase? De unde-i veneau aceste incertitudini, de unde-i venea gândul că nu era pentru ei decât un străin, că nu mai aparţinea acestui mediu? Bând cam multă şampanie, Emmy îi pastişa prosteşte pe Max şi Montz, provocând râsul zgomotos al lui Chester. După ce-l admirase pe Lambert, Stephen nu mai vedea în el – ca Glyn – decât un încrezut şi un diletant, un amator mediocru. Foarte bine crescut, pus la adăpost de micile sale rente, se lasă în voia vieţii, profita de aceasta fără efort şi fără ruşine. Agreat de femei, le alegea pe acelea care doreau să-şi facă portretul sau plăteau un preţ bun pe evantaiele şi acuarelele lui. Această viaţă o marcase pe Elise care căpătase un profil ascuţit sub un surâs stereotip. Ochii ei verzi erau mai puţin strălucitori, marcaţi de riduri fine. Dacă-şi lăuda mai puţin soţul, inepuizabilul ei devotament o făcea totuşi asociata îngăduitoare a acestui bluff artistic al cărui singur gând, provoca în Stephen dezgust. El se agita pe scaun,

nemulţumit.

După cafea şi prăjituri – Philip mancă singur cinci prăjituri – merseră pe balcon. Continuând să monopolizeze conversaţia, Lambert îşi exersa ironia vorbind despre malformaţiile fizice şi cusururile bătrânei femei căreia îi făcea portretul.

— Pe scurt, conchise el, iată tot ce se poate aştepta de la văduva unui fabricant de conserve din Chicago.

— Cecul ei este bun, sper? întrebă Stephen destul de sec.

Lambert păru ofensat.

— Da… Evident.

Cu tot efortul, Stephen găsea că stătuseră prea mult. Spre ora trei, profitând de o pauză, se întoarse spre Emmy.

— Ar trebui să plecăm.

— Este ridicol, protestă Chester. E prea devreme.

— Nu vreau să întârzii la slujba mea.

— Tu, Emmy, nu ai de ce să te grăbeşti. O să te conduc eu.

Linişte. Emmy ezită apoi, scuturând din cap:

— Nu. Mă duc şi eu.

Se retraseră şi portarul hotelului le găsi o trăsură. Când dădură colţul, Stephen se aplecă spre vecina sa:

— Îţi mulţumesc că ai plecat cu mine. Gestul tău are o mare importanţă pentru mine.

— Nu-mi place să se dispună prea uşor de mine.

Nu era răspunsul pe care îl sperase, dar încurajat de blândeţea şi înţelegerea ei neaşteptată, se apropie de ea şi încercă să-i ia mâna. Dar ea îl respinse iritată.

— Lasă-mă în pace! zise ea. Sunt nemulţumită. Nu vezi în ce hal sunt cu nervii?

CAPITOLUL 11

DUPĂ OBOSITOAREA TRAVERSARE A Franţei, personalul circului Peroz găsea foarte plăcut să-şi fixeze tabăra de iarnă pe Coasta de Azur. De altfel, era baza lor. Mulţi aveau rude sau prieteni la Nice, Toulon sau Marseille şi în timpul liber îşi permiteau să le facă vizite. Afacerile mergeau bine, dar nu se dădeau decât cinci reprezentaţii pe săptămână. După noaptea cea mare de duminică, dispuneau de toată libertatea pentru zilele de luni şi marţi.

Camarazii lui Stephen îşi găsiseră ocupaţiile favorite. Max îşi reluase lecţiile de vioară şi putea fi văzut în fiecare după-amiază, cu cutia neagră sub braţ, grăbindu-se cu picioarele lui scurte. Croco îşi petrecea cea mai mare parte a timpului la biblioteca municipală, aplecat peste voluminoasele cărţi, neîntorcându-se decât pentru a-i expune lui Stephen şi lui Jojo, o nouă versiune a lui Schopenhauer. Mai practic, Jojo îşi găsise o ocupaţie temporară la „Negresco” unde, sub pretext că spăla trăsurile petrecea câteva ore flecărind cu birjarii şi şoferii, analizând şansele la curse şi criticând din colţul gurii clienţii care intrau şi ieşeau din hotel. Stephen făcea schiţele unui tablou care grupa studiile individuale realizate sub cupola circului şi pe care-şi propusese să-l numească Circul. Această compoziţie, foarte complexă, acest grup de un număr mare de personaje care se puneau în valoare unul pe altul, prin contrastul culorilor, era dificilă şi nedispunând de un atelier, nici de pânze atât de mari, se hotărâse să imite pe bătrânii meşteri,

tratând subiectul mai întâi la scară redusă. Ideea sfârşi prin a-l entuziasma. Ştia că această perseverenţă, aceste lungi studii ar putea să dea roade şi să se constituie într-o splendidă recompensă.

De la dejunul cu Chester, dispoziţia lui Emmy se îmbunătăţi. El nu-i mai revăzu nici pe Lambert nici pe Harry şi se părea că relaţiile fuseseră definitiv rupte. Stephen nu se putea împiedica să gândească – o remarcă a lui Glyn îi dădea ghes – că trebuie să fi existat o legătură între Chester şi Emmy. De aceea se bucură să vadă că aceasta acceptase atât de uşor brusca ruptură cu un vechi prieten. Ea îşi găsise de altfel, o ocupaţie la Nice. Sora doamnei Armande, care locuia într-o mahala din cealaltă parte a cartierului Saint-Roch, ţinea un mic atelier specializat în confecţionarea şi vânzarea costumelor de carnaval. Ca multe franţuzoaice, Emmy avea un oarecare talent de croitoreasă şi în fiecare după-amiază lua tramvaiul pentru a câştiga câţiva bănuţi lucrând cu acul. Din această cauză Stephen o vedea puţin, dar se bucura să descopere la ea mai multă seriozitate decât sperase vreodată. Această muncă neîncetată trebuie să fi fost plictisitoare şi el ar fi vrut să-i procure câteva distracţii care să rupă monotonia. Ziarele anunţară trecerea unei trupe de operă care dădea o unică reprezentaţie cu *Boema* la cazinoul municipal. Stephen gândi că această manifestare exagerată a vieţii studenţeşti de la Paris, ar putea să o intereseze pe Emmy şi-i vorbi despre spectacol cu prima ocazie.

— Vrei să mergem luni la teatru?

— La teatru, repetă ea cam încurcată. Credeam că pictura te-a absorbit cu totul.

— Nu şi noaptea.

— Ei bine, dacă vrei…

— Perfect. Voi lua chiar azi bilete.

Plecă pe jos spre cazino şi închirie două fotolii, apoi, ştiind cât de mult îi place ei să „iasă”, rezervă o masă la un restaurant. Nerăbdarea îl tortura deja gândindu-se că

va putea petrece câteva clipe în compania lui Emmy.

Venea multă lume. Odată terminată munca lui cotidiană, Stephen îşi făcu toaleta, îşi puse o cămaşă curată şi se îmbrăcă. Tocmai termina când auzi paşii lui Emmy în spatele lui. Rămase surprins când văzu pe chipul ei o expresie de regret.

— Ce se întâmplă?

— Nu pot merge astă-seară.

— De ce?

— Sora doamnei Armande este bolnavă, are gripă şi trebuie să rămân cu ea.

— Sora ei nu o poate îngriji?

— Au primit o comandă urgentă. Doamna Armande nu o poate pregăti.

— Dar, în sfârşit…

— Nu, cu adevărat. Îmi este imposibil să merg.

— Cu atât mai rău… Zise Stephen după o lungă tăcere. Se străduia să nu-şi arate dezamăgirea.

— Invită pe altcineva. Nu pierde biletul.

— Biletele? Îmi vine să râd.

— Crede-mă că regret, zise Emmy dându-i lui Stephen o palmă uşoară peste braţ. Poate altă dată… Decepţia lui Emmy parcă o mai îndulcea pe a lui care era atât de vizibilă încât Jojo, care stătea cu coatele pe scara rulotei şi urmărise scena, se apropie.

— Ce mai faci? zise fără a-şi scoate paiul pe care-l ţinea între dinţi.

— Foarte bine.

— Unde te duci de te-ai îmbrăcat aşa?

— La teatru. Vino cu mine. Se joacă *Boema*.

— Un vodevil?

— Nu, o operă.

— Prea puţin pentru mine. Vino să bem un pahar.

Traversară piaţa şi intrară în cafeneaua pe care o frecventa de obicei personalul circului. Nu era pretenţioasă: bănci, mese lungi. În fundul sălii întunecate, se auzea un pian mecanic. Clienţii erau aproape toţi în

cămăşi. Jojo adresă un salut cu capul câtorva muncitori, care întorşi de la lucru, se opriseră pentru a se răcori.

— Ce iei?

— N-are importanţă, zise Stephen. Un vermut.

— Glumeşti. Îţi trebuie ceva fin.

Cu voce tare, Jojo comandă un Pernod şi un coniac pe care o femeie tânără le aduse imediat. Avea braţele roşii şi un piept rotund care se contura pe sub bluza uşoară.

— Iată ce-ţi trebuie, zise Jojo după ce înghiţise o gură din lichidul din pahar. Se numeşte Suzie şi nu este o târfă, bătrâne. Este fata patronului. Încearcă-ţi norocul. Se spune că femeile solide preferă bărbaţii mici.

— Lasă-mă în pace!

Jojo râse sec.

— Atunci, e clar. Ceea ce este plicticos la tine, este că eşti prea închis.

— Cum aşa?

— Mai ieşi şi tu puţin, ce Dumnezeu! Curaj ai destul, doar am văzut în seara când ai făcut saltul cu bicicleta. Dar mai distrează-te şi tu din când în când. Amuză-te, îmbată-te, chercheleşte-te.

— Am încercat. Dar nu mi-a reuşit.

Pauză.

— Este un ceai dansant în fiecare după-amiază... La Negresco. Este foarte şic. Poate te interesează.

Tonul era ciudat dar Stephen nu-l observă şi se mulţumi să nege dând din cap.

Jojo ridică mâna într-un gest de resemnare.

— Ce face frumoasa noastră ciclistă?

— A trebuit să se ducă să îngrijească pe sora doamnei Armande.

— Armande are o soră? Biata lume numără două leliţe din această specie?

— Este modistă la Lunel. Are gripă.

— Ah, zise Jojo, pe un ton aprobativ. O treabă bună, nu mă miră.

Jojo îşi strânse buzele. Ridică din umeri, făcu semn fetei

să umple paharele şi începu să vorbească despre cursele de a doua zi.

La ora şapte se ridicară şi ieşiră din cafenea. Jojo merse să aibă grijă de cai şi Stephen rămase singur. Se simţea mai bine după aceste trei pahare de coniac, dar nu hotărî să meargă la cazino. Seara era frumoasă – ar fi fost păcat s-o petreacă în atmosfera sufocantă a teatrului. Deodată îi vine o idee. Lunel nu era prea departe. De ce să nu ia tramvaiul, şi chiar dacă ar trebui să aştepte ca ea să-şi termine treaba, se va putea întoarce cu Emmy. Cu puţin noroc, ar avea poate timp să supeze împreună.

Plin de speranţe, alergă în piaţa Pigalle. Un tramvai tocmai pleca. Călătoria fu înceată şi dură mai mult decât ar fi bănuit, dar nu sunase încă ora opt şi era încă lumină când ajunse la destinaţie. Lunel nu era mai mult decât un sat, compus în mare parte din mici vile, încadrând o singură stradă nepavată. Stephen o parcurse de două ori fără a găsi vreun magazin de mode. Descumpănit, se opri o clipă în calea vântului ce ridica vârtejuri de praf, intră apoi în băcănia care adăpostea şi un birou de poştă. Află că nu era nicio modistă la Lunel.

Cu capul în mâini, aşezat într-un colţ a-l tramvaiului aproape gol, Stephen se gândea la drumul de întoarcere. Zdruncinăturile tramvaiului îl zăpăceau. Oare se înşelase asupra locului? Nu spusese ea clar Lunel, de mai multe ori. Era vorba numai de un pretext? Imposibil! Ea îi făcea în fiecare zi vizite surorii doamnei Armande, de peste cincisprezece zile. Faţa lui Stephen se înăspri. Ajunse la Carabacel în plină noapte. Se gândi să meargă să vadă dacă Emmy ajunsese acasă, dar orgoliul şi oboseala îl împiedicară. Îşi dădu seama cât este de ridicol fără să mai fie nevoie să facă o scenă la ora aceea. Se întoarse în cuşeta lui şi se culcă. O va vedea pe Emmy a doua zi.

CAPITOLUL 12

DEŞI TREZIT DEVREME, NU O VĂZU decât la ora unsprezece, când ieşi din rulotă într-o rochie de casă cu dungi albastre şi albe şi în papuci. Se aşeză lângă scăriţa rulotei cu o ceaşcă de cafea în mână. Se duse spre ea.

— Bună... Ce face bolnava?

— Bine.

— A venit doctorul?

— Natural.

— Sper că nu e grav...

Ea înghiţi o gură de cafea.

— Este gripă; doar ţi-am spus.

— Fii atentă să n-o iei şi tu.

— Ştiu să mă feresc.

— Vorbesc serios... Este mult vânt la Lunel şi trebuie să aştepţi destul timp tramvaiul.

Îl privi fără să răspundă.

— Cunoşti Lunel?

— Am fost acolo aseară.

Îi aruncă o privire bănuitoare şi începu să râdă.

— Glumeşti. Te credeam la teatru.

— Nu, eram la Lunel.

— De ce?

— Vroiam să-ţi cumpăr o pălărie. Din nefericire, nu am găsit nicio modistă.

— Unde vrei să ajungi?

Sora doamnei Armande nu există.

— De ce trebuie să-ţi bagi nasul în treburile altora? Iată

că acum mă şi spionezi!

— Eu cel puţin nu mint.

— Nici eu. Pot să-ţi dovedesc la faţa locului. Nu ştiu pe unde ai hoinărit ieri-seară. De altfel sora doamnei Armande este văduvă şi poartă numele soţului ei. Şi acum, cară-te şi lasă-mă să-mi beau cafeaua în linişte.

Cu inima gata să-i plesnească, Stephen oscila între mânie şi disperare. Ştia că minte. Dar de fiecare dată scăpa, îi aluneca printre degete. Vehemenţa ei era suspectă. Şi totuşi... poate că spunea adevărul. Din tot sufletul ar fi vrut să o creadă. Mereu gata să acuze, el se întreba dacă pasiunea nu-l îndepărtase, nu-l împinsese spre calomnie. Nu voia decât să se împace cu ea.

— Am aşteptat atât seara de ieri...

— Nu e un motiv...

— Să nu mai vorbim.

— Bine, dar cu condiţia să-mi ceri scuze.

El ezită, îşi muşcă buzele, coborî privirea. Orgoliul îi, interzicea să se umilească. Dar era fără vlagă, fără personalitate.

— Da... te rog să mă ierţi... Ajunse să murmure nu fără efort, şi fără a se dispreţui.

Îşi petrecu restul zilei în incertitudine. Ar fi vrut să fie lângă ea. Singurul motiv de consolare pe care-l trăia, era să constate că ea nu ieşise. La sfârşitul reprezentaţiei se reîntoarse imediat la rulota ei. Dar situaţia asta nu putea să dureze. Trebuia într-un fel sau altul să se resemneze pentru a obţine o certitudine.

A doua zi, după dejun, ea plecă în piaţa Pigalle şi el o urmări. Până atunci dispreţuise întotdeauna, soţul sau amantul gelos care spionau femeia pe care o suspectau. Iată, contra voinţei lui, făcea la fel. Din neîndemânare, din teama de a nu fi văzut, pândi traseul în piaţa Pisane. Dar o văzuse pe Emmy urcând într-un tramvai ce se îndrepta spre promenadă şi el îl luă pe următorul. Un sfert de oră mai târziu era pe ţărmul mării. În grabă merse pe esplanadă, făcu turul cazinoului, dar fără succes. Se

oprise indecis când îşi aminti de atitudinea lui Jojo vorbind de ceaiul dansant de la Nepresco. Fără mari speranţe traversă strada, intră în grădina muzeului Messena, de unde pe deasupra balustradei, putea să arunce o privire pe terasa acoperită a hotelului. Orchestra ascunsă printre palmieri, cânta un two-step pentru numeroşii dansatori.

Deodată, din spatele unui paravan de plante verzi, se ivi un cuplu. Cu un gest de abandon femeia deschise braţele. Partenerul o luă de talie şi o conduse la dans.

Chester şi Emmy.

Imobil, impasibil, Stephen urmărea dansul lor graţios. Paşii li se acordau armonios. Muzica se opri, apoi începu iar. Ei continuau să danseze singuri atrăgând atenţia generală. Se întoarseră la masa lor însoţiţi de un murmur măgulitor.

Smulgându-se de la acest spectacol, Stephen urmă încet promenada şi merse să se aşeze pe o bancă de unde putea supraveghea intrarea în hotel. Suferinţa lui era nemărginită! Cum trebuie să fi râs de el, amândoi, de povestea cu modista fictivă, de naivitatea celui care o crezuse – urzind cu îndemânare – în timp ce ea era cu Harry. Coana Armande îşi jucase şi ea rolul în comedie şi spusese toată povestea membrilor trupei. Jojo era la curent, era sigur, şi numai mila amestecată cu puţin dispreţ, desigur, îl făcuse să tacă.

Dar toate acestea nu însemnau nimic pe lângă amărăciunea ce-i umplea inima lui Stephen. Gelozia şi dorinţa, mai mari decât umilirea şi mânia atinseseră culmea. Rănit până în fundul sufletului, o mai dorea încă. În ciuda urii lui, mai avea nevoie de ea. Şi zdrobit, pe banca lui, cu capul între mâini, mai căuta încă să se scuze, să-i justifice conduita. Ea nu făcuse de fapt decât să danseze cu Harry, şi asta nu era o crimă. S-au mai văzut cupluri înnebunite după dans, care nu sunt unite decât în pasiunea lor comună şi impersonală pentru dans.

Orchestra cântă cu intermitenţă până la ora şase, apoi ringul se goli şi Stephen văzu muzicanţii plecând, cu

instrumentele sub braţ. Se scurse o pauză destul de lungă. Harry şi Emmy trebuie să fi fost la bar. Şi-i închipuia unul lângă altul pe taburetele lor, Harry foarte vesel, în cei mai buni termeni cu barmanul.

Trecuse atât de mult timp până să iasă, încât începu să se teamă că au părăsit hotelul pe altă ieşire. Dar, în sfârşit, tocmai când se lăsa înserarea şi când lămpile se aprindeau pe toată promenada, apărură, coborâră treptele spaţiosului peron. Întreţinându-se cu însufleţire, trecură atât de aproape de el, încât ar fi putut să-i strige. Strângând buzele îi lăsă să se îndepărteze puţin şi-i urmă prudent.

Nu merseră prea departe. Foarte aproape de cazino, o luară pe o străduţă care ducea în piaţa de flori, în oraşul vechi şi intrară într-un mic restaurant – braseria Lutecia. O cină în doi, gândi Stephen amar şi era gata să cedeze dorinţei stupide de a intra după ei să se aşeze la altă masă. Dar nu-l lăsă inima. Încheindu-se la pardesiu, se postă în umbra unei uşi de cealaltă parte a străzii.

Braseria era puţin frecventată – fiind unul din acele locuri liniştite unde nu riscai să fii deranjat. Numai o singură dată, un chelner ieşi, aruncă o privire spre dreapta şi spre stânga ca şi cum ar fi aşteptat nişte clienţii şi se întoarse.

O pisică trecu încet pe trotuar. Trebui să aştepte mult timp, până pe la ora nouă şi jumătate. Singură, numai dorinţa sălbatecă de a cunoaşte adevărul, îl ajută să facă această gardă lungă, degradantă. Un frison îl scutură când îi văzu apărând sub lumina intrării.

Va merge după ea, ca să afle totul, în sfârşit. Desigur, Chester se va retrage sau o va conduce pe Emmy până în piaţa Pigalle.

Vorbiră ceva cu chelnerul care ieşise mai înainte şi Harry spuse ceva care făcu toată lumea să râdă. Apoi după ce dădură bacşiş chelnerului, făcură semn la o trăsură. Emmy şi Chester urcară. Stephen căută repede altă trăsură şi spuse birjarului să-i urmeze.

Traversară piaţa florilor pustie, străbătând un labirint de străzi vechi şi ajunseră la malul mării. Apoi, cu inima grea, Stephen îşi dădu seama că ei merg în direcţia Villefranche. Sosiră repede acolo. La capătul străzii Lilas, Stephen opri trăsura şi plăti birjarului. Celălalt vehicul se opri puţin mai departe. Clienţii coborâră şi intrară în curte. În stradă nu mai era decât Stephen. Maşinal îşi consultă ceasul. Ora zece. Se apropie încet de hotel şi ridică ochii. În apartamentul lui Chester se aprinse o lumină. Cea de la dormitor. Atunci văzu două mâini profilându-se o clipă pe perdele. După ce sclipi câteva minute, lumina se stinse brusc. Stephen n-a ştiut niciodată cât timp a rămas pe trotuar, privind buimac casa întunecată, în sfârşit, făcu stânga-mprejur şi se depărtă.

CAPITOLUL 13

AJUNSE LA CARABACEL PUŢIN ÎNAinte de miezul nopţii. Sub fruntea lui arzândă şi îndurerată se ascundea un singur gând: să plece. Metodic, fără a-i deranja pe Jojo şi Croco, amândoi adormiţi, îşi făcu bagajele, îşi luă în spate pânzele şi după o ultimă privire asupra camerei lui, încălecă pe bicicletă. Rula foarte repede pe drumul întins care ducea la Saint-Augustin, cu slaba intenţie de a ajunge pe drumul naţional care se îndrepta spre Auvergne. Trebuia să-l vadă pe Peyrat – îi simţea mult lipsa – ar fi trebuit s-o facă de mult timp. O singură dorinţă îl însufleţea – să scape de amintiri, să şteargă din memorie săptămânile de suferinţă pe care le trăise. În zori puse piciorul pe pământ, se întinse într-un tufiş şi închise ochii. Nu reuşi să adoarmă dar se odihni până la răsăritul soarelui. O tăbliţă indicatoare îi arăta că era pe un drum secundar ducând la Touet şi la Colmars, trecând prin cheile pietroase ale râului Var. Două zile rulă încontinuu, trecând prin sate mici şi pe lângă ferme izolate, vrând să uite totul printr-un efort epuizant. La Entrevaux se rătăci, o luă pe un drum de munte în serpentină, de-a lungul unei păduri dese de pin. Drumul era prost şi greu dar nimic nu-l putea opri căci o forţă irezistibilă îl împingea să fugă, mâncând când putea şi dormind pe pământul gol, la poalele unei căpiţe de fân sau într-un hambar, cu paltonul sub cap – drept perină. O aversiune morbidă pentru orice contact uman îl împiedica să intre în cel mai modest han.

Timpul se strică prevestind ploaie şi în fundul văilor era

brumă şi frig. Într-o dimineaţă ajunse la Annot, orăşel de ţară, cocoţat pe un platou înalt măturat de vântul de stepă, şi bănui că este duminică, după bătaia clopotelor şi îmbrăcămintea de sărbătoare a grupurilor de oameni care-l priveau cu neîncredere. Obosit până la epuizare, hotărî să se oprească, să bea o cafea caldă. Ostilitatea nedisimulată îl strivea şi încovoiat pe ghidon merse în continuare. Ploaia însă îl sili să se adăpostească. Coborî de pe bicicletă, se adăposti sub un gard de nuiele şiroind de apă şi mâncă resturile de provizii cumpărate în ajun. Se simţea pierdut, abandonat, fără acoperiş, o umbră pe un pământ cu oameni vii.

Sub ploaia puternică îşi continuă drumul mai încet. Abia respirând, trebuia acum să urce pe jos pantele. Nasul îi sângera intermitent şi deşi atribuia acest lucru altitudinii, fără să dea mare importanţă, i se părea curios să simtă acest sânge cald curgându-i în gât.

Spre prânz se simţi foarte rău şi în starea sa confuză străluci o rază de lumină. Nu putea ajunge în felul acesta în Auvergne. Era o nebunie să continue. Trebuia să ia trenul să ajungă fără întârziere într-un centru urban pentru a putea comunica. Îşi desfăcu harta adăpostind-o sub paltonul ud de ploaie, văzu că trecând prin Barême, la vest, putea să ajungă la Digne care nu era decât la treizeci şi cinci de kilometri. Oraşul nu avea mare importanţă dar constituia o salvare pentru el.

O luă pe drumul prost pietruit şi alunecos. Urca din ce în ce mai greu panta şi efortul suplimentar îi făcu să sângereze nasul din nou. Cerul jos era acoperit şi ploaia se înteţea. Curând se porni un adevărat potop. Pătruns de frig, în nebulozitatea crescândă, Stephen deveni tot mai neliniştit. Îşi aprinse lampa cu acetilenă şi-şi desfăşură harta.

Îi scăpă o exclamaţie de ciudă. Dumnezeule, ce stupiditate... era culmea. La Saint-André o luase la dreapta când de fapt trebuia să se îndrepte spre stânga. Drumul pe care se îndreptase purta indicaţia de drum

accidentat – urca spre Allos.

Un fior îi străbătu corpul. Apropie harta de ochi. Nu era niciun sat prin apropiere. Ba da, din fericire. Se numea Saint-Jérôme. Un simplu cătun, dar marcat cu o cruce de Lorraine încercuit cu roşu, indicând existenţa unui hotel recomandat de Touring Club, şi care găzduia cicliştii. Aci ar fi putut găsi, fără îndoială, un adăpost pentru noapte. Nu era complet pierdut, trebuia să poată ajunge aici în mai puţin de o oră.

Se urcă pe bicicletă cu faţa în vânt. Avea în gât gust de sânge care se accentua şi apăsându-şi batista pe buze, constată că erau umflate şi umede. Picioarele păreau că nu-i mai aparţin. Un ciocan îi bătea în cap cu lovituri tot mai puternici. În momentul în care era gata să abandoneze totul zări clipind în fundul văii un rând de lumini.

Ele crescură în ochii lui; o clădire mare înconjurată de case mai mici, ieşau din obscuritate luând contururi mai clare. Epuizat, Stephen lăsă să cadă la pământ bicicleta şi o luă poticnindu-se pe cărarea ce ducea la prima casă, aceea a unui ţăran, se pare. Prima bătaie în poartă păru să nu capete răspuns. După o aşteptare care i se păru interminabilă îi deschise un băieţel. Îi privi cu un aer înspăimântat apoi se puse pe fugă. Stephen intră în holul întunecat; se auzea un zgomot de voci în camera din spate. Gâfâind şi îngheţat până-n măduva oaselor, murea de sete. Trebuie să mă primească, gândi el. Sunt bolnav… foarte bolnav.

Un muncitor în cămaşe albastră înaintă, urmat de o femeie purtând o lampă cu petrol. Copilul venea după ei. Stephen întrezărea vag ca printr-o ceaţă feţele lor uimite. Femeia ridică lampa pentru a-l vedea mai bine şi scoase un strigăt.

— Mă scuzaţi… Nu reuşi să-şi închege cuvintele decât cu preţul unui efort enorm. M-am rătăcit. Puteţi să mă adăpostiţi?

— Dar, domnule…

— Vă rog… aş vrea să mă aşez… să beau…

Bărbatul se apropie şi-l întrerupse cu un gest.

— Nu aici, zise el. Veniţi cu mine.

— Lăsaţi-mă să mă odihnesc… Nu mai pot…

— Nu, nu… nu aici… veniţi…

Bărbatul îl prinse de umeri şi-l împinse afară. Incapabil să opună rezistenţă, Stephen crezu că-l dă afară şi-şi simţi ochii uscaţi arzându-i. Dar la marginea grădinii înţelese: omul nu slăbise strânsoarea, îl ajuta, îl susţinea, îl forţa să meargă şoptindu-i cuvinte de încurajare.

— Vedeţi… nu este departe… Am ajuns.

Ajunseră la o clădire mare. Avea o alee străjuită cu copaci mari. Bărbatul trase cordonul soneriei şi aproape imediat se deschise o vizetă în uşa masivă. Se înfiripă o scurtă discuţie şi intrară într-un vestibul cu zidurile văruite. Podeaua avea dale; de-a lungul pereţilor erau aşezate bănci.

Pe jumătate inconştient, Stephen privi în jurul lui. Totul se înceţoşa într-o sarabandă neînfrânată. Portarul care-l primise purta o haină lungă ca o rochie de femeie. Un alt bărbat – o femeie poate – apăru. Apoi brusc totul dispăru. Întorcându-se către noul-venit, bărbatul lăsă braţul lui Stephen care căzu cu faţa la pământ. Pachetul cu pânze şiroind de apă, era tot atârnat în spate.

CAPITOLUL 14

SOARELE MATINAL CE PĂTRUNDEA prin fereastra strâmtă, încastrată în zidul gros, tocmai îl trezise. Lăsă privirea să rătăcească pe obiectele rare ce mobilau mica celulă, care de trei săptămâni îi devenise familiară. Scaunul grosolan umplut cu paie, dulapul provensal, scăunelul de rugăciuni, într-un colţ un crucifix negru pe peretele alb. Îşi studia faţa, privind-o în plină lumină. Degetele sale, întotdeauna palide, erau mai puţin diafane decât în ajun. Făcea această examinare în fiecare dimineaţă.

Un pas uşor ce răsuna încet pe culoar îl făcu să întoarcă privirea spre uşa care se deschidea, lăsând să intre infirmierul care aducea micul dejun pe un platou.

— Cum ai dormit?

— Foarte bine.

— Cântecele noastre nu te-au deranjat?

— Nu. M-am obişnuit.

— Foarte bine.

Punând platoul pe scaun, părintele Arthaud scoase dintr-un buzunar al sutanei albe, un termometru, îl scutură şi cu un surâs, îl vârî între buzele lui Stephen.

— Din precauţie, zise el. Azi trebuie să fim siguri de vindecarea ta. Ai putea să te scoli puţin.

Era un bărbat cam de cincizeci de ani, de talie mijlocie, cu umeri largi, cu o faţă plăcută, cu bărbia uşor învineţită, ochii căprui strălucind de inteligenţă sub ochelari. Era tuns şi încălţat cu sandalele pe piciorul gol. După un minut luă termometrul, îl citi şi scuturând capul într-un fel

încurajator, apropie scaunul de pat.

— Să nu uiţi medicamentul.

După ce înghiţi lichidul negru cu gust metalic ce umplea pe jumătate un pahar, Stephen începu să-şi servească gustarea compusă dintr-o ceaşcă de cafea cu lapte, unt proaspăt pus într-o farfurie de pământ, tartine şi fructe. O cafea cu caimac – foarte caldă – în care se simţea gustul cicorii. Tot înmuindu-şi pâinea în ceaşcă, Stephen îşi ridică ochii spre călugărul ce sta în picioare la capul patului, fiindcă se aşeza foarte rar.

— Nu vrei s-o împărţi cu mine? Este destul pentru amândoi.

— Cu niciun preţ. Noi mâncăm la prânz.

— Dar… nu e aşa bun.

— Este aceeaşi mâncare proastă, pe cinstite, dar noi ne-am obişnuit. Şi noi nu suntem în convalescentă.

Stephen luă încă o tartină.

— Tocmai vroiam să-ţi vorbesc. Ce am avut, de fapt? Nu mi-ai spus niciodată.

— O inflamaţie a plămânilor… ca urmare a unei răceli. De asemenea, erai foarte surmenat. Ca urmare o gravă complicaţie – o hemoragie.

— Credeam că sângerez din nas.

— Nu. Sângele venea din plămâni… Ai mai avut un accident de felul acesta?

Reflectă un moment şi dădu din cap.

— Am răcit acum câteva luni. O bronşită, cred. Dar nu văd legătura.

— Nu pot să-ţi răspund. Nu sunt medic.

— Totuşi, m-ai îngrijit, m-ai vindecat.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu.

— Şi cu multă pricepere. Nu pot să cred că nu eşti licenţiat.

— Am studiat medicina la Lyon sub îndrumarea profesorului Rolland. În ultimul an, am ascultat chemarea lui Dumnezeu. Am intrat la mănăstire.

— Şi spre binele meu.

Fratele Arthaud înclină capul şi luă platoul gol. Se opri lângă uşă.

— Nu te scula imediat. Părintele reverend va veni să te vadă.

Ieşi şi Stephen se aruncă pe pernă cu mâinile încrucişate sub ceafă. Se simţea foarte slăbit. Totuşi, nu mai tuşea şi nu mai simţea într-o parte acea durere care îl torturase atât de mult timp. Mângâierea soarelui era blândă – începea convalescenţa. Sănătatea nu-l neliniştea. Grija cu care infirmierul îi lua seara şi dimineaţa temperatura, devenise o obişnuinţă. Şi în definitiv această boală nu fusese o binefacere? Nu se lua sânge în unele cazuri, bolnavilor? Oricum, el se simţea vindecat de Emmy. Oare cum a putut atâta timp să depindă completamente de ea, de toanele ei, de cel mai mic capriciu al ei? Îl făcea să freamete doar la acest singur gând.

În sfârşit se regăsise şi de acum nu se va mai supune niciodată unui asemenea sclavaj. Mergând mai departe îşi jură solemn că nicio femeie nu va mai intra de acum înainte în viaţa lui. Nu va mai cunoaşte decât arta şi va veghea cu grijă pentru nealterarea acestui punct luminos. La ora unsprezece intră vizitatorul lui. Superiorul, a cărui robă mare cu capişon îi sublinia talia înaltă, se aşează pe scaun şi scrută cu atenţie faţa lui Stephen.

— În sfârşit, ai puterea să te scoli, fiul meu? Sunt fericit pentru asta.

— Şi eu, şi vă sunt recunoscător, răspunse Stephen. Numai crucea dumneavoastră înscrisă pe hartă mi-a purtat paşii spre acest loc.

— Te înşeli, fiul meu. Această cruce nu indică decât hanul din fundul văii. Te-ai pierdut pe drum, fiul meu. Şi poate numai Providenţa te-a purtat pe drumul cel bun…

Tonul preotului îi aduse puţină culoare în obraji. Oare nu se trădase în delirul său din primele zile?

— În orice caz, zise el, cred că v-am deranjat mult timp. Trebuie să mă gândesc cum să vă scap de propria mea

persoană.

— Dimpotrivă, eşti binevenit aici. Ai fost foarte rău bolnav şi părintele Arthaud crede că nu vei putea să te gândeşti la plecare înainte de câteva săptămâni.

— Problema este… că nu am mijloace să plătesc…

— Nu te vom întreba de nimic, fiule, eşti un artist în nevoie. Rămâi aici. Încălzeşte-te la soare în grădină. Când îţi vei recăpăta forţele, viaţa îţi va părea din nou frumoasă. Vei fi în cea mai bună formă pentru a înfrunta lumea.

Părintele îşi puse mâna pe braţul lui şi după câteva momente se ridică şi ieşi. Lui Stephen îi trebui curaj pentru a-şi reţine lacrimile. Se ridică. Hainele sale curate, chitite cu grijă erau în dulap, împreună cu celelalte lucruri. Banii, vreo treizeci de franci, fuseseră puşi grămadă alături de ceasul care mergea, fiind întors în fiecare zi. Când fu gata ieşi într-un culoar cu dale pe care străbătându-l, ajunse în grădină. Aceasta nu era mare: o alee înconjura un rond de trandafiri. La capăt se deschidea o grotă care adăpostea o statuie. O poartă de handbal întrerupea şirul gardului viu. Mai departe, câmp. Din discuţiile cu părintele Arthaud, Stephen înţelesese că instalarea comunităţii în această clădire era recentă şi se datora unui generos donator. Călugării o reparaseră, măriseră cu mâinile lor totul şi apoi se consacraseră instruirii a douăzeci de novici. Capela era opera lor.

După o scurtă plimbare în grădină, oboseala îl constrânse să se aşeze pe o banchetă de pe terenul de joc. Un bătrân, în sutană maro monahală, legase de un ţăruş o vacă, pe pajişte. Un cântec grav străbătea din capelă. Era mai mult decât putea Stephen să suporte. Se ridică şi se târî până la camera sa. Găsi aici o scrisoare care-i fusese pusă la vedere, pe pervazul strâmt al ferestrei. Câteva zile mai înainte, simţindu-se teribil de singur, scrisese câteva cuvinte pe adresa locatarului de pe strada Castel numărul 15 cerându-i să-i expedieze scrisorile care ar fi putut să sosească pe numele său.

Acest plic trebuia să conţină răspunsul. Îl deschise cu un deget. Era de la Stillwater şi datat de două luni.

Dragă Stephen,

Nu ştiu dacă această scrisoare îţi va ajunge. Dacă aşa stau lucrurile, să ştii că Lady Broughton a murit în luna octombrie. Acest deces nu ne-a surprins în mod deosebit. Câteva săptămâni mai înainte se anunţase logodna lui Claire cu Geoffrey. Căsătoria nu va întârzia. Nu văd ce să-ţi mai spun altceva, decât că absenţa ta îl duce la disperare pe tatăl nostru. Te sfătuiesc şi te rog să vii, să accepţi responsabilităţile tale de fiu.

Cu bine, a ta
Caroline

Cu scrisoarea în mână se aşeză pe pat. În orice alt moment, aceste veşti l-ar fi afectat mai puţin profund. O ştia pe Lady Broughton bolnavă şi nu încercase niciodată pentru Claire decât o afecţiune absolut fraternă. Dar, pierdut în acest ţinut muntos, slăbit de boală, această moarte, această căsătorie imanentă – Geoffrey! – îi mări melancolia exilului, îl aruncă mai mult în afara vieţii plăcute. Tonul sec al scrisorii Carolinei îl umplu de amărăciune, de regret pentru ce ar fi putut să fie, făcea din el o fiinţă aparte, în conflict cu familia, cu tradiţia, cu societatea.

La sfârşitul săptămânii se simţi mai puternic. Locurile înconjurătoare, acoperite cu roci şi pini piperniciţi erau lipsite de frumuseţe şi nu-l atrăgeau. Din cei doi copii ai lui Piere, muncitorul care-l adusese la mănăstire, îşi făcuse doi prieteni şi-i ducea la plimbare cu bicicleta, îl ajuta pe fratele Ludovic, grădinarul şi juca mingea cu novicii, în orele de recreaţie. Ei formau un grup vesel, recrutat mai ales din buna burghezie din Garonde şi din orăşelele învecinate. Poate pentru că era străin şi de o rasă diferită, îl copleşau cu mici atenţii, însufleţiţi de un spirit de prozeliţi, care fără să-l tulbure, îl emoţionau şi-l

amuzau. Inima lor aparţinea în întregime micii comunităţi. Când nu se rugau, ei îndeplineau muncile cele mai aspre de înfrumuseţare a mănăstirii fără să stea pe gânduri. Într-o zi după o partidă cu mingea îi atrase atenţia o remarcă pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios.

— Domnule Desmonde... Dacă sunteţi pictor, de ce n-aţi picta un tablou frumos pentru capela noastră?

Stephen îşi privi interlocutorul.

— De ce nu? răspunse el foarte serios.

Deşi nu-i venise lui ideea, îl puse pe gânduri. Nu ar fi un admirabil mod de a-şi exprima mulţumirea, de a întoarce într-un fel binele care i-a fost făcut şi bunătatea care i s-a arătat? De altfel inactivitatea forţată începea să-l apese.

Într-o zi, îi vorbi prietenului său, părintele Arthaud, care primi cu căldură propunerea şi promise să vorbească despre asta cu superiorul. Acesta mai întâi ezită. Capela, admitea el, rămăsese neterminată şi zidurile erau golaşe dar ea era rezultatul unui efort dur şi îi era foarte dragă. Era înţelept s-o pună la dispoziţia unui pictor necunoscut ale cărui puţine pânze, ca să fie surprinzătoare, nu înfăţişau o prea mare ortodoxie. În final credinţa ce-l însufleţea, îl făcu să ia o hotărâre. Îl chemă pe Stephen.

— Vorbeşte-mi, fiule, despre ceea ce ne propui să facem.

— N-aş putea să pictez o frescă deasupra altarului, pe zidul din fundul absidei?

— Un subiect religios?

— Natural. Mă gândeam la „Schimbarea la faţă”. Asta va lumina întreaga capelă.

— Eşti sigur că ai să poţi face ceva pe care să-l putem admite?

— Voi încerca. Dar nu am nici culori, nici pensule destul de mari. Va trebui să mi le procuraţi şi să aveţi toată încrederea.

A doua zi de dimineaţă, doi călugări plecară la Garonde şi reveniră seara cu multe pachete de hârtie brună. Între timp, novicii ridicaseră o schelă în spatele altarului. A

doua zi Stephen îşi luă pensulele cu emoţia şi ardoarea pe care le încerca întotdeauna când începea o nouă lucrare.

Dar starea sa de spirit era nouă. Cu trupul destins, abia scăpat de oboseala convalescenţei, îl invada un fel de blândeţe melancolică. Devenise foarte sensibil şi ochii i se umezeau la cea mai mică emoţie. Atmosfera capelei, răspunsurile călugărilor, totul făcea să renască în el trăiri străine naturii sale. Deşi nu avea modele, lucrul avansa cu o surprinzătoare uşurinţă. Conturase deja figura Domnului în robă albă pe un nor de lumină şi începuse să-l schiţeze pe Moise şi Elias.

Dacă lucra uşor, nu era însă mai puţin încercat de nelinişti trecătoare: în loc de a-şi proiecta propriile idei, nu era pe punctul de a reproduce inconştient vreo compoziţie a vechilor maeştri ai artelor religioase? Aplicate în amestec, culorile sale, de obicei aspre, brutale, erau blânde şi formele i se păreau foarte convenţionale. Dar îndoielile lui erau spulberate de aprobarea unanimă a călugărilor.

La început îi urmăriseră lucrul cu atenţie şi nelinişte, dar nu cu teamă. Însă în curând fu copleşit de o adevărată admiraţie. Nu i se întâmpla rar ca întorcându-se pe schelă, să citească o expresie de extaz în ochii vreunui novice, venit chipurile pentru a se ruga, dar cedând de fapt păcatului curiozităţii. Nu era un răspuns la îndoielile lui? După toate, nu-şi propusese să placă?

Ocupând tot zidul de deasupra altarului, fresca fu terminată în trei săptămâni, şi schelele odată scoase, trezi entuziasmul întregii comunităţi.

— Fiule, zise stareţul, eu ştiu acum, că venirea ta a fost providenţială. Ne vei lăsa o amintire care va dura mult timp, mai mult decât noi toţi. Noi avem acum o mare datorie faţă de tine. Mâine, reluă el, vom celebra o slujbă mare pentru a sfinţi opera ta. Deşi tu nu împărtăşeşti credinţa noastră, sper că-ţi va face plăcere să asişti.

A doua zi altarul era acoperit cu flori şi strălucea de

sutele de lumânări. Superiorul în stihar alb, asistat de părintele Arthaud au făcut slujba şi corul cânta dumnezeieşte. În ochii lui Stephen, aşezat în lumina blândă a lumânărilor, cernută prin fumul de tămâie, fresca sa era o capodoperă. Niciodată nu cunoscuse un asemenea succes.

După ceremonie s-a servit o masă specială udată cu vin de regiune, atât de tare, încât Stephen făcu o plimbare în sat pentru a-şi limpezi cugetul.

Întorcându-se, după-amiază, îl găsi la poartă pe părintele Arthaud a cărui faţă avea o expresie ciudată.

— Ai o vizită. Un domn spune că a venit să te caute pentru a te duce la Paris.

Stephen alergă în camera sa. Pe jumătate culcat pe pat, cu pălăria şi paltonul pe el, trăgând furios din pipă, îl astepta Peyrat care sări în picioare şi-l îmbrăţişă sărutându-l pe amândoi obrajii.

— Unde te-ai ascuns? Te-am căutat de zeci de ori. În sfârşit, am obţinut adresa ta din strada Castel. De ce te-ai înmormântat aici?

— Pentru a picta, răspunse Stephen zâmbind şi vibrând de plăcerea neaşteptată de a-şi revedea vechiul prieten.

— Să pictezi? exclamă Peyrat cu o mânie simulată. Sosesc; sunt condus în biserică... Este înfricoşător, prietene. O copie mizerabilă după del Sarto. O tristă reeditare a tabloului „Luni”. Toată lumea este înnebunită. După pictura ta, aici, şi aceşti călugări vor să îngenuncheze în faţa frescei tale peste secole... Este o ruşine, este nedemn, acum mai ales.

— De ce mai ales acum? întrebă Stephen descumpănit.

— Din cauza unei veşti nemaipomenite care m-a făcut să te caut în cele patru colţuri ale ţării de mai mult de o lună.

— Ce vrei să spui?

— Da. O veste mare şi importantă, repetă Peyrat cu plăcere. O veste care îţi pune o medalie pe piept, o mie cinci sute franci în buzunar şi care ne va permite, sper, să

ne facem călătoria în Spania.

Îl îmbrăţişe pe Stephen.

— N-are importanţă boala ta şi aceşti oribili Moise şi Elias. *Circe* a ta a luat premiul de la Luxembourg.

PARTEA A TREIA

CAPITOLUL 1

ÎNTR-O DUPÀ-AMIAZĂ CENUŞIE DE iunie 1914, Stephen trecea prin cartierul Saint-Honoré, spre piaţa Vendôme. Era un cartier pe care-l frecventa puţin, mai ales la ora aceasta; eleganţa sa îl făcea să nu se simtă în largul lui; i se părea că e deplasat. Trebuia să asiste la vânzarea ce avea loc în fiecare lună la Galeria Soulat, pe strada Heber. După care se reîntorcea acasă cu o violentă durere de cap.

Era în acelaşi timp trist şi furios. Pentru că nu avea cu ce să contribuie la pregătirile pentru călătoria în Spania, Peyrot se decisese să uzeze de un expedient curent printre artiştii fără bani şi prezentase zece din pânzele sale la Soulat.

Punctul de atracţie al vânzării fusese un mare Bouguereau, ce reprezenta o tânără femeie înveşmântată în mătăsuri diafane, cu o carnaţie sidefie, păr negru despărţit printr-o cărare, ochi de gazelă îmblânzită, purtând un ulcior a cărui apă se vărsa într-o fântână bogat ornamentată cu trandafiri. Prezentată, pictura provocase murmure admirative şi, după o vie licitaţie, fu vândută cu zece mii de franci. Urmară mobile vechi şi veselă veche, apoi pânzele lui Peyrat, pe ultimul loc. Prima stârni în asistenţă câteva şuşoteli; a doua provocă, o furtună de râsete înăbuşite. La ultima, fu un delir general. Niciuna nu primi mai mult de şaizeci de franci şi tot lotul fu adjudecat în bloc pentru un mic cumpărător care oferi patru sute optzeci de franci. Cine le-a cumpărat? Oare un farseur în intenţia de a-şi amuza

amicii?

Curiozitatea îl făcu pe Stephen să întârzie pentru a-l întreba pe funcţionarul însărcinat cu încasarea banilor. Şi cu mânie în suflet află că cele zece pânze au devenit proprietatea lui Tessier, negustorul de tablouri.

— A cumpărat, de asemenea, şi Bouguereau-ul? întrebă Stephen.

— Nu, domnule.

— Atunci de ce le-a luat pe cele ale lui Peyrat?

Funcţionarul ridică din umeri.

— Ştiţi cum este... În lumea artei se obişnuieşte câte o mică speculaţie. Ceea ce se cumpără azi cu cincizeci de franci, se vinde, poate, cu cincizeci de mii, într-o zi... când te numeşti Tessier.

Stephen ieşi reţinându-şi câteva înjurături. Dar proasta sa dispoziţie dispăru curând. Oricât de exploatat ar fi fost Peyrat – şi va fi întotdeauna – avea, acum în buzunar aproape cinci sute de franci, care, adăugate la cele o mie cinci sute de franci din premiul Luxembourg, le permitea, la amândoi, să plece spre Madrid şi mâncând ceva frugal, să petreacă câteva luni în Spania.

La Paris, primăvara fusese neplăcută şi rece – vântul sufla cu răutate pe la colţul străzilor şi frunzele de castani erau îngheţate pe margini. Perspectiva de a trăi sub un cer mai îngăduitor îl încălzea pe Stephen.

Tocmai trecea prin faţa lăptăriei pe care o frecventa de la sosirea lui în Paris şi, cu un surâs părelnic pe buze, recapitula schimbările ce se produseseră de când trecuse, intimidat şi totodată încântat porţile pomposului hotel. Brusc i se-ntipări pe faţă surpriza: venind drept spre el, însoţit de doi bărbaţi – un ofiţer francez, de o vârstă incertă cu pieptul acoperit de decoraţii şi un civil mai tânăr, foarte bronzat şi cu aliură militară – îl recunoscu pe unchiul său Hubert. Mai era încă posibil să-l evite simulând că priveşte la vitrină, dar la ce bun? Generalul Desmonde, oricum, îl va ignora, era evident. Trăsăturile i se înăspriră şi îşi urmă drumul, drept înainte, acceptând

întâlnirea. Dar se înşelă. Cu ochii săi cenuşii, unchiul Hubert îl recunoscuse.

Se opri din mers, apoi se întoarse, după ce aruncă un cuvânt camarazilor lui.

— Stephen!

Tonul era calm, dar generalul nu-i întinse mâna.

— Sunt fericit să te întâlnesc. Mă gândeam că trebuie să merg în strada Castel să-ţi vorbesc.

Peste umăr, Stephen îi ghicea pe cei doi ofiţeri care se prefăceau din politeţe că ignoră prezenţa sa.

— Unde ai descins, unchiule?

— La Clipton, ca de obicei. Vino mâine să iei micul dejun cu mine. La ora nouă.

Stephen avu o mică ezitare.

— Mulţumesc, unchiule.

— Perfect. Timpul meu este măsurat. Să fii deci punctual.

Generalul se retrase cu un scurt semn din cap şi-şi ajunse amicii.

Mai degajat, Stephen reluă drumul spre malul stâng.

Această întâlnire neaşteptată trezi în el amintiri amare şi sfâşietoare pe care voise să le uite pentru totdeauna. Acestea îl descumpăneau. Nu fusese niciodată o prea mare înţelegere între generalul Desmonde şi el, îi opunea natura lor, temperamentală, dar unchiul Hubert îl tratase întotdeauna cu o amabilitate plină de condescenţă. Dar răceala impersonală pe care i-o arătase nu lăsa să se vadă nimic bun. Întrevederea de a doua zi va fi dezagreabilă. Dar orgoliul lui Stephen, predispoziţia sa ironică din care îşi făcuse un scut şi pe deasupra totul, hotărârea fermă de a nu se lăsa intimidat îl împingeau să nu se eschiveze. A doua zi, deci, la ora nouă fix, intra în vestibulul întunecat, cu aspect de înaltă respectabilitate, al hotelului Clifton.

Generalul era deja în sufrageria goală şi salutul său mai puţin rece decât cel din ajun era un semn favorizat de punctualitatea nepotului său.

— Am comandat ouă cu şuncă, ceai, tartine cu unt şi marmeladă, zise el. Avantajul acestui hotel este că aici se poate mânca convenabil englezeşte.

Chelnerul aduse delicioasele preparate ale bucătăriei engleze. Întinzând unt pe o tartină, generalul reîncepu cu aplomb:

— Îţi face plăcere, sper, să ai veşti de acasă, aruncă el cu gura plină.

— Aş fi fericit. Ce face tata?

— Aparent, foarte bine. Ceilalţi, la fel. Mama ta este plecată în voiaj, ca de obicei. Davie a crescut mult. Ai mei sunt bine şi, de asemenea sănătoşi. Geoffrey şi Claire au o bună căsnicie.

Generalul aruncă lui Stephen o privire scurtă. Claire aşteaptă în vara asta un copil.

— Vă gândiţi la un băiat, fără îndoială, zise politicos Stephen.

— Oh, n-are importanţă... Evident, Geoffry îşi doreşte un succesor la Sandhurst.

Tăcere. Stephen păstra pentru el întrebările pe care ar fi vrut să le pună. În această atmosferă de răceală şi de constrângere, nu putea să vorbească despre sentimentele sale pentru tatăl său şi pentru Davie, dar trebuia, pentru a-şi păstra calmul, să persiste în această atitudine de aparentă indiferenţă.

Generalul termină masa, îşi freză scurta mustaţă, îşi chiti şervetul cu aceeaşi precizie calmă care îi marca toate mişcările şi îl privi în faţă pe Stephen.

— Cum îţi merge pictura? Avansezi?

— Nimic extraordinar. Noi avem zile bune sau zile rele.

— Hm! Iată, curând se împlinesc doi ani de când ai plecat.

— Arta cere multă răbdare, ripostă Stephen cu un surâs uşor. Şi timpul trece foarte repede.

— Adevărat. Presupun că... Nimic nu atestă succesele efortului tău.

— Foarte puţine lucruri.

Stephen păstra un ton ironic.

— Nimic care să fie destinat nemuririi?

— Nu încă… şi totuşi… cine ştie?

Generalul făcu un gest de dispreţ.

— De ce te încăpăţânezi… să duci această viaţă ridicolă?

— N-aş şti să-ţi explic, unchiule… Poate aş putea s-o fac unui auditoriu mai puţin dispus decât dumneata.

— Ceea ce cauţi tu, este cu totul ridicol… tu îţi cultivi cu gelozie trândăvia…

— Alegeţi ipoteza care vi se va părea cea mai rea.

Ironia tonului îl făcea să turbeze pe unchiul care strânse din buze. Pentru un bărbat ca generalul, care se făIea cu cele mai înalte virtuţi militare, care a pus întotdeauna onoarea, disciplina, sângele rece deasupra tuturor, deasupra lui; al cărui curaj rece şi valoare fizică erau orgoliul regimentelor sale, atitudinea lui Stephen avu efectul pânzei roşii, fluturată în faţa taurului. Se încruntă.

— Trebuie să te întorci, zise el încet. Pentru ţara ta, dacă nu pentru familie.

Stupefiat, Stephen nu găsea nimic de răspuns.

— Evident, tu nu ştii, reluă unchiul. Războiul este iminent. În câteva săptămâni, în câteva luni cel mult, Germania va ataca Marea Britanie. Lupta va fi grea. Avem nevoie pentru a învinge de toţi oamenii noştri, până la ultimul.

Din nou tăcere. Înţelegând, în sfârşit gândul generalului, Stephen simţea crescându-i resentimentele. De câte ori, deja, Hubert Desmonde predicase un război iminent. De ani de zile el îşi trâmbiţa suspiciunea faţă de Germania, faţă de împăratul ei şi statul său major. „Noi nu suntem pregătiţi”, declara el trist. Această neîncredere era, evident, naturală pentru un militar, dar familia vedea în asta o obsesie. Să-şi imagineze că ar putea să-l influenţeze în cariera sa, îi părea lui Stephen cea mai pură fantezie.

— Regret… Dar nu mă voi întoarce în Anglia.

O nouă tăcere, mai apăsătoare decât precedentele.

— Înţeleg.

Vocea generalului era rece şi tranşantă.

— Vei continua aici această viaţă de indolenţă şi împrăştiere?

— Mi se pare că te înşeli, unchiule, în cazul ăsta, cel puţin. Te-ar surprinde să ştii că eu lucrez douăsprezece ore pe zi? Sunt hotărât să dau artei mele atenţia cea mai riguroasă, lucru pe care dumneata nu-l faci pe câmpul de manevre.

— Arta ta? zise generalul, dispreţuitor. Ce glumă!

— Ea nu cunoaşte decât frumuseţea, ceea ce valorează mult mai mult, în orice caz, decât să te osteneşti să-ţi ucizi semenii. Indiferent de ce gândeşti, îţi mărturisesc că doar noi artiştii contăm. Omenirea îşi va aminti întotdeauna de operele marilor artişti, atunci când voi, cuceritorii, însângeraţi veţi fi uitaţi de mult.

Furios generalul îşi muşca buzele. Prin ochii săi reci trecu un fulger.

— Refuz să mai discut cu tine. Şi-o repet: eşti englez şi porţi numele nostru. Nu vreau ca el să cadă în ridicol şi dispreţ. Atâta timp cât noi trăim, tu nu poţi continua să-ţi vopseşti pânzele. Trebuie să te întorci. Ţi-o cer!

— Şi eu refuz, replică Stephen ridicându-se brusc de la masă. Din nenorocire pentru dumneata, nu poţi să ma constrângi.

Şi păstrându-şi pe buze uşorul surâs care îl făcea pe unchiul său furios, se întoarse şi ieşi din sufragerie. Traversând vestibulul, o idee îl făcu deodată să se oprească la recepţie şi îşi plăti micul său dejun. Apoi, fără să mai zâmbească, vibrând încă sub loviturile morale ce-i fuseseră aplicate, ajunse în stradă.

CAPITOLUL 2

ÎN LUMINA STRANIE, GĂLBUIE, CARE era filtrată de geam, rapidul de Irun era gata de plecare. Pe peron, călătorii întârziaţi, alergau urmaţi de hamali ce înjurau în mijlocul zgomotelor confuze, a scăpărilor de vapori şi de fum sulfuros. Stephen aştepta neliniştit la uşa compartimentului său, deja aproape plin. Peyrat, retras la Louveciennes îi promisese să ajungă la timp la gară. Luaseră toate măsurile pentru un sejur de mai multe luni în Spania. Se închideau deja uşile şi Stephen îşi pierdea toată speranţa. La ce bun să te încrezi în cuvântul unei fiinţe atât de impulsive şi nesigure ca Jérôme? Era sigur că nu va veni. Şi, iată, că tocmai la fluierul de plecare, o siluetă familiară apăru, fără să se grăbească; îmbrăcată cu un pardesiu vechi, mototolit şi în mână cu un şevalet şi un sac teribil de uzat.

Cei doi amici săriră din mers în tren şi Peyrat îşi puse cu gesturi delicate bagajul în plasă. Apoi, nu fără greutate, îşi asigurară două locuri, unul lângă altul. Peyrat se aşeză şi întors spre Stephen îi adresă un surâs care-i iradia de pe faţa ridată şi nerasă.

— Scuză-mă. În metrou am stat lângă un preot tânăr care, aflând că plec la Madrid, a început să-mi vorbească despre rânduielile carmelitelor. Discuţia m-a interesat mult şi am depăşit o staţie. Ajunsesem la Odeon.

Blândeţea, veselia, îndrăzneala, nevinovăţia care formau fondul caracterului său, făceau să se topească în Stephen mânia, ca zăpada la soare.

— Erai gata să compromiţi toată călătoria noastră!

— Prietene, răspunse Peyrat deodată foarte grav, nu-mi reproşa această discuţie pasionantă, purtată cu vecinul meu. Aştept să aprofundez acest subiect vizitând mănăstirile din Andaluzia. M-am gândit adesea să creez un ordin ai cărui membri să se dedice artei şi meditaţiei. Poate voi avea ocazia în Spania.

Şi după o tăcere visătoare, adăugă:

— Sărăcia însăşi va salva lumea.

Stephen ridică din umeri.

— În tot cazul, nu ne va salva pe noi. Am socotit banii care ţi-au revenit din vânzarea de la Soulat şi sunt puţini. Nu avem mai mult de o mie nouă sute de franci pentru amândoi.

— Să-i împărţim echitabil. N-am nimic împotrivă, zise Peyrat. Sau mai bine, dacă vrei, dă-mi mie totul. Voi fi trezorierul.

Apoi, arătând cu degetul sacul său vechi mâncat de molii zise:

— Am acolo înăuntru un jambon de Bayonne cântărind, pe bune, cincisprezece kilograme. Un cadou de la doamna Huffnaegel. N-o să murim de foame.

În timp ce trenul, trecând de mahalaua pariziană, lua viteză, Stephen, destul de sărac financiar, îşi aminti de competenţa cu care Peyrat gira menajul în strada Castel, şi îi strecură teancul de bani ce constituia averea lor. Jérôme acceptă placid şi-l plasă în portmoneul în care îşi păstra documentele cele mai preţioase, tăieturi din ziare de provincie, vechi invitaţii la serate muzicale, scrisori de felicitare pe care le arăta cu orice ocazie şi le citea la cine dorea să-l asculte, la cafea sau chiar în stradă. Apoi, asigurându-se că nu a pierdut nimic, arătă un plic sigilat, deja murdărit şi-l privi pe Stephen cu un aer triumfător ca să-i trezească curiozitatea.

— N-o să ghiceşti niciodată ce este asta, zise el în sfârşit. O scrisoare de recomandare către marchiza de Morella. O femeie bătrână din înalta aristocraţie, maică superioară a mănăstirii din Avila. Fără niciun dubiu, mă va

primi. Unul din strămoşii ei a fost pictat de Goya. Portretul este la Prade.

— În cazul ăsta o să fac o vizită strămoşului. Şi tuturor celorlalţi Goya, răspunse Stephen zâmbind.

— Da, asta te va interesa, recunoscu Peyrat. Totuşi... o marchiză...

Puse scrisoarea la loc. Urmă o linişte în cursul căreia îşi studie partenerul.

— Îmi pari deprimat, dragul meu. Un necaz, poate?

— Nu, zise Stephen, care, rememorându-şi dezagreabila ceartă cu generalul Desmonde, adăugă: A vrut să facă din mine un soldat.

Maestru al bâiguielilor, Peyrat nu manifestă nicio surpriză.

— Serviciul militar obligatoriu, zise el în sfârşit, este o instituţie monstruoasă – flagelul timpurilor noastre. Cum ar putea constrânge oamenii să poarte uniforme cu scopul cinic mărturisit de a ucide. În timpurile cavalerismului, seniorul mergea din proprie voinţă la luptă. Era ca un sport – şi nu era bun la altceva. Nimeni nu se gândea să înarmeze un poet sau un filosof pentru a-l arunca pe câmpul de luptă. Chiar ţăranii erau scutiţi. Astăzi, fiecare dintre noi trebuie să înveţe din copilărie arta de a-şi ucide semenul.

Stephen, care îl ascultase surâzând, izbucni într-un hohot de râs. Peyrat îl luă ca un compliment, dar păstrându-şi pentru el satisfacţia, scoase un suspin prelung.

— Ah! sărmană umanitate, conchise el, câte trebuie să înduri tu, de la stăpânii tăi!

— Mărturiseşte, remarcă Stephen înveselit, că noi nu suferim excesiv, pentru moment. Dar simt că e trecut de prânz. Să mâncăm.

Jérôme recunoscu că-i era foame. Ar fi vrut să scoată din sacul său jambonul primit de la doamna Huffnaegel, dar Stephen, foarte vesel, trimise la dracu' toată economia. Făcându-şi drum pe culoarul foarte aglomerat,

ajunseră la vagonul restaurant, unde, privind la defilarea gardurilor de mărăcini şi tufişuri stufoase, la sălciile gălbui aplecate peste apa cenuşie a râurilor şi la copacii încoronaţi cu verdeaţă, mâncară sardele, friptură de viţel şi caşcaval. După care, întârziară în faţa a două pahare cu Bénédictine, în timp ce Peyrat îşi fuma mulţumit pipa.

După-amiază le aduse monotonia plată a landurilor, întinderi nesfârşite de nisip şi de pini, lăsând câteodată să se întrezărească marea, strălucind sub soare. Soarele apuse repede şi noaptea căzu, împrăştiind o pânză peste dealurile blânde şi viile bogate din Garonne. Luna se ridica luminând câmpiile umbrite, în spatele cărora munţii îşi aliniau crestele. O ciudată tristeţe venită din trecut îl tulbură pe Stephen. Dar el lupta, încerca să uite, pentru a nu se mai gândi decât la viitor şi la frumoasa aventură care-l aştepta.

O lampă albastră străpungea întunericul din compartiment. Călătorii se pregătiră pentru somn, aşteptând Hendaya şi legăturile cu alte trenuri. Aşezat foarte drept, cu capul în haină Peyrat sforăia deja. Contemplându-i forma grotescă, Stephen simţi o ciudată căldură cuprinzându-i inima. Cât era de bine să călătoreşti cu un prieten atât de vesel, atât de original, risipitor cu afecţiunea, fără încetare naiv fericit şi atât de înţelept sub aparenţele câteodată absurde. Închise ochii, tremurând uşor din cauza frigului şi adormi, legănat de mişcarea trenului.

CAPITOLUL 3

AJUNSERĂ LA MADRID A DOUA ZI, după-amiază târziu şi găsiră fără nicio dificultate două camere modeste în Caile Olivia, aproape de Puerta de Toledo, cartier sărac, vecin cu piaţa de fructe, destul de departe de centrul oraşului, dar bine deservit de tramvaiele galbene. Într-o spaniolă execrabilă, dar inteligibilă, Peyrat se dăduse drept om de afaceri şi plăti chiria în avans pentru o săptămână.

A doua zi de la sosirea lor, Stephen se trezi dispus şi-l trezi şi pe Jérôme.

— Ora şapte. Este timpul. Trebuie să mergem devreme la Prado.

Sprijinit pe un cot, Peyrat îşi privi tovarăşul cu indulgenţă.

— Nimic nu se desfăşoară devreme în această ţară. Prado nu se deschide decât la ora nouă şi jumătate. De altfel, nici nu voi merge, adăugă el.

— Cum, strigă Stephen. Atunci, de ce am venit la Madrid?

— Pentru a-ţi permite să vezi Prado. Du-te deci, prietene şi profită de el. Cât despre mine, mă interesează mai puţin. Nu mă las influenţat de lucrările altora.

— Nici chiar de marii maeştri?

— Poate sunt unul dintre ei, zise sobru Peyrat. Mă duc la Avila.

— Ce idee!

— Puţin respect, te rog, pentru această cetate aleasă

— Patria sfintei Theresa.

Se făcu liniște. Amintindu-şi de scrisoarea de recomandare către marchiză, Stephen înţelese că orice discuţie era inutilă. Îl contrarie totuşi această dezertare neaşteptată.

— Cu ce te vei duce?

— Cu trenul care pleacă la ora unsprezece şi douăzeci din staţia Delicias, zise Peyrat apasând cu complezenţă pe ultimele cuvinte.

O bătaie în uşă întrerupse pentru un scurt timp discuţia. Gazda, o bătrânică gârbovită, cu ochii plecaţi, aducea micul dejun pe un platou din lemn pictat.

Cafeaua groasă, amestecată cu lapte de capră, avea un gust ciudat. Pâinicile, vag pudrate cu zahăr erau făcute dintr-un aluat indigest.

— Este uleiul de măsline, comentă Peyrat. Esenţial în bucătăria spaniolă. Ne vom obişnui după o perioadă preliminară de lupte intestinale. Măslinul, reluă el visător, un copac remarcabil din cea mai îndepărtată antichitate, introdus pentru prima dată în Spania, pe timpul lui Plinius, atinge uneori venerabila vârstă de şapte sute de ani. Homer, în Iliada vorbeşte de uleiul lui ca de un produs rar, foarte apreciat în toaleta eroilor săi. Cunoscători într-ale mâncării, romanii se înnebunesc după fructele încă verzi, tocate în saramură. Fenicienii foloseau lemnul dur şi rezistent împotriva intemperiilor…

Stephen, care nu-l asculta goli ceaşca şi se ridică.

— Plec.

— Apropos, zise blând Peyrat lui Stephen care ajunsese la uşă, voi lipsi câteva zile. Ai bani?

— Suficient… cam treizeci de pesetas. Nu am intenţia să mănânc la Ritz, răspunse scurt Stephen.

— Să-ţi ajungă până la reîntoarcerea mea, zise Peyrat foarte serios. *Adios, amigos*.

Afară, dimineaţa era calmă, cerul fără nori. Soarele, încă jos, lăsa să se întrevadă o zi călduroasă. În faţa uşii sale o femeie amesteca într-un sos de tomate cu o lingură de lemn. Miros de ulei încins şi de tutun prost, de praf

înţepător şi de fructe putrede impregnau aerul. Dar piaţa şi culoarea pieţei compensau tristeţea cartierului: femei negustorind cu volubilitate între grămezile verzi de pepeni, roşul strălucitor al ardeilor, galbenul dovlecilor şi al porumbului. La Calle Salazar, Stephen luă un tramvai care mergea până la Alcala şi, în picioare pe platformă se lăsă legănat de mersul încet, receptând opririle brutale de pe străzi întretăiate de glasul micilor măgăruşi încărcaţi de coşuri. Observa căruţe cu roţi mari, trase de catâri scheletici, care duceau ulei şi vin, cărbune de lemn sau coajă de plută. Sosi totuşi la ora nouă şi jumătate pe Avenida Calio, cu inima bătându-i în ritmul paşilor şi sări pe asfalt. Porţile de la Prado tocmai se deschideau când el ajunse acolo. Galeriile lungi erau goale, cu excepţia câtorva copiste ce-şi întindeau foile de jurnal pe parchetul ceruit, sub şevalete, pentru a se pregăti de lucru.

Prima sală era rezervată primitivilor flamanzi şi dădea într-un culoar consacrat exclusiv lui Valdesleal. Enormele figuri torturate, religiozitatea şi mediocritatea satisfăcută îl surprinseră pe Stephen şi această reacţie nu se atenuă prin succesiunea lui „Murillo” într-un excelent stil, dar prea gingaşe, prea înecate în sentimentalism. Apoi privirea îi fu atrasă de o mică natură moartă de o mare simplitate, trei ulcioare în linie – un Zurbaran. Emoţia-i crescu când ajunse la El Greco şi la Velasquez. Dar pentru el, ultima galerie avea o atracţie de neînvins. Acolo, îşi repeta el cu bucurie, acolo este Goya.

Se aşează, abandonându-şi simţurile impresionismului celor două Majas, într-una regăsind imediat inspiraţia din *Olympia* lui Manet. Apoi *Dos de Majo* îl reţinu mult timp şi de asemenea, *Los negritos* aceste pânze mari pe care artistul le-a pictat spre sfârşitul vieţii. Dar acestea au fost desenele care prin superba lor originalitate, îl captivară complet. Niciodată până acum nu văzuse opere de o asemenea calitate, atât de pasionante, atât de încărcate de un strivitor adevăr. Sub ochii lui se desfăşura întreaga natură umană cu viciile ei mediocre, lipsite de nobleţe.

Gurmandul, beţivul, voluptuosul, erau toţi acolo, ţintuiţi în cuie, demascaţi în necruţătoare şi crude caricaturi. Se vedeau, acolo, de asemenea, bogaţi şi puternici, mai marii de la curte şi ai bisericii, biciuiţi şi dezgoliţi în sufletele şi trupurile lor. Acolo, creată de acel simplu ţăran din Aragon se revela o lume fantastică, de o răspândire universală, independentă de timp şi de loc, plină de o suferinţă, de o mizerie intensă, cu toată teroarea şi oroarea brutalităţii omului şi totuşi pătrunsă de duioşie şi de milă – protest mizericordios al unui om înspăimântat de cruzime, şi de injustiţie, plin de ură faţă de opresiune, excrocherie, ipocrizie.

— Cât curaj i-a trebuit, gândi Stephen, cât dispreţ pentru pericol, atunci când bătrân, surd şi izolat în căsuţa sa, la *quinta de Sordo* risca mânia inchiziţiei şi a regelui, punându-se în serviciul libertăţii umane.

Contemplând, pierduse noţiunea timpului. Nu ieşi din muzeu decât seara când se închideau porţile. Soarele mai strălucea încă, dar foarte jos, la orizont şi răcoarea serii se făcea simţită. Hotărându-se să ajungă acasă pe jos, traversă Plaza, coborî de la Carrera de San Jeronimo şi se îndreptă spre Puerta del Sol. Cafenelele erau arhipline, străzile fără vehicule erau încet, încet invadate de mulţimea care ieşise la plimbare. Murmurul vocilor înăbuşite răsuna în urechile lui ca bâzâitul a nenumărate albine, ce era străpuns de strigătul micilor vânzători de ziare şi al celor cu bilete de loterie. Toate clasele sociale, toate vârstele se amestecau: bătrâni şi femei, copii cu bonele lor, bogaţi şi săraci, toţi se confundau în orele consacrate plăcerii. Ajungând la Puerta del Sol, Stephen se simţi deodată obosit şi descoperind un scaun gol pe terasa unei cafenele, luă loc imediat. În jurul lui se bea bere rece, se mâncau creveţi. Ezită – incertitudinea străinului – apoi comandă o cafea şi un sendvici. Observând mulţimea care defila prin faţa lui; descoperea feţe care păreau coborâte chiar din crochiurile lui Goya, un lustragiu cu trăsături mobile şi maliţioase, cu un nas

ridicol de scurt şi o frunte bombată, de pitic, un alt tip, mare, sumbru, grav şi mândru, apoi femeile, mici, cu forme pline, cu ochi strălucitori şi ten de aur palid.

Această viaţă intensă, această mişcare îl emoţionase profund pe Stephen. După emoţiile şi meditaţiile zilei, simţea născându-se în el unul din accesele lui de tristeţe şi de neîncredere în sine succedându-se acestei senzaţii de frumuseţe la care încă mai vibra. Se simţea pierdut în această mulţime, teribil de singur, spectator izolat, incapabil să ia parte la veselia ei, să-i împartă buna dispoziţie.

La o masă vecină trei bărbaţi discutau despre un recital de *canto flamenco*, ce trebuia să aibă loc chiar în seara aceea. Aruncară spre el de mai multe ori priviri amabile şi îl apucă deodată pofta de a se amesteca în conversaţie, dorind să-i însoţească pe aceştia la serată. Dar timiditatea îl reţinu. Îi veni o idee penibilă: altul mai puţin taciturn, mai puţin ermetic, aşa ca Harry Chester, ar fi făcut cu uşurinţă cunoştinţă cu aceşti cheflii veseli şi ar fi petrecut câteva ceasuri agreabile savurând plăcerile marelui oraş.

Munca trebuia să devină inevitabil antidotul şi, în zilele următoare, fu cu totul absorbit de studiul crochiurilor din Prado. Îi lipsea Peyrat şi fu cuprins de un adevărat frison de bucurie în seara celei de a patra zile, în timp ce desena din memorie un detaliu din *Capricii*, când auzi un pas familiar pe scară. O clipă mai târziu, Jérôme intra teatral. Îşi azvârli sacul, se debarasă de fularul de lână şi se aruncă de gâtul lui.

— A! E bine să te reîntorci şi să te regăsesc.

Stephen îşi lăsă deoparte carnetul de schiţe.

— Ţi-a plăcut Avila?

— Mai presus de orice aşteptări. Ştii că, plin de o delicioasă melancolie, am păşit cu propriile-mi picioare chiar pe locul în care s-a născut Theresa. Casa părinţilor ei era în ghetoul oraşului. O teorie nouă şi surprinzătoare s-a născut în spiritul meu: în venele sfintei curgea sânge

evreiesc. Torquemada[6] îi arsese străbunii.

Pe chipul lui Peyrat, roşu din cauza triumfului şi a unui fel de uşoară beţie, se citea totuşi un alt lucru – o anumită încurcătură.

— Ai, coborât în mănăstire?

— Natural. Este micuţă, căzută în ruină şi plină de şobolani. Hrana acestor biete călugăriţe este dezgustătoare, dar în ciuda unui violent deranj intestinal, am fost fericit.

— Şi marchiza?

— O nobilă creatură, graţioasă, sensibilă şi curajoasă. Suferă cumplit de gută. Dar, ca şi Theresa este un soldat al lui Dumnezeu.

— Te-a cucerit, după cum văd.

— Nu glumi, dragul meu prieten. Această excelentă femeie nu este o cochetă. Ea are aproape optzeci de ani, este infirmă, cu o paralizie parţială a feţei.

Stephen rămase tăcut. Mai puţin exuberantă ca de obicei, purtarea lui Peyrat îl surprinse. Prietenul său părea intimidat, încurcat.

— Ai mâncat?

— Mi s-au pus provizii pe care n-aş şti să le numesc. Le-am mâncat în tren. Mi-am pierdut apetitul pentru cel puţin câteva săptămâni. Cinstit, mă bucur să te văd.

În maniera lui Jérôme afecţiunea se amesteca cu o camaraderie neobişnuită.

— Mâine plecăm, adăugă el, punându-şi mâna pe umărul lui Stephen, evitându-i privirea.

— Mâine?

— De ce nu?

— Trebuia să rămânem cincisprezece zile la Madrid.

— Bah! Madrid! Avem deja bilete pentru Granada. Şi acolo… – luă o poză teatrală – am planul meu. Un plan magnific. Odată ajunşi la Granada, ne vom cumpăra un măgar, o mică şaretă şi vom ajunge la Sevilla pe şosea.

---

[6] Torquemada – cardinal şi teolog spaniol (1388 – 1468), inchizitor. A preconizat măsuri riguroase contra evreilor.

— Pe şosea? repetă Stephen încremenit.

— Da!

Jérôme deschise larg braţele cu un gest pe care-l dori cât mai ferm.

— Este un fel de a cunoaşte în întregime această ţară. Vom fi pelerinii bucuriei sau nişte trubaduri cântând pe drumul lor, cerşind, dacă trebuie, trăind la ţară, în acest sezon bogat în fructe – struguri pe boltă, pepeni pe câmp, smochini coapte şi rodii în pomi.

— Eşti în toate minţile? întreabă cu un ton sec Stephen, convins că Jérôme săvârşise o teribilă stângăcie. Refuz să plec în aceste condiţii.

Linişte. Peyrat lăsă privirea.

— Prietene, zise el în sfârşit, umilit, amărât, n-aş vrea asta; ceea ce-ţi propun este necesitatea care ni se impune. Mişcat de sărăcia maicilor de la Avila, de urgenţa nevoilor lor mult prea mari faţă de ale noastre, am donat banii noştri acestei minunate maică Morella, în memoria Sfintei Theresa.

CAPITOLUL 4

PLOUA. PRIN GEAMURILE MOHORÂTE ale sălii de aşteptare din gara Granada, Stephen privea scurgerea apei pe crengile unui eucalipt, frunzărit de un vânt tăios, coborât din Sierra Nevada. Două şine de cale ferată unde se întindeau pierzându-se din vedere în câmpia pustie. Sacul lui Peyrat şi valiza lui Stephen ocupau un colţ în sală.

Sosiseră la ora patru dimineaţa, pe ploaie, după ce schimbaseră dou trenuri mizerabile, arhipline, mirosind a latrine. Ziua, o vizită la Alhambra se soldase cu un lamentabil eşec. Coloanele de marmură şi bolţile maure şiroiau. De ploaie, curtea leilor era inundată, ceaţa împiedica vederea la Generalife[7]. Se reîntoarseră în linişte în sala de aşteptare. Iritat, Stephen refuzase să-l însoţească pe Jérôme, îl lăsase să plece singur la piaţă.

O oră mai târziu, aşteptarea nu îndulcise starea lui Stephen. Nu putea să uite că banii atât de greu strânşi în vederea acestui voiaj visat se împrăştiaseră atât de stupid. Îşi consultă ceasul. Ploaia se opri, în sfârşit. Apoi, pe geamul care dădea în piaţa gării văzu sosind un măgăruş cu o trăsurică uşoară ce se opri în faţa peronului. Ieşi imediat. Echipajul arăta bine şi surpriza împrăştie parţial proasta dispoziţie a lui Stephen.

— Unde ai găsit asta?

— Tocmai am cumpărat-o de la un cingaro, la piaţă. Crede-mă; este o afecere excelentă răspunse Peyrat

[7] Generalife – palatul regilor mauri din Granada.

foarte mândru. Trăsurica este uşoară şi în bună stare. Măgăruşul, deşi mic, este robust. Stăpânul său a plâns după ce mi l-a dat.

Se simţea în tonul lui Peyrat o atât de vie dorinţă de împăcare încât inima lui Stephen se înmuie.

— Ai fi putut să faci mai rău.

— Ia, priveşte!

Peyrat arătă cu degetul numeroasele pachete din spate.

— Am cumpărat provizii cu banii care mi-au rămas. Pâine, banane, vin. Cu jambonul nostru, avem provizii pentru opt zile, cel puţin.

Brusc, soarele se arătă clar şi luminos pe cerul pe care norii se împrăştiau. O transformare miraculoasă. Se instala lumina şi bucuria. Pe acoperişurile caselor, vopsite în albastru, ultimele picături de ploaie, străluceau ca nişte bijuterii. Pe eucalipţi, păsărelele începură să cânte. Totul se transformă în veselie. Stephen parcă renăscu.

— Să mergem.

Îşi încărcară bagajele în cărucior şi măgăruşul începu să tragă cu curaj încărcătura. Curând se găsiră în plin câmp de porumb, de floarea soarelui, de tutun. Peste tot bougainviile[8], mimoze şi muşcate sălbatice. Apoi veniră portocalii încărcaţi de fructe încă verzi şi lucioase. Aşezat pe scaunul strâmt al vizitiului, Stephen respira cu plăcere aerul parfumat, admira peisajul, jocul luminilor şi al umbrelor între frunze, îşi apleca urechea la murmurul apei limpezi curgând pe canalele de irigaţii. Întoarse capul înspre camaradul său:

— Am terminat cu trenurile, mulţumesc lui Dumnezeu. Ştii că vom trece prin Santa Fé şi Loja? Mai departe, vom traversa munţii.

— Sierra Tejea. Am studiat harta.

După amiaza se scurse şi veni seara. Abandonară drumul mare şi abordară pantele de pe valea râului Genil,

[8] Bougainville – Plantă ornamentală cu flori de culoare roşie, din America Centrală, purtând numele navigatorului francez Bougainville.

între frumoasele contraforturi de pe Sierra. Nicio locuinţă nu se vedea, doar a mică vâlcea înconjurată de pini le oferi loc de tabără foarte convenabil. Deshămând măgăruşul, îl legară de un ţăruş în iarbă, iar curajosul animal începu să pască. Apoi, fără să mai facă focul, cinară numai cu pâine brânză şi vin. Noaptea era blândă şi caldă. Acele de pin acopereau pământul nisipos pe care se întinseră. Stephen adormi imediat.

Zilele următoare au fost minunate, soarele strălucea fără exces, ţinutul fertil era presărat cu ferme pe ale căror acoperişuri fusese pus la uscat porumbul. Pe câmpuri se coceau dovlecii, paiele zburau sub adierea vântului. Călătorii mergeau fără grabă, se opreau mereu pentru a face câte o chiţă sau la umbra copacilor îşi instalau şevaletele. Norii plutind pe cerul albastru, aveau o graţie infinită, albinele bâzâiau în flori şi în depărtare clopotul unei biserici strălucea ca o flacără albastră. Parfumul de iasomie răspândea o permanentă beţie. Seara, după ce consumau din proviziile din căruţă, Peyrafe acompania la ocarină lăcustele, apoi, sub constelaţiile strălucitoare, pe un cer de un negru de Arabia se antrenau în interminabile monologuri, în dizertaţii mergând de la Saint-Jean de Compostelle, la cultura stejarului de plută, de la Ferdinand şi Isabelle la poemele de dragoste ale arhiepiscopului de Heta. Pentru a termina, într-un elan romantic, Peyrat căuta pacea, citând cântecul spaniol:

Îmi întind pelerina pe pământ
Şi mă aştern la somn.

CAPITOLUL 5

SPRE SFÂRŞITUL CELEI DE A TREIA săptămâni, situaţia se schimbă. Trebuiră să abandoneze câmpia verde pentru a străbate o regiune austeră şi stâncoasă. Soarele devenea copleşitor. Pentru a cruţa măgăruşul, Stephen şi Jérôme urmau căruţa pe jos.

Căldura toridă se menţinea. Chiar şi şopârlele se fereau să iasă din stâncile fierbinţi. Admirabil colorate – roşu, violet, cafeniu, toţi pigmenţii naturii – exacerbate de soarele ca un cuptor, dădeau acestei regiuni deşertice şi primitive o stranie măreţie.

Seara îşi instalau tabăra pe platforme pietroase. Dormeau prost şi la trezire Peyrat abia putea să-şi pună în mişcare articulaţiile sale rigide. Nu era alt drum şi după opt zile înaintaseră puţin. Un vânt fierbinte, necruţător, le umplea ochii de praful pe care-l ridica, în mari vârtejuri. Măgăruşul începu să-şi arate oboseala datorată unei hrăniri insuficiente. Stephen începuse să se neliniştească; într-o nouă zi, după-amiaza ajunseră pe un platou înalt, unde se manifestau unele semne de viaţă.

Zări un ţăran care săpa pământul roşu, întunecat. O femeie trecea, tăcută, balansându-se pe catârcă, cu capul protejat de o umbrelă veche. Un bărbat care culegea măsline îi privea cu coada ochiului. Apoi, în depărtare se zări un sat alb ca un pachet de oseminte.

Peyrat bombănise mult de-a lungul drumului, dar, la apropierea satului, se arătă din nou însufleţit.

— Sigur că vom găsi o *fonda*. Ne va face foarte bine să ne aflăm sub un acoperiş.

Intrară pe unica stradă, strâmtă, unde câteva femei în negru, aşezate pe scăunele, brodau dantele, întorcând spatele trecătorilor. Una dintre ele îi dădu câteva informaţii lui Peyrat şi îi arătă hanul, o casă veche, căzută în ruină, cu ziduri de piatră, în mijlocul unei curţi în care câţiva măgari trăgeau obosiţi de hamurile lor. Casa era înconjurată de un gard de ricin, ale cărui vârfuri roze erau pline de praf. Interiorul era întunecat. Câţiva tăciuni ardeau în soba de pământ bătut, nişte ţărani, aşezaţi la o masă îşi treceau din mână în mână un burduf din piele de capră.

Peyrat chemă hangiul, şi un om cu ochişori vicleni, cu o bărbie lungă, prost rasă, se desprinse încet din grupul de băutori.

— Suntem călători, prietene, mai bine zis, artişti străini de ţara dumneavoastră, ajunşi în mare nevoie. Aţi putea să ne daţi ceva de mâncare şi un culcuş pentru o noapte? În schimb vă vom face portretul dumneavoastră, sau al minunatei dumneavoastră soţii.

Omul îl cântări, judecându-l pe Peyrat, fără ruşine.

— Domnul este bine venit şi-l vom îngriji cât vom putea de bine. Noi primim pe toată lumea, dar nu am nevoie de portret şi nu am nevastă.

— Dacă vreţi, vă vom picta o firmă.

— Nu, nu vrem. Un han de asemenea calitate, nu are nevoie.

— Vă place muzica? Vă voi cânta nişte cântece.

— Jur pe fecioara de la Guadeloupe, domnule, că detest muzica.

— În numele Fecioarei, spuneţi atunci, ce putem face pentru dumneavoastră?

— Puteţi să intraţi domnule, să mâncaţi şi să dormiţi bine. Dar, va trebui să plătiţi, natural.

— Dar vă repet, noi suntem nişte artişti săraci.

Hangiul îşi mângâie bărbia albăstruie.

— Nimeni nu este sărac când poartă haine bune, care soseşte cu trăsurica trasă de un drăguţ măgăruş.

Învins, Peyrat insistă:

— Da, dar n-avem bani.

Bărbatul îi privi pe rând, cu nişte ochi în care se citea o viclenie înnăscută, dar rămase demn.

— Atunci daţi-mi un obiect cu o oarecare valoare... chiar mică, dar nu pictură, desigur, o vestă, sau mai bine – privirea-i coborî pe vechile-i espadrile – o pereche de pantofi.

Cu o mutră jalnică, Jérôme făcu un semn de încuviinţare.

— Acest tâlhar ne despoaie, murmură lui Stephen. Napoleon avea dreptate când spunea: „Nu vă-ncredeţi într-un om cu bărbia prelungă”. Dar, n-are importanţă, trebuie să mâncăm.

— N-are decât să ia vesta mea, zise Stephen.

— Nu, zise Peyrat. Îi voi da pantofii mei. Sunt vechi şi mai am în sac o pereche mai buni.

În ciuda situaţiei lor lamentabile, Stephen se întoarse pentru a-şi ascunde un surâs – expresia feţei lui Jérôme nu prea era cea a unui trubadur vesel. Coborî, deshămă măgarul şi îl lăsă la adăpost în faţa unei grămezi de fân. Apoi reveni, se aşeză pe o bancă în faţa uşii, pentru a aştepta cina, care nu fu gata până la ora zece seara. Servită pe masa mare, în sala afumată, era la fel de proastă ca şi hanul. Se compunea din două farfurii de gazpacho, o supă rece de tomate şi de castraveţi care înotau în ulei rânced, urmat de un fileu fibros de morun sărat, cu usturoi şi un codru de pâine neagră.

— În numele Domnului, hangiule, ce este asta?

— *Bacallao*, domnule. Un peşte rar şi delicios care vina de foarte departe, din mare.

— Desigur că vine de foarte departe. Ca şi vinul acesta…

— Ah! Este cel mai bun din ţinut şi fără a exagera, cel mai bun din toată Andaluzia.

Şi birtaşul îşi lăuda cu extravaganţă lichidul care ardea limba de parcă ar fi fost rachiu.

Dar trebuiau să se mulţumească cu ceea ce li se oferise şi fu o adevărată uşurare când se refugiară în fânul întins într-un grajd gol.

Dimineaţa plecară la drum pentru a traversa câmpia ce se întindea galbenă ca un pergament vechi. Numai câteva pâlcuri de măslini argintii rupeau monotonia. Câmpurile de porumb erau aproape distruse de turmele de capre negre care alergau şi ridicau nori groşi de praf. Unde erau smochinele zemoase, bolţile bogate de struguri şi rodiile dulci promise de Peyrat? În ziua aceea, se mulţumiră cu câţiva pumni de grâu, măsline verzi şi pâine, care, spre marea lor supriză, hangiul le-o oferise la plecare. Stephen aprecia picanteria situaţiei. Admitea fără a protesta aceste prânzuri spontane. Peisajul straniu, lunar, îi oferea frecvent ocazia de a-şi scoate carnetul de crochituri. Dar Peyrat, trăgându-şi piciorul, cu frâul măgăruşului în mână îşi pierduse lesne dispoziţia. Bombănea singur, flutura bastonul deasupra capului, şi câteodată se arăta copilăros, dezagreabil şi absurd. În seara aceea, după cină – compusă dintr-un pumn de porumb – rupse tăcerea.

— Pantofii cei noi, buni pentru pavajul din Paris m-au ros cumplit. Am o ditamai umflătură la călcâi. Mă tem foarte tare, reluă el, după o tăcere mohorâtă, că te-am pus într-o situaţie neplăcută. M-am înşelat asupra naturii acestei câmpii spaniole care, dacă ar fi să-l credem pe acel pungaş de hangiu este de o extremă sărăcie, până la Cadix. Este imposibil chiar să cerşeşti pentru că nu întâlneşti pe nimeni.

Altă tăcere.

— Nu avem decât o soluţie: să abandonăm drumul spre Sevilla, prea lung pentru noi. La Lera, vom lua drumul de Malaga. Regiunea este civilizată şi bogată şi vom putea mânca. După care, dacă este necesar, putem să plecăm.

Stephen reflectă. Asemenea sugestie era singura logică, pe care o făcuse Peyrat de la sosirea lor în Spania. Şi evident, el nu putea traversa acest deşert fără resurse,

încuviinţă, cu un gest din cap.

— De aici până la mare, nu se poate să fie mai mult de o sută patruzeci de kilometri.

Peyrat se descălţase şi îşi pipăia cu duioşie călcâiul.

— Cât timp ne-ar trebui pentru a ajunge acolo, după părerea ta?

— În jur de o săptămână.

De cealaltă parte a focului se auzi un suspin de om dezamăgit.

— Cred că voi intra în rândul călugărilor mai devreme decât mă aşteptam. Mă îndoiesc că mâine voi mai avea putere să mă încalţ.

CAPITOLUL 6

TREI ZILE MAI TÂRZIU, ERAU LA JUmătatea drumului între Lera şi Malaga şi adevăratele dificultăţi abia începură. Se opriseră la umbra unor stejari de plută, pentru odihna obişnuită, din timpul zilei. Strecurându-se printre frunze, soarele desena arabescuri pe banchetele prăfuite. Alături de ei, la umbra căruţei, măgăruşul sta nemişcat ca o statuie. Ars de soare, ursuz, cu cămaşa murdară şi zdrenţuită, Stephen părea un vagabond. Peyrat, cu un picior desculţ, îi ridicase pantalonii deasupra genunchiului. De obicei avea o pudoare de fată bătrână, dar, întorcându-se spre Stephen, spuse:

— Mă doare piciorul. Priveşte aci...

Stephen se apropie şi aruncă o privire, apoi, neliniştit, trecu la un examen mai atent. Îl văzuse pe Peyrat de mai multe ori descălţându-se şi mergând cu piciorul gol prin praf, dar nu crezuse că este atât de grav rănit. Piciorul era inflamat, călcâiul ulcerat.

— Ei bine? întrebă Peyrat privind atent lâ Stephen.

— Nu se mai pune problema să mergi pe jos, zise acesta, simulând un ton lejer. Cel puţin câteva zile.

— Ce crezi despre asta?

— O infecţie uşoară. Să vedem ce putem face!

Scoţând din valiză o cămaşă de schimb, o rupse în mai multe fâşii. După ce o umezi în apa pe care o păstra mereu la el într-o sticlă de vin, aplică cu multă grijă, un pansament umed peste rană.

— Cum te simţi acum?

— E rece... Acum e mai bine.

Deşi până acum se lăsase în voia lui Peyrat, Stephen înţelese de acum că trebuia să ia situaţia în inimile sale, şi după ce cântări posibilităţile de a se reîntoarce la Lera, care nu era decât un târg oarecare, hotărî să-şi urmeze drumul spre Malaga care, cel puţin era un oraş mare şi unde trebuia să ajungă cât mai repede cu putinţă.

Înhămă măgăruşul, îl ajută pe Peyrat să urce în căruţă şi, după ce-l aşeză, trase animalul. La urcuş, se lăsa depăşit şi împingea din spate. Merseră aşa până ce ajunseră în satul Cazaba.

Stephen opri căruţa şi apropiindu-se de un tânăr care tocmai îşi umplea găleata la fântână, îl întrebă de adresa medicului.

— Nu avem la Cazaba, domnule.

— Niciunul?

Tânărul scutură din cap.

— La nevoie vine un doctor din Lera, sau de la Malaga. Dar avem aici un excelent farmacist.

— Unde pot să-l găsesc?

— Merg să vă arăt, domnule!

Foarte îndatoritor, cu o politeţe studiată, tânărul îl duse printr-un labirint de străzi strâmte pentru a se opri în faţa unei porţi deasupra căreia o prăjină pictată în roşu, alb şi albastru ţinea o firmă pe care se putea citi „Frizerie”. Stephen îl ajută pe Peyrat să coboare şi amândoi intrară.

Un bărbat înalt şi slab, în jachetă gri, de lână, unul din acei castilieni palizi, rezervaţi şi trişti care par a fi pe punctul de a trece în altă lume, tundea fără grabă un băieţandru.

— Prietenul meu este rănit la picior. Vreţi să vă uitaţi?

— Luaţi loc, vă rog.

Îşi continuă lucrul, metodic, cu o demnitate blazată. Cinci minute mai târziu, scutură şi chiti şervetul, puse foarfecele la locul lor şi îşi întoarse privirea spre vizitatori.

— Sunt la dispoziţia dumneavoastră.

Peyrat îşi scoase pansamentul şi îi arătă piciorul.

Bărbierul îl examină.

— Sunteţi fraţi?

— Nu. Prieteni, după cum v-am spus.

— Nu sunteţi spanioli?

— Nu, zise Stephen. Eu sunt *Ingles*.

— Ah! *Ingles*. Ce şansă să fii în Spania în timpuri atât de grele. Ce faceţi? De unde veniţi?

— Suntem artişti… pictori. Şi venim de la Granada, pe drum…

— Un drum lung. Prea lung pentru un picior ca aceasta. Şi unde vă duceţi?

— La Malaga.

— Un oraş superb! După ce m-am însurat, am fost acolo cu nevasta mea. Eu însumi sunt din Saragoza. Cunoaşteţi Saragoza? Un oraş pe malurile Ebrului. M-am născut în apropierea fluviului, lângă La Seo. Ah! nu-l voi mai revedea niciodată. În sfârşit, n-are importanţă.

Apasă uşor cu degetele piciorul rănit.

— Vă doare?

— Nu prea tare.

Peyrat era alb ca varul şi Stephen ştia că minţea.

— Ei bine, să vedem ce putem face.

Bărbierul deschise un dulap, într-un colţ, iar de pe raftul cu borcane şi fiole luă o pomadă galbenă pe care o întinse pe carnea ulcerată, cu ajutorul unei spatule de os.

— Este un remediu preparat după reţeta mea, zise el. Este simplu, dar eficient.

Bandajă piciorul după ce îl înveli cu vată şi Peyrat scoase un suspin de uşurare.

— *Muchas gracias, señor*. Deja mă simt altul. Stephen se ridică ezitând, apoi zise hotărât:

— Şi acum… trebuie să vă mărturisesc… nu avem bani. Dar la Malaga, situaţia noastră se va ameliora. Spuneţi-mi ce vă datorăm şi vă voi trimite în opt zile.

Bărbierul îi privi pe rând, apoi ridică mâna cu demnitatea unui adevărat spaniol.

— Nu-mi spune mai mult, prietene. Mulţumirile voastre

recompensează serviciul pe care am putut să vi-l fac. Dar vă sfătuiesc să vă îngrijiţi de cum ajungeţi la Malaga.

Îl privi pe Stephen şi când aceştia se îndreptau spre uşă, adăugă şoptit:

— Nu-mi place rana, oricând se pot ivi complicaţii.

Pentru prima oară, un rău presentiment îl cuprinse pe Stephen. Din contră, Peyrat îşi regăsise liniştea. Pe drum îl lăudă mult pe binefăcătorul său şi mai ales abilitatea lui care contrasta cu medicina modernă în care el îşi declară neîncrederea. Vorbi apoi de virtuţile pomezilor şi unguentelor, de întrebuinţarea uleiului şi vinului în tratarea rănilor, de balsamuri, de sare şi de rosmarin, de alifiile de iarbă cu mirt, ambră şi bergamotă[9], care vindecă pe cel rănit într-o singură noapte; mai ales, cele preparate de alchimiştii Orientului – desigur, în venele bunului bărbier din Cazaba curgea sânge maur. Poate că fusese tăcut mai multă vreme, această volubilitate îl surprinse pe Stephen, care remarcă, nu fără nelinişte, că Jérôme avea obrajii roşii. Trebuia să împingă căruţa cât mai repede posibil.

Drumul era bun şi înaintară uşor. Pe înserate, Stephen zări pe o mirişte un hangar mare în faţa căruia păşteau câteva capre. Era o descoperire fericită. Şura plină de fân proaspăt le oferi nu numai un adăpost confortabil, ci şi hrană pentru măgăruş. Stephen îl duse acolo pe Peyrat şi cu destulă greutate, după câteva tentative infructuoase prinse o capră şi se puse pe muls. Mai aveau în căruţă câţiva pumni de porumb, adunaţi zilele trecute. În mai puţin de o jumătate de oră pregăti o fiertură caldă de porumb cu lapte.

— Cum te simţi? îl întrebă, pe Peyrat după ce mâncară.

— Sunt foarte mişcat de atenţia şi de grija ta.

— Bineînţeles. Dar piciorul?

— Mă înjunghie, natural. Dar fără îndoială este o reacţie favorabilă. Mâine voi fi pe picioare.

Însă noaptea fu îngrozitoare. Peyrat se agita mult,

[9] Bergamota – specie de portocale (Citrus bergamia).

vorbea fără şir. Starea i se înrăutăţea vizibil. Stephen se alarmă serios. Fără a mai examina piciorul bolnav, îl culcă pe Jérôme în fundul căruţei, pe un pat de fân, instalându-l cât putu mai bine şi porni din nou la drum.

Măgăruşul, odihnit şi bine hrănit, trăgea cu râvnă, ajutat de Stephen la urcuş. Dacă ar ajunge la Malaga înaintea nopţii – se gândea cu spaimă la o altă noapte petrecută sub cerul liber – se va duce imediat la consulat. Trebuia să fie în acest port atât de important, un agent francez sau britanic. Stephen forţă pasul, nemaioprindu-se decât pentru a-i da lui Peyrat să bea apă, la insistenţele acestuia. Întinzându-i sticla îl simţea arzând de febră.

Drumul devenise prost, escaladând o mare creastă care le bara trecerea, coborâră apoi în fundul unei văi, pentru a urca din nou.

Dar nu se punea problema unui popas. Spre prânz, cu ajutorul unor ramuri şi cu o cuvertură, Stephen construi un fel de capotă provizorie peste căruţă. Peyrat părea mai calm, dar mintea i se răvăşea. Îşi pierduse tot curajul şi nu înceta să întrebe dacă se vede Malaga.

Stephen renunţase să mai privească peste umăr şi nu mai spera să apară – miraculos – vreun vehicul oarecare, fie chiar şi cea mai proastă şaretă al cărei conducător să-l ajute să ajungă mai repede la destinaţie. Drumul era gol.

După-amiaza se scurse. Stâncile de granit care mărgineau drumul îşi întindeau umbrele şi dispăreau ca un fel de teroare care-l ţinea pe Stephen într-o încleştare continuă. Aceste dealuri solitare, această dezilare asemănătoare primilor ani ai erelor geologice îi strângeau inima, paralizându-i voinţa de călător. Se simţea epuizat. Bravul animal, între hulubele lui, asudase şi părea la capătul puterilor. Încă douăzeci de kilometri îi mai separau de coastă.

Încă un deal şi de cealaltă parte a acesteia, câteva case. Era un mizerabil cătun compus în cea mai mare parte din pivniţe, cel mult treizeci, ocupând un versant.

Câţiva porci costelivi, plini de noroi uscat, mişunau într-o grămadă de gunoaie, aproape de un puţ, al cărui braţ era rupt. Se simţea mizeria, abandonul şi murdăria. Nu se vedea nicio fiinţă umană.

Stephen se opri lângă puţ şi ridică ochii căutând o spărtură în zidul care înconjura pivniţele. Era una chiar deasupra drumului, în faţa unei viroage. „Îmi trebuie un ajutor”, gândi Stephen şi, înarmându-se cu curaj începu să urce panta. Nu era cărare, şi suprafaţa de piatră crăpată era acoperită cu pietriş şi nisip. De mai multe ori îşi pierdu echilibrul dar, ajutându-se cu mâinile şi genunchii ajunse la nivelul primei case, când un pas greşit îl făcu să coboare mai repede decât urcase. Când se ridică, zgâriat, prăfuit, şi însângerat, un bărbat ieşi dintr-o pivniţă, aruncă o găleată de gunoi şi strigă la Stephen să-şi ia tălpăşiţa.

Mă crede beat, murmură Stephen disperat. Îşi umplu sticla la puţ, dădu de băut măgăruşului şi se porni la drum. N-ar fi putut spune câţi kilometri făcuseră în următoarele două ore. Noaptea veni repede, întinzându-şi vălurile negre la est, când deodată, la capătul unei cărări văzu o căsuţă albă flancată de o cabană cu acoperişul năpădit de iarbă, în mijlocul unui câmp necultivat. Adunându-şi ultimele puteri, se îndreptă spre ea.

Se apropiase, când o femeie ieşi pe poarta joasă. Îşi aplecase capul într-o parte ca pentru a auzi mai bine zgomotul paşilor lui Stephen. Avea în jur de şaizeci de ani, era curat îmbrăcată, cu o rochie neagră şi veche. O siluetă greoaie, obosită, o faţă aproape negroidă cu buze groase, vineţii. Ochii erau bulbucaţi, de o stranie opacitate şi Stephen, ajuns aproape, întrezări în pupilele ei strălucirea gălbuie a trahomului[10]. Dar absenţa expresiei, placiditatea feţei, îi revelă foarte clar că femeia era oarbă.

— Señora…

Cuvântul îi ieşi cu dificultate din gât, aproape îşi

[10] Trahom – boală de ochi; conjunctivită granuloasă.

pierduse graiul.

— Suntem nişte străini care mergem la Malaga. Prietenul meu este bolnav. Aţi putea să ne adăpostiţi peste noapte? Vă rog…

Femeia auzea şi îşi încrucişase mâinile în faţă. Dădea impresia că printr-un fel de vibraţie a aerului voia să cunoască mai bine adevărul celor pe care tocmai le auzise, să descopere natura şi caracterul vizitatorului necunoscut. Se scurse un timp. Apoi, fără un cuvânt, se întoarse, merse spre polatră şi deschise uşa.

— Poate asta vă va fi de folos…

Făcu un gest cu mâinile ei liniştite.

— În spate este un loc pentru prietenul dumneavoastră.

Şocul produs de acest ajutor neaşteptat, nesperat după toate nenorocirile zilei era atât de puternic încât Stephen rămase fără glas. Intrară într-o cameră săracă, dar curată; podeaua era din pământ bătătorit. Sub o lampă cu ulei, spânzurată de tavan, era o masă şi un scaun de lemn. În fund, într-un colţ, pe un cadru de lemn, era o saltea umplută cu lână.

Stephen îl ajută pe Peyrat să coboare din căruţă şi trăgându-l, cărându-l mai degrabă, îl întinse în culcuş. Apoi îi scoase hainele. Piciorul bolnav rămase afară cu pansamentul de vată şi pânză. Deshămând măgăruşul îi dădu apă şi tot fânul din căruţă. Revenind din spatele „cabanei”, întâlni femeia cu un castron mare de pământ maroniu, plin cu ciorbă de fasole.

— Luaţi şi mâncaţi. Este puţin, dar prietenul dumneavoastră se va simţi poate mai bine.

Stephen nu găsi cuvinte să-i mulţumească.

— Bunătatea dumneavoastră mă lasă mut, reuşi să spună. Aveam mare nevoie de ajutor, credeţi-mă!

— Dacă starea dumneavoastră este mai rea decât a mea, într-adevăr trebuie să fiţi foarte nenorociţi.

— Trăiţi singură, aici?

— Complet. De altfel cred că aţi observat, sunt oarbă.

— Şi totuşi… Faceţi totul… Totul singură?

— Mă ţin cum pot… Cultiv fasole. Supravieţuiesc.

Urmă o tăcere. Apoi, cum Stephen nu mai vorbea, ea se întoarse încet şi-l lăsă singur.

Îi duse ciorba lui Peyrat şi-l ajută să mănânce. Dar fu curând nevoit să renunţe. Era agitat şi refuza hrana. Refuză şi să-l lase pe Stephen să-i examineze rana. Lumina, atât de slabă cât era, îl deranja. Pe jumătate conştient, se rugă să fie lăsat în pace. „Ce să fac? gândi Stephen. L-am adus până aici şi n-o să-l abandonez tocmai acum. Dar mâine n-o să poată să se mai urce în căruţă şi măgăruşul nu va mai fi în stare să-l tragă. În orice caz o să profit de această ciorbă.” Aşezat la masă, la lumina lămpii fumegânde, supraveghind fără încetare bolnavul care delira în somn, goli castronul şi merse să bată uşa gazdei. Femeia veni să-i deschidă.

— Malaga este departe?

— Da, destul de departe. La zece kilometri.

— Nu este nicio căruţă care să meargă în oraş, în fiecare zi?

— Pe drumurile noastre de munte, nu este nimic de felul ăsta. Numai trăsurile particulare.

Stephen se strădui să-şi adune gândurile. Zece kilometri… Se simţea capabil să parcurgă acest drum în trei ore, pe jos, şi dacă pleca în zori ar fi fost la consulat înainte de ora nouă dimineaţa.

— Trebuie să merg la Malaga mâine, señora. O să-l las aici pe prietenul meu şi, de asemenea pe măgăruş. Dar nu vă temeţi, voi reveni în jurul prânzului. V-ar conveni aşa?

Femeia scutură capul ca şi cum ar fi putut să judece cu ochii ei morţi:

— Da, dar nu-mi mai spuneţi señora. Eu sunt Luiza… Luiza Mendez. Şi nu-mi mai vorbiţi de frică. Eu am trecut demult graniţele fricii.

Se întoarse la „cabană” şi, după un ultim control a lui Peyrat stinse lampa în jurul căreia zburau fluturi mari şi se întinse pe pământul bătătorit.

CAPITOLUL 7

A DOUA ZI, TRECÂND ULTIMA CREASTĂ şi angajându-se în coborâre spre Malaga, îl mai linişti o slabă rază de speranţă. Ajunsese, în sfârşit. Oraşul care se întindea la picioarele lui, îmbrăţişând golful, protejat de digul lung, în întregime alb şi aurit de albastrul profund al Mediteranei, acoperişul catedralei strălucind în soare, toate astea îi păreau, după câmpia aridă pe care o traversase de curând, un port adăpostit şi plin de tihnă. Se gândi că atunci când îl părăsise, Peyrat nu avea febră foarte mare; era calm şi părea mai puţin suferind. Curând va fi posibil să fie salvat

Trecând grăbit prin cartierele oraşului, Stephen ajunse pe o stradă umbrită de palmieri şi apoi o luă pe calea Victoria. Avansând, observă pe străzi o animaţie deosebită. Numeroase grupuri staţionau în faţa cafenelelor; se vorbea tare, se gesticula şi la colţul căii Larios mulţimea se strânsese în faţa birourilor ziarului *Gazeta de la Galeta*. Stephen opri un trecător.

— Prietene, ce înseamnă această lume adunată la ora asta?

— Este foarte simplu; se aşteaptă prima ediţie a ziarului.

— Aşa se obişnuieşte aici?

— Nu prea. Dar sunt aşteptate veşti despre război.

— Război?

Stephen nu înţelegea, atribuind cuvântului *guerra* sensul de revoltă sau de tulburări interioare, o grevă de exemplu.

— Eh? Se bat în oraş?

— Nu, aici nu, în numele Fecioarei din Guadelupa şi al bunului simţ natural al naţiunii spaniole. Aiurea! În lume! Un mare, un foarte mare război!

Omul se opri şi văzând consternarea zugrăvită pe chipul interlocutorului, îi oferi, înclinându-se uşor politicos, ziarul pe care-l ţinea în mână.

— Iată ediţia de ieri. Domnul poate vedea singur.

Stephen desfăcu paginile care purtau data de 7 august şi titluri mari îi atraseră atenţia. Lovitura fu puternică. Citi, cu sprâncenele încruntate îşi aminti de ceea ce-i spusese unchiul Hubert, la Paris.

— Sunteti *Ingles*.

— Da.

Stephen îşi regăsi sângele rece, simţind curiozitatea discretă a celuilalt.

— Puteţi să-mi spuneţi adresa consulatului englez?

— Este foarte aproape. Luaţi-o pe a doua stradă la stânga, apoi vă îndreptaţi din nou spre stânga. Veţi vedea drapelul deasupra intrării.

După câteva vorbe scurte şi mulţumiri, Stephen îşi reluă drumul în grabă.

Consulatul era instalat într-o vilă înconjurată de o grădină, aproape de port. Poarta era deschisă şi Stephen intră într-un vestibul urcând treptele peronului. Era cam dezordine. Din cele două camere de la parter străbăteau ecourile unei activităţi febrile. Prin hol trecu un funcţionar spaniol având nişte hârtii sub braţ. Era însoţit de un alt funcţionar, de la consulat.

Roşu de nerăbdare Stephen luase loc, ultimul, la coadă. Dar trebuia să mai aştepte mult? Cea mai mare parte din cei care-l precedau erau turişti pe care brusca întrerupere a vacanţei îi afecta mai mult decât dezastrul ce întuneca lumea. Se flecărea, se glumea, după conjunctură.

Trebuia să acţioneze repede. Imposibil să-şi croiască drum prin această mulţime, când funcţionarul apăru din nou, Stephen îl opri:

— Aş putea să vă vorbesc? Este vorba de o problemă foarte importantă.

— Nu acum.

— Nu vă reţin mai mult de cinci minute.

— Aşteptaţi-vă rândul.

— Totuşi…

Reţinându-şi o exclamaţie de plictiseală, funcţionarul îşi studie atent vizitatorul. Nu avea încă treizeci de ani şi totuşi părul său blond se rărise. Avea o faţă sinceră şi agreabilă care da semne de oboseală. Privirea încă dispreţuitoare, urcă de la pantofii grosolani şi prăfuiţi la haina uzată şi la cămaşa cam murdară, spălată ultima oară într-un râuleţ noroios. Deodată privirea i se lumină.

— După toate… Veniţi în biroul meu.

Îl duse pe Stephen într-o cămăruţă destul de săracă, dar îndulcită de câteva fotografii pe pereţi, două rachete de tenis, într-un colţ şi întinse un scaun lui Stephen, înainte de a lua loc în spatele biroului plin de hârtii.

— Luaţi loc. Eu sunt George Hollis.

— Şi eu Desmonde.

După o scurtă pauză, celălalt zâmbi.

— Acum îmi amintesc. N-aţi fost la colegiul Trinity în 1909?

— Ba da.

— Deci nu mă-nşel. Eu am terminat în acelaşi an. Mi se pare că vă recunosc. Ce mai faceţi?

Stephen strânse mâna ce i se întinse.

— Îmi cer scuze de a vă mai încărca cu o grijă pe lângă celelalte. Dar este un caz urgent…

Hollis făcu un gest larg.

— Vă înţeleg. Este absolut natural. Vrem să ne întoarcem pentru a lua parte la acţiune. Spuneţi-mi ce faceţi aici?

— Am venit să pictez împreună cu un prieten care…

— Văd. O călătorie pe jos. O ţară dificilă. Dar marşul pe Rhin va fi poate mai aspru. Să văd ce pot face pentru dumneavoastră.

Tânărul consultă o hârtie de pe birou.

— Cum cred că bănuiţi, suntem foarte aglomeraţi. Imposibil de luat trenul. Frontiera este închisă. Calea maritimă este barată. Niciun loc. Şi regiunile de coastă sunt minate. Dar mă gândesc să văd ce pot face. Este la încărcare în port, un cargou. O să fac imposibilul să vă găsesc un loc la bord.

— Mulţumesc, zise precipitat Stephen foarte hotărât sa vorbească. Aş putea să abuzez de bunăvoinţa dumneavoastră pentru un alt subiect? Amicul meu este bolnav, mă tem că grav. Mi-ar trebui un medic... nu pot, într-un spital...

— Asta e destul de uşor, zise Hollis. Doctorul Cabra, pe Calle Estada, este unul care vă trebuie. Practică şi la spitalul San Miguel. Vă dau imediat o recomandare pentru el.

Luând o foaie cu ştampila armatei engleze, scrise repede câteva cuvinte, o puse în plic şi-l întinse lui Desmonde. Aceasta vă va ajuta să rezolvaţi problema.

— Sunteţi într-adevăr foarte bun şi eu vă sunt foarte recunoscător, zise Stephen cu căldură. Când aş putea să vă mai văd?

— Când doriţi. Sper să vă întâlnesc din nou peste scurt timp.

Se ridică surâzând.

— Vom cina împreună înainte de plecarea dumneavoastră, conchise el.

Traversând grăbit piaţa catedralei, Stephen constată cu bucurie că încă nu era ora unsprezece. Găsi fără greutate Calle Estada şi aproape imediat remarcă pe o uşă o placă de aramă: *Dr. Juan Cabra*. Dedesubt scria: *Equipo transfusio de sangre*. Îl introduse un valet care îi luă scrisoarea şi îl lăsă în vestibul. Câteva minute mai târziu apăru medicul. Era un bărbat încă tânăr, mic, vioi, cu ochii întunecaţi din care iradia bună dispoziţie. Se înclină foarte politicos.

— Sunt întotdeauna foarte onorat de a fi recomandat

de *consulado britanico*. Ce pot să fac pentru dumneavoastră?

Pe cât posibil de scurt, Stephen îi expuse cazul. Doctorul reflectă. După câteva întrebări luă o hotărâre.

— Imposibil să-l îngrijesc pe prietenul dumneavoastră, la o asemenea distanţă. Trebuie adus aici şi internat în spital.

— Dar cum?

Cabra zâmbi cu o modestie ce lăsă să transpară o oarecare mândrie. Ochişorii lui negri îi dispărură în cutele obrajilor bucălaţi.

— Suntem foarte moderni la Malaga. Casa de ajutor are o ambulanţă auto, de care, de fapt se folosesc toţi confraţii mei din oraş. O conduc destul de frecvent. Se întâmplă să fiu liber până la ora patru. Mergem să rechiziţionăm maşina şi apoi să-l vedem pe amicul dumneavoastră.

— Cum? Imediat?

— Imediat, după ce voi mânca. Sper că îmi acceptaţi invitaţia de a prânzi cu mine. Şi, ducându-l pe Stephen într-un mic salon lambrisat, unde pe un platou se găseau tartine şi cafea, adăugă:

— Am petrecut noaptea la căpătâiul unei femei. Este o plăcere să aduci pe lume un copil frumos. Şi ce bucurie pentru mamă!

— Prima naştere?

— Oh nu! A zecea! Şi toţi trăiesc şi sunt sănătoşi.

Fu adusă a doua ceaşcă şi doctorul, cu o politeţe impecabilă, îl servi pe Stephen întinzându-i farfuria cu tartine. Apoi, plin de complezenţă vorbi fără oprire, deplângând războiul, dar precizând că se va termina repede; vorbi de clientele lui, lăudă frumuseţile oraşului, excelentul său climat, toate acestea cu o veselie simpatică, nu fără a arunca din când în când câte o privire curioasă invitatului său.

— Dacă nu-mi spuneaţi imediat că veniţi pentru un prieten, aş fi crezut că dumneavoastră înşivă sunteţi

bolnav. Ce slăbit sunteţi!

— Aşa mi-e felul.

— Şi tuşiţi.

— Nu-i nimic.

— Bineînţeles, dar în cazul ăsta zâmbi puţin. Asta vă mai ajută cu ceva.

Stephen roşi.

— Mă nelinişteşte sănătatea prietenului meu.

Cabra nu răspunse imediat, dar ridicându-se îşi puse mâna pe mâna lui Stephen.

— O să facem tot ce se poate, bine.

Cinci minute mai târziu era la Casa de ajutor. Ambulanţa, un model militar, acoperită cu o prelată de pânză, aştepta în curte. Doctorul îşi puse trusa pe banchetă şi demară rapid. Dacă până atunci vorbise mult, acum tăcea. Aplecat peste volan, conducea cu îndemânare, luând virajele fără a încetini, ambalând motorul până la limita capacităţii lui. Drumul care i se păruse atât de lung lui Stephen, dimineaţa, fu acum repede parcurs. În mai puţin de o oră se opriră în faţa casei Luizei Mendez. Intrară în cabană. Peyrat era culcat pe spate, cu o cârpă udă pe frunte. Aşezată la masă Luiza pregătea o compresă proaspătă.

Stephen merse direct la pat.

— Jérôme, am adus medicul, cum te mai simţi?

— Sufăr, bineînţeles, zise Peyrat aruncând practicianului o privire încărcată de bănuieli. Mâinile i se agitau pe cuvertură. Dar ceea ce a fost mai greu a trecut. Îmi revin rapid, mulţumită îngrijirilor acestei minunate femei.

— A mâncat? întrebă doctorul, punându-şi trusa pe masă.

— Nu, domnule. A băut numai apă. Multă apă.

— Apă. Apa de izvor este un agent purificator. Deşi nu este considerată medicament, apa curăţă corpul, înlăturând impurităţile sângelui…

— Şi potoleşte setea, îl întrerupse Cabra. Şi

dumneavoastră vă este sete?

— Da, puţin.

— Vă doare capul?

— Nu. Totuşi am un ţiuit în urechi, destul de penibil. Peyrat se ridică cu destulă greutate într-un cot – am reflectat mult, m-am gândit la clopote, la imensa lor varietate, fără să mai ţin cont de gong, ţimbale şi alte instrumente percutante şi zgomotoase. Astfel sunt clopotele vacilor, caprelor, clopoţeii săniilor, ai hamurilor, clopotele caselor, cele care-i chemau pe romani la băile publice, cele ce anunţau vecerniile siciliene şi masacrul a opt mii de francezi de către Jean de Procida, clopotele Sfântului Bartolomeu, cele pentru stingerea focului, cele de nuntă, de Saint-Sacrement şi bineînţeles clopotele bisericilor. În *De Tintinnabulis...*

— *Amigo*, zise Cabra punându-i mâna pe umărul lui Peyrat, nu mai vorbi de clopote, te rog. Taci şi lasă-mă să te consult.

Peyrat închise ochii şi căzu înapoi, epuizat, permiţându-i doctorului să-i ia pulsul şi temperatura.

— Piciorul te doare?

— Nu, zise Peyrat cu o voce stinsă, fără să deschidă ochii. Nu mă mai doare deloc.

Stephen care studia faţa doctorului, îl văzu schimbându-se uşor.

— Nu-l mai simţiţi?

— Nu.

— Lăsaţi-mă să-l văd.

Cabra ridică cuvertura şi se aplecă. În picioare, lângă fereastră, Stephen urmărea scena cu nelinişte. Nu vedea decât mişcările mâinilor doctorului ocupat să desfacă pansamentul. Examenul fu scurt şi Cabra se îndreptă, afişând o mină de o falsă veselie.

— Ei bine, *amigo*, ce gândeşti despre un pat confortabil? Avem unul pentru dumneata la spitalul San Miguel. Vă duc acolo.

Peyrat mişcă buzele, vru să protesteze, dar nu scoase

niciun sunet. Stephen ghici că acest suflet imaginativ, copilăros, era copleşit de teamă. Peyrat deschise ochii.

— Ah! nu mă gândeam, când am dat toţi banii noştri Sfintei Theresa, că mă va răsplăti în felul acesta.

Cabra închise trusa.

— Te însoţesc, zise Stephen.

— Nu, zise sec doctorul apropiindu-se de fereastră. Nu ajută la nimic. De altfel, dacă nu veţi fi atent, vă veţi îmbolnăvi şi dumneavoastră. Odihniţi-vă!

— Când o să pot veni? Mâine dimineaţă?

— Poimâine, răspunse doctorul.

— Aveţi speranţe, doctore, întrebă Stephen, coborând vocea.

Cabra se întoarse. Ochii lui păreau să-şi fi pierdut toată veselia. Înlătură un fir căzut pe mâneca sa.

— Începând de la pulpa piciorului, gamba este în stare proastă. Picioruţ este probabil cangrenat. Trebuie intervenit fără a mai pierde un minut. Dar aveţi încredere, îl vom îngriji.

Pe targă, Peyrat ţinea cu încăpăţânare ochii închişi ca pentru a-şi ascunde durerea. Din când în când murmura cuvinte incoerente. Dar în momentul plecării îi făcu semn lui Stephen să se apropie. Nu mai era într-adevăr el însuşi.

— Vreau ocarina mea!

O ţinea strâns în mână când Cabra demară încet, cu precauţie. Stephen îl privea îndepărtându-se, dispărând la cotitura drumului. Oarba, în picioare, alături de el, asculta.

CAPITOLUL 8

A DOUA ZI DIMINEAŢA, SOARELE strălucitor pe cerul senin, se insinua printr-o ruptură a pânzei de sac ce servea drept fereastră la cabană şi îl trezi pe Stephen care dormise tun. Se ridică şi ieşi cu inima grea. Bătrâna femeie stătea pe vine în mijlocul curţii, în faţa cuptorului boltit şi din gura întunecată ea scoase o pâine de porumb, turtită. Fără a întoarce capul, întinse o bucată încă fierbinte lui Stephen. În timp ce mânca, rămase lângă el, tăcută, atât de atentă totuşi că s-ar fi putut crede că îl vedea, că sonda profunzimea disperării sale.

— Vă gândiţi la celălalt? zise ea deodată.

— Da.

— Îl cunoaşteţi de mult timp?

— Destul pentru a-l numi prietenul meu.

— Mi s-a părut înţelept, dar aiurit.

— Vorbea aşa pentru că este bolnav.

— Da, este bolnav... Nu te poţi îndoi de asta. Am mai văzut şi alţii înaintea lui.

— Mă nelinişteşte mult.

— Va trece şi asta. Totul trece, dragostea ca şi ura.

Era în vocea ei un presentiment de fatalitate. Adăugă îndepărtându-se:

— Munca este cel mai bun remediu pentru necazuri. Am nevoie de surcele pentru cuptor. De obicei merg să le caut în câmpul de cealaltă parte a văii.

Mergând la grajd, Stephen găsi măgăruşul în picioare, bucuros să-l vadă şi îşi frecă botul de umărul lui. Luiza îi

dăduse fân proaspăt. Îl înhămă la căruţă, luă un topor ruginit şi, trecând râul, se opri în marginea crângului, o fostă plantaţie de castani, din care nu mai rămăsese decât un butuc şi care fusese invadat de o junglă de tufişuri şi liane. În timp ce măgăruşul păştea mlădiţele tinere, Stephen îşi scoase cămaşa şi se puse pe tăiat. Toporul era vechi şi mergea greu, iar Stephen îl mânuia cu stângăcie, dar lucra cu energia disperării, forţându-se să alunge obsesiile care-l chinuiau. Nu înceta să se gândească la Peyrat, martir de bună-voie al nebuniei sale. Se-nfioră la amintirea abandonului ridicol a micii lor averi, la schimbul nesocotit al pantofilor buni, pentru o cină şi o noapte în fân, acea hotărâre perfidă de a-şi îngriji piciorul rănit târându-l prin praful drumurilor iberice. De parcă aerul şi soarele spaniol renăscuseră printr-o magie, părea un al doilea Cavaler de la Mancha, repetând tristele aventuri ale primului.

Apoi, când, cu greu, alungă asemenea gânduri, grijile lui se întoarseră inevitabil la război. În clipa asta oamenii ucideau şi se lăsau ucişi. Şi el de asemenea, ar fi trebuit să se alăture holocaustului al cărui singur rezultat va fi un haos de suferinţe, ură, răzbunare. Îl revedea pe unchiul Hubert, îl înţelegea şi sângele îi urca la cap. Trebuia să se întoarcă în Anglia.

Munci toată ziua aranjând în grămezi surcelele în curte, în spatele grajdului. Opt încărcături, în total şi când ajunse cu ultima, Luiza, în picioare în faţa uşii, îl aştepta cu mâinile împreunate, lipite de trup, înţepenită în atitudinea ei obişnuită.

— Aţi făcut treabă bună.

— De unde ştii?

— După scrâşnetul roţilor şi gâfâitul măgăruşului. Supa dumneavoastră este gata. Dacă vreţi, puteţi să mâncaţi cu mine.

După ce se îngriji de animal, se spălă cu apa scoasă din puţ cu o găleată şi intră în casă. Ca şi cabana, casa nu avea decât o cameră sărăcăcios mobilată, cu lucruri

grosolane făcute din lemn de castan. Un braţ de lemne ardeau într-un colţ, şi pe un perete spânzurau câteva crătiţi. Un pat de aramă ocupa celălalt perete, sub o cromolitografie care o reprezenta pe Fecioara de la Batallas. O veche carpetă ferfeniţă, acoperea podeaua de pământ bătătorit.

Cu un gest, femeia îl invită pe Stephen să se aşeze. Tăind o bucată de pâine, îi servi o farfurie de fasole cu ardei. Apoi luă loc în faţa lui.

— Dumneata nu mănânci? întrebă Stephen.

Ea lămuri întrebarea ridicând din umeri.

— Vă place mâncarea? Este pregătită altfel. N-am vin să vă dau..

Fasolea înota în ulei şi simţea usturoiul. Îi era foame şi această hrană caldă îl reconfortă.

— Aţi muncit foarte mult azi... deşi nu obişnuiţi să faceţi o astfel de muncă. Acum am provizii de surcele pentru iarnă.

— Este frig aici, iarna?

Ea făcu un semn cu capul.

— Zăpada vine din munţii Sierras. Câteodată, atinge o mare grosime.

— Trebuie să vă simţiţi bine singură?

— M-am obişnuit.

Vorbea cu o absolută indiferenţă.

— Sunt singură de cinci ani. De la moartea soţului meu. Nimeni nu vrea să moară, dar fiecare o face când îi vine rândul.

— Aţi trăit întotdeauna aici?

— Nu. Eu sunt din Jerez. Acolo m-am cununat la biserica San Dionisio. Soţul meu muncea la Casa Gonzales, ca dogar.

— Un loc bun.

— Da, dar nu s-a ţinut de treabă. Îi plăcea băutura şi l-au dat afară. Şi-apoi m-am îmbolnăvit de ochi din cauza praful esparto. Este o boală de ochi întâlnită des în Andaluzia. Pleoapele mi s-au umflat. Nu mai vedeam. Un

timp, am vândut bilete de loterie, în faţă, la Ayuntamiento. Este o muncă ce se dă orbilor. Dar m-am îmbolnăvit rău.

— Aţi cunoscut mizeria…

— Mai rău… umilinţa. La Jerez este un obicei scornit de bogaţi. Li se dă o uniformă albastră săracilor şi trebuie să cerşeşti pentru fondul comun. Devii oficial, un cerşetor care primeşte o mică parte din milostenia obţinută.

— Este cumplit.

— Da, spuneţi adevărul. Noaptea mă trezea foamea şi mă gândeam la un colţişor de pământ la ţară pe care să-l pot cultiva. Într-o clipă de disperare am cumpărat cu ultimele mele două pesetas un bilet de loterie. Din toate puterile, din toată inima, din tot sufletul, din burta mea goală, l-am rugat pe Sfântul Dionisio să-mi dea număra! cel bun.

— Şi l-aţi tras?

— Nu. Niciodată, dar luna următoare, singurul meu fiu, un băiat de paisprezece ani a fost tăiat de tren. Noi n-am vrut să ne plătească pentru asta, dar bogătanii au aranjat afacerea şi cu banii ne-am cumpărat acest capăt de pământ. I-am dat numele de casa Felipe, în amintirea copilului nostru.

— E un loc frumos, zise Stephen, voind să-i facă plăcere.

— Era bun. Acum e mort. Cum aţi vrea să muncesc singură? Ah! dacă m-ar putea ajuta cineva! Dar este, ca şi când ai cere luna de pe cer…

Tăcură. Stephen îşi goli paharul de apă şi femeia se duse să-l umple din urciorul de după uşă.

— Şi dumneavoastră… sunteţi venit de mult în această ţară?

— Nu.

— O să rămâneţi aici?

— Nu. Vom pleca după ce prietenul meu se va vindeca.

— Ah! prietenul dumneavoastră. Îl iubiţi mult, după cum văd. Vă duceţi mâine la Malaga?

— Da!

— Seara vă mai întoarceţi?

— Dacă-mi permiţi. Nu am alt adăpost. O să muncesc pentru dumneata, drept plată.

Ea nu răspunse şi, deşi nicio trăsătură a feţei Luizei nu se mişcă, ştiu că spusese ceea ce n-ar fi trebuit să spună. Reluă repede:

— Înţeleg, din recunoştinţă.

— E mai bine aşa. Când eşti sărac, aşa ca mine, cuvântul „plată” nu are rost.

— Dar nu e valabil şi pentru alţii.

Lui Stephen îi veni deodată o idee:

— Măgarul şi căruţa. Nouă nu ne mai trebuie. Pentru dumneata este altceva. Aţi vrea să le primiţi, ca semn al recunoştinţei noastre?

Ea nu răspunse, dar sub masca impasibilă, Stephen ghici că era profund mişcată. Buzele ei groase, de credeai că sunt tăiate în lemn întunecat, tremurară uşor şi ea scoase un suspin lung. Apoi, brusc se aplecă şi cu arătătorul pipăi conturul feţei lui Stephen. Asta dură destul de mult şi ea nu dădu nicio explicaţie. Se ridică, luă farfuria goală, lingura de cositor şi paharul.

— Odihniţi-vă pentru drumul de mâine. Veţi fi mai tare, pentru a putea înfrunta ceea ce vă va aduce ziua de mâine.

CAPITOLUL 9

A DOUA ZI, PUŢIN ÎNAINTE DE ORA zece, Stephen sosi la spitalul San Miguel, situat într-o stradă liniştită, care dădea la Guadalmedina pe malurile căreia un grup de femei îngenunchiate pe pietre îşi spălau rufele. Râsetele lor îl însoţiră până la poarta unde sună şi aşteptă. La grilaj veni o soră în uniformă albastră şi cu o bonetă mare şi, după ce el îşi spuse numele, îl introduse într-o curte interioară, largă.

Se aşeză pe o banchetă de piatră şi privi în jurul lui. Se găsea într-un superb patio[11] din secolul al XV-lea. În mijloc se înălţa o statuie al lui Don Miguel de Montanes, nobilul andaluz care, renunţând la frivolităţile lumii şi-a consacrat viaţa şi averea construcţiei spitalului. Pe soclu era o placă uzată de timp, pe care se putea citi dorinţa fondatorului spitalului: să-i ajute pe bolnavi şi să facă înmormântare celor săraci şi criminalilor care au suferit pedeapsa capitală.

În spatele statuii, o magnifică galerie de coloane din marmură sculptată, ducea la intrarea propriu-zisă a spitalului. Partea dreaptă a curţii era ocupată de o mănăstire de unde venea murmurul cântecelor călugăriţelor, iar partea stângă, era ocupată de o capelă în stil baroc. Prin uşa deschisă, de cedru sculptat şi cu blazon, se vedea altarul cu un panou aurit şi supraîncărcat de desene complicate, în spate.

În orice alt moment, Stephen ar fi simţit interes pentru

[11] Patio – curte interioară, înconjurată de arcade.

frumuseţea emoţionantă a acestor locuri, dar incertitudinea aşteptării şi această ambianţă medicală nu făceau decât să-i sporească tensiunea. De ce îl făceau să aştepte atât de mult? Teama lui creştea cu fiecare clipă. În sfârşit, un pas energic răsună pe dalele pavajului, făcându-l să tresară şi doctorul Cabra apăru, cu capul descoperit, purtând o bluză scurtă, albă. Îi întinse mâna şi se aşeză lângă el pe bancă.

— Iată-vă! Scuzaţi-mă pentru aşteptare. Este interzis să vorbim aici, dar este mai răcoare decât în cabinetul meu şi bunele surori sunt îngăduitoare.

Se opri şi puse mâna pe umărul lui Stephen a cărui inimă fu cuprinsă de frică. Ce s-o fi întâmplat?

— Aş vrea să ştiţi tot ce-am făcut pentru amicul dumneavoastră, reluă Cabra. Imediat ce am ajuns cu el aici, i-am deschis gamba pe care am drenat-o. Am irigat plaga cu soluţia Carrel. Totodată, am folosit toate mijloacele de care dispunem pentru a combate septicemia. Dar fără efect.

Stephen simţea cum i se strânge gâtul.

— Am recurs, atunci la ceva radical: amputarea. Dar el era într-o stare atât de nenorocită, circulaţia atât de proastă, că mă temeam de ce e mai rău. Şi totuşi era necesară amputarea.

Tăcerea care se lăsă era întreruptă numai de murmurul intermitent al corului maicilor. Cabra stătea foarte drept şi părea că îşi găseşte cu greu cuvintele. Stephen îşi muşca buzele. O cruntă bănuială puse stăpânire pe el.

— Trebuia să iau o hotărâre. Am decis amputarea. Şi credeţi-mă că n-aş fi putut avea mai multă grijă nici faţă de fratele meu. Operaţia a reuşit, dar…

Făcu un gest ce semăna a milă şi regret.

— Şocul operator… Ieri seară… Tot ceea ce am făcut, a fost inutil. Dacă aş fi putut să vă previn, la acea oră tardivă… A murit pe la ora unsprezece.

Stephen înţelesese totul, înainte ca doctorul să i-o spună, dar conştiinţa lui refuza încă să admită faptul

brutal. Jérome murise atât de singur…

Cum Stephen tăcea, medicul şopti:

— Dacă v-aş putea ajuta… Dispoziţiile necesare…

Stephen ieşi din letargie.

— Este aici?

— Nu. La *mortuoria de mendigos*. Statutul nostru ne autorizează să asigurăm funeraliile simple…

Ridică din umeri cu o mişcare plină de tact.

— …în unele împrejurări. Vedeţi vreun inconvenient?

— Niciunul. Nu mai are importanţă. Peyrat nu va fi primul artist care moare în mizerie, fără a avea în buzunar preţul celor patru scânduri de brad.

Se ridică.

— Scuzaţi-mă. Aţi fost foarte bun. Când aş putea să-l văd?

Cabra îşi consultă ceasul.

— Morga este închisă până după-amiază. Veniţi cât mai târziu posibil… Spre ora şapte. Treceţi mai întâi pe la mine. Am câteva hârtii de semnat.

— Mulţumesc. Să-mi spuneţi ce vă datorez. O să fiţi plătit, vă asigur.

— Nu-mi datoraţi nimic. Poate, într-o zi, îmi veţi picta o pânză. Am s-o privesc în amintirea unei întâlniri, în acelaşi timp plăcută şi penibilă.

Şi, pe când îl conducea pe Stephen la poartă adăugă, nu fără curiozitate:

— Încă o vorbă: Prietenul dumneavoastră, mi-aţi spus, era singur pe lume. Nu avea nici soţie, nici copil. Cum se face că în delirul său nu a încetat să vorbească de o oarecare Thérésa?

— Era cineva, pe care o admira.

— O poveste de inimă?

— Nu, numai de suflet.

— Ea a murit înaintea lui?

— Da, răspunse cu duritate Stephen. Patru secole înaintea lui.

Ieşi, mergând la întâmplare, cu capul plecat; traversă

grădini publice, trecu pe sub bolţi înflorite, între garduri de tamaris tuns în formă de umbrelă. În depărtare, se auzea muzică. Ajunse pe ţărmul mării, la intrarea pe dig respira greu. Nevoia de aer proaspăt îl împinse pe acest lung deget de piatră, care se întindea până departe, în apa albastră.

O deznădejde cumplită puse stăpânire pe Stephen. Niciodată nu cunoscuse o asemenea disperare, nici în cele mai grele momente din viaţa lui. Peyrat murise. Şi iată că el însuţi o să fie constrâns să-şi abandoneze scopul existenţei sale – pictura, pentru a deveni soldat. Se temea? Problema era puerilă şi nu merita să te interesezi de ea. Durata vieţii încetase să-l mai preocupe de mult. Îl influenţa dispreţul pe care i-l arătase unchiul său? Poate. Şi totuşi, de fapt, nimic nu conta pentru el, nici familia, nici opiniile despre el, nimic, decât flacăra creatoare ce-i încălzea sufletul. Pictura era singura lui pasiune, raţiunea lui de a fi, o nevoie mai esenţială decât băutul şi mâncatul, o forţă elementară, irezistibilă.

La capătul digului se aşează la picioarele farului. Un copil pescuia, punând momeală şi din când în când, scotea din apă câte un peştişor argintiu pe care-l punea într-un sac de pânză groasă. Cu un gest instinctiv, Stephen îşi duse mâna la buzunar pentru a-şi scoate carnetul de schiţe. Nu-l avea la el, dar dorinţa de a lucra renăştea, se impunea, întărită de singurătatea şi tristeţea ultimelor zile. Trebuia să picteze, nu voia să rătăcească în neantul nebuniei.

Mult timp, rămase nemişcat, subjugat de această dorinţă imensă, frenetică, totală. Şi deodată se făcu lumină. Briza blândă aducea un murmur. Pârâitul vâslelor în furchetele lor de lemn, cântecul pescarilor. Flota sardinierilor, ignorând războiul, ieşea, ca de obicei pentru a-şi petrece noaptea pe mare. Bărbaţii îşi întorceau esparele, întinzându-le pânzele colţuroase. Cuterele se legănau în voia hulei lente, suspendate, parcă între mare şi cer, dispăreau ca zborul unor rândunele în depărtare, în

ceaţa uşoară. Dinspre ţărm, soarele cobora spre crestele munţilor Sierras, incendiind norii, aruncând umbre violete peste dealurile joase, estompându-le, înecându-le în valuri. Deasupra, viile în terase se conturau mai clar, şi mai jos, străluceau clopotniţele, minaretele şi turnurile. Trecură minute întregi. Apusul arunca acum flăcări peste oraş. Frumuseţea spectacolului îi sporea neliniştea, stimulându-i proiectele la care tocmai se oprise. Cum întunericul nopţii se lăsă peste domul catedralei, aproape de care la *mortuoria de mendigos* zăcea trupul lui Peyrat, Stephen se ridică şi se îndreptă cu pas ferm spre oraş. Când ajunse la piciorul digului, cineva îl strigă. Se întoarse: Hollis, cu o servietă sub braţ venea spre el cu paşi mari.

— Ah eşti chiar dumneata, Desmonde. Iată o întâlnire fericită.

Surâdea.

— Am veşti bune, reluă el. Murcia, cargoul de la Star Line, pleacă miercurea viitoare la Liverpool şi consulul general v-a rezervat o cuşetă.

Stephen rămase tăcut.

— Nu e tot. Plec împreună cu dumneata să mă înrolez.

În ciuda aerului obişnuit, Hollis era plin de entuziasm.

— Este un vas de trei mii de tone, fără niciun confort.

Ne vor culca probabil în tenga dinainte. Nu uita deci, să iei o cuvertură şi, dacă este posibil, câteva cutii de conserve. Plecăm fără escortă. Dacă vom întâlni un submarin german va fi grozav.

— Regret, zise încet Stephen. Eu nu plec.

— Ei?

Hollis nu era sigur că înţelesese bine.

— Nu mă întorc în Anglia. Rămân aici.

Chipul lui Hollis exprima rând pe rând surpriză, neîncredere şi apoi, un dispreţ rece.

— Ce vă propuneţi să faceţi?

— Voi picta.

Întorcându-se pe călcâie, se îndepărtă repede în

penumbra serii.

PARTEA A PATRA

CAPITOLUL 1

O DIMINEAŢA PLOIOASA DE OCTOMbrie a anului 1920. La Broughton Court micul dejun se sfârşise. Afară frunzele îngălbenite, căzând, inundau terasa. Chanctonbury se pierduse în ceaţă şi în ciuda căldurii camerei tapetată cu roşu, a trosnetelor vesele ale focului şi reconfortantei arome de cafea, de şuncă, a rinichilor făcuţi pe grătar şi aşezaţi de pe platoul de argint, domnea o uşoară stânjeneală. Singur, generalul Desmonde, invitat la vânătoare, foarte drept în scaunul său şi foarte ocupat să-şi întindă dulceaţa de portocale pe tartinele cu unt, părea să nu simtă nimic..

Geoffrey rupse liniştea.

— Afurisit timp. Ploaia asta depăşeşte orice imaginaţie.

— Se va opri spre prânz, zise Claire, privind pe fereastră.

— Adăposturile sunt pline de apă. Imposibil să vânezi o potârniche.

Atins în demnitatea sa de aristocrat – el simţea o plăcere mereu nouă să se laude în faţa tatălui său cu excelentul teren de vânătoare care îi revenise de la soţia sa. Cu picioarele lungi, întinse pe masă, Geoffrey frunzărea ziarul de dimineaţă. Claire se debarasă destul de greu de melancolie şi se întoarse spre soţul ei. Simţindu-se încă rău după o gripă, petrecuse o noapte agitată şi nu mâncase aproape nimic.

— Puţină cafea?

— Nu, mulţumesc, draga mea copilă, răspunse generalul bătând-o uşor pe mână cu un aer înţelegător.

Când te duci la medic?

— Mâine.

— Spune-i să-ţi dea ceva care să-ţi stimuleze apetitul.

Clarie zâmbi.

— Mă simt mult mai bine. Şi tu, Geoffrey, vrei cafea?

Acesta nu răspunse. Atenţia îi era concentrată la un articol din ziar.

— Este uimitor. Ascultaţi aici:

Şi apăsând pe cuvinte:

— „Ieri s-a deschis la galeria Maddox, New Bond Street, expoziţia de tablouri a lui Stephen Desmonde, a cărui pânză foarte discutată, Circe şi amanţii ei, a luat premiul Luxemburg în 1913. El este fiul reverendului Bertram Desmonde, de la parohia Stillwater – Sussex. Domnul Stephen Desmonde s-a întors de curând în Anglia. Fratele său mai tânăr, locotenentul Davie Desmonde, a murit pe câmpul de luptă la Vimy. Expoziţia domnului Desmonde, patronată de Richard Glyn reprezintă, evident, roadele muncii sale din timpul anilor de război, pe care i-a petrecut, se pare, într-o relativă linişte, în Spania. În ciuda acestui avantaj, ne temem că eforturile domnului Desmonde au fost zadarnice. Peisajele sale sunt prea aride, compoziţiile expresive, brutale şi stângace. În totalul său dispreţ faţă de tradiţie, el a pierdut orice simţ al proporţiilor, căzând în excentricitate. Nu se poate totuşi nega acestor tablouri – multă atmosferă şi imaginaţie, dar ele ne fac o slabă idee despre un spirit, evident corupt. Nu vom folosi cuvinte mai tari, dar alţii vor fi mai puţin reţinuţi decât noi. Pe scurt, nu înţelegem această aşa-zisă artă şi nu o apreciem.

O tăcere grea urmă acestei lecturi.

— Este reprodusă una din pânzele sale, adăugă Geoffrey. O prostituată, pe jumătate goală, înconjurată de nişte indivizi respingători. Pură decadenţă.

Aruncă ziarul şi Claire trebui să se împotrivească impulsului subit de a-l recupera. Generalul se ridicase şi, cu spatele la foc, îşi aprinse pipa încruntând sprâncenele.

— Cum mai stau lucrurile în parohie?

— Rău. Asta va redeschide rana.

— Stephen se va întoarce, probabil, acasă.

— Sigur, nu are niciun ban.

— Mă tem că Bertram, n-o să fie în stare să facă faţă nevoilor sale. Este păcat... Dar ceea ce mă uimeşte este că acest individ are tupeul să revină în Anglia.

— Eu nu mă mir. Ştiam că războiul odată terminat, el va reveni.

Claire nu se amestecă în discuţie, decât într-un târziu:

— Pictura lui nu este poate atât de proastă cât se spune, îndrăzni ea.

— Dumnezeule! N-ai auzit ce am citit?

— Ştiu, Geoffrey, dar criticul mi se pare părtinitor. De altfel, el admite că nu înţelege o asemenea pictură. Poate nu este pregătit ca să o judece,

— Pregătit? Dar este un expert. Dacă n-ar fi, nu ar semna la *Post*.

— Totuşi, Glyn, un pictor cunoscut, acceptă să-l patroneze.

— Pentru că este în complicitate cu eroicul meu văr, şi probabil este o înţelegere dubioasă, mai mult decât o afacere.

Geoffrey, pe care logica soţiei sale îl irita cumplit, îi aruncă o privire răutăcioasă.

— Trebuie să-şi fi combinat afacerile în vreun lupanar parizian.

— În orice caz este o afacere urâtă pentru familie. Când mă gândesc la Davie... Mă scuzi, Claire, adăugă el mergând spre uşă, dar vreau să-i telefonez lui Bertram.

— Ai dreptate tată, aprobă Geoffrey, împingându-şi scaunul. Ne întâlnim în sala de biliard. Vom face o sută de puncte şi vom discuta afaceri.

Rămasă singură, Claire luă ziarul, găsi articolul şi îl citi de două ori. Era gânditoare, tulburată. Apoi, se ridică brusc şi se duse în camera copiilor. Dar Nicholas şi micuţa Harriet, ieşiseră deja cu Jenkins – doica, pentru a-şi face

plimbarea în parc. Oricum ar fi fost timpul, Jenkins, considera indispensabilă plimbarea matinală. De la fereastră, Claire vedea micuţele siluete ale copiilor, adăpostindu-se sub o umbrelă enormă. Era un spectacol încântător şi Claire zâmbi inconştient. Apoi scăpă un suspin. Reapariţia lui Stephen nu va aduce, cu siguranţă calmul în sânul familiei şi cu atât mai puţin în ea. Trecuse timp de când ea şi-l ştersese din suflet. Cunoscându-i defectele, le condamna împreună cu ceilalţi. Dar îi rămăsese speranţa că într-o zi el se va răscumpăra şi bunul ei simţ de dreptate, o făcea să creadă că acel articol judeca mai mult omul decât artistul şi dori să-l apere pe Stephen sau cel puţin să-i apere opera.

Ploaia cădea în continuare, vânătorii nu puteau ieşi şi în cursul acestei plictisitoare după-amieze, Geoffrey se dovedi mereu iritabil. Claire ştia că el îi reproşează această gripă, ca şi când ar fi fost din vina ei, şi proiectă, în gând, pentru a doua zi, rezolvarea unei afaceri dificile. Propriile ei preocupări o protejau împotriva proastei dispoziţii a celor din jur. În sufletul ei, luase totuşi o hotărâre.

A doua zi, luă trenul de Londra. Un taxi o duse apoi până la Wimpole Street, unde doctorul Ennis, reţinut la spital, o făcu să aştepte până la ora unsprezece. Dar consultaţia merse bine şi doctorul rezolvă totul chiar înainte de prânz, cu o paternă strângere de mână.

Apoi merse pe jos, încet, pe West End, avea toată după-amiaza la dispoziţie – lăsându-se purtată de mulţime, oprindu-se în faţa vitrinelor; aceste zile de libertate îi erau foarte scumpe.

Paşii o purtau, inconştient poate, spre Oxford Street, la o mică patiserie franţuzească. Acolo comandă cafea şi o brioşă. În rolul lui de mare moşier, Geoffry pretindea mese atât de opulente, încât era o adevărată bucurie un prânz frugal. După care, rupând cu toate obiceiurile îşi aprinse o ţigară.

Doctorul Ennis încuraja plăcerile inocente.

Când se află din nou în stradă cu pasul mai întâi desigur, apoi condusă parcă de un fel de fatalitate, o luă în direcţia galeriei Maddox. Ajunse curând. Vitrina era îngustă şi ar fi avut nevoie de o vopsea nouă; se situa între un magazin de antichitate şi atelierul unui fotograf la modă. Intră cu vioiciune. Inima-i bătea cu putere. Fu surprinsă de modesta înfăţişare şi goliciunea sălii. Numai două femei se găseau acolo, discutând cu o voce stăpânită catalogul; un tânăr înalt în pantaloni raiaţi şi haină neagră, citind la o măsuţă, părea să fie singurul paznic al sălii.

Privind cu încredere, Claire începu să examineze tablourile, nesesizând nimic la început decât un îndrăzneţ şi strălucitor contrast al culorilor – dar se strădui, în ciuda emoţiilor ce o stăpâneau, să evalueze, să înţeleagă. Era capabilă de asta? Poate că nu! Se considera de un nivel mediocru, puţin versată în probleme de artă. Nu era deloc imparţială, dorind din tot sufletul să găsească numai calităţi pânzelor lui Stephen. Trebuia să admită însă, că găsea acolo o extraordinară însufleţire, o emoţionantă pulsaţie de viaţă. Erau originale în formă şi idee. Nu erau pentru oricine!

Una, în mod deosebit – un peisaj andaluz, o reţinu mult timp. Trăia lumina brutală, soarele arzător, pantele aride, măslinii jigăriţi. Apoi trecu la portretul unei ţărănci desculţe, o femeie bătrână, din profil, îmbrăcată cu o bluză sărăcăcioasă şi o cămaşă făcută dintr-o pânză groasă de sac.

Era în această compoziţie atâta tristeţe şi atâta demnitate, o expresie atât de sfâşietoare de umanitate suferindă, încât Claire abia îşi reţinu lacrimile.

Era pierdută în contemplaţie, când, deodată, cineva îi vorbi. Se întoarse şi-l recunoscu pe Stephen. Sângele îi urcă în obraji, era gata să leşine de surpriză. Nicio clipă nu se gândise că el ar putea să fie acolo; se simţea atât de ruşinată ca şi când ar fi fost dezbrăcată.

— Claire! Ce bine îmi pare că ai venit!

Îi luă mâna şi i-o reţinu între ale sale şi în ciuda stânjenelii, ea putu să constate cât de mult slăbise Stephen. Trăsăturile i se scofâlciseră. Nicio urmă de carne pe această faţă. El purta o barbă tăiată scurt, ceea ce îi accentua linia maxilarelor şi scobiturile tâmplelor, dând trăsăturilor feţei o slăbiciune ascetică. Era totuşi bronzat şi se ţinea foarte drept. Îmbrăcat cu pantaloni de catifea, cămaşă de flanelă şi o haină de pilot, părea plin de voinţă şi viaţă. Dar ei i se părea că el ar fi fost, nu demult, bolnav.

— Nu te-ai schimbat, reluă el. Vino să stăm acolo, vom putea vorbi. Eşti în oraş pentru toată ziua, bineînţeles. Ce fac copiii? Geoffrey?

Ea dădu veşti despre familie, fără a îndrăzni să vorbească de Stillwater. Felul simplu şi amabil, lipsit de timiditatea juvenilă, de care el suferise mult timp, ar fi trebuit s-o facă să se simtă în voie.

Totuşi nu se putea linişti, abia îndrăznind să se uite în ochii lui.

— Presupun că ai văzut expoziţia, zise el degajat, după câteva minute. Spune-mi ce crezi despre ea.

— Îmi place mult... Răspunse Claire, stângace ca o liceană.

— Nu te teme să-mi spui părerea, reveni el cu siguranţă. M-am obişnuit cu criticile.

Ea roşi dintr-o dată.

— Am citit articolul din *Post.* Mi-a displăcut... Este nedrept.

— Spune mai bine că este blând. Dacă ai citi altele... insolenţă... bâlbâieli de primitiv... stupiditate, rea credinţă...

Surâse uşor.

— Când am expus pentru prima oară, Peyrat şi eu, într-o săliţă din strada Pigalle, unicul critic care s-a deranjat pentru noi, ne-a sfătuit să ne ardem pânzele şi să ne apucăm de cârnăţărie.

Vocea lui blândă o mişca profund. Privind în jos, văzu

cârpiturile stângace din genunchi şi pantofii grosolani, curaţi, dar pingeliţi.

— Viaţa a fost aspră cu tine.

El o privea cu simpatie.

— Dar am făcut ceea ce mi-am dorit. Singurul lucru care are sens pentru mine, fără de care n-aş putea exista.

— Totuşi, trebuie să fie descurajant să te loveşti mereu de neînţelegere, să-ţi vezi mereu succesul respins.

— Succesul material nu are mare importanţă pentru mine, Claire. Ceea ce contează este munca, convingerea. Totuşi eu nu am trecut complet neobservat. Două din pânzele mele sunt la muzeul Le Haye; una este la Bruxelles şi alta la muzeul din Oslo.

Mişcarea de surpriză îi aduse surâsul pe buze.

— Asta te uimeşte, nu-i aşa? După toate probabilităţile, mai sunt încă ţări care se interesează de tinerii artişti.

O asemenea revelaţie o umplu de bucurie. Privirea ei se fixă pe portretul bătrânei ţărănci spaniole.

— Îmi place mult asta… mult.

— Luisa Mendez. Da, o femeie curajoasă. M-a primit atunici când nu aveam niciun ban. Ea însăşi era săracă, dar atât de demnă în mizeria ei… Era oarbă…

Claire examină tabloul şi vrând să-şi arate interesul, se hazardă:

— Este aprig şi dur.

— Nu puteam pe atunci să-mi plătesc o pânză, zise Stephen, surâzând. Mă mulţumeam cu o bucată de sac de cartofi.

— Te-ai reîntors direct din Spania?

— Nu. Am părăsit-o acum optsprezece luni. Apoi am lucrat la Paris, cu Amedeo Modigliani, un pictor de talent. Am ţinut mult la el…

— Ai ţinut mult, spui…

— A murit în luna ianuarie la spitalul Charité. A doua zi, fata cu care trăia s-a sinucis.

Calmul lui o mişcă. Ce abisuri de mizerie să fi cunoscut el în timpul acestor ani! Îi aruncă o privire timidă. Da, se

citeau pe chipul lui suferinţele, privaţiunile şi numai pasiunea pentru artă îl protejase, permiţându-i să supravieţuiască. Ce om straniu… Şi totuşi…

Intrară mai multe persoane, din vizibilă curiozitate. Tânărul de la birou se-ndreptă şi-şi scoase pieptenul din buzunar. Claire îi simţi privirea oprindu-se la ea.

— Rămâi la Londra mai mult timp? întrebă ea.

— Da. Glyn m-a găzduit în atelierul lui. La capătul străzii Fulham Road. El e plecat Maddox s-a arătat, de asemenea, cumsecade. Apropos, va fi aici pe la ora trei. Aş vrea să ţi-l prezint.

Dar teama de a se compromite o puse în mişcare. Nu mai putea rămâne. Îşi consultă ceasul:

— Deja am întârziat. Trebuie să prind trenul. Îşi luă poşeta, o deschise, puse în ea un catalog şi o închise foarte repede. Apoi îndrăzni să pună întrebarea esenţială.

— O să mergi să-ţi vezi tatăl, Stephen?

— De ce s-o fac? Nu cred că doresc să mă vadă la Stillwater.

— Te înşeli. Am vorbit alaltăieri cu Caroline. Le lipseşti mult, la toţi.

— Ei bine, dacă mă vor invita… zise Stephen, ezitind.

— Sunt foarte mulţumită. Te voi revedea acolo. Pe curând, Stephen.

Afară, aerul răcori obrajii ei fierbinţi. La vest, cerul era în întregime roz. Claire mergea repede, cu un pas elastic, cu sufletul încă plin de această scurtă întâlnire cu Stephen. Îl văzuse, îi vorbise. Nu era nemaipomenit? Se trezi în ea instinctul de protejare, pe care îl încercase odinioară pentru el. Era fericită, fără chiar să o ştie. Mult mai fericită decât fusese vreodată.

În trenul care se afunda în cenuşiul lui octombrie, tăind pădurile întunecate, trecând prin sate invizibile în care luminile desenau halouri la ferestre, un zâmbet i se întipări pe buze. Şi, deodată îi veni o idee, sau mai degrabă o inspiraţie care o făcu să se îndrepte în fotoliu şi să-şi reprime o exclamaţie. Dacă asta s-ar putea face, va

fi splendid... Ea cântărea liniştită şansele de reuşită. Date fiind împrejurările, va avea, desigur, dificultăţi, dar la putea învinge. Va încerca cel puţin, din tot sufletul.

CAPITOLUL 2

STEPHEN SOSISE ÎN ANGLIA CU CEVA mai mult de trei lire în buzunar – lipsa de bani nu era pentru el un lucru nou. Foarte fericit să aibă un pat şi bucătărioara lui din atelierul pus la dispoziţie de Glyn, trebuia să facă totuşi piaţa şi preţurile îl înspăimântară. O livră de pâine costa un şiling şi patru pence, preţul unei livre din zahărul cel mai obişnuit, vândut odată cu două pence, sărise acum la un şiling şi trei pence. În fiecare zi costul vieţii urca, ca o săgeată, afectându-i pe salariaţi şi încă şi mai mult, pe cei care, aşa cum era Stephen, nu câştigau nimic.

Adesea, în cursul anilor de absenţă, gândurile lui Stephen se îndreptau spre Londra. Acum, el nu o mai recunoştea. Demobilizarea, întoarcerea şi reintegrarea milioanelor de oameni deranjau ordinea obişnuită a lucrurilor, dând marelui oraş aspectul unui câmp de triaj. În West End, lumea se distra de zor. Aproape un milion de tineri britanici muriseră în război, un alt milion se întorseseră mutilaţi. Pentru a uita, sau pentru că uitarea îşi făcuse deja loc, mulţimea se foia în locurile de distracţii, teatre, cinematografe, restaurante şi localuri de noapte. Doliul şi tristeţea păreau să nu fi existat vreodată.

Dar fluviul nu se schimbase şi, dispreţuind străzile animate, Stephen explora cheiurile din Chelsea şi din Battersea, studiind jocul fluid al reflexelor, gradaţiile infinite ale luminii gri, pătată câteodată cu roz şi culoarea perlei, palidă discreţie a unui soare de toamnă.

În timpul scurtului, dar memorabilului sejur la Stepney – Tamisa inferioară îi inspirase dorinţa insistentă, durabilă de a o picta sub aspectele ei cele mai diverse, îşi amintea în mod deosebit un scoc din Insula Câinilor, nu departe de Clinker Street şi împins parcă de un fel de nostalgie, simţea crescând în el dorinţa de a-l revedea, de a reînnoi impresiile pe care i le lăsase. Şi, într-o dimineaţă, în ajunul închiderii expoziţiei sale, neavând nimic altceva de făcut, luă autobuzul de Stepney.

Era frumos când plecă – un cer cenuşiu, opac, fără vânt, dar din nefericire, când omnibuzul intră în Seven Sisters Lane, o ceaţă amestecată cu ploaie întunecă spectacolul. Coborî la Lion Rouge şi, după o privire spre cerul sumbru, blestemă climatul englez. Inutil să încerce să picteze; numai un Monet ar fi putut reda această ceaţă. Dar Stephen se găsea pe un teren familiar; vederea pescăriei din colţ, a draghistului unde avea obiceiul să-şi cumpere culorile, îi aduse buna dispoziţie. Şi instinctul îl împinse să urce Clinker Street şi să sune la poarta Misiunii.

Trecu mult timp până să răspundă cineva – obiceiurile nu se schimbaseră, gândi Stephen – apoi, un servitor semănând cu o vulpe bătrână, veni să deschidă.

— Ce doriţi?

— Domnul Loftus mai este aici? Era preotul cartierului…

— Vorbiţi de reverendul Gerald Loftus? A plecat de mult timp. A fost numit vicar la Saint Barnabe.

— Adevărat? Mă bucur pentru el. Mai era şi domnul Geer…

— Ah! da… A plecat şi el, de asemenea. L-a trimis la ţară… într-un sat minier pe lângă Durham… un colţ împuţit.

— Văd, zise Stephen gânditor. Poate aţi cunoscut din întâmplare o tânără femeie care a lucrat aici… Jenny Baines?

— Doamna Baines! făcu omul deodată. Sigur. Ea locuieşte foarte aproape. Pe strada Cable, numărul 17. N-

a avut noroc, deşi este o femeie de treabă. Acum este bine.

— N-a avut noroc, ziceţi?

— Şi-a pierdut băieţelul, apoi soţul care a murit în Australia. O cunoaşteţi?

— Da… puţin, zise Stephen evaziv. Mulţumesc.

Coborî scările şi se îndepărtă sub ochiul vigilent al poliţaiului.

Interesul pentru Loftus şi Geer, fusese superficial, pentru că singura persoană de la Misiune care-l interesa şi pe care i-ar fi făcut plăcere s-o revadă era Jenny.

Strada Cable era la dreapta, aproape de apă. În zece minute fu acolo şi urcă încet, descifrând numerele caselor joase. Era în faţa numărului 17 când uşa se deschise. Apăru o femeie cu capul descoperit, în impermeabil, cu un coş pe braţ. Ar fi recunoscut-o cu siguranţă, oriunde, între multe alte femei.

— Jenny! Mă recunoşti?

Ea îl privi drept în faţă, cu ochii măriţi de surpriză.

— Domnul Stephen Desmonde, zise încet, cu o voce îndepărtată.

— Da, Jenny. Am într-adevăr mutră de strigoi?

— Oh! Nu, domnule. Dar v-aţi schimbat. Sunteţi mai slab ca înainte.

Femeia roşi.

— Sunt fericită să vă revăd, reluă ea. Mă duceam să-mi fac cumpărăturile. Intraţi!

— Nu, nu. Te însoţesc.

Îi luă umbrela din mână şi o deschise pentru a o apăra de ploaie.

— A trecut mult timp de când nu ne-am văzut…

— Sunt opt ani… Staţi… Opt ani şi trei luni, precis.

Exactitatea răspunsului îl amuza.

— Ţi-am trimis o carte poştală de la Paris. Ai primit-o?

— Să mă gândesc bine. Este sub placa de deasupra căminului, în bucătărie. Tumul Eiffel. Toată lumea a admirat-o.

— Mă flatezi Jenny. Deci, nu m-ai uitat?

— Nu, domnule Desmonde, răspunse ea cu un aer sigur.

Erau acum pe strada mare; ploaia se înteţise. Îi luă braţul şi o conduse la ceainăria de la colţul străzii Commercial Road.

— Să ne adăpostim luând şi o ceaşcă de ceai.

— Văd că nu mi-aţi uitat slăbiciunea. Îmi place mult ceaiul.

Se prezentă o chelneriţă, venind cu un mers nonşalant.

— Ceai şi tartine cu unt pentru amândoi.

— Şi vedeţi să fie chiar unt, adăugă Jenny, apoi îi şopti lui Stephen:

— Cunosc casa. Ar putea să ne pună margărină.

Fu adus totul şi, după examinare, corespundea comenzii.

— Şi tu, cum te-ai descurcat, Jenny? întrebă Stephen umplând ceştile. Am aflat cu regret că acum eşti singură.

— Da, am avut necazurile mele. Dar nu m-am lăsat doborâtă. N-am fost niciodată dintre cele care stau şi plâng. Am folosit asigurarea lui Alf la cumpărarea unei căsuţe şi bine am făcut.

— Iei chiriaşi?

— Dacă vreţi. Am unul, bătrânul căpitan Tapley – domnul Joe Tapley. Nu a comandat niciodată mai mult de un remorcher fluvial, dar asta n-are importanţă. Este un om cinstit, deşi surd ca o căldare. Mai închiriez încă o cameră din când în când şi cel mai des la recomandare, unor ofiţeri de la marina comercială, sau unor ingineri veniţi să repare o construcţie. Cu ocazia sărbătorilor, accept un preot de la Misiune.

— Dumnezeule mare, Jenny. Preoţi! După câte ţi-au făcut?! Dar văd că nu eşti ranchiunoasă... şi nu ţi-ai pierdut nimic din veselie.

— La ce bun? Îmi place munca. Sunt independentă. Şi o am pe Florrie.

El o întrebă din priviri.

— ...Florrie Baines, sora lui Alf, o fată minunată: Suntem prietene bune. Ea are o mică afacere la Margate. Mă duc foarte des s-o ajut.

— Ce afacere?

— O pescărie. Peşte proaspăt şi crustacee. Creveţi mai ales.

Studiind-o atât de aproape, capul descoperit, sprijinită cu coatele pe masă, impermeabilul deschis la gât, sânii rotunzi împungând stofa bluzei – Stephen înţelegea de ce dorise întotdeauna s-o picteze. Avea o feminitate, o generozitate superbă pe care le trăda gura puţin cam mare şi buzele pline. Tenul era puţin cam prea colorat şi o fină reţea de vinişoare îi acopereau obrajii. Cu părul negru, ochii blânzi şi în acelaşi timp sălbatici şi-o imagina lungită într-un colţ pe o cuvertură albastră care i-ar fi scos în evidenţă pielea rozalie.

— Şi dumneavoastră, domnule Stephen, vă merge bine?

— În întregime bine, Jenny, zise ieşind din visul lui. Sunt dezonorat, căzut mai jos decât au sperat cei mai răi duşmani ai mei. Am refuzat să fac războiul şi... Aşa cum pretinde o scrisoare primită de curând, am umblat prin toate casele rău famate din Europa.

— Asta n-o s-o cred niciodată, domnule Stephen. Dumneavoastră aţi fost întotdeauna un gentleman. Mai pictaţi?

— Este pasiunea mea. Mă ţine de gât şi nu mă va lăsa niciodată.

— Da, spuse ea. Ceea ce vreţi, vreţi cu adevărat. Este ca marea pentru marinari.

— Îl aruncă peste bord, dar el revine la navă.

— De altfel, aţi iubit întotdeauna apa, domnule Stephen. La Misiune făceaţi un duş rece în fiecare dimineaţă.

Zâmbetul ei părea irezistibil. Stephen râdea, ea la fel şi chelneriţa se apropie cu o mutră acră, punând nota da plată pe masă.

— Ce tupeu! comentă Jenny, ştergându-şi ochii. Ah! E mult mai bine. Nimic mai bun decât râsul. O ceaşcă de ceai?

— Nu, mulţumesc, Jenny.

— E curios să vă revăd pe aici, domnule, zise ea cu simplitate. Presupun că aţi venit la Misiune?

El scutură din cap.

— Atunci?

— Voiam să pictez un capăt al râului.

— Ah, făcu ea, coborând privirea. Cunoaşteţi vechiul chei putrezit?

— Desigur.

— Magazinele în ruine…?

Ea tăcu deodată, muşcându-şi buzele şi adăugă:

— Rămâneţi mult timp la Londra?

— Nu, plec în câteva zile.

— Ah!

Se aşternu o tăcere care fu interpretată diferit.

— Nu vreau să te reţin. Trebuie să-ţi faci cumpărăturile.

— Da, nu putem rămâne aici o veşnicie…

Apoi, pe un ton ezitant:

— N-aţi vrea să faceţi cunoştinţă cu căpitanul? O să pregătesc o masă bună.

Tonul emoţionat şi oferta unui bun dejun îl înduioşară, dar alungă brusc tentaţia.

— Altă dată, Jenny. Cine ştie când voi mai putea reveni aici?

— Nu uitaţi să treceţi pe la mine, domnule Desmonde.

— Desigur, n-o să uit.

Ea-şi luă sacoşa şi umbrela. La uşă îşi strânseră mâna şi ea plecă să-şi facă piaţa, în timp ce Stephen se îndreptă în direcţie opusă, cu intenţia de a se întoarce pe jos la Fulham. La colţul străzii, ceva îl făcu să-şi întoarcă capul. Ea, de asemenea se întorsese şi-l privea. El ezită, îi adresă un gest de adio şi-şi reluă mersul. Ceaţa se îngroşa întărindu-i sentimentul că pierduse căldura unei adevărate prietenii.

CAPITOLUL 3

EXPOZIŢIA DE TABLOURI A LUI STEphen îşi închise porţile în ultima zi a lui noiembrie. Temându-se de criticile presei, proprietarul galeriei, Charles Maddox, nu acceptase decât împotriva voinţei sale să-l prezinte pe Stephen. A trebuit, pentru a se decide, ca Glyn, care îi adusese venituri considerabile în ultimii ani, să-şi exercite toată influenţa. Spre marea lui surpriză – atât de mare încât un negustor de tablouri să fie capabil de o aşa emoţie – s-au prezentat cumpărători pentru două pânze din cele mai scumpe: *Milă* şi *Mijlocul zilei în livada de măslini*, într-un fel, nu numai că-şi acoperise toate cheltuielile, dar Stephen primise un cec de trei sute de lire, în ciuda indiferenţei sale pentru succesul material. Stephen se bucură de a fi ieşit din mizerie şi acest onorariu neaşteptat conferea o lumină mai favorabilă vizitei la Stillwater. Tatăl său îi trimisese o scrisoare scurtă, dar amicală şi el îi răspunsese acceptând invitaţia de a petrece câteva zile la parohie. În noile condiţii nu se mai întorcea acolo ca un cerşetor.

Pe 3 decembrie, devreme, îşi făcu bagajul lăsându-i o scrisoare lui Glyn şi apoi luă trenul pentru Sussex. O oră mai târziu coborî la Gillinghurst, staţia dinaintea celei de la Halborough, mergând pe jos pe lungul drum până la Stillwater. Era o minunată dimineaţă de iarnă. Soarele palid nu risipise încă bruma care arginta fiecare fir de plantă, fiecare ramură de brad. Pe crengile de mesteacăn, cristale de gheaţă captau lumina, dispersând-o în fragmente de curcubeu. Aerul liniştit era de o

asprime înţepătoare. Pe câmp, vacile se mişcau în aburul respiraţiei lor. De câte ori, în Spania, pradă dorului de ţară, traversând livezile de măslini îmbrăţişaţi în singurătatea lor, nu-l bântuise amintirea Angliei! Aerul umed şi copacii desfrunziţi, păşunile grase şi răchitişul îi aruncau chemarea lor, înviorându-l.

Fiecare pas trezea în el amintiri din copilărie, din timpul când bătea câmpurile cu fratele lui. La dreapta, crângul unde culegeau alune şi, mai departe, hăţişul unde, într-o după-amiază de iunie, luaseră din cuib – fapt rar – un ou împestriţat, de auşel moţat. La altă cotitură, printre copacii desfrunziţi, văzu sclipirea lacului de la Chillingham. De câte ori veniseră să pescuiască, aruncând undiţa argintie, repede ca un fulger, între nuferi şi creson. O înţepătură în inimă îl făcu să scrâşnească din dinţi. Se exacerbau remuşcările care nu-l părăsiseră de la moartea lui Davie, dar credinţa în forţele sale creatoare îl abandonă deodată; i se părea că viaţa sa nu fusese decât o tentativă neserioasă, fără valoare.

Ajunse la Stillwater şi, cu inima bătându-i puternic, merse pe străzile pavate, printre casele bătrâne. Satul părea să fie crescut, magazine noi îi dădeau o notă modernă, un Woolworth[12] zugrăvit în roşu, un cinematograf cu o faţadă pretenţioasă, o sală mare de bal, înfrumuseţată cu o firmă de neon – toate astea în locul pieţei de cereale. Apoi, după ce urcă panta, se opri în faţa unui şir de chioşcuri de mahala, din cărămidă roşie, construita de-a lungul drumului, dominând cărarea ce ducea spre parohie. Stilul lor înspăimântător, pretenţia de piaţă rentabilă, chiar numele lor de „Cuibul”, „Odihna”, atârnate la uşă, păreau o insultă adusă bunului gust. Această creastă care oferea o privelişte minunată a bisericii romane şi a dealurilor, fusese un colţ fermecător, o câmpie cu drobiţă[13] şi tufişuri, din cele mai îndepărtate

[12] Woolworth – magazine cu vânzare la „preţ unic”, după numele americanului F. W. Woolworth, care le-a fondat în 1911.
[13] Drobiţă – specie de arbust.

timpuri pe care şi le amintea Stephen.

Întristat, îşi reluă drumul, grăbindu-se, tăind prin hăţişuri pe poteca ştiută sub numele de „Promenada rectorului”. Şi pe-acolo găsi schimbări, abandon şi neglijenţă. Frunze uscate, presărate cu muşchi. În livadă, un păr bătrân se uscase prăbuşindu-se pe acoperişul grajdului. Dar după şapte ani de absenţă, Stephen nu mai avea răbdare. Micuţa poartă secretă care ducea la casa parohială pe la sere, era deschisă. Câteva clipe mai târziu, se afla în casă. Ca răspuns la chemarea lui, simţi o mişcare în bucătărie. Alergă acolo şi o găsi pe Caroline care, cu şorţul în faţă, cu capul acoperit de o eşarfă, curăţa cartofi.

— Carrie!

Ea se întoarse, lăsând să-i cadă cuţitul.

— Stephen! În sfârşit!

Îl mişcă această privire, dar simţea că ea regreta faptul de a fi fost surprinsă.

— Eşti singură?

— Tata s-a dus la o reuniune la Charminster, va reveni după-amiază. Nu te aşteptam înainte de lăsarea serii.

— Şi mama?

— În călătorie, ca de obicei. Vrei să mănânci ceva?

El dădu din cap.

— Să ştii că prânzul o să fie frugal.

Ochii i se umplură de lacrimi. Stephen se aşeză alături de ea, scoase batista de bumbac roşu pe care o avea întotdeauna la el şi i-o oferi.

— Din cauza mea plângi?

— Nu, nu… din cauza ta… pentru… pentru tot.

— Povesteşte!

Fata suspină şi începu să explice. Suferinţa sa se exprima într-un singur cuvânt… Schimbare… Destrămarea lumii fericite pe care o cunoscuseră în tinereţea lor şi care nu mai era…

Parohia nu fusese niciodată uşor de administrat. Dar acum… Dificultăţile se înmulţiseră. După moartea lui

Beasley, după armistiţiu, fusese imposibil să mai aibă o servitoare ca lumea. Obişnuite cu salariile mari de la fabricile de muniţii, femeile îşi pierduseră gustul pentru serviciile casnice. Cât despre fetele din sat, nu încetaseră să se perinde pe la bucătărie, una după alta. Impertinente, neglijente, nu aveau în cap decât cinema-ul şi noua sală de bal, care nu aduce nimic bun în ţinut. Chiar în dimineaţa aceea, concediase pe Bessie Gudderby, fiica şindrilarului, pentru că o surprinsese în ajun, foarte târziu, în oficiu, golind o sticlă de vin a rectorului, în compania unui tânăr din Brighton.

— Imaginează-ţi asta. În pijama! gemu Caroline. Din cauza războiului, a acestui îngrozitor război, care ne-a adus toate astea! Dacă n-aş fi angajat o refugiată austriacă din Tyrol, n-aş fi avut pe nimeni să mă ajute. Şi Sophie nu vorbeşte niciun cuvânt englezeşte, nu ştie să pregătească decât *Affelstrudel* şi *Wiener Schnitzel!*

Stephen zâmbi, deşi avea în faţă chipul tras şi ofilit al surorii sale. Remarcă mâinile-i, roşii şi crăpate, iar palmele-i erau acoperite cu bătături. O lăsă să vorbească.

— Pe afară e mai rău. Banii s-au împuţinat. Nu mai exploatăm cum trebuie fermele. Le-am arendat lui Mathews. În timpul războiului a trebuit să semănăm totul şi n-am mai putut reface păşunile, mai ales după ce l-am pierdut pe Mould.

— Cum? A murit?

— Nu! Remarcabilul lui fiu l-a forţat să ne părăsească.

Şi cum Stephen o măsura din ochi, ea continuă cu amărăciune:

— Trebuie să fi văzut, venind aici, vilişoarele noi din landă. Albert Mould le-a construit. Îi aparţin. Albert nu şi-a pierdut timpul de la plecarea ta. În timpul războiului, a exploatat până la fund vechea carieră şi a realizat profituri enorme. A câştigat o avere. Acum se bagă în toate, în afaceri, în politică. Este consilier general… Este o forţă în district. Bineînţeles, pe noi ne dispreţuieşte, cum a făcut întotdeauna. Şi anul trecut a avut o ceartă

violentă cu tata pe tema limitelor beneficiului ecleziastic.

— Ce face tata?

— Bine, în general. Şi-a pierdut puţin din energie, dar spiritul i-a rămas intact.

— Cred că Davie îi lipseşte, murmură Stephen fără a ridica privirea.

— Sigur. Dar deplânge mai ales absenţa ta. Şi, ca fiecare dintre noi, are şi el grijile sale.

Pentru o clipă, Stephen se simţi vizat, dar Caroline adăugă şoptit:

— Îl nelinişteşte mama.

Carrie îşi făcuse un obicei din a nu o critica niciodată pe maică-sa, dar astăzi, înduioşată, mai comunicativă, ea vorbi, se confesă. Excentricităţile Juliei Desmonde nu mai cunoşteau limite.

În aceste timpuri grele în care se cerea cea mai strictă economie, ea trăia din ce în ce mai puţin la Stillwater, absenţa dura săptămâni întregi, fără a-i anunţa pe ai săi de călătoriile sale. Mai înainte, se mulţumise să viziteze staţiunile termale, să bea câteva pahare de apă dimineaţa şi să-şi petreacă după-amiezele în toalete elegante sub palmierii unui hotel oarecare, să asculte orchestra cântând Strauss, Bizet sau Amy Woodfort – Finden. Dar acum, ipohondria ei s-a amplificat şi de la medicii pricepuţi care, flatându-i maniile şi capriciile, o menţineau în limitele raţiunii, a trecut puţin câte puţin la şarlatani, la osteopaţi şi vindecători. Acum se instalase la Sheperd’s Bush, în clinica unui mistic oriental, care profesa un fel de teozofie centrată – credea Caroline – în jurul noţiunii „Karma”. Era teribil de neliniştitor. Julia Desmonde avea, evident, un venit personal, dar în mod sigur, insuficient pentru a-i permite o astfel de viaţă extravagantă. Dar nimeni nu descoperise adevărul. Mama lor era mai plină de secrete, mai indiferentă ca niciodată. Trăia în lumea viselor ei... din care, războiul, dificultăţile în care se zbătea soţul ei, moartea lui Davie, nu reuşiseră să o scoată.

Clinchetul clopoţelului, o întrerupse. Era ora prânzului, în timpul mesei, care aşa cum prezisese ea, era frugală, servită fără ceremonial de Sophie şi în timpul plimbării prin grădina în care Caroline îi arăta ce fusese în stare să facă, cu ajutorul unui singur zilier, Stephen se strădui să ridice moralul surorii sale. Nu fusese niciodată prea multă prietenie şi încredere între Carrie şi el. Gelozia vizibilă a surorii, în faţa interesului tatălui pentru fiul cel mare împiedicase orice apropiere. Dar astăzi, adversităţile Carolinei se muiaseră, resimţind nevoia unui sprijin.

La ora patru, rectorul sosi şi îl primi calm pe Stephen. Îl studie cu grijă câteva momente şi îşi întoarse privirea de parcă s-ar fi temut să constate efectele acestor ani lungi de absenţă. Nu-i puse nicio întrebare, dar îl conduse în tăcere în bibliotecă, unde, în faţa unui foc de lemne, Caroline pregătise un ceai şi chifle cu unt.

— Este plăcut un foc bun în aceste zile de iarnă, zise el întinzându-şi mâinile spre flăcările care, luminându-l îi trădau tristeţea întipărită pe faţă. Sper că ai călătorit bine.

— Excelent. Am venit pe jos de la Gillinghurst.

— Adevărat?

Şi după o scurtă tăcere:

— Poate suntem mai puţin aprovizionaţi ca altă dată, dar ne vom strădui să te simţi bine.

Tonul destul de sec trăda stânjeneala rectorului. Încercarea era teribilă pentru el. Împărţit între dragostea părintească şi teama unei noi deziluzii, ar fi vrut să-l strângă la piept, dar nu îndrăznea din cauza experienţei trecute. De altfel, înfăţişarea fiului său, barba şi îmbrăcămintea lui, expresia fermă – o mască pe faţa sa – îi trezeau suspiciuni. Speranţele lui, mereu decepţionate, îl făceau să se teamă de vreo nouă catastrofă. Dar voia să fie calm şi natural. Odată ceaiul servit, întinse mâna spre şemineu şi goli vasul albastru care se găsea acolo.

— Săpăturile arheologice n-au dat la iveală mare lucru în ultimul timp, cu excepţia aceasta.

Stephen examină piesele pe care i le întinse tatăl său.

— Par să fie foarte vechi.

— Moneda Harrington nu are mare valoare, dar celelalte două sunt interesante.

— Nu este un ban cu cruce lungă? sugeră Stephen amintindu-şi informaţiile primite în copilărie. Din secolul al XIII-lea?

— Cu siguranţă.

Mulţumit, rectorul se aplecă.

— Harry al III-lea... în jurul anilor 1250. Vezi, braţele crucii au fost alungite pentru a împiedica tăierea piesei. Şi asta – îi întinse cealaltă piesă – este ultima mea descoperire. Vine din North Barrow. Ce spui de asta?

Stephen studie discul de metal subţire ca o hârtie, şi spera să se înşele.

— S-ar putea să fie o monedă cu rază...

— Eşti pe aproape. Este o monedă cu înger, succesoarea imediată a monedei cu rază. Poţi desluşi chiar corabia pe revers şi pe faţă, Sfântul Arhanghel Mihai. Era moneda care se dădea celor atinşi de boala regească, de scrofuloză. S-a bătut monedă în această intenţie în toată domnia lui Charles I.

Arătând mai mult interes decât simţea, Stephen înapoia piesele, apoi, amintindu-şi de ceea ce – sub un impuls inexplicabil – cumpărase la Londra, secase două pachete din punga sa. Unul îl oferi tatălui şi celălalt Carolinei.

— Ce mi-ai adus acolo?

— Mai nimic, tată, dar sper să-ţi placă. Şi ţie, de asemenea, Caroline. Nu v-am văzut de aşa mult timp, încât am dorit să vă fac un cadou... încercând să mai potolesc mânia celor doi zei saxoni.

Cam neîncrezător, Bertram Desmonde îşi privi fiul, apoi pachetul care părea că-i arde mâna. Carrie îl desfăcuse deja pe al ei şi cu o exclamaţie de surpriză şi bucurie, scoase din învelişul de vată, o broşă de acvamarin placat cu aur.

— Oh, Stephen, cât este de frumoasă! E atât de mult timp de când n-am mai văzut ceva atât de frumos!

Rectorul nu-şi lua ochii de la bijuteria Carolinei, pusă pe corsaj. Încet, cu prudenţă, îşi deschise şi el pachetul. Era o carte de rugăciuni ornamentată cu miniaturi în stilul celui mai pur secol al X-lea, în mod sigur, o operă de artă aparţinând şcolii winchesteriene, cea mai originală şi cea mai atrăgătoare din tot evul mediu – o minune pe care şi-a dorit-o toată viaţa.

— Este… este carolingiană… bâigui Bertram Desmonde a cărui emoţie îi tăia respiraţia.

— Nu mă privi în felul acesta, tată.

Zâmbetul lui Stephen, încărcat de ironie, deveni amar.

— Te asigur că le-am cumpărat în mod cinstit.

— Tu… tu ai cumpărat-o?

— Natural. Am găsit-o la Bobson.

— Dar… Este nepreţuită…

— Am avut norocul să vând două pânze.

— Dragul meu copil… Se cumpără pictura ta? O roşeaţă jainică în intensitatea ei îi invadă faţa. Ochii îi sclipeau. Acest succes incredibil al unei arte pe care el o dezaproba cu tărie salva rămăşiţele orgoliului său rănit. „Ai vândut tablouri de-ale tale?” repetă el întrebarea. Şi, cu ochii pe cadoul lui Stephen, adăugă cu o voce tremurătoare:

— Sunt mişcat… Profund mişcat. Te-ai gândit la mine…

Ar fi spus mai multe, dar se abţinu. Stephen avu grijă să schimbe subiectul. Dar, de mai multe ori, seara, îl văzu luând cărticica în mână, întorcând cu duioşie şi respect paginile de hârtie velină. Oare lucrurile se aranjaseră în sfârşit? Viaţa putea lua o întorsătură mai bună? Stephen se îndepărtase incontestabil de drumul drept. Istoriile teribile povestite de Hubert, excesele de orice fel, scandalul anilor trecuţi, deplorabila lui atitudine în timpul războiului, toate acestea nu inspirau încredere, vai, dar trebuie să fi avut, avea ceva bun băiatul ăsta. Se arătase întotdeauna cinstit şi generos şi vârsta poate îl determinase să ajungă în sfârşit, la „o stabilitate”, la „un

echilibru.”

Cu speranţa în suflet, rectorul îşi observa fiul risipitor, care termina o partidă de cărţi cu Caroline. Cât fusese de bun să se gândească să joace cărţi cu sora sa în loc (după cum credea rectorul) să caute atracţiile sale obişnuite în tavernele din Charminster sau Brighton. Pendula arăta ora zece. Bertram Desmonde se ridică uşor şi merse să încuie uşile, revenind apoi în bibliotecă.

— Trebuie să fii obosit după o aşa călătorie.

— Da, mult. Aş face bine să merg să mă culc. Noapte bună, tată. Noapte bună, Caroline.

— Noapte bună, băiatul meu.

Sus, Stephen se opri în mijlocul camerei iluminată de lună. În picioare, sub acoperişul oblic, privi în jurul lui – rafturile de cărţi de deasupra biroului, pe care se aliniau încă, manualele de şcoală, într-un colţ – vechiul său ierbar, pe perete – primele sale acuarele, şi harta pe care o făcuse parohiei din Stillwater. Regăsea acel miros de mosc emanat de o sursă rămasă mereu necunoscută, miros primit ca pe un vechi prieten la reîntoarcerea de la şcoală. Uşor, luă o fotografie, un instantaneu prins de Caroline, al lui Davie exersând jocul de crichet pe peluză. Îl privi atent, revăzu ochii gravi, atitudinea nervoasă şi încordată a copilului, apoi o puse la loc cu gesturi lente, cu o expresie aspră pe faţă, deschise fereastra pe unde intră o pală de aer îngheţat.

O pace angelică domnea pe colinele scăldate de lumina lunii. Printre ramurile despuiate de frunzele lor se zărea clopotniţa zveltă a bisericii deasupra tisei sumbre, ale cărei umbre, se alungeau pe mirişti, moarte. O dorinţă profundă, nelămurită şi totuşi dureroasă puse stăpânire pe Stephen. Aceasta era ţara lui, moştenirea lui şi totuşi o respinsese de bună voie. De ce? Retrăi în gând cei opt ani care se scurseră, privaţiunile, sărăcia, experienţele, decepţiile, munca neîncetată, exaltările şi perioadele sterile… ce viaţă, ce infern alesese. Întorcându-se brusc, începu să se dezbrace, aruncându-şi hainele pe un scaun.

Culcat, închise ochii ca pentru a alunga tristeţea, respingând clarul de lună şi noaptea blândă. Puţină importanţă aveau gândurile şi sentimentele... El era în deplinătatea forţelor care îl împingeau irezistibil spre sfârşitul predestinat, irevocabil.

CAPITOLUL 4

ÎN CURSUL ZILELOR CARE URMARĂ, Stephen îşi petrecu cea mai mare parte a timpului lucrând în grădină. Îi plăcuse dintotdeauna munca manuală şi avea multe de făcut acolo. Elagajul pomilor fructiferi, ridicarea celor căzuţi, printre care era, vai! şi primul renglot care dăduse fructe atât de zemoase, galben-purpurii şi care trebuia tăiat pentru a face lemne de foc din el. Curăţă frunzele moarte şi făcu focuri mari al căror fum albătrui se ridica în spirale în aerul rece, ca nişte semnale. Vărui şura. Împreună cu Joe, băiatul care venea după orele de şcoală, repară coteţele, astupă găurile pe care o vulpe le făcuse în cursul expediţiilor sale periodice.

Câteodată – foarte rar – mergea în sat, unde era primit cu priviri răuvoitoare. Era obişnuit să atragă atenţia pe stradă – capul descoperit, obrajii subţi, barba scurtă şi pasul lung, pentru a nu mai vorbi de ţinuta neîngrijită, pantalonul de velur şi batista înnodată în jurul gâtului, nu treceau neobservate – ceea ce accepta cu cea mai perfectă indiferenţă. Dar aici, nu mai era vorba de simplă curiozitate. Remarci injurioase erau proferate la trecerea lui, lansate de grupuri de tineri care stăteau, de obicei, în faţa cinematografului. Iar într-o după-amiază, când ieşea din atelierul lui Singleton, dulgherul la care venise să caute scânduri şi cuie, un bulgăre de pământ trecu aproape de capul său, însoţit de cuvintele: „Pentru eroul din războ!”. Îşi dădu atunci seama că nu era văzut bine de lume.

Trăia o perioadă ciudat de neproductivă. Nu avea nicio dorinţă de a-şi impune pictura în ochii alor săi şi singura pensulă pe care o mânuise îi servise să vopsească grinzile de la hambar. Dar, când avea prilejul, după prânz, atunci când era frumos, pleca pe jos până la Chillingham Lake, unde, la adăpostul stufului ce împrejmuia lacul, aşezat pe un butuc, îşi umplea carnetul cu schiţe.

Întorcându-se într-o seară, târziu, dintr-o excursie, alese drumul pe la vechea barieră de la pod cunoscută sub numele de Crucea Vulpii, care în diverse împrejurări servea ca punct de hălăduială pentru câini. Adesea, în tinereţea lui, locul situat la jumătatea drumului dintre parohie şi Broughton Court, fusese punctul de plecare în picnicurile şi expediţiile proiectate de cele două familii. Şi deodată, în lumina difuză a înserării, văzu o femeie venind în întâmpinarea lui, cu capul gol, în palton. Era Claire.

— M-am gândit că te-aş putea întâlni aici! Era în vocea ei o însufleţire care lui nu-i era obişnuită. Ea surâse.

— Nu fii atât de surprins. Caroline mi-a spus că ai fost la Chillingham.

Mergeau unul lângă altul. Se lăsa o brumă uşoară, mirosul pământului şi al frunzelor uscate se amesteca cu mireasma unui foc de lemne, răsuflarea însăşi a acestui colţ din Sussex era îmbătătoare.

— Ce minunată după-amiază!

— Admirabilă, dar lumina a dispărut foarte devreme.

— Ai lucrat?

— Da… N-aş şti să fac altceva.

— Este vocaţia ta, zise ea cu căldură. Nimeni nu te poate blama pentru că o faci din tot sufletul.

Şi cum el tăcea, ea reveni cu acelaşi elan:

— Am avut atât de puţin timp de vorbit rândul trecut. Iată-ne acum unul lângă altul. Eşti fericit că te-ai întors acasă?

— Cine ar putea – reîntorcâncâu-se după atâţia ani de absenţă – să nu se îndrăgostească de Anglia-noastră?

Claire îi aruncă o privire scurtă, dar chipul lui Stephen rămase impasibil.

— Şi poţi să pictezi aici?

— Aş putea oriunde. Poate mai bine aici decât aiurea. Este o iluzie a tinereţii să crezi că trebuie să pleci cât mai departe pentru a picta. Cel mai mare impresionist n-a pictat niciodată mai departe de mahalalele oraşului său.

— Aici eşti la tine acasă, Stephen.

El zâmbi trist.

— Nu sunt chiar *persoana grata* în vecinătate. N-ai auzit nimic nepoliticos spunându-se pe seama mea?

— N-am ascultat. Ca să vorbim serios, parohia va fi pentru tine un loc sigur.

— Cum aş putea să mă pun aici la adăpost?

Nu ridicase vocea, dar tonul era aspru.

— Am rupt prea clar cu convingerile şi – mulţumesc lui Dumnezeu – cu prejudecăţile mele. Nu sunt nici gardianul, nici stâlpul societăţii. Sunt o pasăre prea bătrână ca să-mi mai fac un cuib aici.

Privirea pe care i-o aruncă o întristă, o incită să-şi apere cu vigoare punctul de vedere.

— Cred că te înşeli, Stephen. Poate la început o să întâmpini unele greutăţi. Dar dacă te ţii bine, rezultatele vor dovedi…

Se opri brusc, fără să mai caute explicaţii şi-şi continuară plimbarea în tăcere.

În trenul care o ducea la Londra, la expoziţia de pictură a lui Stephen, instantaneu îi venise ideea Memorialului. De mai mulţi ani, consiliul de canonici al catedralei din Charminster se străduiau să strângă fondurile necesare creării unui institut care, răspunzând nevoilor numeroaselor societăţi religioase şi comitete ecleziastice, trebuia să adăpostească o bibliotecă şi o sală de lectură, deschisă publicului. Războiul întârziase aceste planuri dându-le mai multă amploare şi sens. Regiunea se acoperea cu monumente, cu grupuri comemorative şi se hotărâse să facă din noul institut un memorial al

războiului şi în acelaşi timp un monument închinat păcii. Pe baza unor planuri noi, se construise un frumos edificiu în stil gotic. Fusese terminat în mai puţin de un an şi comitetul discuta despre decoraţiunea interioară. Decanul, nepermiţând folosirea mozaicului şi a vitraliilor, se gândise la picturi murale. Dar arhitectul convinse consiliul că tencuiala zidurilor nu va putea suporta din păcate, fresce permanente, în final, căzuseră de acord, în unanimitate, pentru o serie de panouri, pe o temă apropiată, pictate în ulei pe pânză şi înrămate în stejar de Sussex, care să decoreze cele cinci ziduri principale ale edificiului. Fuseseră pronunţate numele mai multor pictori, dar nu se luase nicio hotărâre.

Toate astea, Claire le ştia nu numai prin faptul că mama sa, bună prietenă cu decanul, contribuise cu largheţe financiară la fondul original, dar şi pentru că ea însăşi cunoştea doi membri ai subcomitetului. Ea ar fi avut, deci, de spus un cuvânt asupra alegerii artistului. O clipă, se temu: nu se lăsase prea mult antrenată? Nu comisese vreo imprudenţă? Dar alungă imediat aceşti termeni. Ce risca, de fapt? Nu era soţie şi mamă, măritată de mai mulţi ani? Simpatia pe care o încerca pentru Stephen era pur dezinteresată. Nu avea pentru el decât sentimentele unei surori pentru fratele ei. Şi, sigură, însufleţită de aceste raţionamente, ea luă a doua zi drumul spre Charminster.

Încovoiat şi uscat de ani, decanul cunoştea bine sanscrita dar surditatea şi artritismul îl limitaseră doar la îndeplinirea îndatoririlor esenţiale, de preot. Se zvonea chiar, că în curând se va retrage. Dar numele lui Claire era, chiar la ora siestei, un paşaport suficient. O primi cu afecţiune, ascultă – ţinând cu mâna cornetul acustic la ureche – situaţia pe care ea i-o expuse cu abilitate. Poate numele lui Stephen trezise în memoria lui câteva ecouri neplăcute dar se topiseră curând în bunătatea sa senilă. Tânărul pictor păcătuise, dar incontestabil avea talent. Tocmai expusese la Londra. Era un băiat în sufletul căruia

tendinţele ecleziastice trebuiau să domine, iar reverendul Bertram era un vechi tovarăş al Colegiului Trinity, un excelent arheolog, un bun slujitor al lui Dumnezeu, iar ultimii ani nu i-au fost favorabili financiar. Cine, de altfel, ar fi avut mai multe drepturi decât Lady Broughten să prezinte un candidat? Bătând uşor mâna tinerei femei, decanul promise să discute problema cu preşedintele comisiei.

De la casa decanului Claire se îndreptă spre reşedinţa preşedintelui, ajungând imediat în Crow's Nest, la vila mare cu acoperiş de tablă roşie a contraamiralului Reginald Tryng, trecut în rezervă. Amiralul era acasă şi fu încântat s-o vadă pe tânăra femeie pe care o pofti să se aşeze în faţa căminului din bibliotecă, insistând să accepte o ceaşcă de ceai.

Nimeni, în tot comitetul, nu era mai jovial şi mai devotat lucrurilor publice decât Reginald Tryng. Membru al unei jumătăţi de duzină de comitete locale, era întotdeauna gata să servească o cauză bună; era un slujitor loial al Bisericii, al Statului şi al clubului local de cricket. Pentru un bărbat de şaizeci de ani trecuţi, avea o energie surprinzătoare. Inutil de spus că practica toate sporturile: golf, tenis, dansa, pescuia, vâna şi patina şi, că, dacă mijloacele sale – din nefericire foarte limitate – (nu arunca niciun pennie) nu-i mai permiteau să hăituiască vulpea, el nu urmărea mai puţin câinii pe jos, pe culmi şi prin văi, tufişuri şi pârloage.

Fără să fie snob, nu făcea puţin caz de invitaţiile cu colţuri aurite care îl solicitau din când în când la castelele din comitat, permiţându-i să zică a doua zi, în fumoarul clubului: „Ieri seara... la Ditchley Castle..." Invitaţiile lui Claire, pe care o iubea şi o admira ca femeie, îi flatau mult vanitatea. Când, după banalităţile obişnuite, îi vorbi despre decorarea zidurilor Memorialului, interesul manifestat de ea îl surprinse, ca şi dorinţa ei de a trata confidenţial subiectul. „Acest Desmonde, gândi el după câteva momente de perplexitate, este vărul lui Geoffrey...

oaia neagră a familiei... şi ea încearcă să acţioneze cât mai bine pentru a-l scoate din această situaţie penibilă". Liniştit de menţionarea vizitei lui Claire la decan, promise să vorbească despre această problemă cu colegii lui şi umplu ceaşca, întinzându-i o farfurie cu biscuiţi.

Desigur, ea făcuse destul pentru a pune în aplicare ideea sa. Totuşi, la întoarcere, Claire se opri la catedrală şi la bancă – respectabila instituţie Southern Counties Bank – care administra averea familiei Broughton de peste un secol. Mark Sutton, directorul, care făcea şi el parte din subcomitet cu Tryng, fu cel mai uşor de convins. Un omuleţ pricăjit, cu guler tare şi manşete scrobite, un tip deosebit de respectuos, se pricepu cu amabilitate să nu piardă ocazia de a crea obligaţii unei femei atât de distinsă, o atât de bună clientă a băncii. Nu era „anagajat" în altă parte şi putea fi cel mai fericit să-i dea tot sprijinul protejatului ei.

Cât de simplu era totul! Condusă până la uşă şi respectuos salutată încă o dată, Claire se întoarse acasă foarte mulţumită de succesul ei. Acum, că sămânţa era semănată, avea răbdare să aştepte încolţirea ei. Zece zile se scurseră fără niciun rezultat, apoi, într-o după-amiază, îi telefonă Tryng. Totul mergea bine, ceilalţi doi membri ai subcomitetului – Sharp şi Cordley – creaseră dificultăţi, dar Sutton şi amiralul avuseseră argumente de a se opune. Desmonde va fi convocat, va apare în faţa comitetului şi se spera că va obţine comanda.

Claire se felicită pentru triumful ei diplomatic. Trebuia să-l prevină pe Stephen fără întârziere. Şi aşa, după ce-l aşteptase la Crucea Vulpii o jumătate de oră, într-un du-te-vino în lumina scăzută a serii reci şi înmiresmate, cu inima bătându-i ca unei ţărăncuţe la prima întâlnire, se simţea incapabilă să-i anunţe marea veste, celui care mergea în linişte alături de ea. O împinseseră motivele cele mai curate, niciun gând tulbure nu-i încercase sufletul şi totuşi o apatie ciudată puse stăpânirea pe ea. Apariţia unei maşini luând un viraj scurt şi orbindu-i cu

farurile, îi tăie respiraţia şi o surprinse prinzându-se de braţul lui Stephen, cu un gest instinctiv.

— Un şofer prost, comentă el.

Aproape se înnoptase când ajunseră la intrarea în parc şi Stephen se opri.

— Te las aici, Claire, zise el.

— De ce, ezită ea, Geoffrey s-a dus astăzi în oraş, dar n-o să întârzie…

Stephen dădu din cap.

— Cinăm devreme, la ora şase.

Oricât ar fi fost de bună, această scuză accentua dezordinea situaţiei lui Claire, care îşi amintea cuvintele lui Geoffrey: „Nu vreau să-l văd pe acest individ la mine. Dacă-l voi întâlni altundeva n-o să-l bag de seamă!”

Ea înţelegea că nu putea să mai rămână mult timp în compania lui.

— Atunci, bună seara, Stephen murmură ea. Aminteşte-ţi că am încredere în tine. Direcţia vântului se va schimba, poate, mai repede decât crezi.

Apoi se pierdu în umbra marii alei.

O oră mai târziu, grăbind pasul pentru a nu întârzia, Stephen sosi la casa parohială, care era mai luminată ca de obicei şi Caroline îl aştepta pe hol nerăbdătoare.

— În sfârşit, zise ea foarte însufleţită. Credeam că n-ai să mai vii odată. Tata vrea să te vadă imediat.

La intrarea lui Stephen în bibliotecă, rectorul prinse mâna fiului său. Avea ochii umezi.

— Dragul meu copil, azi, la Charminster, am primit o veste mare, foarte suprinzătoare, mărturisesc.

Emoţia îl sufoca.

— Se vorbeşte foarte mult de tine pentru a picta panourile de la Memorial.

CAPITOLUL 5

A DOUA ZI, PUŢIN DUPĂ ORA TREI după-amiază, se reuni subcomitetul Memorialului. Erau de faţă Tryng, Sutton, Joseph Cordley şi Arnold Sharp, decanul scuzându-se pentru neparticipare. Stephen care aştepta într-o încăpere vecină fu rugat să intre.

Tryng care îndeplinea funcţia de preşedinte, îi aruncă la intrare o privire scurtă dar pătrunzătoare şi răsuflă oarecum uşurat. Evident, nu-i prea plăcea barba şi părul lui tuns foarte scurt, dar în definitiv, acest băiat avea o înfăţişare convenabilă. Era corect îmbrăcat. De fapt, Stephen fusese convins, nu fără greutate, să renunţe la deplorabilii săi pantaloni de velur şi Carrie îi pregătise o cămaşă albă şi un costum gri închis, care îi veneau foarte bine.

— Vă rog să luaţi loc, domnule Desmonde.

La un semn al lui Tryng, Stephen se aşeză pe locul oare-i fusese desemnat, sub tirul privirilor.

— Ştiţi pentru ce aţi fost chemat aici şi nu mai trebuie să tergiversăm. Este vorba de Memorial. Noi vrem cinci panouri, de aproximativ şase picioare pe patru, care trebuie să exprime spiritul, demnitatea şi ţelul eroic dar tragic al acestui edificiu. Ştiu că v-aţi dăruit picturii deja de mulţi ani, că aţi expus în diverse mari oraşe, pe scurt, sunteţi pregătit să realizaţi lucrarea la care ne gândim.

— O voi face cât mai bine cu putinţă.

Stephen profită de liniştea care se lăsă pentru a-i studia pe cei patru bărbaţi aşezaţi în spatele mesei. Orgoliul lui era mare şi el intui imediat că doi dintre ei îi erau favorabili, spre deosebire de ceilalţi doi. Unul dintre

ei tuşea pentru a-şi drege vocea. Era Arnold Sharp, avocat la Charminster, un omuleţ slab şi palid, cu un cap lunguieţ, cu ochi mici şi vicleni. Cunoscând interesul pe care Tryng i-l purta lui Stephen, era ofensat din această cauză, mai ales că, provenit dintr-o familie umilă – tatăl său fusese muncitor agricol – el detesta înalta societate. Ghicise că Stephen trebuie să fi beneficiat de sprijinul cuiva şi înţelegea să ridice multe obstacole în calea lui.

— Ne-aţi adus, desigur, eşantioane din lucrările dumneavoastră.

— Nu. Regret...

— Putem să ştim de ce?

— Cea mai mare parte din pânze sunt la agentul meu din Londra. Aş putea să-i cer să-mi trimită câteva.

Cred că pot să garantez competenţa domnului Desmonde, interveni amiralul. Domnul decan, de asemenea.

— Dar este vorba de o lucrare cu totul deosebită, remarcă avocatul. Este vorba de tratarea războiului, a cruzimilor lui.

Vecinul lui Sharp, grasul Joe Cordley, epitrop şi negustor de grâne, pe care crăpau cusăturile hainei în carouri negre şi albe, îşi întoarse faţa rubicondă spre el.

— N-aţi făcut războiul, domnule Desmonde?

— Nu.

— Aţi fost respins?

— Nu.

— Sper că nu aţi fost contestatar?

— Am fost în străinătate.

— Ah! suspină Cordley, lăsându-şi corpul greoi să cadă pe scaun. În străinătate... Dar nu în tranşee.

— Eu cred – reluă Sharp, cu o politeţe rece – cred că fratele mai mic a fost sub arme?

— Cu toate că nu era apt pentru serviciul militar, el s-a înrolat încă din prima lună de război.

Se făcu linişte.

— A fost ucis, nu-i aşa?

— Da.
— Pe front?
— Da.
— Ah!

Cordley, care îşi dublase averea vânzând fân trupelor cantonate la Chillingham, lăsă colţurile buzelor în jos şi îşi roti ochii extaziaţi.

— Un brav! El şi-a dat viaţa pentru patrie!

Liniştea care urmă fu mai stânjenitoare ca la început. Stephen îşi strânse buzele. Venise cu ferma dorinţă de a obţine comanda Memorialului din mai multe motive. În faţa acestei opoziţii, hotărârea lui se întări.

— Permiteţi-mi, domnilor… dacă n-am luat parte la război, dacă am rămas, aşa cum văd că m-aţi înţeles, un simplu spectator, asta nu înseamnă că n-aş avea idei care să mă fi pregătit pentru această muncă. Mi se pare că pentru a-şi justifica scopul, Memorialul nu trebuie să fie numai un omagiu adus celor care şi-au dat viaţa, ci şi un protest al tuturor contra conflictelor viitoare. Aceste panouri trebuie să sublinieze tragismul războiului şi să insiste asupra suferinţelor şi sacrificiilor, să ajute la influenţarea celor care îl vor, să-i incite la prevenirea unei noi calamităţi mondiale.

— Bravo, domnule Desmonde, zise prompt amiralul. Îi plăcuse acest scurt discurs şi mai ales felul hotărât în care Stephen îl fixa pe Sharp. Gândi: „Păcat că acest băiat este o puşlama!” Dar experienţele sale trecute îl învăţaseră că asemenea accidente se produc şi în cele mai bune familii.

— …Să vorbim acum de timpul care v-ar fi necesar pentru această lucrare…

— Veţi fi gata să supuneţi crochiurile pentru aprobare, într-un timp pe care ni-l veţi indica imediat?

Stephen îl privi pe amiral.

— Este contrar obiceiului.

— Asta înseamnă că trebuie să vă acordăm încredere, reluă Cordley.

— Artistului, zise cu vioiciune Stephen, trebuie să i se acorde încredere. Un pictor nu este un comis-voiajor care sună pe la uşi, cu valiza de eşantioane în mână. El nu are de oferit decât însăşi persoana sa. Dar sunt gata să vă supun atenţiei crochiurile, dacă o cereţi, dar cum ele reprezintă jumătatea cea mai dificilă a operei, nu o voi face decât după ce voi obţine comanda fermă.

— Nu avem timp de pierdut, zise sec amiralul. Inaugurarea este prevăzută pentru luna martie.

— Pentru 15 martie, murmură Sutton, care nu deschisese încă gura. Trei luni, socotite de azi.

— Aţi putea termina înainte de această dată? întrebă amiralul.

— Cred că da.

— Avem nevoie de o certitudine, interveni Sharp.

— Este timp puţin pentru cinci pânze mari. Dar eu lucrez repede atunci când subiectul mă interesează.

— Bine. Şi acum să vorbim de preţ. Noi vă propunem cinci sute de guinee.

— Nu vorbisem, parcă de cinci sute de lire? riscă negustorul de grâne.

— Guineea, dragă domnule, este moneda curentă în anumite medii. Vă satisface cifra noastră, domnule Desmonde?

— În întregime.

Amiralul îşi consultă din priviri colegii.

— Propun să vărsăm pictorului nostru o sută de guinee în avans. Restul – la primirea lucrării.

— Nu sunt de acord, zise Sharp, fixând cu încăpăţânare un colţ al tavanului. Totul plătibil la livrare.

— Dar domnul Desmonde o să aibă nevoie de sume importante pentru pânze şi culori, zise Sutton. Fără a mai vorbi de rame.

— Este problema lui, ripostă Sharp pe un ton acru. Cine ne spune că nu se va îmbolnăvi sau că nu-şi va schimba părerea, sau din orice altă raţiune, ne va livra cai verzi pe pereţi. Totul plătibil la livrare.

— Ah, dacă este vorba de probleme, Arnold, sprijin moţiunea.

Stephen interveni înainte ca amiralul să poată vorbi.

— Au fost timpuri când n-aş fi avut cu ce să cumpăr pânze şi culori. Din fericire, acum pot. Accept condiţiile voastre. Vă voi cere, totuşi permisiunea de a lucra chiar în marea sală a Memorialului, eu neavând, în prezent, aici, un studiou.

— Vă acordăm această permisiune. În orice caz va trebui să studiaţi cu grijă locul. Vă vom încredinţa o cheie.

Amiralul se opri, dar cum observaţiile sale nu întâmpinară opoziţie, reluă:

— Iată deci afacerea încheiată, domnilor. Vă felicit, domnule Desmonde. Sunt convins că ne veţi oferi nişte pânze admirabile.

Cu cheia în buzunar, Stephen se duse direct la institutul ce se înălţa pe o mică colină, pe fondul unor arini bătrâni, ale căror ramuri superioare adăposteau o întreagă colonie de ciori.

Impresia lui fu excelentă. Totul îi convenea: amplasamentul, împrejurimile, admirabila armonie a liniilor, unitatea şi simplitatea lor. Pătrunzând sub boltă, fu cuprins de un fior de satisfacţie. Interiorul, în pentagon regulat, luminat printr-un înalt planşeu, nu arunca nicio umbră pe pereţii goi. Cât de vii, arzătoare, vor ieşi culorile pe acest fond alb – şi ce spaţiu perfect între cei cinci pereţi identici, pentru panouri de aceeaşi dimensiune. Rămase mult timp în holul pustiu, cu un genunchi pe pământ, în molozul lăsat de zidari, apoi ridicându-se, ieşi, închise cu grijă uşa cu cheia şi fugi la Blue Board, în High Street, ca să-i telefoneze lui Maddox pentru a-i trimite pânze şi culori şi tot restul de materiale de care avea nevoie. Apoi, cu capul gol, mâinile în buzunare, mărşălui spre dealuri uitând de tot ceea ce nu făcea parte din formele care deja îi treceau prin faţa ochilor.

Timp de câteva zile, nu se apucă de lucru. Vru mai întâi să reflecteze profund la subiectul atât de dureros apropiat

sufletului său. Pierderea fratelui, suferinţele anilor petrecuţi în Spania îi dominau intens gândurile. Îl inspirau, fără să-şi dea seama, *Dezastrele războiului* care-l emoţionaseră atât de mult la Prado. Fierbea în el revolta unui spirit rănit de tragedia eternă a violenţei umane.

Spre sfârşitul săptămânii începu să picteze. Curând, pasiunea îl împingea în fiecare zi la Institut. În fiecare dimineaţă, Caroline, îi punea în sac câteva sandwiciuri pe care abia avea timp să le mănânce. Pustietatea holului gol îi convenea de minune, căci nu suporta să fie urmărit şi, după ce îi tratase pe câţiva nepoftiţi cu fermitate, fu lăsat în pace. La căderea nopţii, se reîntorcea la parohie, epuizat, dar satisfăcut.

Pentru rector, acest regim spartan, această ardoare a lucrului nu erau numai o surpriză – el nu se gândise niciodată că un artist, unul din acei boemi ai lui Murger sau ai lui Maurier, ar putea să se exprime printr-o astfel de activitate care, pe deasupra era şi o sursă de bucurie, în ciuda eşecurilor şi deziluziilor, el reîncepu să spere. Fiul său se întorsese, ducea o viaţă ordonată, locuia decent şi lucra la o operă pioasă. Nu era îndreptarea după greşeliile trecutului?

Trebuia, totuşi să recunoască că vestea ofertei pentru Stephen, fusese primită rău în ţinut – se trăncănise mult şi cu evidentă răutate. În contactele zilnice cu enoriaşii săi, rectorul le simţise nemulţumirea. Presa locală publicase scrisori de protest dintre care cea mai agresivă fusese una apărută la loc de frunte în *County Gazette* şi al cărei autor semnase „Pro Patria”.

Îngrijorat, îi vorbise cu discreţie Carolinei:

— Atacul este crud, zise el cu sprâncenele încruntate. Şi din nenorocire justificat. Tot ce se spune acolo este adevărat.

— Este nedrept, abominabil, tată! Ce importanţă are ce a făcut Stephen în război? Nu trebuie avută în vedere decât valoarea lui ca pictor.

— Sunt de acord. Dar, totuşi, pentru un monument

comemorativ... ei pot să pretindă că ar fi trebuit să aleagă un fost combatant.

— Chiar dacă este... un pictor prost!

— Da, da... Cine este, după tine, autorul acestei scrisori?

— Nu ghiceşti, tată?

— S-ar putea să fie Albert Mould?

— Păi cine altul? Tu nu ai decât un duşman pe lume, care este el.

— Dar nu este atât de instruit pentru a fi scris total singur! Şi semnătura aceasta: „Pro Patria!”

— A fost redactată de cineva pentru el. Are în anturajul lui, oameni capabili de a compune aşa ceva.

Rectorul nu putea crede în existenţa unui conspirator.

— Gândeşte-te la Mould cel bătrân, care ne-a servit fidel timp de cincizeci de ani... să aibă un astfel de fiu, un astfel de mic parvenit.

— Parveniţii sunt stăpânii zilei. Însuşi bătrânul Mould câştigă teren. Are aparatul său de radio, se încălzeşte mai bine decât noi, merge de două ori pe săptămână la cinema şi, într-o zi, când l-am întrebat în sat dacă îşi doreşte darul obişnuit de Crăciun – un jambon – mi-a răspuns: „Mulţumesc, domnişoară, nu. Albert mi-a trimis o bucată de căprioară” şi a adăugat: „Vreţi o bucăţică?”

— După părerea mea, trebuie să-i ascundem acest articol lui Stephen. Merită tot sprijinul pe care putem să i-l dăm.

— A primit într-o zi o frumoasă încurajare, tată. Îţi mai aminteşti, poate, de prietenul lui, Richard Glyn? Ştiu că nu-l aprobi în mod deosebit, dar el a expus la Academia Regală... pe scurt, a venit într-o zi la Charminster şi a dejunat cu Stephen la Blue Boar...

— Da?

— Stephen i-a arătat ceea ce a făcut deja, i-a explicat planul lui. Şi Glyn a fost entuziasmat.

Puţin pierdut, rectorul păru totuşi mulţumit.

— Caroline, zise în sfârşit după o scurtă ezitare, dacă

va reuşi, asta îi va deschide un nou câmp de activitate spirituală... Decorarea bisericii... Vitraliile pictate... Mă înţelegi? S-ar putea dedica artei pioase. Este încă tânăr. Cine ştie, dacă într-o zi... Bine sfătuit... nu va urma tradiţia?

Tăcu şi se ridică să-şi ia pălăria.

— Scuză-mă micuţă dragă, voi reveni.

Prin fereastră, îi zări pe alee, silueta înaltă şi dreaptă sub pălăria plată. Se ducea să se roage, presupuse ea.

CAPITOLUL 6

PRINTRE NUMEROASELE CALITĂŢI care o caracterizau pe nevasta generalului Desmonde, blândeţea ocupa un loc destul de puţin important. Crescută într-un mediu militar, admirată în tinereţe ca fiică a regimentului, curgea în vinele ei sângele unui întreg şir „pukka – Sahib”, de domni albi. Lunga şedere în India îi accentuase fermitatea naturală. Într-o dimineaţă de ianuarie emană din ea o atitudine mai aspră decât lăsase să se înţeleagă subţirimea buzelor, o imperceptibilă dilatare şi înroşire a nărilor, foarte aristocratice, semne ce nu anunţau nimic bun pentru cine se întâlnea cu ea pe drum. Servitorii primiră ordine mai aspre ca de obicei. Femeia care umplea cana de apă fu mustrată pentru zgomotul făcut. Aşezată în faţa biroului de nuc, impecabil îmbrăcată cu o fustă de stofă, un şir de perle împodobind gâtul încă graţios, îşi rezolva corespondenţa ce trata probleme legate de funcţia sa de patroană la Crucea Roşie şi îndrumătoare la spitalul municipal. Apoi, nemişcată, fixă sugativa în suportul de aramă de Benares.

Ce să facă? Chestiunea îi dădea ocol ca un ţânţar neastâmpărat, încă de când se trezise. După micul dejun, soţul ei, în pantaloni de călărie, se dusese la grajduri, amintindu-i că trebuie să-şi petreacă ziua la Gillinhurst pentru a pune la punct problema furajului. De altfel ea hotărâse să nu-l consulte. Afacerea o va trata mai bine singură. Dar cum să acţioneze?

În seara aceea, cu câteva săptămâni în urmă, când o

maşină trecuse pe drum, luminând o clipă dar cu mare claritate, pe Stephen şi Claire, mergând unul lângă altul, era chiar la volan, martor întâmplător la întâlnire. Venea de la castel, unde aflase că fiul ei era plecat, iar Claire ieşise. Şi deodată, în lumina farurilor... erau ei, foarte aproape unul de altul, pe acel drum pustiu, în absenţa lui Geoffrey... Deplorabila reputaţie a acestui individ făcea situaţia şi mai suspectă.

Cu toată cinstea, generăleasa recunoştea comportarea ireproşabilă a nurorii sale – atât cât putea să se judece. În India auzise câteva bârfe şi hotărâse să nu spună nimic deocamdată. Dar nu putea să uite slăbiciunea lui Claire pentru Stephen şi această amintire făcea mai evidentă neloialitatea, chiar sub aspectul ei cel mai nevinovat, pentru că exista, într-adevăr una, faţă de Geoffrey. Crescută într-o curte de cazarmă, împuiată din copilărie cu principiul – esenţial – al disciplinei corpului şi spiritului, incapabilă să-şi exprime chiar şi dragostea maternă, decât prin gesturi scurte, controlate, convenţionale, Adelaïde Desmonde nu era însă mai puţin devotată fiului ei. Căsătoria lui cu proprietara de la Broughton, care făcea dintr-un mic căpitan un moşier, reuşise bine. Dar se iviseră câteva urmări neplăcute. Domeniul era ipotecat şi, deşi încă foarte frumos, îi leza lui Geoffrey punctul sensibil al simţului de proprietate. Pe de altă parte, Lady Broughton lăsase moştenire fiicei sale cea mai mare parte a averii ei, asigurându-i lui Claire venituri personale considerabile. Adelaïde dezaprobase întotdeauna această independenţă în ciuda docilităţii nurorii sale şi azi, după evenimentele din ajun, o interpreta ca periculoasă.

Cinase la Gresham Park şi avusese ca vecin de masă pe amiralul Tryng. Adelaïde simţea o bunăvoinţă puţin dispreţuitoare pentru excelentul marinar, pentru flecăreala lui, veniturile mici şi vilişoara de la marginea oraşului. Glumele lui o amuzau mai puţin decât picăturile de sudoare care, după supă îi periau fruntea rozalie şi lucioasă. Dispreţuind, din spirit de castă, îl considera un

imbecil bine intenţionat. Ascultându-l doar vag, ea nu înţelesese la început aluzia la Claire. Apoi, ascultând mai atentă îl auzi lăudându-se că rezolvase cu bine micul „comision” familial cu care fusese însărcinat. Era într-adevăr foarte frumos din partea lui Claire să se obosească pentru vărul soţului ei.

Fără voce, Adelaïde apucă paharul ei şi bău o gură de apă. Pe moment nu găsi nimic de răspuns. Acest idiot de marinar îi întărea cele mai rele bănuieli: Claire se interesa pe ascuns, de acest nenorocit de Stephen. Trebuia să intervină, să oprească scandalul înainte să izbucnească.

Reflectând în lumina rece a dimineţii, era înclinată să arunce întregul oprobiu asupra „renegatului”. El se infiltrase, fără îndoială în graţiile lui Claire, păsându-i prea puţin că o compromite, constrângând-o să-l ajute. Inutil, bineînţeles, să apelezi la simţul lui de onoare. Pe de altă parte, era periculos să intervină între soţ şi soţie. Totuşi trebuia. Nu era altă soluţie. Ea va şti să dea dovadă de tact, va fi în acelaşi timp delicată şi discretă. După cum ştia, astăzi Claire era la Londra. Hotărâtă, luă receptorul şi ceru fiului ei să vină la ceai.

Acesta sosi devreme, spre ora patru – neavând altceva de făcut; generalul nu se întorsese de la Gillinghurst. Adelaïde era singură cu fiul ei. Îi dădu de băut, îl hrăni cu prăjiturile preferate, apoi, foarte dreaptă, pe un taburet, cu tricotul în mână, îl lăsă să vorbească despre ce voia el – ultima vânătoare, speranţele lui la viitoarea cursă cu obstacole.

Timpul trecea plăcut pentru Geoffrey, foarte fericit de a se asculta. Cinstita sa mamă se pricepea tot atât de bine la cai, pe care-i iubea enorm. Pendula bătu ora şase. Stingându-şi ţigara, se ridică pentru a se retrage.

— O zi minunată, mamă. Am flecărit plăcut împreună.

Ea îl conduse până la uşă şi îl ajută să-şi îmbrace paltonul greu.

— Apropos, îi zise ea, foarte detaşată, am auzit că vărul tău este la casa parohială.

— Da, şi este mare păcat Nu vreau să am nimic de-a face cu tipul ăsta.

— Ai dreptate, Geoffrey. În locul tău, aş preveni-o pe Claire să-l evite cât mai mult posibil.

Geoffrey îşi privea mama în timp ce-şi înnoda fularul la gât.

— Ce vrei să spui?

— Oh, mai nimic! Ştii doar că tu i-ai suflat-o pe Claire. Trebuie să nu fi uitat. Şi după toţi aceşti ani petrecuţi cu drojdia societăţii la Paris... Nu mai poţi avea nicio încredere în el.

— Cât despre asta... Individul ăsta e capabil de orice.

— Ei bine, fă-mi această plăcere şi spune-i ceva lui Claire. Asta mă va linişti.

Privindu-se în oglindă:

— Am înţeles. Noapte bună, mamă.

— Noapte bună, Geoffrey.

De la uşă, ea îl privea cum îşi porneşte motorul şi demarează rapid ridicând pietricelele pe alee, îndreptându-se apoi spre grilaj. Mulţumită de această după-amiază petrecută cu fiul ei, se întoarse în cameră.

Geoffrey conducea repede, cu multă abilitate. Se credea şofer bun şi înainte de a se însura se gândise un timp să participe la Brooklands. Poate că aerul rece care-i lovea fruntea îi incită gândurile referitoare la ceea ce spusese maică-sa. Luând virajele în viteză se întreba: „oare ce vrusese mama să spună?”

Ea nu-l invitase aşa, de florile mărului! Demult, la şcoală sau la Sandhurst, când primea o scrisoare de la mama sa, privirea îi cădea imediat pe post-scriptum. Acolo era, ştia bine, esenţialul. Deci, să fie oare vorba de Claire?

Sub cascheta sa, Geoffrey schiţă un surâs. Dezavantajat de vanitatea sa şi de studiile costisitoare care nu-l învăţaseră mai mult decât să arunce mingi la diverse înălţimi, nu era deosebit de inteligent, dar contactele frecvente cu lumea curselor, a hăitaşilor,

geambaşilor şi a Bookmakers[14]-ilor îi insuflaseră un fel de perfidie, un simţ ascuţit al fizionomiilor. Reacţia imediată fu să apuce calea opusă celei sugerate de maică-sa: nu-i vorbi lui Claire, păstră tăcerea, dar făcu o mică anchetă.

Ajunse acasă la ora şase şi douăzeci. Claire care trebuia să ia trenul din gara Victoria la ora cinci şi cincizeci, natural că nu se întorsese. Păşind pe culoarul care ducea la sala de baie, se opri în faţa uşii micului salon, vecin cu camera lui Claire, unde ea stătea adesea. O bătaie discretă în uşă, fără să primească vreun răspuns şi Geoffrey intră. Camera era încântătoare, cu pereţi gri palizi şi perdelele de un roz delicat. O ştia bine. Intra adesea aici în absenţa lui Claire, cercetând totul, o scrisoare de pe scrin, o carte de pe cămin, în felul unui soţ atent, dacă nu, indiscret, pentru care afacerile soţiei şi în mod particular finanţele ei prezentau un interes firesc şi considerabil.

De această dată, inspecţia fu mai atentă. Mergând direct la scrin întotdeauna deschis, îl cercetă metodic. Zece minute bune examină hârtiile din sertare. Nu era nimic, absolut nimic. Cele găsite erau chiar instantanee ale lui când era cadet la Sandhurst; fruntea i se coloră uşor dându-şi seama că nu reprezentau nimic suspect.

Puţin ruşinat, pe punctul de a ieşi, puse mâna pe o factură împăturită în patru. Suma totală, era de patru sute de lire sterline; era semnată de galeriile Maddox, strada Bond, numărul 21, şi se referea la două tablouri: *Milă* şi *Mijlocul zilei în livada de măslini* de Stephen Desmonde.

[14] Bookmakers – persoanele care ţin registrele de pariuri la cuesele de cai.

CAPITOLUL 7

ÎNTR-O DUPĂ-AMIAZĂ DE LA ÎNCEputul lui martie, şedinţa lunară a consiliului de district din Sussex era pe sfârşite, după o lungă discuţie asupra oportunităţii introducerii canalizării în cătunul Hetton – in – the – World, care până atunci îşi deversa reziduurile în pământ. Dintre cei patrusprezece consilieri prezenţi, Albert Mould păstra o tăcere neobişnuită, rozându-şi mereu unghia de la degetul mare de la mâna dreaptă, cu faţa sa îmbătrânită, înfundată în gulerul mantalei de ploaie pe care o purta de teama curentului ce se infiltra prin crăpăturile zidurilor vechi ale sălii de deliberări. Lângă el, stătea amicul său din colegiu, Joe Cordley. Amiralul Tryng, acest mare slujitor al lucrărilor publice, sta în faţa lui.

Ciocănelul preşedintelui căzu pentru ultima oară, secretarul murmură formula consacrată, anunţând încheierea şedinţei, indicând ziua şi ora viitoarei reuniuni, şi în vacarmul scaunelor mişcate din loc, comitetul începu să se împrăştie. Dar Albert Mould, se postase lângă uşă şi la ieşire îl apucă pe amiral de un nasture.

— Aş vrea să vă spun o vorbă, amirale, dacă-mi permiteţi.

Asta căzu prost. Tryng avea de gând să facă o partidă de golf, dar înainte de a putea găsi o scuză, Mould zise:

— Joe şi cu mine avem de îndeplinit o penibilă datorie, domnule, în legătură cu subiectul pictorului de la Memorial.

— Da, ce e? aruncă amiralul consultându-şi ostentativ

ceasul.

— Numai un cuvânt. Sunt aproape trei luni de când a început picturile şi, după cunoştinţele mele nimeni nu le-a văzut încă. Sunt mereu sub cheie. Ziua inaugurării se apropie şi asta pare caraghios cel puţin pentru doi membri ai subcomitetului. Ca să spun totul: ei mi-au cerut să-i însoţesc la Institut să vadă picturile.

— Cum dracu' s-o poţi face, când ele sunt – după cum spui – sub cheie?

— Domnul Amold Sharp mi-a procurat o dublură.

Tryng nu căută să-şi ascundă nemulţumirea. Nu-l plăcea pe Mould pentru că acesta căuta să-şi depăşească condiţia clasei sale sociale, dar mai ales pentru servilismul ironic, faţă de superiorii lui.

— Am fost ieri seară, târziu şi trebuie să vă spun că ceea ce am văzut nu ne-a plăcut.

— Ei, Mould, zise amiralul pe un ton protector. Tu nu eşti critic de artă!

— Nu este numai părerea mea, care nu valorează mare lucru…

Pentru o secundă ochii negri ai lui Mould înfruntară, privirea amiralului.

— Este şi părerea maestrului Sharp şi a lui Joe Cordley.

— Este foarte adevărat, afirmă Cordley, suat gata să jur pe Biblie…

— Evident, nu vă pot da niciun sfat, amirale. Dar dacă aş prezida subcomitetul, ca dumneata, aş cere socoteală…

Tryng începu să se neliniştească. Licărea în ochii lui Mould o luminiţă neplăcută. Renunţă, cu regret, la partida de golf.

— Aveţi cheia?

— Da, domnule. Joe şi cu mine suntem liberi chiar acum.

— Să mergem.

Cei trei bărbaţi urcară în maşina lui Tryng. La Charminster, la sugestia lui Mould, îi luară cu ei pe Sharp

şi Sutton. Ora era înaintată şi se înnoptase când membrii subcomitetului se aflau în faţa uşii Memorialului. Tăcut, Mould îi lăsă să intre. Holul era pustiu – Stephen plecase cam de o jumătate de oră. Cu un aer important, Cordley, răsuci comutatorul. Aveau în faţa ochilor picturile.

Prima care-i atrase atenţia lui Tryng se numea *Ofrandă păcii.* O femeie tânără ţinea un copil de mână pe fondul unei case aurite, al unor câmpuri fertile, bogat populate cu personaje vesele, rustice şi în timp ce examina această frumoasă compoziţie, amiralul îşi simţi inima mai uşoară. Era un lucru frumos, într-un stil foarte personal, care îi plăcea. Dar când se întoarse spre al doilea panou, *Te salut, Armageddon*, cu gloata decimată de tunuri şi de oameni în uniformă, între două mulţimi urlând, în sunetul muzicii militare, sub drapele frenetic agitate sub un cer sumbru, toate temerile îi reveniră. Ele crescură, deveniră certitudine, când trecu la al treilea panou, *Păngărirea păcii* şi *Recrudescenţa*, dintre care unul reprezenta, atât cât putea el să discearnă, teribilele întâmplări ale războiului şi altul înspăimântătoarele consecinţe ce decurg din el – foamete, boli, case arse, sate rase, distrugerea tuturor bogăţiilor, evocată în primul tablou, totul sub ochii unei femei goale, plângând. În ultimul panou – *Resurecţia morţilor*, personajul avea ochii scoşi. În numele cerului, ce semnificau aceste ciudate forme, abia umane, aceste corpuri torturate, dezgolite, unele fără picioare, sau braţe? Femei ieşind din mormânt în sunetul trompetei unui înger. Niciodată în visurile lui cele mai nebuneşti, nu-şi imaginase asemenea măcel. Şi chiar el, contraamiralul Reginald Tryng, era cel care îl protejase, îl impusese pe acest Desmonde, membrilor comitetului.

Ceilalţi aşteptau ca el să vorbească. Dădu din umeri, fiindcă niciodată nu-i lipsea curajul.

— Ei bine, domnilor, este surprinzător!

— Surprinzător!

Pe Cordley îl ameninţa apopiexia.

— Este o insultă! Este... infam!

— Priviţi aici!

Mould arătă din bărbie personajele din ultimul tablou.

— Goi... Toţi... Complet goi.. Şi mai rău încă, bărbaţii şi femeile arătându-şi părţile lor ruşinoase.

Tryng întoarse ochii privindu-l pe Sutton.

Micul bancher, mai palid decât de obicei, nu era în stare să-i vină în ajutor.

— Da, domnilor... Aceasta este extrem de regretabil. Am să-l întâlnesc imediat pe decan, în legătură cu acest subiect.

Luă cuvântul Sharp, care supusese tablourile unui examen aprofundat.

— Îmi permiteţi să vă atrag atenţia asupra acestui detaliu? Şi arătă cu degetul spre cel de-al treilea tablou.

— Ce fac aceşti soldaţi? Poate că cineva mult mai priceput ca mine în artă, ar putea să dea un nume acţiunii lor.

— Dumnezeul meu, nu se putu abţine Tryng, să murmure.

Şi Mould să adauge, cu un aer fătarnic:

— Pentru asta am ţinut să vă prevenim.

Cu buzele strânse, amiralul luă comanda.

— Convoc subcomitetul pentru mâine, la ora nouă fix. Îl voi chema pe Desmonde. Între timp, vă rog să vă abţineţi de la orice comentariu. Bună seara, domnilor.

A doua zi dimineaţa, Stephen se prezentă în faţa comitetului. Ignorând raţiunile acestei convocări – la telefon, Tryng nu-i spusese nimic, manifestând o excelentă dispoziţie – el simţea numai oboseala săptămânilor de lucru neîncetat, dar având certitudinea de a fi ajuns la sfârşit. Panourile erau aproape gata. Putea să le prezinte în orice zi.

— Domnule Desmonde, trebuie să te informez că v-am văzut picturile. Ele ne-au şocat profund.

Pe Stephen îl surprinse atacul neaşteptat. Nu putu să-şi reprime o tresărire. Foarte palid, cu ochii întunecaţi

aştepta urmarea.

— Nu pot, în ceea ce mă priveşte, reluă amiralul, să înţeleg cum aţi putut interpreta atât de scandalos dorinţa noastră.

Stephen îşi regăsi suflul.

— Ce este atât de scandalos în opera mea?

— Un subiect de această natură trebuie să fie tratat într-un mod nobil, eroic. O unitate mărşăluind la luptă, cu drapelul în frunte... un luptător rănit, sprijinit pe braţul unui camarad sau susţinut de o infirmieră...

Stephen nu-şi putu înfrânge o grimasă.

— În locul acestora aţi dat o serie de compoziţii inacceptabile, barbare... o reprezentare a suferinţei, care este, dacă se poate spune, morbidă, degradantă.

— V-am expus concepţiile mele înainte de a începe lucrul. Părea că le aprobaţi.

— Nicio fiinţă de bun simţ, nu poate aproba aceste picturi.

— Sunteţi competent pentru a judeca?

— Ne-aţi recunoscut competenţa când vi le-am încredinţat.

Prin ochii lui Stephen trecu o flacără de mânie.

— În acest caz fiţi atât de abil şi specificaţi-mi exact cu ce v-am decepţionat.

— Să specificăm! ţipă Cordley, dezvăluind în emoţia sa accentul terorii. Credeţi că noi vrem mutilaţi, orbi... Femei goale... Dezgustătoare... Pentru a nu mai vorbi de murdăriile care le fac...

— Ajunge, tăie scurt amiralul care, încă din ajun, reflectase cel mai potrivit mod de a ieşi din afacere. De aceea se gândise că trebuia înăbuşit scandalul. Era hotărât să evite în şedinţa de comitet orice discuţie detaliată a picturilor, fiind sigur că se va vorbi de asta, seara, în fiecare casă, în toată regiunea. Îi aruncă lui Stephen o privire de „căpitan” pe puntea de comandă.

— Poziţia comitetului nu se va modifica. Nu putem să acceptăm panourile dumneavoastră. Va trebui, pentru a

face să ne schimbăm hotărârea, să modificaţi unul din ele şi să refaceţi cel puţin alte trei. Acceptaţi?

— Refuz, zise fără să clipească, Stephen. Cererea este absurdă.

— În cazul ăsta va trebui să vă cerem să vă încetaţi lucrul. Decizia comitetului, care anulează contractul dumneavoastră vă va fi comunicată în timp util.

O scurtă linişte. Apoi vocea legii se făcu auzită asupra unui punct care scăpase preşedintelui.

— Vă propun, zise Sharp, să scrieţi în procesul verbal al şedinţei, că picturile domnului Desmonde, fiind refuzate în unanimitate, noi nu-i datorăm nimic, în termenii chiar ai înţelegerii noastre.

Stephen tăcea, gâfâind. Niciodată, în momentele cele mai crude ale vieţii, nu cunoscuse o astfel de amărăciune, o astfel de impresie sufocantă de injustiţie. „Păstraţi-vă banii voştri murdari”, ar fi vrut să strige... „pomana voastră”. „Credeţi că mi-am pus sufletul pentru câţiva gologani?” Dar ştia că aceste strigăte din inimă nu vor face decât să accentueze la călăii lui, proasta impresie pe care o aveau despre el. Privirile i se plimbară, vag, peste fiecare din aceste feţe, atât de înceţoşate, încât abia putea să le distingă. Ieşi, fără un cuvânt. Paşii îl duceau, instinctiv la Memorial. Era ferm decis să termine panourile, fără să aştepte, în ciuda somaţiilor comitetului. Mai avea multe de făcut, în două zile ar fi fost gata pentru vernisaj. Din fericire, uitaseră să-i ceară cheia.

Dar la Institut găsi uşa baricadată, închisă cu o bară puternică de fier şi cu un lacăt nou, solid, care rezistă la toate încercările sale. După un moment de linişte penibilă, Stephen întoarse spatele şi traversă oraşul; ochii lui întunecaţi şi aprigi păreau să nu mai vadă nimic. Ajunse pe dealurile care, conturate în regru, solitare pe cerul albastru, păreau să sfideze universul coalizat împotriva lui.

CAPITOLUL 8

VESTEA REFUZULUI COMITETULUI SE răspândi după-amiaza. Dar Tryng, uzând de întreaga lui autoritate, reuşise, în termeni categorici, să-i facă să-nţeleagă pe colegii lui, că era de un interes primordial să se abţină de la orice comentarii asupra necuviinţei picturilor, pentru care, până la urmă, el purta întreaga responsabilitate. Se mulţumiră să anunţe că lucrările nu erau genul solicitat şi că fuseseră refuzate. Această măsură nu trecu neobservată şi adversarii lui Stephen profitară de situaţie. Adelaïde, la Simla Lodge, se bucură. Cultivându-şi în tăcere ranchiuna, Geoffrey încercă o vie satisfacţie. Fără nicio îndoială, puşlamaua este beată moartă; în vreo tavernă din Brighton!

O linişte adâncă domnea la casa parohială din Stillwater, două zile mai târziu, joi seara, din această tristă săptămână. După ce aşteptase atât cât putuse, Caroline intră în bibliotecă. Rectorul stătea pe scaunul lui, la gura sobei, cu „Comentariile” episcopului Denton, de unde de obicei îşi lua subiectele predicilor sale. Nici nu se ostenise să deschidă cartea. Ea se opri, ezitând.

— Tată, trebuie să închid poarta?

Bertram Desmonde nu schiţă nicio mişcare.

— Nimic încă despre el?

— Nu, tată.

Rectorul se îndreptă, scuturându-se.

— Nu este în camera lui?

— Nu tată, am urcat să mă uit.

— Ce oră este?

— Aproape unsprezece. Să încui în faţă şi să las deschisă uşa din lateral…

— Nu, draga mea… Lasă totul aşa şi urcă să te culci. Cred că ai nevoie.

— Lasă-mă să veghez cu tine.

— Nu. Am de lucru. De altfel, nu mă simt obosit. Noapte bună, Carrie.

O numise Carrie, lucru rar şi asta-i merse la inimă fetei. Dar ea nu ştiu să-şi arate duioşia.

— Noapte bună, tată.

Caroline urcă încet scara, cu regretul în suflet şi ajunse în camera îngheţată, în timp ce rectorul, drept în scaunul lui, îşi aştepta trist fiul. Ca să se amăgească singur, întorcea din când în când o pagină a cărţii, dar gândul nu-i era acolo. Îşi consulta mereu ceasul şi pândea orice zgomot.

Refuza încă să creadă, în ciuda tuturor, că după ce luni de zile dusese o viaţă exemplară, Stephen se aruncase în mocirlă ca să-şi înece necazul. Era totuşi părerea generală. Cum se explica altfel, o asemenea absenţă prelungită? Trebuia să recunoască pentru uşurarea sa, că lovitura era cumplită. El trebuise să construiască castele de nisip, care se sfărâmaseră sub ochii lui. Rectorul îşi puse mâinile pe genunchi şi suspină.

Minutele treceau încet. La orologiul bunicului sună ora unsprezece, apoi, unsprezece şi jumătate. La miezul nopţii chiar şi focul se stinse. Aşteptarea aceasta era inutilă şi Bertram Desmonde stinse lămpile, urcând la rândul lui să se culce.

A doua zi, pe la trei după-amiază Caroline, pe care treburile gospodăreşti o obligau să se trezească devreme şi care abia închisese ochii noaptea, se odihnea în camera ei, în absenţa tatălui care îşi făcea vizitele la enoriaşi, când un zgomot de paşi binecunoscuţi, o făcu să se ridice şi să alerge la fereastră. Inima-i sări din piept. Era Stephen. Îmbrăcându-şi vechea rochie de cameră, coborî pentru a-l primi la uşă.

— Carrie mor de foame. Dă-mi ceva să mănânc.

Vorbea cu o răceală care nu-i plăcu deloc.

— De unde vii? îi aruncă ea pe un ton acuzator.

Tânărul zâmbi stins.

— Nu mă privi în felul ăsta, micuţa mea. Regret că te-am luat pe nepregătite. Am fost foarte ocupat…

— Cu ce… Timp de trei zile şi trei nopţi?

— Este foarte uşor… Am avut o şurubelniţă.

Era nebun? Liniştindu-se îi zise:

— Nu glumi, Stephen. Ne-ai îngrijorat mult. Unde ai dormit?

— Pe jos. Îmbrăcat, după obiceiul meu. Aş avea nevoie de o baie şi să-mi schimb lenjeria.

Carrie suspină, uşurată pentru că îl revedea, dar era încă bănuitoare. Îi pregăti ouă cu şuncă – Sophie luase obiceiul de a nu mai apare la bucătărie între ora trei şi şase seara –, îi făcu un ceai şi aşezată în faţa lui îl privea cum mănâncă cu poftă. Când termină, se sprijini pe spătarul scaunului şi îşi privi sora.

— Este foarte simplu, Carrie. Ţineam să-mi termin panourile. Cum uşa era baricadată, am forţat-o.

— Ai forţat-o?

— Am încercat mai întâi să escaladez cu o scară, dar n-a mers… Atunci am deşurubat bara.

— Şi tu ai fost la Institut în tot acest răstimp?

— Da.

— Fără să mănânci… Trei zile? Şi ai dormit pe jos, pe parchet?

— Te asigur, Carrie, că asta m-a deranjat cel mai puţin pe lume, întotdeuana.

Vocea îi deveni mai gravă.

— Ţineam să-mi termin lucrarea… Am făcut-o…

Ea tăcea. Veselia fratelui îi făcea bine, dar nu putea să nu remarce în ce hal îl slăbiseră fizic lunile de muncă creatoare. Avea în priviri o flacără ce o înfricoşă. Simplitatea, blândeţea lui nativă, cele mai bune calităţi, dispăruseră, înlocuite de o teribilă ardoare perversă.

Stephen consultă pendula.

— Trebuie să plec.

— O! nu, Stephen! protestă ea. Tata ar vrea, cu siguranţă, să te vadă.

— Mă voi întoarce devreme, promise el. Sigur înainte de ora zece.

Vorbea cu convingere, dar îi ascundea ceva şi ea simţea asta. Un minut mai târziu, ieşi la fel de repede precum intrase.

La capătul potecii, apăru autobuzul şi Stephen îl opri. Anticul vehicul era aproape gol şi demară imediat în direcţia Charminster.

Toată încăpăţânarea lui Stephen era îndreptată împotriva felului cum fusese tratat. Şase ani mai devreme, s-ar fi putut îndoi de pictura sa. Dar acum ştia că aceste panouri sunt de cea mai autentică valoare artistică şi morală. Îl mânia faptul că au putut să le refuze atât de arbitrar, cu o asemenea brutalitate, fără să fi recurs la opinia unui expert. Cel mai rău era modul în care comitetul a stopat afacerea, confiscându-i munca, refuzându-i accesul la ceea ce fusese atelierul lui, punându-l în imposibilitatea de a încerca să se apere. O dată mai mult, aşezat în vechiul omnibuz care-l zdruncina, amintirea eforturilor, a bunei lui credinţe, îl făcură să strângă pumnii şi buzele. Nu, nu se va supune şi, în ciuda tuturor obstacolelor va duce afacerea până la capăt.

Maşina alerga prin cartierele mărginaşe ale Charminsterului şi Stephen îşi simţi nervii încordaţi. Orologiul din piaţă era luminat, marcând ora şase fără un sfert. La oprire, în piaţă, coborî şi fugi la gară. Ajunse tocmai când trenul de Londra intra în staţie.

Câţiva rari călători coborâră şi printre ei, Stephen recunoscu fără greutate silueta tânără a lui Thorpe Maddox, care venea spre el cu valiza în mână.

— Sunt fericit să vă văd, zise Stephen.

— Şi eu, că pot să vă fiu util, domnule Desmonde.

Unchiul meu m-a rugat să vă transmit sentimentele lui prieteneşti.

— V-am reţinut o cameră la Blue Boar. O să vă simţiţi bine acolo, continuă Stephen, mergând spre ieşire. Dar mai înainte de asta, avem o mică treabă de făcut.

— V-aţi asigurat localul?

— L-am închiriat pentru cincisprezece zile, începând de mâine. Mergem să-l vedem.

În centrul Charminsterului, la capătul lui Market Street, exista un butic, pe care proprietarul îl închiria pe termen scurt şi care servea, când de cartier general cercetaşilor, când de sală de vânzare diverselor organizaţii caritabile din regiune.

— Iată locul, zise Stephen. Nu este extraordinar, dar e mulţumitor. Este mare şi o să găsiţi acolo o masă şi un scaun pentru dumneavoastră. Să trecem acum în curte. Găsim acolo un căruţ de mână.

Câteva minute mai târziu, împingând căruţul, se îndreptară, pe un drum deviat şi liniştit, spre Institut. Cunoscut pentru catedrala lui, Charminster, nu este decât un târg, lipsit de o viaţă nocturnă. Trecătorii erau rari la această oră şi Stephen constată cu satisfacţie că manevrele lui treceau neobservate. Douăzeci de minute mai târziu, încărcară panourile, după ce se asiguraseră că lacul se uscase şi le acoperiră cu pânză de sac. Închiseră cu grijă uşa şi Stephen prinse bara la loc. La fel procedă şi cu lacătul pe care îl desfăcuse pentru a putea intra.

Întoarcerea la sala de expoziţie se făcu cu aceeaşi discreţie ca la venire. La adăpostul perdelelor lăsate ale buticului, aranjară panourile. Stephen aşeză *Pângărirea păcii* în vitrină, al doilea panou, *Armagaddon*, în faţa intrării. Munca fu grea. Cadrele erau grele, dar la ora nouă, totul era la locul lui, spre marea satisfacţie a lui Stephen.

— Ei bine, ce crezi despre ele?

— Ştiţi doar că lucrările dumneavoastră mi-au plăcut întotdeauna, răspunse prompt Maddox. Ceea ce văd

depăşeşte tot ceea ce aţi făcut până acum. Este... formidabil!

— Acceptaţi să petreceţi aici cincisprezece zile?

— Cu plăcere. Va fi... interesant. Dar spuneţi-mi, unchiul meu nu a văzut aceste panouri?

— Nu. De ce?

— Mă întreb, domnule Desmonde, dacă este înţelept să le expuneţi aici?

— Ei, Thorpe! Dar tocmai la Charminster ţin să le arăt. De ce să n-o fac?

— Pentru că este un orăşel de provincie. Aş paria că oamenii de aici sunt incapabili să facă deosebire între opera unui maestru şi un nap... Dacă aceste panouri ar fi fost la Naţional Galery sau la Louvre, ar fi fost judecate la valoarea lor. Dar aici – se citea neliniştea în ochii tânărului – ce vor gândi oamenii?

CAPITOLUL 9

DIMINEAŢA VENI RECE ŞI LIMPEDE. La *Blue Boar*, Thorpe Maddox dejună repede şi fugi la buticul pe care îl deschise la ora nouă fix, expunând panourile la vederea trecătorilor. Aproape în acelaşi timp, Mark Sutton, om punctual, urca Market Streed, în direcţia băncii. Văzu pictura în vitrină, o recunoscu şi fu gata să aibă un atac de cord. Câteva minute mai târziu, era în birou şi-i telefona lui Tryng. Acesta nu întârzie să-i declare, nu fără ciudă, că se spală pe mâini de toată afacerea.

Am făcut tot ce s-a putut, Sutton, pentru a redresa o situaţie atât de neplăcută. Nu în interesul meu personal, ci în cel al prieteniei pentru care am cea mai mare consideraţie. Totul putea fi evitat. Şi iată că individul ăsta îşi expune acele pânze proaste!

— Trebuie să recunoaştem că ele îi aparţin... Are dreptul să le expună, după gustul lui...

— Crede-mă că dacă aş fi putut, le-aş fi ars de mai mult timp.

Furios, amiralul îşi umplu pipa cu tutun.

— Nu credeţi că ar trebui să-l vedem pe decan? sugeră Sutton.

— Am trecut pe la el. Este răcit şi nu e de văzut. De altfel, el este în afara problemei. Trebuie să înăbuşim scandalul.

Şi amiralul ieşi.

În timpuri obişnuite, o expoziţie de pictură la Charminster n-ar fi făcut mai mult zgomot, decât un fulg

de nea căzând pe o piatră funerară. De fapt acestea erau rare. Ultima expoziţie avusese loc – îşi aminteau unii – înainte de război. Fiica paralitică a bătrânului maior Featherstonhaughy vânduse, cu o guinee bucata, vaze pictate cu trandafiri sau cu pansele, ceea ce era remarcabil, gândându-ne că erau opera unei infirme.

Dar azi nu era vorba de picturi florale. Evenimentele care precedaseră această prezentare în public a panourilor destinate decorării Memorialului, erau legate de trista reputaţie a autorului lor, suficientă ca să le confere o putere diabolic fascinantă. Pe scurt, atrăgeau pentru că erau respingătoare şi întreg Charminsterul veni să le vadă precum se adunau mulţimile de gură cască în faţa morgii. Aşa stând lucrurile, orice ar fi spus în particular, înalta societate păstra o rezervă de bun gust – deşi puteau fi surprinse unele murmure dezaprobatoare şi se putea observa că, urcându-se în Daimler-ul său, văduva de la Ditchley Castle lăsă să i se vadă pe chip o expresie de seninătate care-i accentua asemănarea cu regina Victoria. Pătura de jos, în cea mai mare parte muncitori agricoli de ambele sexe, se arătă deplorabil de prost crescută. Unii se mulţumeau să privească cu gura căscată, dar mulţi dintre ei se dedau la comentarii vulgare, la o interpretare atât de deşuchiată a unor detalii încât provocau rânjetele amuzate ale prietenilor lor. Rămânea clasa mijlocie, respectabilă şi cu credinţă în Dumnezeu şi în Lege, să-şi asume atitudinea cea mai demnă în faţa acestui exhibiţionism neruşinat şi să măsoare cu seriozitate efectul său asupra comunităţii.

Mai întâi, fu stupefiant. Prin tematica şi execuţia lor, panourile decepţionau orice aşteptare, contraziceau orice tradiţie respectabilă. Lumea se scandaliza de la prima privire. Apoi, gradat, erau discernute elementele care, indubitabil violau principiile religioase, patriotice şi înainte de orice, morale.

Dezaprobarea se concentra asupra unui detaliu din primul tablou, insolent expus în vitrină. Din nefericire

pentru ei, onorabilii buticari şi comercianţi interziseră prea târziu nevestelor şi fiicelor să privească nuditatea roză, sânii căzuţi şi membrele întinse ale unei ţărănci, pe jumătate dezbrăcată, luptând fără succes contra îmbrăţişărilor amoroase ale unor soldaţi.

Indignarea crescu, conştiinţa cinică se trezi şi presa – paznic fidel al poporului – intră în acţiune.

Două ziare îşi împărţeau favorurile districtului *Coanty Gazette* şi *Charminster Chronicle*. În *Cronicle*, care apăru miercuri, era publicat un editorial cu titlul „O insultă în frumosul nostru oraş”. Trei zile mai târziu, *Gazette* îşi egală rivalul cu un articol intitulat „Arta lascivă”.

Observând reacţia populară care întrecea previziunile sale, amiralul încercă o emoţie complexă. Fusese bine tratat de presă, pentru care comitetul se compunea din cetăţeni onorabili, a căror încredere şi generozitate fuseseră nedemn trădate.

Deşi personal era cruţat de răzbunarea publică, avea unele remuşcări faţă de Claire, victimă a afacerii. Lunea următoare, după publicarea articolului din *Gazette*, la o şedinţă a consiliului rural, unde se discuta liber despre această chestiune, îl alarmă un cuvânt scăpat de Sharp. Reîntorcându-se acasă, pentru a dejuna, după a matură chibzuinţă, luă telefonul şi chemă Broughton Court.

— Alo, aş putea să vorbesc cu doamna Desmonde?

— Cine întreabă?

— Amiralul Tryng.

— Soţia mea este ocupată.

— Ah, dumneata eşti, Geofrrey? Ar fi trebuit să-ţi recunosc vocea. Te simţi bine?

— Da. Ce pot să fac pentru dumneavoastră?

— Păi… aş fi vrut să-i spun lui Claire câteva vorbe… în legătură cu această expoziţie. Pot să te rog să faci comisionul?

— Natural.

— Ei bine, iată… După cele aflate astăzi, vărul vostru ar avea cel mai mare interes să nu-şi continue manifestarea,

să închidă prăvălia şi să plece cât mai repede împreună cu Kitchurile sale. Îmi e dificil să vă spun mai multe despre acest subiect, la telefon... Dar, domnule, mă-nţelegeţi...

— Cred.

— Perfect. Transmite respectele mele soţiei. Ştiu foarte bine că ea nu avea nicio idee de ceea ce se va întâmpla când mi-a cerut să sprijin candidatura vărului vostru... Şi o compătimesc sincer.

O nouă tăcere.

— Asta-i tot, Geoffrey. La revedere şi noroc.

Cu un gest turbat, Geoffrey pusese deja telefonul în furcă. Era culmea! Să nu-ţi vină să crezi! Dar trebuia să-şi păstreze calmul. În hol se opri pentru a-şi regăsi sângele rece, apoi cu chipul îngheţat, urcă scara. De obicei, înainte de a intra la soţia lui, bătea la uşă. De astă dată, se dispensă de gestul de politeţe.

Claire stătea în faţa ferestrei, la locul ei favorit, cu o carte deschisă pe genunchi. Avea ochii încercănaţi ca şi când n-ar fi dormit.

— Te deranjez?

— Nu... nu. Citeam...

— Ce anume?

Puse repede mâna pe cartea care trata despre pictura post-impresionistă.

— De câtva timp, te interesează mult arta.

— Nu în mod deosebit.

— S-ar putea crede!

El se aşezase la capătul canapelei.

— Apropos, când o să vedem noile tablouri?

— Care?

— Cele pe care le-ai cumpărat recent de la Londra.

Ea păli şi întoarse ochii fără să răspundă.

— Nu-ţi aminteşti de ele? *Milă*, cred. Un titlu fermecător! *Şi în livada de măslini*.

Claire se sili să-l privească în faţă.

— Le-am pus la păstrare.

— De ce să ne lipseşti de plăcerea de a le vedea? Te-as costat aşa de scump…

Tonul batjocoritor deveni dur.

— Pentru ce te îngrijeşti de nevoile acestui trist individ?

— Îmi place pictura lui.

— Nu cred nimic. Puşlamaua asta este incapabilă să picteze chiar şi un măr. Şi tu îi faci cadou patru sute de lire, când noi… nu avem un ban… pentru a ţine casa. Şi nu te mulţumeşti cu atât – se ridicase şi vocea îi deveni mai tare – în spatele meu, alergi prin tot ţinutul pentru a-i obţine comanda panourilor. Memorialul pe care l-a sabotat cum era şi de aşteptat, făcându-te de râs. Şi pentru ce? Vrei să-mi spui?

— Am vrut să-l ajut, murmură ea. Ce poate ştii un Geoffrey despre o inimă de femeie?

— Te-ai întâlnit cu el?

— O singură dată… Câteva minute, pe stradă.

— Nu te cred. Ai continuat legătura cu el.

— Nu, Geofrrey.

Oare spunea adevărul? El nu ştia. Era sigur de ea fizic, dar înţelegea să fie a lui şi spiritual. Veni să se aşeze în faţa ei.

— Fără îndoială, tu l-ai încurajat să facă această ridicolă expoziţie.

— Nu, dar îi înţeleg reacţia.

— Adevărat! făcu el fulgerând-o din ochi.

— Nu înţelegi, Geoffrey, că un artist trebuie să-şi apere opera? Pentru asta s-a creat Salonul Refuzaţilor… Cei ca Manet, Degas şi Lautrec, care au fost batjocoriţi înainte de a fi admiraţi, au expus acolo.

— Văd că ţi-ai învăţat bine lecţia, zise el ironic. Dar aceşti oameni, cel puţin n-au făcut scandal.

— Tocmai aici te înşeli. Când Manet, Gaugain şi Van Gogh şi-au expus primele pânze, protestele au fost generale. Tablourile erau distruse, ploua cu insulte. Aproape că a fost rebeliune. Şi acum… Sunt considerate capodopere…

Îl tulbura calmul ei, aceste nume străine, puţin cunoscute. O apucă de braţ.

— Iată unde era geniul sacru! îi voi strivi rinichii cu prima ocazie!

— La ce ţi-ar servi asta?

— Îl iubeşti!

Fără să răspundă ea merse încet spre uşă. Când ajunse acolo, Geoffrey, plin de furie, adăugă:

— Ceea ce ţi-ar trebui, este o pedeapsă bună.

Ea nu părea să-l fi auzit.

Rămas singur, Geoffrey reflectă, cu pumnii strânşi, cu faţa întunecată.

Era clar: trebuia să acţioneze fără să piardă timp, pentru a evita ca numele de Desmonde, să fie târât în noroi. Nu, nu se va duce să-l vadă pe Stephen pentru a-l pedepsi – îşi va oferi mai târziu această plăcere. Va merge să-l vadă pe unchiul său, Bertram, pentru a-l determina să-şi expedieze fiul în Canada sau aiurea, cât mai departe posibil. Nu mai mult. Ei erau strâmtoraţi, rectorul nu mai era decât propria lui umbră, şi Caroline, bănuia el, nu se înţelegea prea bine cu Claire. Pentru a termina, hotărî să le vorbească părinţilor săi şi ridicând receptorul, chemă Simla Lodge.

Îi răspunse taică-său care, tăind scurt explicaţiile lui Geoffrey, declară brusc:

— Tocmai voiam şi eu să-ţi telefonez. Eşti acasă după-amiază? Vreau să te văd.

— În legătură cu vreo afacere?

— Da.

— Atunci te aştept Adu-o şi pe mama cu tine.

— Nu poate veni. Sunt Ja tine într-o oră.

Nervos, Geoffrey îşi aştepta tatăl în sala de biliard, fumând ţigară de la ţigară, încercând câteva lovituri, greşind, înjurând şi sfârşind prin a se posta la fereastră. În sfârşit, maşinuţa cu steagul Uniunii Jack apăru în dosul înalţilor rododendroni care mascau marea alee. Generalul intră vioi, sănătos – spre marea surpriză a fiului său – în

costumul de grădină, cu o manta mare şi cizme de cauciuc. Ochii săi albaştri erau îngheţaţi.

— Sunt fericit să te văd, tată. Lasă-mă să te scap de această manta. Un pahar de wisky?

— Da. Cu foarte puţină apă. Pune-ţi şi tu unul, fiule!

Fierbând de nerăbdare, Geoffrey umplu paharele, întinse unul tatălui său, care-l goli dintr-o înghiţitură.

— Claire e bine?

— Da.

— E o compensaţie…

Comportarea tatălui, îl uimi pe fiul care nu mai ocoli cu discuţii inutile şi merse direct la ţintă.

— Expoziţia acestui cretin provoacă un scandal. Trebuie să-i punem capăt cu orice preţ.

— Inutil. S-a făcut.

— Cum?

Generalul împinse paharul.

— Directorul poliţiei mi-a telefonat după dejun. Mi-a cerut scuze… Primarul din Charminster i-a luat-o înainte… Şi el nu-i dă dreptate. „Operele de artă” ale vărului tău au fost confiscate.

— E perfect.

— M-a asigurat, de asemenea, că va face în aşa fel încât să n-o amestece pe Claire în scandal.

— Un scandal?

— Da. Vărul tău – se simţea că acest cuvânt frigea buzele generalului – vărul tău a fost arestat azi-dimineaţă şi condus la comisariat, unde a fost acuzat, bineînţeles, de insultă adusă bunelor moravuri.

— Oh!

— Afacerea va fi adusă, luni la opt, în faţa tribunalului, adăugă generalul cu o voce rece şi tăioasă.

CAPITOLUL 10

288SALA DE AUDIENŢA A PALATULUI de Justiţie din Charminster era plină până la refuz. De puţine ori, această bătrână clădire cu galeria sa în hemiciclu şi tavanul înalt în formă de dom, cunoscuse o asemenea afluenţă. Cetăţeanul simplu se înghiontea cu aristocraţia din comitat. În picioare, cu nervii încordaţi, cu un sergent solid alături, Stephen avea impresia că se pierduse într-o mare de oameni. Imposibil de recunoscut pe cineva în această adunare confuză. Dar el ştia, mulţumită lui Dumnezeu, că niciun membru al familiei sale nu venise; doar Richard Glyn era acolo şi asta îl mai liniştea.

Deodată zgomotul conversaţiilor încetă şi se instală o linişte profundă. Judecătorii intrau şi-şi ocupau locurile cu toată solemnitatea cuvenită. Apoi fu pronunţat numele lui Stephen; sergentul îl aduse la banca acuzaţilor şi grefierul luă cuvântul, citind cu o voce monotonă hârtia pe care o ţinea în mână.

— Domnule Stephen Desmonde, sunteţi acuzat de a fi atentat la ordinea publică, expunând trei picturi obscene, în ziua de 17 martie, la parterul imobilului situat la numărul 5, în „Piaţa de cereale”. Conform articolului 1 al legii din 1857 asupra publicaţiilor obscene, trebuie să justificaţi de ce numitele picturi prezentate Curţii sub plângere legală, nu trebuie să fie distruse.

Grefierul tăcu şi toate privirile se întoarseră spre cele trei panouri expuse pe banca apărării.

— Vă consideraţi vinovat sau nevinovat? întrebă

grefierul.

— Nevinovat, răspunse Stephen eu o voce surdă.

O clipă, ochii publicului se concentrară asupra lui Stephen, dar atenţia generală se îndreptă spre avocatul acuzării, care se ridică pentru a-şi prezenta rechizitoriul.

Acesta era Arnold Sharp.

— Domnule preşedinte, domnule judecător, zise el pe un ton în care răzbătea respectul, să-mi fie permis mai întâi, să introduc în această dezbatere o remarcă personală. Este împotriva voinţei mele să îndeplinesc datoria de avocat al acuzării, reprezentând administraţia acestui oraş. Dar mă văd constrâns să-mi fac datoria.

— Adevărat, maestre, zise sec preşedintele. Ţinându-se de reverele hainei, Sharp se înclină.

— Istoria acestor panouri este prea cunoscută pentru a mai fi nevoie s-o amintesc, reluă el. Unele recomandări, asigurările personale cele mai precise şi poate, de asemenea, stima de care familia sa s-a bucurat întotdeauna, au determinat consiliul Memorialului să-i ofere această muncă acuzatului. Sarcina era nobilă, sacră. Nu voi insista asupra sentimentelor încercate de membrii comitetului, când şi-au putut da seama de felul în care le fuseseră interpretate gândurile, nici asupra eforturilor bine intenţionate pentru a evita scandalul. Vă cer numai, să examinaţi fără nicio părtinire, felul scandalos în care s-a abuzat de încrederea lor. Probele sunt aici, sub ochii voştri. Vedeţi în faţa ochilor, aceste aşa-zise opere de artă. Sharp tăcu un timp şi privi panourile cu un aer de dezgust

— Din decenţă, n-o să insist asupra naturii acestor producţii. Dar justiţia are drepturile ei, care mă constrâng să arăt raţiunile esenţiale ce motivează urmările provocate.

Se apropie de panouri, ţinând în mână o baghetă. Un moment asistenţa se agită.

— Iată, zise el, o scenă de nimicire, destul de puţin edificatoare. Această femeie goală, de la cap până la

picioare, are, ne asigură inculpatul, pretenţia de a reprezenta pacea. Noi nu suntem, mulţumesc lui Dumnezeu, nici plini de prejudecăţi, nici spirite înguste. Dar la locul lor, ca în operele bătrânilor maeştri italieni, noi admitem modalităţile, mai ales când sunt convenabil drapate, aşa cum le prezintă marii artişti.

Atent, Stephen nu-şi putu reţine un surâs amar.

— Dar această femeie este goală, în întregime goală şi se poate dovedi aici, o anume intenţie voluptoasă; sunt revelate detalii atât de precise, încât acestea provoacă roşeaţă în obrajii spectatorilor inocenţi.

Sharp se întoarse spre cel de-al doilea panou.

— Această oroare, şi cuvântul, domnilor, nu este prea tare, vrea să reprezinte un câmp de bătaie. Se observă acolo, într-adevăr, soldaţii noştri a căror uniformă se recunoaşte uşor, angajaţi într-o luptă cu duşmanul. Deşi s-a vorbit în această incintă, mai ales de decenţă, permiteţi-mi să atrag, în trecere, atenţia asupra modului în care bărbaţii noştri sunt zugrăviţi, morţi sau răniţi, în tranşee, în atitudini de învinşi, deşi mulţumim lui Dumnezeu, noi suntem învingătorii acestei lupte titanice. Să lăsăm însă asta. Ceea ce înţeleg să vă arăt mai întâi, sunt cele trei creaturi înfricoşătoare, jumătate femei, jumătate păsări, planând asupra combatanţilor. Ştim cu toţii că apariţia îngerilor i-a ajutat pe curajoşii noştri soldaţi să repurteze victoria asupra duşmanului detestat. Dacă în această viziune celestă reprezentată aici, îngerii ar fi avut rochii albe şi aripi strălucitoare, am fi fost mulţumiţi. În locul lor, ne-au fost expuşi aceşti monştri. Cu pensula sa indecentă, autorul ne arată sub pene, sânii, fundurile lor, fantezii care nu se pot, desigur, naşte decât într-un spirit decadent, lasciv. Domnilor judecători, vă întreb încă o dată, nu este aceasta dovada unei adevărate perversiuni morale, inventând asemenea monstruozităţi feminine?

Atunci, o voce puternică, venită de la galerie, pe care Stephen o recunoscu ca fiind a lui Glyn întrerupse

pledoaria avocatului.

— Deci, mata n-ai auzit niciodată vorbindu-se de harpiile pe care Homer le menţionează în *Odiseea,* dobitocule!

Mişcare generala. Preşedintele bătu cu ciocănelul în birou şi incapabil să-l descopere pe cel care tulburase şedinţa, declară sec:

— Dacă se mai întâmplă o asemenea întrerupere mă văd obligat să evacuez sala.

Liniştea reveni şi Sharp, uşor descumpănit, reluă cu o voce mai stridentă:

— Încă nu am terminat cu această pânză. Aici, în planul din fundal, dar foarte vizibil, iată trei indivizi, doi bărbaţi şi o femeie pe punctul de a fi împuşcaţi. Acţiune hidoasă în sine, deşi uneori motivată în timp de război, dar care apare aici mai revoltătoare prin faptul că trupurile lor, cu excepţia câtorva zdrenţe, sunt practic în starea lor naturală. Până la asemenea punct, în ciuda dimensiunilor lor neglijabile pe pânză, se poate recunoaşte sexul căruia îi aparţin.

Sharp îşi recăpătă suflul, îşi şterse mustaţa cu batista, ca şi când simplul fapt de a fi pronunţat aceste cuvinte, ar fi murdărit-o.

— Şi n-am spus încă destule despre acest panou scandalos. Vedeţi, a fost sfâşiat: un curajos cetăţean nu şi-a putut reţine indignarea justificată. O dată mai mult ne arată o femeie pe jumătate goală. Este asaltată neruşinat de nişte soldaţi. Într-un cuvânt, pe care încă ezit să-l pronunţ, este un viol. Este incredibil că aceasta s-ar putea întâmpla într-o ţară creştină şi totuşi, acest act respingător, este reprezentat aici deschis. Şi mai mult, pentru a agrava situaţia, există acolo şi un copil care asistă la scenă alături de femeie, luptând împotriva agresorilor ei.

Sala fu străbătută de un murmur şi Sharp, profitând, trecu la al treilea tablou.

— Eu nu am, domnilor, nici dorinţa, nici nevoia de a

împinge mai departe demonstraţia. Dar priviţi numai o clipă această ultimă saturnalie, în toată nuditatea ei. Priviţi aceste forme umane, bărbaţi şi femei surprinşi într-o ruşinoasă goliciune absolută, în ceva ce pare a fi un cimitir. Priviţi, vă rog şi, înainte de a întoarce ochii, întrebaţi-vă dacă din această scenă oribilă nu duhneşte, în toate sensurile cuvântului, corupţia, putregaiul.

Abandonându-şi bagheta, Sharp îşi puse din nou mâinile pe reverele hainei.

— Este evident, domnilor, că de la primul la ultimul din aceste tablouri, ne găsim în prezenţa unui atac sistematic, câteodată subtil, alteori grosolan, dar întotdeauna diabolic, contra moralităţii. Este vorba de decadenţă, de perversiune, de răutate sau de simplă pornografie – n-aş şti să o spun. Repet numai, că aceste picturi vulgare, hidoase, cad sub lovitura legii. Tendinţa spre obscenitate este clară şi capabilă să corupă copiii noştri, tinerii, tinerele noastre şi soţiile noastre, mame de familie. Aceste producţii obscene trebuie, domnilor, distruse înainte de a polua aerul curat al frumosului nostru oraş. Trebuie pedepsit autorul lor, cu toată rigoarea legilor.

Sharp se aşează în zgomotul aplauzelor repede oprite. Sergentul, care confiscase pânzele incriminate, veni să-şi facă depoziţia la bara martorilor. Când termină, preşedintele tribunalului îşi consultă asistentul şi se întoarse spre Stephen. Era un om cinstit, conştiincios, cu un spirit riguros, Epitrop al catedralei, era tatăl a trei fete necăsătorite. Apărător neînduplecat al legii, îşi făcea un titlu de onoare din a se arăta în orice împrejurare imparţial şi integru. Având împotriva lui întreaga sală, inculpatul trebuia să fie tratat cu blândeţe.

— Nu sunteţi legal reprezentat şi înţelegeţi să vă apăraţi cu propriile mijloace?

— Da, domnule preşedinte.

Pentru Stephen, care suportase destul de dureros atacurile pline de ură ale lui Sharp, venise momentul să-şi

apere opera atât de nedrept calomniată, ca de altfel şi propriile intenţii.

— Puteţi, la alegere, să prestaţi jurământ sau să faceţi o simplă declaraţie, de la locul unde vă aflaţi.

— O să prestez jurământul, domnule, zise Stephen.

Sergentul îl duse la bara martorilor şi, cu inima bătându-i puternic, cu spatele îngheţat, jură în faţa judecătorilor săi.

— Vorbiţi!

— În primul rând, ţin să protestez solemn, contra inculpării al cărui obiect sunt. N-am pictat niciodată pentru a satisface josnice instincte sexuale. Arta este pentru mine un lucru serios. Şi în cazul acesta m-am apropiat de subiect cu tot sufletul. Am fost împins numai de dorinţa sinceră şi profundă de a simboliza unul din relele cele mai teribile care s-ar putea abate în viitor asupra umanităţii: războiul. Mi-am pus aici întreaga energie. Şi... cum am fost judecat? Interpretându-mi-se unul câte unul detaliile lucrării mele ca şi când s-ar putea judeca fiecare cuvânt al unei opere literare, fără a ţine cont de context şi intenţia de a găsi acolo o reprezentare a întregului. Metoda este dintre cele mai nedrepte, mai tendenţioase, mai false. Dacă am putea face un tur la Naţional Gallery, mi-ar fi uşor, adunând, ca în tablourile mele, detaliile anumitor opere ale unor maeştri, să vă provoc cea mai iritantă indignare. Aş adăuga, fără a-i lipsi de respectul care li se datorează, că nicio voce autorizată nu s-a făcut auzită aici. Opinia unui sergent de poliţie sau a unui laic, nu ţine cont de opinia unor critici competenţi şi autorizaţi şi cer, în consecinţă, să vină la bară domnul Richard Glyn, care expune la Academia Regală şi se găseşte în sală chiar în acest moment.

Sharp sări de la locul lui.

— Protestez, Onorată Instanţă. Unde vom ajunge dacă ar trebui să consultăm, nenumăraţi martori ale căror păreri se vor opune, fără doar şi poate? Asta va dura săptămâni de-a rândul...

Consultându-se, judecătorii negară din cap:

— Nu putem admite intervenţia domnului Glyn, decise preşedintele. Nu avem de tratat aici probleme de artă.

— Dar cine ar putea să judece mai bine o operă de artă decât un specialist?

— N-are importanţă asta, zise sec preşedintele căruia nu-i plăcea să i se pună întrebări. Cea mai frumoasă pictură din lume, nu poate fi obscenă.

Descumpănit de această logică, Stephen nu-şi mai găsea cuvintele.

— Deci… eu nu pot recurge la depoziţia domnului Glyn?

— Nu.

După care, o siluetă masivă se îndreptă spre primul rând al galeriei. O faţă lată, o bărbie agresivă, deasupra unui fular roşu, legat ca dracu’.

— Depoziţia mea nu este dorită? Cer să fiu, totuşi ascultat.

— Linişte în sală!

— Mă voi retrage după ce o să vorbesc. După părerea mea, aceste panouri au cea mai înaltă valoare estetică, în realismul lor, în puterea de expresie, rivalizează cu operele unui Daumier. Ritmul lor şi forma dramatică le pun în rândul celor mai bune pânze ale lui El Greco. Numai un spirit vulgar şi murdar le poate găsi indecente.

— Uşieri, daţi afară acest om.

— O să ies, zise Glyn, ajungând la uşă. Dac-aş rămâne, m-aţi găsi şi pe mine vinovat de indecenţă.

Această întrerupere tulbură sala care nu-şi mai găsi calmul decât după câteva minute. Când liniştea se restabili, preşedintele furios, se adresă direct publicului de la galerie.

— Dacă dezordinea se mai repetă, instigatorul ei va fi imediat arestat şi pedepsit cu închisoare pentru insultă asupra magistraturii. Şi, întorcându-se spre Stephen:

— Vreţi să continuaţi, vă rog.

— În cazul acesta nu mai am nimic de spus.

— Asta-i tot? Desigur aţi mai avea ceva de adăugat în

apărarea dumneavoastră.

Stapânindu-şi cu greu enervarea, magistratul făcea pe conciliantul, oferindu-şi sprijinul.

— Nu.

Sharp se ridică cu încetineală, ca pentru a arăta că avea intenţia să reţină mult timp atenţia tribunalului.

— Cu permisiunea dumneavoastră, domnule preşedinte, vreau să pun o întrebare inculpatului. Şi prinzându-şi reverul hainei, se întoarse brusc spre Stephen.

— Din tot ceea ce ne-aţi spus până acum, nu reiese din ce motive aţi considerat ca bune de încorporat în tablourile dumneavoastră aceste şase nudităţi, dintre care patru sunt feminine.

— Din mai multe motive, între care principalul era frumuseţea intrinsecă a nudului.

— N-o să pretindeţi, totuşi, că pentru a fi frumos, trebuie să fie absolut gol.

— Nudul este făcut pentru a fi arătat.

— Fără subtilităţi, vă rog. Decenţa ne cere ca unele părţi ale corpului uman să fie acoperite!

— Dacă ar fi aşa, în ce ţinută vom mai face baie?

Privirea avocatului îl fulgeră pentru o clipă.

— Acest umor deplasat nu serveşte la nimic.

— Nu am, credeţi-mă, nicio poftă de-a glumi. Mă străduiesc să arăt doar, ridicolul atitudinii dumneavoastră care nu pare să fie altceva decât o supravieţuire a ipocriziei victoriene. Este acelaşi spirit ce a blestemat numele lui Manet care în tabloul său *Dejun la iarbă verde* a îndrăznit să reprezinte două femei goale. Orice pictor demn de acest nume ar fi pictat natura, aşa cum este ea. Capodopera lui Goya, *Maja* o arată pe ducesa de Alba, culcată pe un divan, fără haine. V-ar înspăimânta, fără îndoială. *Olimpya* n-ar fi pentru voi decât un nud obscen. Uitaţi că tocmai corpul sumar îmbrăcat este cel mai sugestiv. Simbolismul, conţinutul dramatic al tablourilor mele, cereau această goliciune. Natura este castă aici, nu

face parte din acea categorie lascivă şi ipocrită pe care, mi se pare că o preferaţi, şi care este numai bună, după părerea mea, să decoreze pereţii bordelurilor.

Gândindu-se la cele trei fiice ale sale, preşedintele încruntă sprâncenele.

— Vă rog să vă moderaţi limbajul.

— Este, fără îndoială, vocea experienţei, domnule preşedinte, zise acru avocatul. Şi brutal, către Stephen: Nu este admisibil să expui în public părţile ruşinoase ale corpului uman. După părerea mea, aici este vorba de un atentat la bunele moravuri.

— Atunci de ce se poate vedea nudul integral expus în cele mai celebre galerii ale marilor muzee ale lumii? La Prado, pot fi văzute o duzină de statui datorate unor maeştri ca Michelangelo şi Donatello, care nu ignoră nimic, nici la bărbat, nici la femeie.

— Aţi declarat, reluă avocatul care părea să dorească schimbarea subiectului că, de la o vreme picturile sunt caste. Violul unei femei poate fi considerat cast?

— Nu, pentru cel care îl perpetuează.

— Şi dumneavoastră admiteţi că aţi reprezentat acest viol? Dacă pot să uzez de acest termen.

— Nu văd niciun inconvenient din partea mea.

— Vă mulţumesc pentru amabilitate. Chiar cuvântul, nu este mai puţin degradant, dezagreabil.

— Se găseşte în dicţionare.

— Sensul său nu este mai puţin penibil. Vreţi să spuneţi, între altele Curţii, de ce aţi ales acest subiect?

— Eram poate influenţat de unul precedent.

— Care, domnule?

— Bătrânii maeştri italieni, cum i-aţi definit în mod clasic, au uzat constant de acestea.

— Aveţi pretenţia că ne faceţi s-o credem?

— Nu aşteptam nimic de la dumneavoastră decât ignoranţă şi prejudecăţi. Este purul adevăr, totuşi. Tiţian, de exemplu, unul din cei mai vârstnici artişti ai Italiei, a trăit până la vârsta de nouăzeci şi nouă de ani şi ca artist

s-a bucurat de grandioase funeralii – a tratat frecvent acest subiect şi în special în *Răpirea Europei*. Mai poate fi căutat *Răpirea Sabinelor*, una din cele mai celebre pânze din lume. La fel *Răpirea Psycheei*, de Prud'hon. Aceste tablouri sunt la Louvre, un muzeu pe care desigur l-aţi vizitat şi care se bucură, de o oarecare notorietate. Ca să nu mai vorbim de *Răpirea Danaei*, tratat de Tiţian, Corregio, şi Rembrandt care, deşi nu a fost italian, nu este mai puţin celebru şi care a reprezentat-o pe Danae, culcată, goală, în patul ei.

Se lăsă o linişte adâncă. Stingherit, Sharp roşise uşor şi se întoarse spre judecători ca pentru a le cere ajutorul.

— Cine este această Danae, de care vorbiţi?

— Fiica regelui Acrisius.

— Ea a fost victima unui… unui viol?

— Da.

— A cui?

Stephen văzu în răspunsul lui ocazia de a marca un punct.

— A lui Jupiter… care coborâse din Olymp sub forma unei ploi de aur.

Un rânjet străbătu asistenţa, dar Glyn, care nu părăsise sala şi urmărea atent dezbaterile nici nu zâmbi. Îl văzu pe preşedinte roşind, confuz. Stephen comisese o stângăcie, de care Sharp profită imediat.

— Vreau să cred, domnule preşedinte, că aceste prostii nu au nimic de-a face cu cazul de care ne ocupăm. Pentru a reveni la subiect, adăugă el întorcându-se spre Stephen, admiteţi că aţi pictat în mod deliberat această scenă?

— Credeţi că ea s-a aşezat singură pe panou?

— Domnule Desmonde, interveni preşedintele, ştiţi că tonul dumneavoastră îmi pare nepotrivit aici.

— Nu mai mult decât acuzaţia al cărui obiect sunt, domnule preşedinte.

— Continuaţi, maestre.

— Mă străduiesc să obţin de la inculpat un răspuns clar

la întrebarea mea.

— Vreţi să răspundeţi, domnule Desmonde?

— Am vrut să subliniez brutalitatea, ororile inseparabile ale războiului şi care încep să fie uitate, sau mai rău, să fie glorificate în numele patriotismului.

— Trebuie să înţeleg că astfel îi judecaţi pe soldaţii noştri, capabili de asemenea nelegiuiri?

— Cu ce se deosebesc ei de alţii? Numai duşmanul este un barbar, un măcelar?

— Vorbiţi de duşman. Nu v-aţi apropiat prea mult de el în timpul războiului.

— Nu.

— Cu alte cuvinte, n-aţi avut curajul?

— Îţi trebuie un curaj la fel de mare ca să îmbrăţişezi cariera artistică.

— Care anume?

— Acela de a înfrunta dispreţul universal.

— Toate acestea fac parte din proces, maestre Sharp, întrebă unul dintre judecători. Domnul Desmonde nu este chemat aici pentru a-şi justifica laşitatea.

— Onorat Tribunal, strigă avocatul, statutul serviciilor de război, dacă-mi este permis să le numesc aşa, este prea cunoscut pentru a fi nevoie să revenim asupra lui. Este destul de elocvent. Dar, făcu el întorcându-se brusc spre Stephen, cu ce drept veniţi să impuneţi populaţiei noastre demne, ce trăieşte în ordine şi în credinţă faţă de Dumnezeu, atitudinea perversă pe care aţi adoptat-o?

— Nu este numai a mea. Ca şi mine, alţii au creat opere ce nu sunt decât proteste violente, pasionante contra războiului: Callot şi Delacroix. În literatură Tolstoi, Verechtchaguine, Zola. Este punctul esenţial dezvoltat de Goya în *Dezastrele războiului.*

— Goya, un pictor francez, cred.

— Spaniol, dacă-mi pot permite să vă atrag atenţia.

— E acelaşi lucru. După cum văd, vă interesează mult artiştii străini.

— Pentru motivul major că sunt puţini pictori mari,

englezi.

— Dumneavoastră făcând excepţie, bine-nţeles.

— Gândesc că am talent. Dacă n-ar fi aşa, nu mi-aş fi asumat viaţa atât de grea a artistului, cu disperările ei, cu privaţiunile ei şi n-aş fi acum aici, supus ironiei voastre uşoare.

— Uşoară, spuneţi? Poate că o să vă coste mai scump decât nici nu gândiţi. În loc de a poza în martir, să rămânem la subiect. Aţi vorbit de „ororile” războiului. De ce? În ce scop le etalaţi pe aceste panouri?

— De ce? repetă Stephen care obosit şi hărţuit din toate părţile ca un iepure urmărit de câini, îşi pierdea orice cenzură, orice prudenţă. Voiam să incit opinia publică împotriva războiului.

— Aţi folosit mijloace revoltătoare. V-a surprins reacţia publicului?

— Cu pensula în mână, nu m-am gândit decât să creez, concentrându-mi în acest sens toate eforturile. Nu, nu, nu am avut nicio surpriză. Orice noutate, orice inovaţie estetică provoacă indignarea publicului. Toate marile schimbări în istoria artei au fost salutate prin manifestări ale mulţimii ignorante şi stupide. Dar nu regret nimic din ceea ce am făcut. La nevoie, voi reîncepe.

Avocatul surâse vag.

— Onorată instanţă nu mai am nimic de adăugat. Cum a spus el însuşi, inculpatul nu are nicio remuşcare.

Se aşeză în aplauzele mulţimii. Preşedintele îşi strânse hârtiile şi privi aspru spre Stephen, pe deasupra ochelarilor.

— Aveţi ceva de adăugat? Puteţi să vă adresaţi Curţii.

— Aş putea să mai spun multe, încă. Dar la ce bun?

Foarte obosit, cu capul înfierbântat, nu mai nutrea decât o dorinţă, o nevoie, aceea de a se odihni şi, când merse să se aşeze, atingându-l pe umăr, gardianul îl făcu să înţeleagă că trebuia să rămână în picioare.

După ce îşi consultă notele răspândite pe masă şi schimbă câteva cuvinte cu asesorii săi, preşedintele

pronunţă sentinţa, într-o linişte adâncă.

— Noi, începu el, am urmărit cu o atenţie extremă argumentaţia părţilor prezente şi am suportat cu mare răbdare interpelările ce s-au produs în cursul audierii. De asemenea, am studiat cu grijă deosebită probele de culpabilitate aduse în faţa Curţii. Nu vom admite pretenţia după care, o pictură, pentru simplul fapt că ar putea să fie o capodoperă, nu ar putea fi obscenă. Şi cine ne-ar putea spune, de altfel, ce este cu adevărat o operă de artă şi cine ar putea s-o judece astfel? Autorul ei este un pictor obscur, necunoscut în propria lui ţară. Nu este niciun Constable, niciun Landseer. Nu este nici Syr Joshua Reynolds. Şi pentru cetăţeanul simplu, fără pretenţii, ca noi, aceste panouri nu sunt opera unui maestru din cauza culorilor brutale şi a compoziţiei, a lipsei de eleganţă şi de rafinament. În sfârşit, cum am mai arătat, considerăm opere de artă numai pe acelea care contrariază mai puţin regulile decenţei şi ale pudorii. Orice pictură, oricât de perfectă ar fi ea, când tratează un subiect lasciv sau lubric este o ofensă adusă legilor. Pe scurt, acestea sunt capodopere ale obscenităţii.

Toate faptele relative la producerea şi expunerea publică ce au fost făcute, îl acuză pe inculpat. În loc să se conformeze dorinţelor concetăţenilor săi, de a-i consulta din când în când, să caute un rezultat acceptabil atât pentru comitet cât şi pentru populaţia acestui oraş, în beneficiul şi la edificarea căruia trebuia să servească aceste panouri, el a conceput cu bună ştiinţă şi a executat tablouri făcute pentru a şoca. Şi a reuşit.

Argumentul după care viziunea sa ar fi fost cinstită şi sinceră nu va fi luat în considerare. Un individ decadent şi depravat nu poate nici cu cele mai bune intenţii din lume, decât să producă o operă la fel de depravată. În sfârşit, atitudinea inculpatului ne-a impresionat neplăcut, în loc să arate respect şi căinţă, el a fost, rând pe rând, ironic şi provocator. Avem, trebuie s-o spunem aici, cea mai mare simpatie pentru familia lui şi în mod deosebit pentru tatăl

său care, în ciuda penibilului proces de astăzi va continua să se bucure de stima şi consideraţia generală. Totuşi, justiţia trebuie să facă dreptate şi rămâne faptul că, pictând şi apoi expunând părţile ruşinoase ale femeii şi bărbatului, pârâtul a comis o gravă greşeală, atentând la bunele moravuri. În consecinţă, vă declarăm, domnule Stephen Desmonde, vinovat de greşeala care vi s-a reproşat. Este vorba de un delict şi am putea să vă închidem. Dar în ciuda gravităţii prejudiciului adus legii, consimţim să nu aplicăm maximum de pedeapsă prevăzută. În locul închisorii, vă condamnăm la o amendă de cincizeci de lire plus cheltuielile de judecată. Ordonăm, în acelaşi timp, în conformitate cu legea, ca cele trei tablouri să fie distruse fără întârziere.

După care preşedintele şi asesorii lui se ridicară şi ieşiră într-o furtună de aplauze.

CAPITOLUL 11

IEŞIND DIN PALATUL DE JUSTIŢIE, Stephen alergă direct la gară. Ştia că Glyn îl aştepta la Blue Boar, dar în starea lui de spirit nu voia să vadă pe nimeni, nu ar fi putut înfrâna dorinţa lui frenetică de a dispărea, de a fugi, de a se ascunde într-un colţ necunoscut, în plină singurătate. Niciodată nu va mai revedea Stillwater, acest ţinut Sussex. Îl va urî de-acum înainte.

Orologiul bătea ora patru, când intră în sala de aşteptare. Părea pustie. Când se apropie de ghişeu, cineva îi atinse uşor braţul.

— Stephen!

Nu se putu abţine să tresară în mod vizibil. Era Claire, îmbrăcată în gri închis, cu faţa ascunsă sub o voaletă care nu lăsa să i se vadă decât ochii mai strălucitori ca de obicei. Era foarte palidă.

— M-am gândit bine c-o să te găsesc aici. Trebuia să te văd.

— Ah!

— Stephen!

Se străduia să vorbească calm, fără a reuşi însă.

— Probabil că ai nevoie... de o ceaşcă de cafea şi un sandwich... să mergem la bufet.

— Nu, Claire. Nu mă simt în stare.

— Atunci să ne aşezăm pe o bancă. Arătă spre un colţ al sălii de aşteptare.

— ...Trebuie să fii obosit.

El ezită, apoi o urmă.

— Într-adevăr, sunt obosit

— Nu este de mirare. A fost oribil…

— Erai acolo? întrebă Stephen surprins.

— Da, de la început până la sfârşit. Puteam să fac altfel? Oh, Stephen, toate astea au fost atât de stupide, atât de amare… şi atât de nedrepte. Aş fi vrut atât de mult să te pot ajuta…

El întoarse privirea.

— Mi se pare că ai făcut-o deja.

Vorbea cu o voce stinsă, fără amărăciune.

— Încă de la început. Cumpărând picturile mele.

— Deci… ţi-a spus Geoffrey?

— Am vorbit despre asta. Înainte de lovitură. A precizat că ai făcut-o din milă.

— E fals… Îmi plac pânzele, replică ea violent. Le voiam.

— Nu Claire. Nu căuta să mă înşeli. Mi-ai făcut o pomană de trei sute de lire. Cum ai putea să iubeşti o pictură pe care mărturiseşti că nu o înţelegi?

— Dar eu o înţeleg! protestă ea cu putere. Am studiat, am citit… mult… am căutat să mă instruiesc. Ştiu acum ce cauţi tu şi că suferi din cauza ignoranţei şi prejudecăţilor. De aceea am suferit atât de mult pentru tine azi.

— Da. S-au amuzat destul…

Stephen îşi strânse buzele.

— Pentru mine, n-are importanţă. Aproape că aş fi vrut să mă trimită la închisoare. Dar panourile mele… Acum o să le ardă.

— Dar tu vei mai picta.

— Da. Chiar dacă o să mă ardă şi pe mine… Nu mi-am spus ultimul cuvânt, deşi fug ca un câine hăituit. Dar nu voi mai da nimănui posibilitatea să mă trateze astfel.

Claire se aplecă, ca şi când şi-ar fi strâns toate forţele. Mâinile ei înmănuşate se crispau şi i se citea pe chip efortul pe care îl făcea.

— Stephen, ia-mă cu tine.

Stephen o privi întorcând încet capul. Claire îşi ridicase voaleta şi el observă că plânesese, că ochii îi erau încă umezi, că era foarte palidă.

— Nu, Claire, eşti în mare pericol.

— N-are importanţă.

Ea îi luă mâna.

— Oh, Stephen, dragul meu Stephen... Sunt atât de nefericită. Nu ar fi trebuit niciodată să mă mărit cu Geoffrey. Nu l-am iubit niciodată. Niciodată. Şi acum... Nu mai pot continua să trăiesc astfel...

Îl mişcă acest abandon fără limite. Cunoscându-i rezerva obişnuită, reţinerea, felul caracterului şi educaţiei sale ce îi marca toate acţiunile, înţelegea forţa sentimentului ce o împingea spre el. Şi pentru o clipă fu tentat să-i accepte oferta, pentru a se răzbuna pe Geoffrey, să-i răspundă cu lovitură la lovitură. Îl rănise cu cruzime, de ce să nu lovească la rândul lui? Nu o iubea pe Claire, dar ea era docilă şi blândă şi ar fi fost o plăcută companie. Ar colinda lumea şi ar putea picta din plăcere.

Dar nu era decât un gând fugar, mort înainte de a se naşte.

— Mă compătimeşti, Claire, zise sumbru. Mila este o emoţie periculoasă. Te dezechilibrează dar o să-ţi revii. Ai copiii tăi, casa ta şi încă multe lucruri pe care nu le poţi abandona.

— Te înşeli, Stephen...

Un hohot o întrerupse.

— Şi apoi, reluă el, ca şi când n-ar fi înţeles nimic, te iubesc prea mult pentru a te lăsa să-ţi iroseşti viaţa. Tu nu mă cunoşti prea bine. Nu sunt din lumea ta. Sunt un om din altă lume, un sălbatic. Nu ne vom înţelege. În zece luni o să ajungi mult mai nefericită.

— Voi fi fericită... nu vreau decât să fiu lângă tine.

— Nu, Claire, este imposibil.

Dar Claire îşi pierduse orice prudenţă, orice raţiune.

— Totul este posibil când iubeşti.

— Nu ştii ce spui. Nicio iubire n-ar putea supravieţui

vieţii pe care te voi face să o duci... să locuieşti într-o mansardă, să-ţi petreci zilele în singurătate în timp ce eu o să muncesc din greu, să-i suporţi pe amicii mei, să înduri privaţiuni pe care nu ţi le poţi imagina.

— Ştiu cum o să schimb toate astea, cum o să te fac fericit, să-ţi asigur o existenţă confortabilă.

Stephen o fixă acum cu o duritate pe care ea nu putea s-o înţeleagă.

— Asta va fi sfârşitul artei mele. Şi dacă tu, Claire o s-o ucizi nu voi putea decât să te urăsc.

Deodată ea se gârbovi, corpul ei îşi pierduse supleţea tinereţii, gâtul delicat se ofilise şi disperarea făcea ravagii pe faţa sa umbrită de genele lungi şi blonde. Înghesuită în colţul ei, pe bancă, părea o pasăre rănită, jalnică. Cu un gest maşinal îşi scoase din poşetă o batistă şi-şi şterse ochii. Stephen îşi puse uşor mâna pe braţul ei, mângâind-o.

— Într-o zi îmi vei mulţumi.

— Nu ştiu, zise ea, cu o voce stranie, îndepărtată.

Clopotele catedralei anunţară slujba de seară.

Oftând, ca şi când şi-ar fi revenit, Claire îşi puse batista la loc, se ridică şi ieşi cu un pas nesigur, fără nicio dorinţă, ruşinată, învinsă.

Stephen rămase mult timp după ce ea plecă, strivit de o imensă tristeţe. Apoi, cum vuietul urui tren îi întrerupse meditaţia dureroasă, se ridică şi după ce aruncă o privire prin geam, aleargă spre peronul opus.

CAPITOLUL 12

TRENUL PORNISE ŞI EL SARI PE O scăriţă, deschise portiera unui compartiment gol, plecând fără a cunoaşte destinaţia. Această întâlnire cu Claire îl mişcase mai mult decât ar fi gândit şi îl invada disperarea, copleşindu-l. Capul îi era ca de foc: îşi apăsă puternic ochii cu mâna. Atinsese limitele rezistenţei umane, punctul de plecare de la care nu mai era întoarcere. Toată energia era moartă în el. Va mai reuşi vreodată, va mai întâlni altceva decât disperare, neînţelegere, brutalitate? Aruncă o privire prin geam. Trenul trecea peste un rambleu, peste o serie de podeţe aruncate pestre trecători strâmte şi adânci. Se aruncă înapoi, cuprins de un frison.

Ce să facă? Să părăsească Anglia, să se refugieze într-o ţară unde va găsi mai mult soare şi mai puţine prejudecăţi? Nu. Nu o va putea face. Se simţea fizic incapabil să înfrunte oboseala şi complicaţiile unei lungi călătorii. Tensiunea ultimelor luni îl obosise în mod straniu. Palmele îi erau umede şi la fiecare respiraţie el simţea o înţepătură în coastă. Aşezat într-un colţ, vedea vag într-o oglindă murdărită de muşte, fixată pe peretele din faţa lui, între reclamele pentru un laxativ şi o bere, o faţă palidă, pe care abia o mai recunoscu ca fiind a lui. „Nu mă simt bine, se gândi el brusc. Va trebui să găsesc o cameră liniştită pentru o oră de odihnă. Dar unde?” Pentru nimic în lume n-o să-l împovăreze pe Glyn cu prezenţa lui... Richard îl aştepta, era sigur, atelierul va fi liber şi un excelent refugiu. Dar îi era imposibil să

accepte. Voia înainte de toate să se ascundă, să fie singur. El nu era copilul care regreta sânul mamei sale.

Trenul mergea, se oprea adesea câteva secunde şi Stephen ştiu că se îndreaptă spre Londra. Şi, de-a lungul acestui interminabil voiaj, care simboliza foarte bine propria sa incertitudine, Stephen medita istovit la problema viitorului său imediat. Creierul refuza să lucreze şi el nu găsea soluţia când, la plecarea din Claphan Junction îşi aminti de întâlnirea cu Jenny Baines. Nu-i spusese ea că avea o cameră de închiriat? Dacă mai era încă liberă, nu i-ar conveni, pentru moment? Nimeni nu se va gândi să-l caute în acel cartier pierdut. Şi el iubise întotdeauna cheiurile.

Chipul supt se luminase uşor când locomotiva, dând drumul la un jet de aburi se opri în gara Victoria. Cădea o ploaie fină. La acea oră traficul era intens, străzile lunecau şi se înserase când Stephen luă omnibuzul spre Stepney. Prin geamul murdar, Stephen privea defilând străzile strâmte, mişunând de o lume obscură şi se simţi destins: aici putea să se ascundă. Nimeni nu-l va recunoaşte, nu-l va insulta. Coborî la Good Intend, se amestecă în mulţime şi cu un pas tărăgănat, ajunse în Cable Street numărul 17; se opri la poarta căsuţei de cărămidă, aliniată cu celelalte clădiri muncitoreşti ce se înlănţuiau într-un şir lung pe toată strada.

Deodată emoţionat, puse mâna pe ciocănelul de aramă, şlefuit cu grijă, simţind pe pielea lui că, dacă va eşua nu va şti încotro să se îndrepte. Bătuse destul de tare ca să fie auzit? Tocmai bătea din nou când uşa se deschise şi Jenny apăru în lumina gălbuie a gazului.

— Bună seara, Jenny, zise el pe un ton care s-ar fi vrut firesc. Ai o cameră pentru mine?

Ea se mişcă în umbră cu neîncrederea unei menajere în faţa unor cerşetori neaveniţi, vagabonzi, declasaţi fără a mai vorbi de acei orientali în robe fluturânde, sosind direct de pe chei, cu un halat de pânză pe umăr, apoi exclamă surprinsă, dar cu bucurie:

— Domnul Desmonde! Intraţi!

Închise uşa după el şi pentru a-l vedea mai bine rămase pe loc, în strâmtul culoar, ocupat pe jumătate de un enorm cuier. Ca prin ceaţă, Stephen redescoperi aluniţa de pe obrazul stâng al lui Jenny.

— Ce caraghios totuşi, zise ea surâzând. Doar ştiam bine că veţi reveni la Stepney.

— Ai o cameră pentru mine?

— Desigur, domnule. Bătrânul domn Tapley, locatarul meu, ocupă camera din faţă, la parter, dar cea de sus, dinspre curte, este liberă. Vreţi să o vedeţi?

— Da!

Ce uşurare, gândea el, urmând-o pe scară, că ea nu ştia nimic despre viaţa lui, că îl primea atât de bine, în noaptea aceasta ploioasă, cu simplitatea ei cordială ce o caracteriza dintotdeauna.

Minuscula cameră era curată şi decentă, cu un dulap de stejar, o masă de toaletă, un scaun de paie garnisit cu o pernuţă şi cele două covoare pe linoleumul cerat.

— Nu este prea mult loc, zise ea. Dar e drăguţă şi curată. N-am suportat niciodată murdăria.

— E foarte bine. O închiriez.

— Vreţi pensiune completă, domnule? Servesc domnului Tapley micul dejun şi cina. La prânz e cel mai adesea plecat, ca şi dumneata, fără îndoială. Zece şilingi şi o liră pentru cele două mese.

— Cu pensiune.

— Foarte bine. Acum, scuzaţi-mă. Trebuie să mă reped la Lipton pentru a pregăti ceva bun la cină. Ar fi bun un mic cotlet de vacă?

— Da… orice, mulţumesc.

Un frison brusc îl scutură şi coasta îl durea tot mai tare. Trebui să se sprijine de zid.

— Aş vrea să-mi fac toaleta.

Lângă uşă, Jenny adăugă cu gravitate:

— Baia este pe palier. Dacă puneţi un ban în fantă, veţi avea apă foarte caldă.

După ce plecă, Stephen se aşeză greoi şi se strădui să-şi adune gândurile. Ce noroc că a găsit acest colţişor curat şi liniştit. Jenny era o fată cinstită. Era singura persoană din lume care nu l-ar fi călcat pe nervi, în împrejurările date. Păcat că el se simţea atât de rău, dar lunile ce se scurseseră au fost atât de grele! Şi apoi el nu mâncase nimic de dimineaţă – se va simţi mai bine după cină. Dar îl durea pieptul – mereu această bronşită ce îi revenea când se aştepta mai puţin. Puţin aer proaspăt, poate... Merse la fereastră. Se deschidea greu şi forţându-se să împingă cerceveaua, un lichid cald şi sărat îi umplu gura. Duse batista la buze, o cercetă fără surpriză, dar cu dezgust. Nu-i mai lipsea decât asta!

Înainte ca sângele să-i vină pe buzele-i strânse, alergă la baie şi, aplecat peste lavabou, deschise robinetul de apă rece. Nu murdărise nimic, slavă Domnului! Dar hemoragia, mai puţin gravă decât cea pe care o avusese în Spania, era mai abundentă decât prima, cea pe care o avusese la Garonde. Amintindu-şi de febra ce îl apucase şi de lunga convalescenţă fu cuprins de o mânie neputincioasă. N-o să fie bolnav, nu trebuie să fie. Ciudată recompensă pentru ospitalitatea încrezătoare cu care fusese primit. Apăsându-şi pe ceafă un prosop ud, dorea cu disperare ca această ultimă nenoricire să-l părăsească cât mai rapid.

Şuviţa de sânge se opri. Se îndreptă, respiră cu precauţie, cu un suspin de uşurare, spălă chiuveta, ştergându-şi gura însângerată. Mişcările lui erau nebânuit de lente. Faţa, remarcă cu disperare, avea acea tentă verzuie pe care pictorii spanioli o dădeau cadavrelor lor. Se frecă puţin pe obraji. Îşi simţea capul gol şi picioarele grele. Numai să poată ajunge în cameră şi să se culce – va găsi un pretext pentru a refuza cina căci nimeni nu-i ştia indispoziţia. Mâine o să fie sănătos. Merse încet pe culoar şi exact când apăsă pe clanţa uşii sale, totul începu să se învârtească în jurul lui. Căzu într-un gol imens şi surd, ceea ce lui i se păru a fi noaptea eternă.

Când îşi reveni, era în pat cu un termofor pe pământ la picioare. Îşi recăpătă vederea gradat şi totul prinse contur. Jenny Bayns şi un bătrânel în cămaşă, purtând un plastron de celuloid, se aplecau asupra lui.

— Îşi revine.

Verdictul tradiţional pronunţat cu o voce stăpânită îl umplu de stânjeneală pe Stephen. Drăguţ cadou i-a făcut acestei biete femei.

— Eram ameţit de tot. Cred că am leşinat.

— Ei, da, domnule! Tremurul vocii sale dovedeau bucuria pe care o simţea văzându-l că îşi vine în fire. Mă întreb cum aş fi reuşit să vă culc fără ajutorul domnului Tapley.

— Scuză-mă reluă el. Mâine o să fiu în picioare, învingător.

— O să vedem, domnule, spuse Jenny cu un semn din cap. Comoţia a fost puternică. Mă întreb dacă n-ar trebui să chemăm doctorul.

— Nu, nu. Totul a să fie bine.

— Ce credeţi despre asta, domnule Tapley?

— Cred că putem să-l îngrijim. Ai mai avut asemenea crize, băiete?

— Nu... nu la fel, minţi Stephen. Sunt surmenat în ultimul timp. Asta-i tot.

— Puţin repaus îţi va face bine, desigur. Trebuie să mănânci ceva...

— Desigur, întări Jenny. Nu vă dau cotlet... nu am avut timp să-l cumpăr. Spuneţi-mi ce aţi vrea?

— Aş putea să beau puţin lapte? Rece dacă s-ar putea.

— Perfect. O să prepar şi puţină supă, de asemenea.

Nu l-au lăsat singur. Trei minute mai târziu, Jenny reveni cu un mic platou de carton lăcuit pe care pusese un pahar şi un vas cu flori. Umplu paharul cu lapte, îl privi pe Stephen bând cu mici înghiţituri, îl luă, ieşi, îl aduse spălat şi-l puse din nou pe platou.

— Vă las lumina aprinsă.

— Nu. Stinge-o, te rog. Urechile-i bâzâiau. Se simţea

totuşi mai bine. Cred că o să adorm imediat, adăugă el, cu ipocrizie..

— Sunteţi sigur că totul va fi bine?

— Absolut sigur.

— Atunci, noapte bună, domnule.

— Noapte bună, Jenny.

Pe întuneric simţea încă prezenţa ei. Şi cu voce şoptită ea zise:

— Nu vă neliniştiţi, domnule Desmonde. Niciun pic. Aţi fost atât de bun cu mine la Misiune şi eu n-am uitat. Sunt foarte fericită să pot să vă fac un serviciu.

Uşa se închise. Lungit în patul lui, pe spate, respira greu, în ciuda eforturilor de a-şi potoli emoţia şi nu putu să-şi reţină două lacrimi care, forţând pleoapele închise, se prelinseră încet pe obrajii lui scofâlciţi.

CAPITOLUL 13

ÎN CIUDA DORINŢEI DE A-ŞI RELUA viaţa activă şi normală, Stephen nu putu părăsi patul aproape opt zile. În toată această perioadă de suferinţă binecuvânta soarta care-l adusese în această umilă casă din cartierul docurilor. De câte ori cunoscuse până acum viaţa în mansarde mizerabile – murdăria şi inconfortul camerelor prost întreţinute, cuverturi şi lenjerii proaste, tainul mizerabil, platoul cu micul dejun lucind de grăsime, pus pe jos în faţa uşii şi toate mizeriile hărţuitoare ale proprietăreselor lacome. Aici totul respira siguranţă, curăţenie. Şi Jenny îşi arăta mereu chipul detaşat al acelora care nu erau atinşi de meschinăriile vieţii cotidiene, care, sălbatic de independenţi se consideră întotdeauna mulţumiţi, ignorând protestele incomode şi al căror întreg devotament nu are drept limite decât forţa lor fizică.

În fiecare seară Joe Tapley venea să-l vadă pe Stephen, ajutându-l să-şi umple timpul, atât cât îi permitea surditatea şi caracterul lui taciturn. Bătrânul Joe, îşi petrecuse cea mai mare parte a vieţii pe Tamisa. Fusese mult timp coproprietar al unei şalupe cu cărbuni, apoi căpitanul unui vapor fluvial ce făcea un drum săptămânal între Londra şi Hampton. Retras, îşi investise economiile într-un chei de acostaj pe care îl închiria ca şi şalupa sa. Raţiunea sa de a exista era fluviul. În fiecare dimineaţă alerga pe chei, se instala în baraca sa umilă ce îi servea de birou şi, cu picioarele la foc, citea încet cuvânt cu cuvânt, listele de mişcare a navelor din Greenwich

Meridian; ridica la intervale privirea pentru a urmări pe deasupra ochelarilor trecerea unui cargou străin dar familiar totuşi şi răspunzând mai mult din instinct la salutul unui prieten de pe pasarelă.

Revenind de la preocupările lui maritime, căpitanul îl găsi pe Stephen făcând primii paşi prin faţa casei, pe trotuarul, lui Cable Street. Îl conduse în camera lui, unde Jenny, în dreptul ferestrei îi cârpea o şosetă.

— Cum te mai simţi? îl întrebă Joe.

— Foarte bine, mulţumesc. Puţin înţepenit, poate!

— la un scaun.

Stephen se supuse şi privirea îi alunecă de la proprietăreasă la locatar. Îi simţea complici.

Şi de fapt, după o pauză prelungită, Jenny mânuind acul cu o îndemânare cam exagerată, rupse tăcerea:

— O să mă duc să petrec câtva timp la cumnata mea, domnule Desmonde, Florrie Baines, ştiţi bine. Bietul meu Alf, era fratele ei. Îi dau o mână de ajutor în timp ce-şi aranjează marfa în vitrină. Şi domnul Tapley este de părere că nu trebuie să rămâneţi aici.

Vorbea repede ca pentru a se justifica.

— Dânsul se va descurca singur, dar cu dumneavoastră este altceva, sunteţi încă bolnav.

— Înţeleg, zise Stephen care îşi dădea seama că toate acestea erau aranjate dinainte. Nu o putea blama pe Jenny că voia să se debaraseze de el.

— Atunci, reluă repede Jenny, înainte ea el să poată vorbi, domnul Tapley este de părere că va trebui să mă însoţiţi. Nimic mai nimerit decât Margate pentru a pune pe picioare un convalescent. Aerul mării face minuni.

— Doctorul Margate, zise sentenţios căpitanul. Te vei reface imediat, băiatul meu!

O căldură bruscă inundă inima lui Stephen. Dar se simţea încă trist, fără putere pentru a duce la capăt un asemenea proiect.

— N-aş vrea să te deranjez, zise el scuturând din cap. Am abuzat deja prea mult de bunătatea ta.

— Deloc. Florrie va fi foarte fericită să vă primească.

Şi bănuind motivul ezitării sale:

— O să-i plătiţi pensiunea aşa cum plătiţi şi aici..

Slăbiciunea sa nu-i permitea să reziste la două păreri conjugate pentru binele său. Şi de fapt prima sa ieşire în Stepney îi contrazisese speranţa de a-şi începe fără răgaz lucrul, admiţând că-l va mai putea reîncepe vreodată. Nu va putea face nimic înainte de a-şi căpăta forţele. Trebuie să urmeze sfatul prietenesc care i se dădea şi înţelegea asta.

În aceeaşi seară, o scrisoare plecă spre Margate şi lunea următoare, după prânz, Stephen şi proprietăreasa lui, luară trenul spre Charing Cross. Jenny, pe care viaţa n-o răsfăţase, era bine dispusă şi flecărea în timp ce trenul mergea între Dartford şi Chatham, traversând terenurile mocirloase ale estuarului. Obrajii ei roşii străluceau parcă mai tare decât de obicei, iar ochii îi licăreau. Purta un palton de velur, verde închis, şi-şi pusese în mâinile asprite de muncă, mănuşi de bumbac alb, proaspăt spălate. Cât despre pălărie... o inimaginabilă compoziţie din saten lucios şi pene împestriţate, cocoţate pe capul ei, precum o fabuloasă pasăre aşezată pe cuibar, îl hipnotiza pe Stephen şi îl fascina în asemenea măsură încât Jenny, sesizând, alunecă în confidenţe:

— Văd că vă place pălăria mea. E de la solduri, de la Bourne şi Hollingsworth’s; întotdeauna mi-a plăcut roşul. Este culoarea mea preferată.

— Este într-adevăr, remarcabilă, Jenny. Scoate-o. O scânteie care ar putea intra pe geam ar putea-o strica.

Ea se supuse ascultătoare. Îi reapăru părul buclat şi redeveni ea însăşi, o micuţă femeie cumsecade, cam grăsuţă, cu bluză de bumbac alb, dar foarte puţin deosebită de tânăra fată vioaie şi iute, care-i mătura camera şi-i cosea nasturii la Misiune. El o observa discret; detalia profilul, buza superioară puţin scurtă, năsucul obraznic. Ţinând mereu pe genunchi revista pe care o

cumpărase pentru ea la gară, Jenny privea cu interes morile de vânt, cuptoarele de hamei şi fermele cu ziduri de cărămidă, de culoarea mierii.

— Priviţi, domnule Desmonde, aceste rânduri de şlepuri! Sunt pentru hamei.

— Te interesează hameiul, Jenny?

— Nu dispreţuiesc un pahar de bere la o ocazie. Dar nu mai mult...

Nu lăsa să treneze conversaţia sa piperată cu accentul ei de mahala. Apoi se ridică, trase din fileu sacul şi fără a se sinchisi de ceilalţi doi călători, scoase un pachet de sandwichuri.

— Şi mai ales să nu faceţi mofturi, zise ea. I-am promis căpitanului c-o să vă hrănesc bine. Florrie o să se ocupe şi ea, desigur. Trebuie să spun că găteşte bine. Sper să vă placă peştele!

— Mult, Jenny, zise el cu gura plină. Nu am reţineri în privinţa acestui subiect. Dar Florrie o să mă placă?

— Cumnata mea gândeşte sănătos. Independentă ca mine, face totul singură cu Ernie Wood, nepotul ei. A avut multe necazuri şi suferă mult de frig. De degerături şi altele. O să vă înţelegi bine, amândoi.

— Sper.

— Nu trebuie să vă faceţi iluzii, desigur... Este o casă mică.

— Cu condiţia să nu vă încurc prea mult...

— Oh, nu! domnule. Eu o să dorm cu Florrie. Dumneavoastră, o să aveţi patul meu.

Roşi brusc, întoarse capul privind cu interes prin geam, în tăcere.

Ajunseră. La ora trei, trenul opri în gară şi abia coborâţi pe peron, Stephen primi ca un şoc electric aerul proaspăt care, amestecat cu mirosul oceanului şi al fluviului, al nisipului şi al cochiliilor, al ierburilor marine, al bălţilor sănătoase, dăruia umililor vizitatori veniţi din mahalaua Londrei, un ozon, poate plebeian, dar care nu se mai găseşte nicăieri în altă parte a Angliei, Aşa cum sperase

Jenny, Ernie, băiatul de 15 ani, mic, dar descurcăreţ, venise să-i aştepte cu căruţa cu ponei. Odată bagajele aranjate între două cufere goale, pasagerii urcară toţi trei în faţă şi se îndreptară în direcţia vechiului oraş.

Florrie locuia lângă port, în mijlocul unui rând de case vechi destul de degradate, unde se simţea mirosul de gudron şi saramură, în faţa unei păduri de catarge şi frânghii încurcate. Mai departe se întindeau digul şi apa cenuşie a Mării Nordului. Dugheana de la numărul 49 pe Row, joasă şi în pantă, era zugrăvită în albastru deschis, cu o placă de marmură îndărătul vitrinei. Pe o reclamă aurită scria: *Florence Baines, Peşte proaspăt. Specialităţi de scoici şi creveţi.* Deasupra, printr-o scară laterală se ajungea la apartament.

Ernie invită vizitatorii în salonul frumos mobilat, dar fără alt locatar, decât o drăguţă pisicuţă galbenă. Era ora ceaiului. Ernie o înlocui la tejghea pe mătuşa sa, care sosi imediat. Era o femeie de vreo patruzeci de ani, colţuroasă. Intră suflecându-şi mânecile bluzei pe braţele înroşite. După ce depuse un sărut afectuos pe obrajii lui Jenny, îl fixă pe Stephen şi îi întinse o mână moale, la fel de rece ca un fileu de peşte..

— Trebuie să serviţi un ceai. Luaţi loc în timp ce îl prepar.

Ea aduse repede un platou mare plin cu pâine şi unt, un ceainic şi o farfurie cu peşte prăjit, apoi, stând foarte dreaptă la masă îşi servi invitaţii cu o singuranţă ce dovedea că cel puţin, era în deplinătatea puterilor.

— Cum îţi merg afacerile, Florrie? întrebă Jenny după ce gustă ceaiul şi scoase un suspin de mulţumire.

— Nu am de ce să mă plâng. Dar expunerea mărfii mele la târg îmi dă griji.

— Aşa e întotdeauna.

— Adevărat.

— Consiliul Municipal, fără îndoială.

— Şi hârtiile şi autorizaţiile lor. Ei cred că nu au de ce să se jeneze de o femeie.

— Ah! În cincisprezece zile, vei aranja totul în folosul tău.

— Vrei să spui, cel puţin trei săptămâni.

— N-are importanţă.. Asta n-are nicio valoare.

— Câteodată mă îndoiesc.

Florrie dădu din cap, deplângând conflictele sale cu administraţia şi nedreapta dominaţie masculină, fiind gata să evoce toate nenorocirile femeilor de la alungarea Evei din rai.

Jenny îi surâse lui Stephen, pentru a-l angaja în conversaţie.

— Comerţul de vară merge bine. Şi Florrie a închiriat un loc pe promenadă. Este cunoscută pentru scoicile şi creveţii ei.

— Nici peştii mei nu-ţi displac, zise Florrie uşor vexată.

— Da, desigur.

— Sunt excelenţi, zise Stephen politicos.

— Sunt fileuri de peşte, corectă Florrie morocănoasă. Mai luaţi. Sunt şi alte feluri în mare.

Masa fu savuroasă, camera confortabilă; în şemineu, cărbunii ardeau vesel, dar Stephen înţelese de la început că era în centrul unei atenţii bănuitoare. Această neîncredere vizibilă, dorea să o împrăştie, mai ales pentru Jenny. O politeţe exagerată nu ar fi servit la nimic, din contră. Dar observase slăbiciunea lui Florrie pentru pisicuţa galbenă, care, aşezată pe braţul fotoliului, primea din când în când câte o bucată de peşte şi, scoţând discret carnetul de schiţe din buzunar, începu un crochiu al micuţului animal.

În zece minute, fu gata. Desprinse foaia şi i-o întinse în linişte femeii.

— Aşa... de exemplu...

Surpriza, stânjeneala, îndoiala, neîncrederea trecură prin ochii luminoşi înainte de a face loc unei bucurii vădite.

— Este chiar... este chiar ea! Este deci adevărat că sunteţi pictor!

— Dacă vă place, acceptaţi-l.

— Nu veţi ajunge niciodată să faceţi avere dacă veţi da totul!

Mereu acră, nu era mai puţin mulţumită. Şi după ceai când el vru să facă o plimbare, ea îl preveni:

— Fiţi atent la vânt. Margate stă chiar în dreptul Polului Nord.

Adevărul geografic era indiscutabil dar Stephen iubea frigul, vechiul lui tovarăş. Şi pe promenada încă pustie – sezonul nu începuse încă – simţi, în ciuda oboselii convalescenţei, că forţele îi revin. Aerul înţepător ca şampania, îi umplea plămânii împurpurându-i obrajii, stimulându-l. Într-un moment de optimism, primul de la proces, hotărî să nu înceapă lucrul înainte de cincisprezece zile; nu va mânui niciun creion, nici pensula, cum intenţionase de la început, dar va încerca să-şi vindece, odată pentru totdeauna această bronşită care îl hărţuia de atâţia ani. La căderea serii, singur în cenuşiul uniform al cerului şi al mării zgomotoase, înălţă capul pe când vântul îi sufla pe lângă urechi şi nisipul se învârtejea în jurul lui.

— Poate… Voi ajunge să dovedesc… că nu sunt învins… După tot… ce a fost, gândi el.

CAPITOLUL 14

MORALUL LUI STEPHEN SE AMELIORĂ mai mult în zilele următoare. Cât era de fericit cu aceste fiinţe simple pe care membrii propriei lui clase le categorisise drept „comune”. Din contră, se simţea în largul lui cu ele, se simţea de-al lor.

Viaţa pasionantă din port, plecările şi sosirile cuterelor cu peşte, descărcarea capturii – totul îl interesa, îi elibera sufletul de amărăciunea gândurilor şi amintirilor. Ieşind dimineaţa devreme, o însoţea pe Florrie la piaţa de peşte, notând succesele pe care le avea la licitaţie, făcându-i ochi dulci comisarului din ea – a cărui voce răguşită angaja o bătălie perpetuă cu scârţâitul troliilor. Îşi prelungea în fiecare zi plimbările pe faleză, dormea cu fereastra deschisă în briza largului. Cea mai bună era baia. Deşi în acel moment, apa mai suporta influenţele polare amintite de Florrie, Stephen nu se temea de îmbrăţişarea ei îngheţată. În fiecare după-amiază mergea la dig, se întâlnea cu membri curajoşi ai clubului „Ziua anului”, constrânşi de statutul lor să facă o baie în fiecare zi, chiar şi atunci când zăpada acoperea nisipul de pe plajă. Mai mult decât orice, aceste reci scufundări scurtară convalescenţa lui Stephen, redându-i nu numai dorinţa de a picta dar şi încrederea în forţele lui creatoare.

Era deseori singur. Florrie se străduia să obţină autorizaţia pentru a monta o expoziţie în piaţă. Jenny avea multe de făcut la prăvălie şi în fiecare după-amiază, Ernie vindea peşte umblând pe stradă. Se vorbea de o

excursie în familie, pentru miercuri.

— Poţi veni, Florrie? tatonă Stephen.

— E timp pentru plăceri ca şi pentru muncă, răspunse ea sentenţios şi mirându-se de ignoranţa lui... Vom închide prăvălia, miercuri după-amiază. Vom merge să prindem creveţi.

— Să prindem creveţi?

— M-aţi înţeles bine. Vorbiţi mereu de creveţi, ei bine, merg să vă arăt unde, când şi cum se prind. Pentru o informare completă, o să fierbem apă şi vom face ceai acolo. Şi dacă vreţi să îngheţaţi ca un mort, veţi putea face una din acele băi care vă plac atât de mult. Va fi bine, Michelangelo?

— O să fie magnific, Florrie, zise el amabil.

Şi ea îi readuse zâmbetul. Puţin câte puţin se îmblânzea. Nu putea să uite schiţa lui Ginger, pisica, şi o înrămase în cel mai mare secret. Pe de altă parte, Stephen era serviabil, politicos. Încercările lui repetate de a o ajuta la prăvălie, deşi ferm respinse, dovedeau că nu era un încrezut şi această opinie se consolidă când, într-o seară, îl găsi gata să spele vasele, cu mânecile suflecate.

Veni şi miercurea, cenuşie, dar uscată... La ora două fix, fu coborâtă perdeaua prăvăliei şi plecară cu toţii, în căruţă, pe drumul de coastă, în direcţia Cliftonville. Cinci mile depărtare. Părăsind drumul mare, Ernie urcă pe o cărare ce duce la un câmp cu brusturi şi iarbă de mare.

Deshămat, poneiul începu să pască şi Florrie, foarte mândră de rolul ei de ghid, îi conduse spre dune, până la o plajă mică, nisipoasă, înconjurată de stânci şi deschisă doar într-o parte a mării.

— Ce colţ minunat! exclamă Stephen.

— Când revine marea este momentul cel mai bun, zise Ernie, practic ca întotdeauna.

— Ernie, vrei să faci baie?

— Trebuie să caut beţe pentru scoici, se scuză acesta, îndepărtându-se în grabă.

— Eu, eu vreau, zise Jenny, izbucnind în râs, în faţa

expresiei uimite a lui Stephen. Să facem o cursă.

Se dezbrăcară după două stânci, la distanţă convenabilă una de alta. În ciuda complexităţii hainelor femeieşti, ea sări în apă înaintea lui.

— Unde ai învăţat să înoţi? întrebă Stephen care o ajunse din urmă fără greutate.

— La cheiul lui Joe Tapley. Acolo ne plăcea cel mai mult în copilărie.

Se întoarse pe spate şi înota cu ochii închişi. Era durdulie şi tânără, anii păreau că trecuseră peste ea, fără a o încerca. Stephen se mira că nu se mai recăsătorise. Curiozitatea îl făcu să treacă peste rezerva obişnuită:

— Jenny, cum se face că ai rămas văduvă?

Dintr-o mişcare a mâinii în apă, ea se întoarse şi privindu-l dădu din cap.

— Nu s-a ivit nicio ocazie... S-a învârtit câteodată câte unul în jurul meu dar nu mi-a plăcut deloc. Zâmbi scurt. Ştiţi cum e, domnule Desmonde, cine se arde o dată cu supă, suflă şi în iaurt.

Înainte ca el să fi zis, ceva, ea ajunse la mal.

Îmbrăcaţi şi cu picioarele goale, merseră spre fundul golfului, unde Florrie şi Ernie îi aşteptau cu fileurile de prins creveţi.

— Mai bine mai târziu decât niciodată, se lansă caustică Florrie. Luaţi asta. Începem pescuitul.

Ea împingea cu fileul ei în nisip, tulburând apa limpede. Ernie şi Jenny o urmau, precedându-l pe Stephen care mai mult ghicea, decât vedea creveţii cu corpurile lor transparente şi antenele delicate. Adoptând culoarea nisipului, erau trădaţi numai de ochii negri. Înotau spre stânga şi spre dreapta, evitând pericolul. Mulţi reuşeau, dar la capătul unei „trageri”, rămâneau în fileu câţiva pumni de creveţi.

— Adu coşul, Ernie, zise Florrie. Nu-i păstra decât pe cei mari, aruncă-i pe ceilalţi. Continuaţi. Mă duc să caut scoici pe stânci.

Briza era blândă, soarele semăna cu o portocală mare.

Se bălăceau în apă până la genunchi şi într-o oră coşul se umplu. Apoi, de la stâncile unde un foc de lemne fumega, se auzi glasul lui Florrie.

Întinsese pe un colţ de nisip uscat un cearşaf alb, fixat la colţuri cu pietre. Ceaiul era gata, iar apa fierbea zgomotos în oală.

— După asta o să am degerături, zise Florrie, încâlzindu-şi la foc picioarele învineţite de frig.

Apoi arătând cu bărbia roadele pescuitului:

— La fiert!

— E crud! murmură Jenny, pe care o scutură un frison când micile crustacee fură aruncate în vas. Bietele animale!

— Nu simt nimic, zise Ernie cu o voce sigură. Nu au ca noi, nervi. Nu-i aşa, domnule Desmonde?

Stephen abia percepuse întrebarea şi o privea pe Jenny. În picioare, cu plasa de pescuit pe umăr, bine înfiptă în nisip, fusta ridicată, lăsând să se vadă juponul cu volane, bluza uşor desfăcută, mânecile suflecate, obrajii puternic înroşiţi de vânt, părul negru înfoiat, bondoacă şi viguroasă, ea se apleca uşor, cu faţa înspre asfinţitul de un gri înşelător. Nu avea nici hârtie, nici creion, dar ardea de dorinţa de a o picta astfel.

Ceaiul era foarte tare, de culoarea unei bucăţi de carne prea fiartă. Florrie insistă ca fiecare să-şi bea ceaşca pentru a-şi încălzi stomacul, zicea ea. Apoi, trăgând cu coada ochiului la Stephen, servi scoici şi strângând din buze, îşi arătă surprinderea.

— Nu le credeaţi atât de bune, nu? zise ea dojenitor. Să beţi totodată şi zeama.

— Asta întrece stridia, recunoscu Ernie.

Erau într-adevăr delicioase, în cochiliile lor albe şi striate, delicate şi parfumate, fructe proaspete ale mării, chintesenţă a oceanului, poate primul act al Creaţiunii. Apoi veniră creveţii, de un roz pal, cărora scoţându-le crusta, rămânea o semilună minusculă de carne suculentă. Îi mâncau cu pâine de casă şi unt de ţară. O

ceaşcă de ceai, apoi prăjitură cu brânză, coaptă de Jenny în ajun. Tăcerea care urmă sublinia murmurul ritmat al apei, crescând. Niciunul nu părea că vrea să o rupă, nici nu se mişca, pentru a nu pune capăt acestei vrăjite nepăsări. Văzând luna urcând pe cer, Stephen dorea ca aceste clipe să dureze cât mai mult. Florrie se ridică.

— S-a înnoptat. Este timpul să ne reîntoarcem.

Poneiul fi înhămat, lămpile de la căruţă aprinse, Florrie şi Ernie îşi ocupară locurile din faţă. Deja urcat, Stephen îi întinse mâna lui Jenny trăgând-o spre el. Şi, în această simplă îmbrăţişare, el încercă deodată o emoţie profundă, iar inima îi bătu mai puternic. Totul era neaşteptat şi atât de spontan încât i se tăie respiraţia.

Ernie scutură hăţurile şi poneiul porni în pas mărunt. Din cauza coşului, Stephen şi Jenny stăteau înghesuiţi. O senzaţie nouă îl cuprinse, invadându-l. De ani de zile, de la urmărirea inutilă a lui Emmy Berthelot, nu mai dorise nicio femeie. Ceva se întâmplase cu el. Sălbatica disciplină pe care şi-o impusese, fără îndoială, îl ucisese, obligându-l la un celibat perpetuu. Şi iată-l acum incapabil să pronunţe un cuvânt. Oare ea ghicea ce se petrece în el? Era posibil ca ea să simtă aceeaşi emoţie? Şi acel fior ciudat, când se atingeau uşor, venea de la el sau de la ea?

Oraşul îi salută cu luminile sale reflectate în apa uleioasă a portului. Se apropie de chei, când Florrie strigă prozaic:

— Nimic nu provoacă mai multă sete decât creveţii. Să ne oprim la Dauphin, să bem un pahar de bere?

— Da, zise Ernie. Eu vreau un pahar de apă minerală.

— Adevărat. Tu n-ai dreptul să intri; nu ai încă optsprezece ani.

— Dar, mătuşă…

— Nu, zise hotărât Florrie. Uitasem. Să mergem acasă.

Se opriră la capătul străzii, în faţa grajdului şi Ernie, bombănind, o făcu pe Jenny să rămână cu el, în timp ce ducea poneiul. Florrie şi Stephen plecară înainte în

direcţia prăvăliei. Mergeau încet şi Stephen, deşi tulburat, se simţea spionat.

— O zi frumoasă, zise ea.

El încuviinţă murmurând.

— Jenny este o fată cinstită, reluă Florrie, fără a avea continuitate în idei. Este înţeleaptă şi o simplă. O bună lucrătoare... a ştiut să se descurce. Şi cu inima bună. Sper să întâlnească un băiat bun într-una din zile... Mi-ar pare rău să văd că va face o prostie. Îi trebuie un tip care să câştige bine şi să aibă grijă de ea.

Se făcu linişte. Apoi, cu acelaşi ton detaşat, ca şi când ar fi vorbit de ea însăşi:

— Este unul Howkins aici, coproprietar al unui remorcher nou... L-ai văzut desigur, la Dauphin. Bun comandant... imbatabil la săgeţi... este amorezat de ea.

Stephen tăcea neştiind ce să răspundă. I se da oare un avertisment?

Intrară în casă.

— Ce-aţi zice de un sandwich? De un pahar cu bere?

Nu, în acest moment nu putea să înfrunte prezenţa lui Jenny. Se forţă să zâmbească.

— Mă simt obosit. Mă duc să mă culc. Noapte bună, Florrie.

În camera lui rămase mult timp în picioare, cu sufletul răvăşit. Vru să se elibereze, îşi luă carnetul pentru a fixa impresiile acestei zile, de pe plajă, cât mai erau încă proaspete. Făcu mai multe pasteluri, dar niciunul nu-i plăcea şi în final, exasperat, aruncă carnetul şi creionul şi începu să se dezbrace. Se întinse pe cearşafurile curate. Prin fereastra largă zări un colţ de cer lăptos şi ultima stea din Ursa Mare. Dar nu-şi putea găsi liniştea. Din pricina aerului tare al mării, faţa îi ardea şi-i trebui mult timp pentru a adormi.

CAPITOLUL 15

ŞEDEREA LUI SE APROPIA DE SFÂRşit. Mai erau încă trei zile înainte de întoarcerea la Londra şi, hotărât, credea că le va petrece fără să facă prostii. Se puse pe lucru. Joi cumpără un bloc de hârtie şi culori şi plecă spre docuri. Începu o guaşă trasând liniile unui vas de transport, în faţa a două remorchere acostate la un chei, unde se uscau nişte năvoduri. Dar inima nu-i era acolo şi după ce strică două foi din preţiosul bloc de hârtie se duse să se instaleze într-un colţ al sălii de la Dauphin şi mâncă pâine cu brânză stropită cu o halbă de bere şi cu limonadă.

După-amiaza nu fu mai bună – soarele se ascunse după nori şi Stephen nu putu surprinde jocurile de lumină. La a patra tentativă, remorcherele ieşiră din bazin, lăsând în compoziţia lui o gaură ce amintea de alveola unui dinte care tocmai fusese scos. Abandonă lucrul, dezgustat.

Nu se întoarse acasă, ci rătăci, cu mâinile în buzunare, cu spatele încovoiat, parcurgând străzile vechiului oraş, oprindu-se la vitrinele cu mărfuri pentru vapoare, ca şi cum le-ar fi evaluat stocurile din magazin, totul numai ca să-şi omoare timpul.

O iubea într-adevăr? Era o situaţie imposibilă. La treizeci de ani trecuţi, slab de piept, renegat de ai lui, neavând niciun ban, era în mâinile acestei metrese insaţiabile – pictura. Şi Jenny?... Nu mai era o copilă, era deja o lucrătoare de o anumită vârstă, durdulie, fără eleganţă sau educaţie, neştiind despre artă nimic mai mult decât un eschimos, cu un gust execrabil, gândindu-

se numai la pălăria ei. De altfel, Florrie îl pusese în gardă, foarte clar. Logica îi arăta, îi cerea s-o uite pe Jenny, dar el se simţea incapabil de asta.

Din disperare, făcu o lungă plimbare pe malul mării. Cum trecea prin faţa lui Grand Hotel, observă ieşind de acolo un bărbat cu melon şi într-un pardesiu cu guler de velur, cu o valiză în mână. Silueta îi era vag familiară. Se recunoscură reciproc, în acelaşi moment.

— Ia te uită! Desmonde! Ce surpriză să te revăd aici, bătrâne!

Era Harry Chester care deja strângea cu efuziune mâna lui Stephen, declarând – „ce mică e lumea!”

— Intrasem să iau ceva de la bar şi ar fi trebuit să aştept puţin, ceea ce m-ar fi privat de plăcerea de a te întâlni. Dar Providenţa a hotărât altfel.

Se îngrăşase, haina prea stâmtă, întărea mai mult tendinţa spre îngrăşare. Trăsăturile i se măriseră în ciuda ochilor zâmbitori, stânjeneala lui era vizibilă.

— Ne reîntoarcem la bar?

Uşa cu tambur se deschise făcându-le loc, şi surâzând chelneriţei Chester îşi dădu cu un bobârnac pălăria pe spate.

— Ce serveşti? O cafea. Pentru mine un wisky cu puţină apă.

— Ce vânt bun te aduce la Margate? întrebă Stephen, când putu să plaseze şi el un cuvânt.

— Afacerile, bătrâne. Am toată coasta de sud. Umblu prin hoteluri.

— Ai abandonat pictura?

— De mult, mulţumesc lui Dumnezeu. Vine un moment în problemele omeneşti... Shakespeare, bătrâne... Am un loc straşnic de bun.

Minţea, frecându-şi bărbia prost rasă.

— Am devenit campionul curăţeniei, apostolul săpunului.

— Cum?

— Sunt comis-voiajor pentru săpunuri, bătrâne... Pentru

fraţii Gluckstein, sfântă casă bună... pe punctul de a deveni asociat...

Uitându-se în oglindă, îşi aranjă cravata care demonstra destul de indiscret ridicarea în grad a lui Harry – avea dungile albastru deschis ale Universităţii Eton.

— O muncă uşoară, agreabilă. Ador să călătoresc.

Harry îşi păstrase buna dispoziţie, debitul verbal, dar avea riduri la coada ochilor şi farmecul său ca şi gulerul de velur, dădeau semne de oboseală. Pentru un agent al higienei, unghiile lui erau lamentabil de murdare.

— Şi Lambert? se interesă Stephen.

— Filip, aruncă Chester, protector. A avut necazuri, bietul om. Elise l-a lăsat, ştii pentru un ofiţer australian, în timpul războiului. După ultimele ştiri, Philip desena etichete pentru o făbricuţă din Chantilly.

Tăcu, clătinând din cap.

— Cred că ştii ce i s-a întâmplat lui Emmy, desigur.

— Nu.

— Nu citeşti, jurnalele? La şase luni aproape de la plecarea ta, într-o seară, în cursul unei reprezentanţii, a murit în numărul său acrobatic. La anchetă s-a pretins că pista era umedă sau prost luminată. După părerea mea, era destul de luminată. Pe scurt, ea a ratat plecarea, a căzut în cap prima dată şi şi-a strivit rinichii.

Stephen păstră tăcerea. Lui Chester îi plăcea să inventeze, chiar să mintă, ştia din experienţă, dar această poveste era, neîndoielnic adevărată. O asemenea moarte, deja trecută, îl emoţionă totuşi adânc. Era punctul final al unui episod din viaţa lui. Dar nu era momentul epilogurilor. Inepuizabil, Chester vorbea tot despre el, împodobindu-şi situaţia totuşi modestă de comis-voiajor. Uita „tapajele” nenumărate din care îşi făcuse o specialitate, abandonurile, paharele extorcate prietenilor de ocazie nopţile petrecute în camere triste de hoteluri de mâna a treia, locurile pierdute, exhiba fără ruşine culorile şcolii „selecte” unde nu intrase niciodată. În afară de câteva întrebări rare puse lui Stephen, soarta acestuia îl

interesa foarte puţin. Şi totuşi nu se putea să nu admire la el acest curaj aproape eroic al şarlatanului inveterat, refuzând să admită loviturile sorţii, cruda realitate. Apoi, brusc după ce aruncă o privire pendulului de deasupra barului, Chester tresări:

— Dumnezeule! Ora trei şi jumătate. Am şapte minute pentru a sări din zbor în trenul de Folkestone. La revedere, bătrâne. A fost un noroc că te-am întâlnit. Mersi pentru întoarcere.

Şi punându-şi pălăria pe-o ureche, strângând mâna lui Stephen, după un „bună seara” aruncat chelnăriţei, ieşi repede, balansându-şi valijoara cu eşantioane.

Visător, Stephen plăti şi ajunse în noapte, în strada Row, cu paşi lenţi. Această întâlnire neaşteptată care evoca amintirile deja îndepărtate ale primului său sejur în Franţa, scurt dar atât de plin de iluzii, aruncă o lumină brutală asupra realităţii prezente. După căderea lui Chester, era plăcut să cântăreşti mediocritatea veselă pe care o regăsea în bucătăria bine încălzită a pescăriei. Nehotărârea făcuse loc bunei dispoziţii. Urcă vioi treptele peronului.

Ernie sta la masă şi Jenny era ocupată în faţa cuptorului.

— În sfârşit, iată-vă, zise ea veselă. Era şi timpul. Mâncarea dumneavoastră n-ar mai fi fost bună de nimic. Noi am terminat de mâncat de o jumătate de oră. Primirea era emoţionantă. Se aşează lângă Ernie care urmărea mulţumit un săptămânal amuzant.

Deschizând uşa cuptorului cu vârful papucului, cu o cârpă în mână, Jenny trase o plăcintă şi o aşează pe masa acoperită pe jumătate.

— Atenţie! Este fierbinte. Dă-te mai încolo, Ernie, cu greaca şi cu latina ta.

Stephen atacă savuroasa plăcintă, în timp ce Jenny, aşezată în faţa lui, se bucura vizibil de apetitul lui.

— Aţi lucrat?

— Am încercat… şi apoi am făcut turul portului.

— Asta v-a făcut bine. V-aţi revenit aici, la Margate.

— Sunt un alt om, Jenny. Muţumită ţie.

— Tăceţi! Serviţi din această ceapă în oţet. Florry a primit autorizaţia. Consiliul municipal a cedat.

— Bună veste!

— S-a reîntors la ora patru şi şi-a reluat locul în prăvălie. Aşa am putut face plăcinta. Vă place?

Drept orice răspuns el îi întinse farfuria goală şi ea îi mai puse o bucată.

— Te ajut să speli vasele.

— Nu mai este nimic de spălat, numai farfuria dumneavoastră. Va fi gata într-un minut.

În timp ce strângea masa, el urcă să-şi facă toaleta, apoi coborî din nou. Vesela era terminată. Din mâinile ei încă ude se ridica un abur uşor. Se întoarse spre Ernie, care se pregătea să râdă.

— O să faci meningită, Ernie, dacă mai munceşti aşa de mult. Ce i s-a mai întâmplat lui Willy Mincinosul săptămâna asta?

— Îţi vine să mori de râs. Citesc încet ca să prelungesc plăcerea.

— Credeam că te duci la cinema.

— Nu. Nu în săptămâna asta. Nu mai sunt cow-boy.

Lui Stephen îi veni o idee şi cu mâinile în buzunar se aşezase la colţul bufetului.

— Dar ţie, Jenny, ţi-ar place să mergi?

Ea îi zâmbi şi clătină din cap.

— Nu mă înnebunesc după filme, ştiţi doar. Mai ales într-o noapte frumoasă ca asta. Este atât de frumos...

— Atunci să facem o plimbare, propuse el.

Zâmbetul i se accentua şi el îi citi bucuria din priviri.

— Asta ar fi plăcut după ce am stat închisă în casă toată ziua. Mă duc să-mi iau paltonul.

Câteva clipe mai târziu ea reveni, dădăcindu-l pe Ernie, care nu-i dădu nicio atenţie, să întreţină focul şi îl rugă să spună mătuşii sale că au ieşit pentru o jumătate de oră. Mergând înaintea lui Stephen se plimbară pe chei, în

sensul promenadei. Noaptea era superbă, clară şi caldă; luna strălucea pe un câmp de catifea spuzit de stele, Calea Lactee era o eşarfă de argint. Când trecură pe lângă Dauphin, el se întoarse spre ea.

— Vrei să bei ceva?

Jenny refuză.

— E prea frumos afară. Luna aceasta... stelele...

De fapt, când ajunseră la promenadă, aliniamentul luminilor părea un palid colier de perle în comparaţie cu splendoarea cerului. Pe bănci îndrăgostiţii se ţineau de mâini, intimidaţi desigur de lipsa întunericului. Ajunseră repede la capătul străzii şi aproape împotriva voinţei, dar neputând să scurteze aceste momente de vis, Stephen îi propuse să coboare pe malul mării.

Ea nu schiţă nicio obiecţie şi porniră spre plaja imensă care descoperea marea joasă.

— Ştii, Jenny că este prima dată când suntem singuri, împreună?

— Ce caraghios, zise ea cu un surâs nesigur. Soarta ne este favorabilă.

— Şi totuşi mi se pare că te cunosc dintotdeauna.

Aceste cuvinte nu ar fi putut să le pronunţe, dacă o forţă superioară voinţei sale nu i le-ar fi smuls.

Ea nu răspunse. Îşi urmară plimbarea pe nisipul rece, punctat ici şi colo de cochilii albe care străluceau ca nişte stele căzute din cer. În urma lor, oraşul scăldat în lumină, se pierdea puţin câte puţin. Erau singuri pe plaja pustie.

— Să ne odihnim şi să privim luna.

Găsiră un loc lângă o dună, protejat de tufe de iarbă, dar deschis spre cerul armonios şi marea gemând de suspine.

— Trebuia să vă fi luat paltonul, zise ea. Ce păcat că plecaţi atât de repede. Margate este plăcut în acest sezon.

— Da. E păcat, repetă el.

Tăcere.

— V-aţi făcut, desigur, planuri pentru viitor.

— Da… vag.

Ea privea drept înainte.

— Nu vreau să vă constrâng, domnule Desmonde şi ştiţi bine că nu pentru bani… Dar speram că veţi mai păstra camera pentru câtva timp. Spuneaţi că vreţi să pictaţi râul. Cu dumneavoastră şi cu căpitanul Tapley în casă, mă simt în siguranţă.

— Aş vrea, dar va trebui să călătoresc.

— De ani de zile, trăiţi atât de rău, mereu singur, fără casă fără nimeni care să vă îngrijească.

Se ghicea în vocea ei tristeţea.

— Trebuie, deci, să plecaţi?

Stephen nu răspunse. Căldura acestui trup, aproape de al său, era mai mult decât putea să suporte. Incapabil să reziste mult timp unei asemenea chemări, o luă de mijloc. Ea tăcu brusc şi el o simţi încordându-se.

— Nu. Nu trebuie, domnule Desmonde… Murmură ea.

— Pentru Dumnezeu, nu-mi mai spune „domnule”, bâigui el. Şi, deodată, aplecându-se peste ea o îmbrăţişă îndrăzneţ, aproape cu brutalitate. Buzele ei erau uscate şi pline, puţin aspre, fierbinţi ca o prună pe un zid însorit. Sub îmbrăţişarea neaşteptată ea se îndoi şi-şi pierdu echilibrul, căzând pe spate. Rămase alungită pe nisip, aparent fără apărare, în timp ce luna se reflecta în ochii ei.

Inima lui Stephen bătea să se spargă; niciodată nu simţise o emoţie, atât de violentă. Ceea ce cunoscuse până atunci, tandreţea lui pentru Claire, toana pentru Emmy – toate astea nu se puteau compara cu această dulce beţie. Se crezuse o fiinţă deosebită, incapabilă să iubească. Ce eroare! Culcat alături de ea, mâna îi alunecă prin răscroiala corsajului, prinzând un sân. Era mai cald decât buzele, palpitând sub degetele lui, ca o pasăre captivă.

Mângâierea era uşoară, dar o mişcare a mâinii făcu corsajul să se deschidă şi cu un suspin aproape neliniştit, îşi lipi obrazul de gâtul alb, ca pentru a găsi acolo pacea,

siguranţa. Doamne! gândi el. Da, era ceea ce căuta de atâta timp. Era panaceul, remediul divin; să-şi pună capul obosit pe pieptul dulce al unei femei, să găsească uitarea în braţele ei.

Simţea tremurul corpului ei, îi ghicea cu bucurie slăbiciunea, supunerea. Sprijinit într-un cot, speriat el însuşi, dar gustând din plin această bucurie, o privea, iar ea respira precipitat, cu ochii închişi. Chipul ei părea micşorat, ca şi cum ar fi fost contractat de durere; sprâncenele îşi aruncau umbra peste obrajii ciudat de palizi. Când îi atinse uşor buzele, ea îl sărută cu pasiune; apoi, fremătând ca într-un ultim refuz, întoarse capul.

— Nu… nu… nu este bine. Nu într-o noapte ca asta.

Drept orice răspuns, el o îmbrăţişă. Ea îl luă de gât. Buzele i se ofereau acum, deschise, tentante. Totul se învârtea… Pământul fugea de sub ei, luna dispăruse. O clipă inevitabilă, ca moartea, şi apoi pace, căldură, linişte… o lungă linişte pe care o trăiră înlănţuiţi.

O lacrimă porni pe obrazul lui Jenny, umezindu-l pe cel al lui Stephen, care îşi înălţă capul pentru a o privi mai bine în ochi.

— Jenny, ce ai?

— A doua oară în viaţa mea, gemu ea cu o voce înăbuşită, îndepărtată. Şi n-am băut nimic în seara asta…

— Să nu regreţi nimic. Mă iubeşti?

— O ştii foarte bine.

Ea îl strânse cu disperare.

— Dintotdeauna… De la început. Chiar cu Alf, eu mă gândeam la tine. Oh! N-ar fi trebuit atunci… nici acum… este chiar mai bine aşa pentru mine… decât măritată…

El îşi reprimă cu greu o poftă nebună de râs şi-i luă mâna – pe care nisipul o înăsprise – şi o strânse puternic.

— Nu te nelinişti Jenny. Dacă vrei, ne vom căsători chiar mâine. Noi suntem uniţi pentru totdeauna atât la bine cât şi la rău.

PARTEA A CINCEA

CAPITOLUL 1

ÎN ACEA DIMINEAŢĂ DE TOAMNĂ A anului 1928, Stephen se trezi înainte ca prima rază de lumină să fi pătruns în obscuritatea camerei ce dădea în curtea casei din Cable Street.

Rămase nemişcat pentru câteva clipe, cu ochii deschişi, simţind alături de el corpul viguros şi îndesat al soţiei sale; ascultă răsuflarea ei regulată, apoi, fără s-o deranjeze, se ridică din pat şi se îmbrăcă fără zgomot, ştiind din obişnuinţă unde îi erau hainele, jiletca de flanelă, pantalonii de serj şi pulovărul albastru de lână groasă lucrat de ea. Apoi, în şosete, ieşi pe culoar, bătu destul de puternic de trei ori în uşa lui Joe Tapley şi intră la bucătărie.

Gazul se aprinse cu o mică explozie sub ceainicul plin cu apă. Pe masă, totul era pregătit ca de obicei. Zece minute mai târziu, căpitanul coborî şi el. Se aşeză pentru micul lor dejun; ceai, tartine cu grăsime de la o friptură şi cârnaţi. Mâncară fără să scoată o vorbă.

— Vânt din vest, zise Tapley, ştergându-se la gură.

Stephen făcu semn că e de aceeaşi părere şi se aplecă spre urechea bătrânului.

— Vom avea rezultatul pe care-l aşteptam de la mare.

— Marea va clipoci, să sperăm că papucul zburător se va ţine bine. Nu am prea mare încredere în aceste maşini.

— Îţi menajează vechiul lumbago.

— Bah! o pereche de vâsle nu m-au speriat niciodată.

Stephen se ridică, umplu o ceaşcă şi o puse pe măsuţa de la capătul patului din dormitorul lor, acoperind-o cu o

farfurioară, apoi reveni în bucătărie şi se încălţă, aruncându-i lui Tapley o privire scurtă:

— Să ne grăbim.

— Sunt gata!

Închizând uşa fără zgomot ieşiră pe ascuns, mergând cu paşi mari, fără niciun bagaj – tot materialul era în barcă, pe chei.

În urma lor, casa se cufundă în tăcere. Dar la ora şase şi jumătate deşteptătorul sună. Jenny deschise ochii, văzu ceaşca de ceai la căpătâi şi o găsi rece. Cu un aer de reproş, clătină din cap şi se sculă. Camera era încă scăldată în lumina cenuşie a dimineţii. Polatra pe care Stephen o construise pentru a-şi face atelier, bloca în mare parte lumina dimineţii. Se îmbrăcă suflecându-şi în grabă mânecile cămăşii. Îşi păstrase, în ciuda trupului greoi, o graţie inconştientă. Jenny spera ca Stephen să ajungă la Greenwich foarte devreme.

„Puse casa la punct” în mare grabă – acestea erau cuvintele ei – şi la ora opt după ce aerisi cele două paturi de jos, mâncă, aprinse focul sub cazanul de rufe şi-i duse platoul cu micul dejun domnişoarei Prat. La ora nouă fără un sfert, domnişoara Prat, care ocupa camera de sus, mergea să-şi facă orele la şcoala comunală din Stepney. Jenny mătură, făcu toate paturile şi constată cu mulţumire că dinspre mare sufla o briză proaspătă. Era ziua de spălat rufe. Schimbând lenjeria, începu să cânte. Avea o veselie naturală. Dar mai ales se considera foarte fericită că-l iubea şi-l putea sluji pe omul uluitor cu care se măritase. Nu-l prea înţelegea. Nici nu încerca, dar accepta fluctuaţiile de dispoziţie, tăcerile şi depresiunile – cu atât mai surprinzătoare pentru ea care era atât de echilibrată – cu o duioasă admiraţie. Indiferenţa lui pentru hrană, îmbrăcăminte şi toate obligaţiile convenţionale o stupefiau totuşi. Dar întrecea orice înţelegere faptul că uita de masa gustoasă pregătită de ea şi-şi cumpăra dintr-o brutărie o bucată de pâine pe care o mânca mergând.

Ea admitea de bună voie dorinţa lui de a picta. Era ocupaţia unui gentleman – era ceva plăcut pentru el. Aproba lucrul lui la râu, în mod deosebit, pentru că asta îi permitea să respire aer curat. Pentru că ea avea grijă, în primul rând, de sănătatea lui. Şi în unele momente, se oprea din lucru în mijlocul treburilor şi încrunta fruntea gândindu-se la asta.

Nu-i plăcea tusea intermitentă, ce devenise atât de obişnuită încât părea că face parte din el şi de care Stephen nici nu mai ţinea cont.

Dar acum era prea ocupată pentru a se nelinişti. Când lenjeria flutură vesel pe frânghie în curte, mancă pâine cu brânză şi bău inevitabila ceaşcă cu ceai foarte tare. Apoi, scoţându-şi capotul, îşi puse rochia de toate zilele, luă un coş şi ieşi. Venea Glyn la cină şi voia să le ofere o mâncare bună. Trecu pe la măcelărie, băcănie şi lăptărie, cercetând în trecere vitrinele. Gândul cinei o bucura – ţinea mult la Ana care era „genul ei” şi care îngrijea foarte bine căsuţa din Tite Street pe care Glyn, îmburghezindu-se, o cumpărase cu patru ani înainte, când îşi „legalizase” menajul. Ştia de asemenea că întâlnirea aceasta îl bucura pe Stephen, Richard fiind singurul său prieten, exceptându-l pe căpitanul Tapley şi singura fiinţă din lume pentru care consimţea să-şi întrerupă tabieturile sale de om solitar.

Până aici, ziua semănase cu toate celelalte – calmă, plăcută şi absolut obişnuită. Dar spre ora două, pe când strângea lenjeria de la uscat, cineva sună la uşa de la intrare. Un moment crezu că este poştaşul cu o scrisoare de la Florrie ce îi dădea veşti despre Ernie care, urma să devină avocat.

Dar prin uşă observă demarajul rapid al unui taxi şi în prag apăru un omuleţ cu faţa rasă, purtând un trenci cam şifonat, care îşi scosese repede pălăria.

— Domnul Desmonde?

— E plecat şi nu revine decât pe seară.

— Pot să vă spun câteva cuvinte? Sunt domnul

Maddox, Charles Maddox. Dumneavoastră sunteţi, desigur, doamna Desmonde. Eu sunt, sau mai degrabă eram, agentul soţului dumneavoastră.

Ea ezita. Nu-i era în obicei să primească persoane străine, dar comportarea vizitatorului corectă şi directă, nu era a unui plasator ce caută să vândă ceva de care nu ai nicio nevoie.

— Intraţi, domnule.

Îl invită în micul salon curat şi foarte rece – cu mocheta, cu pianul, cu feriga în faţa ferestrei – suspicioasă, deşi bine dispusă, încântată de grija cu care el îşi şterse picioarele pe preşul de la intrare.

— Doriţi o ceaşcă de ceai?

— Aş fi încântat, dacă nu vă deranjez prea mult.

Fără grabă, îi aduse ceaiul şi tartine cu unt.

— Sunteţi prea bună. Am alergat toată dimineaţa şi n-am avut timp să mănânc. Nu serviţi şi dumneavoastră?

— Nu, mulţumesc.

Ea vorbea pe un ton aproape sec. Musafirul lua din tartine după pofta inimii.

— În sfârşit au revenit timpurile bune.

Se făcu linişte.

— Doamnă!

Vorbea hotărât, după ce mai acceptase o ceaşcă de ceai.

— Îmi păreţi foarte înţelegătoare şi am nevoie de ajutorul dumneavoastră. Am venit să vă rog să-l convingeţi pe soţ să-mi dea voie să mă ocup de tablourile lui.

— Dar spuneţi că sunteţi agentul lui.

— Mai ales „en titre”, mă tem. Nu am niciun „Desmonde” în galeria mea, de vreo opt ani. Şi sunt convins – privirea lui o fixa întrebător – că are duzini în atelier.

— Da, zise ea, foarte multe, dar nu vrea să se despartă de ele. Mi-o spune adesea. După felul abominabil în care l-au tratat, a jurat să nu mai expună în viaţa lui nicio

pictură.

— Dar anii au trecut ca apa pe sub pod!

Se aplecă uşor spre ea.

— Arta, doamnă, este un lucru straniu. Merge drept pe drumul ei, apoi scapă ca prin urechile acului. Un timp, pictura soţului dumneavoastră a fost nevandabilă. Şi acum, după informaţiile pe care le am de la Paris, am toate speranţele că va găsi o piaţă bună.

Maddox se aştepta la un gest de uimire şi de bucurie. Dar ea surâse amabilă, impresionată mai mult de menţionarea oraşului străin decât de rest.

— Asta schimbă ceva?

— Da… evident. Din punct de vedere financiar…

— Soţul meu – apăsa cu mândrie pe fiecare cuvânt – soţul meu nu se interesează de bani. În afară de culori, de creioane, de pânzele lui, nu cheltuie niciun ban pentru el.

— Totuşi, este un caracter independent, o ştiu – Maddox ezită înainte de a-şi arunca săgeata – dar trebuie să găsească umilitor să… iertaţi-mă… să trăiască… din veniturile dumneavoastră.

— Nu s-a gândit niciodată, răspunse Jenny ferm, şi sper că nu o va face nici de acum încolo. Tot ceea ce este al meu este şi al lui şi asta ajunge. Casa asta este a noastră şi avem doi chiriaşi, pentru a nu mai spune nimic de cele treizeci de lire de la Casa de economii. Nu, într-adevăr, nu am putea fi mai mult decât ceea ce suntem.

— Totuşi, insistă el, o creştere a veniturilor, v-ar face viaţa mai uşoară.

El aruncă o privire în jurul lui, peste sărăcăciosul salonaş, întrebându-se cum, un om cu gustul lui Desmonde, putea să trăiască într-un spaţiu atât de mizerabil.

— Aţi putea avea o casă mai mare. Şi sunt sigur că dumneavoastră munciţi din greu. Aţi putea să luaţi pe cineva să vă ajute… o servitoare credincioasă.

Ea râse din toată inima, ca şi când ar fi găsit gluma foarte bună.

— Am fost şi eu servitoare, domnule, şi vreau să cred, că o bună servitoare. Cât despre munca mea, ce aş fi devenit dacă nu o făceam? V-o spun domnule, dacă ar trebui să trăim altfel, aş fi nefericită din această cauză. Să ne abandonăm colţişorul nostru atât de călduţ... Asta niciodată, domnule.

Negustorul o privea cu un respect crescând, în ciuda dezamăgirii pe care o încerca. Pe şemineu, hidoasa pendulă – imitaţie de marmură neagră – bătu ora două şi douăzeci şi cinci de minute..

— Aş putea, riscă el, să arunc o privire prin atelier?

Refuzul lui Jenny fu o capodoperă de diplomaţie. Acest om oare căuta să-şi asigure subzistenţa prin mijloace în care credea că distinge cea mai înaltă fantezie, îi trezea simpatia.

— Ar fi bine ca înainte să-l anunţ pe soţul meu...

— L-am contactat deja, în legătură cu acest subiect, răspunse el pe un ton ce nu lăsa loc la nicio îndoială. După o scurtă pauză, se ridică.

— Vreţi să fiţi atât de bună şi să-i spuneţi că l-am căutat...?

— Desigur, dar în locul dumneavoastră nu mi-aş face mari speranţe.

O dată plecat musafirul, Jenny se întoarse la bucătărie gânditoare apoi, ridicând din umeri, merse să-şi adune rufele.

La ora cinci se auzi din nou soneria şi fiind deja cu toaleta gata, alergă să-şi primească invitaţii.

— Stephen nu s-a întors încă, zise ea.

— Am venit mai devreme, spuse Glyn, agăţându-şi în cuier pălăria şi fularul. Apropos, nu aţi avut o vizită, azi?

— Ba da, zise Jenny, a fost un oarecare domn Maddox.

— Sper că l-ai lăsat să ia câteva din pânzele lui Stephen!

— Dumnezeule mare, nu! Fără permisiunea lui. Asta m-ar fi putut costa statutul meu, adăugă ea surâzând.

— Înţeleg, zise Glyn. Ei bine, voi femeilor flecăriţi, iar

eu mă duc la atelier.

Traversând bucătăria şi curticica, luă cheia de sub ştergător şi intră în micul hangar ce servea drept atelier pentru Stephen. Nicio mobilă, cu excepţia unei vechi canapele lângă perete. Fără sobă, cămăruţa era îngheţată, dar uscată totuşi şi primea dinspre nord o lumină bună. În mijloc era un şevalet cu o pânză mare, reprezentând malurile Tamisei. Într-un colţ, pânzele se înghesuiau în dezordine. Erau de toate mărimile.

Richard studie mult timp pânza neterminată, trăgând mereu din pipă, apoi dezveli şevaletul pentru a pune o altă pânză, aruncată într-un colţ, şi se aşeză pe canapea, studiind-o. Operaţiunea se repetă de mai multe ori.

Era în mişcările lui o rigoare, un aer de maturitate care subliniau lărgimea umerilor săi, capul masiv. La cincizeci de ani, un succes meritat venise în sfârşit să modereze, sau mai degrabă să înblânzească impetuozitatea tinereţii, spiritul boem care-l făcuse să ignore orice ortodoxie, să-i nege pe marii maeştrii de altă dată. Opera sa, amestec de independenţă şi de demnitate, fusese acceptată, tocmai ca o apreciabilă contribuţie la afirmarea artei engleze. Era acum proprietar, căsătorit, academician şi reuşita lui îl punea în contradicţie cu sine însuşi. La vederea operei lui Stephen, în opulenţa şi îndrăzneala ei, în dispreţul său profetic pentru regulile convenţionale ale anatomiei şi ale perspectivei, în bogăţia şi subtilitatea texturii – scheletul compoziţiilor sale era ascuns printr-o utilizare magistrală a lacurilor şi vopselelor – în sensul său misterios – al unei revelaţii reţinute. Convingerea sa se întări în ce priveşte faptul că, în ciuda schimbărilor intervenite în evoluţia lui, Stephen va fi întotdeauna campionul, portdrapelul revoltei. Pânzele pe care le adăpostea acest atelier – Richard şi-o mărturisea, deschis – erau nu numai superioare alor sale, ci şi demne de a figura, prin magnifica lor execuţie şi originalitate, în compania celor mai strălucite capodopere. Şi la gândul că timp de şapte ani, Desmonde lucrase fără încetare, în

mizerie şi obscuritate, ducând o viaţă de ascet, înmormântat în această mahala a docurilor, refuzând mereu orice contact cu lumea, şi hrănindu-şi ranchiuna, cu un fel manie a persecuţiei – care deşi justificată, nu era mai puţin periculoasă – Glyn considera că venise timpul să acţioneze, să reducă acest complex al negaţiei. În consecinţă el nu vedea decât o soluţie – recunoaşterea publică a talentului lui Desmonde, reabilitarea lui într-un fel. Inutil să-i vorbească lui Stephen. Mai încercase de o sută de ori, fără succes. Vizita lui Maddox, – provocată de el însuşi, se încheiase cu un eşec. Trebuia să ia chiar el frânele în mână, să acţioneze din proprie iniţiativă.

Încruntat, alese o pânză – Hampstead. Heath – şi o înveli într-un ziar. Ieşi în vârful picioarelor, închise uşa cu cheia şi ieşi din curte. Trei minute mai târziu, încredinţă pachetul cârciumarului din colţ, promitându-i să revină mai pe seară. Tocmai bătea ora şase când se întoarse fără să fie văzut şi intră în bucătărie.

Stephen, care sosise între timp, veni la el. În timp ce-şi strângeau mâinile, Glyn nu se putu abţine să nu remarce până la ce punct se schimbase amicul lui. Nu era numai slăbiciunea care făcea să-i iasă în evidenţă oasele feţei, scobindu-i tâmplele. Numai o voinţă puternică susţinea acest trup, întărindu-i viaţa, care nu mai exista decât în privire.

— O zi bună? se informă Glyn.

— Nu rea. Am petrecut-o în întregime la Greenwich.

— Ce mai face această Tamisă bătrână?

— Plimbările pe ea mă bucură, ca de obicei. Şi tu, ce-ai mai făcut în ultimul timp?

Richard ezită, jucându-se cu lanţul de la ceas, care nu era un capăt de curea ci o bijuterie grea de aur de care spânzura un talisman.

— Încep portretul lordului Hammerhead.

— Te ocupi mult de portrete în ultimul timp. Este o comandă nouă?

— Da.

— Numele acesta îmi spune ceva. Nu este cumva marele afacerist?

— Da, într-adevăr… A obţinut nişte profituri…

— Şi arta este unul dintre ele? Asemenea oameni mai permit încă picturii să existe.

Glyn aruncă prietenului său o privire piezişă bănuind puţină ironie, dar expresia feţei lui Desmonde rămase deschisă şi veselă. După câteva momente, cu obrajii aprinşi de căldura cuptorului, Jenny intră, aducând mâncarea aburindă şi-i rugă pe fiecare să ia loc la masă.

Urmă o cină bună, simplă dar gustoasă, însoţită de cartofi copţi în coajă, de cozonac cu stafide făcut în casă, iar compotul de caise încununa totul. Devenit gurmand cu trecerea anilor, de unde şi corpolenţa lui, Glyn mâncă bine, observând însă lipsa de apetit a lui Stephen. Părea că nu dă nicio atenţie farfuriei sale pe care Jenny o umpluse cu vârf. Dar era vesel. Frumuseţea şi vioiciunea ochilor lui era irezistibilă în timp ce relata discuţia pe care o purtase cu patronul unei ambarcaţiuni care trebuise să-şi întoarcă papucul zburător în mijlocul râului.

— A fost un asalt de politeţuri într-un argou fără perdea, conchise el surâzând. După care, eu mi-am pierdut complet vocea.

— Cum? exclamă Jenny.

— Asta nu m-a jenat deloc. Când lucrez nu simt nevoia să vorbesc.

Stephen se întoarse spre Glyn.

— Tapley este surd ca o oală. Mi se întâmplă să nu deschid gura toată ziua, în compania lui.

Glyn făcu cu furculiţa un gest dezaprobator.

— Asta nu e normal, zisei el. Tu eşti ca Anne. Nu reuşesc să-i scot un cuvânt.

Anne îşi păstră aerul ei supus şi serios, dar un surâs enigmatic se ivi în colţul buzelor.

— A fost prima condiţie pe care mi-ai pus-o când te-ai însurat cu mine.

— M-am însurat cu tine! repetă Glyn, dezgustat. Nu te

poţi obişnui cu ideea că acum eşti o femeie respectabilă, măritată?

— Respectabilă? Nu prea suntem aşa!

— Ce vrei să zici? Nu eşti mulţumită de poziţia ta? Relaţiile noastre...

— Ah, chiar aşa! Vedem multă lume. Ne îmbrăcăm, mergem la recepţii unde stăm ore întregi în picioare şi nu ne mai auzim nici când vorbim. Mergem la mari dineuri oficiale, unde în plin curent ascultăm discursuri interminabile şi pompoase. Suntem foarte ocupaţi, cum s-ar spune. Dar ne amuzam mult mai bine la Paris, când tu-mi aruncai cu pantofii în cap strigându-mi că nu voi fi niciodată decât o femeiuşcă de moravuri uşoare.

Stephen izbucni în râs, dar Jenny păru uşor şocată. Cât despre Glyn, nu mai ştia ce să facă.

— Eşti nedreaptă, Anne. Suntem oameni maturi. Avem o situaţie, datorii de îndeplinit, responsabilităţi de asumat.

Şi întorcându-se spre Stephen:

— Felul tău de viaţă, aici, este inadmisibil. E rău pentru amândoi. Trebuie să vă scot de aici.

— Adevărat? zise Stephen zâmbind. Şi cum vei proceda?

— Îţi voi asigura recompensele pe care le meriţi.

Tonul pedant îl făcu pe Stephen să clatine din cap.

— Dacă mi-ai fi spus această enormitate acum douăzeci de ani, te-aş fi bătut măr. Eu nu ţin la succes. Nu am timp. Succesul, mai ales succesul monden, închide, ucide spiritul. Sunt liber şi vreau să mă consacru numai operei mele.

— Ascultă, Desmonde! zise Glyn care se sufoca. Să vorbim serios. Să lăsăm pentru moment publicul deoparte... nu te întreb de popularitatea artei tale, de punerea ei la dispoziţia maselor. Dar tu pretinzi că eşti indiferent la ceea ce confraţii tăi, egalii tăi, gândesc despre tine şi despre opera ta?

— Un artist demn de acest nume, nu pictează pentru a

place altora.

— Adevărat! Tu înţelegi deci să lucrezi numai pentru tine?

— La început nu. Am vrut cu pasiune – renume, glorie. Acum îmi este egal. Nu vreau să vând nimic. Îmi iubesc pânzele, le vreau în jurul meu pentru a le vedea mereu, a le retuşa la nevoie. Le ştiu valoarea şi asta îmi ajunge.

— În sfârşit, iată, este inuman!

— Ce importanţă au laudele sau dezaprobarea pentru cel care iubirea de frumos e criticul cel mai sever al propriilor creaţii? Keats a spus-o înaintea mea.

Pe punctul de a se înfuria, Glyn se abţinu şi începu să-şi umple pipa. Tot frecând un chibrit, cu un gest furios, se jură să ducă totul la bun sfârşit.

— Vei admite totuşi că ai exagerat în ultimul timp, făcu el potolit. Singurătatea este adesea periculoasă.

— Bah! Când lucrezi…

— Lucrez şi eu şi asta nu mă împiedică să ies. Îmi găsesc aiurea plăcerea, deşi ai putea şi tu să te gândeşti acolo. Îmi întâlnesc confraţi la Frascati, trec pe la club, asist la o reuniune a Comitetului Academic… Este momentul să ieşi şi tu din gaură, să încetezi să te ascunzi, aşa cum faci acum. Ascultă, am două bilete la Covent Garden. Se cântă Don Giovanni joi seara. Locurile mi le-a dat doamna Lehmann – i-am făcut portretul anul trecut. Vii?

Stephen înălţă capul încet. Glyn îl jignise profund acuzându-l că se ascunde.

— Sunt mai mult de cincisprezece ani de când n-am mai pus piciorul într-un teatru.

— Odată totuşi, îţi plăcea.

— Am prea mult de lucru.

— Ce glumă! Insist. Şi vei supa cu mine la Café Royal.

— Du-te Stephen, spuse Jenny. Asta te va distra.

Desmonde privi pe rând la nevastă şi prieten şi o umbră îi trecu peste chip – durerea celui care nu are nimic, decât numai libertatea, a celui pentru care, cea

mai mică constrângere, este suferinţă. Adevărata sa viaţă, era cea cu Jenny în obscuritatea lor rezervată. Ea singură îi aducea uitarea. Era gata să refuze, când se răzgândi. Lucrase bine toată ziua şi voia să fie pe placul lui Glyn şi al lui Jenny.

— Ne-am înţeles. O să merg, zise el.

— Perfect, spuse Glyn radios.

CAPITOLUL 2

341SPECTACOLUL SE TERMINASE ŞI MUL-
ţimea se grăbea spre ieşirea din teatru. Stephen găsise în reprezentaţie o destindere plăcută datorată mai puţin muzicii efervescente a lui Mozart – muzica nu-l interesa în aceeaşi măsură ca vizualul – ci doar pentru efectul ei asupra lui Glyn, care păstrându-şi ţinuta boemă – haină de catifea, cămaşă gri şi cravată roşie – care contrasta cu hainele negre care îl înconjurau, dar nu era de aceea mai puţin academician, ajuns printre cei care cer şi obţin cinci sute de guinee pentru un bust şi cărora li se agaţă tablourile la loc de vază.

Cei doi prieteni se opriseră pe trotuar în faţa intrării la staţia din Vine Street.

— Nu vrei să iei un pahar?

— Nu, mulţumesc, sar în autobuz şi mă întorc acasă.

— Atunci, pe curând. O să am fără îndoială, veşti pentru tine.

Glyn nu îndrăzni să-i spună mai mult, dar era nemulţumit de ceea ce obţinuse.

Îşi strânseră mâinile. Glyn plecă înspre Ştrand şi Stephen se îndepărtă în direcţia opusă. Abia făcuse câţiva paşi şi se ciocni de o femeie care ieşea de la teatru. Din instinct se dădu înapoi, vru să se scuze şi o recunoscu pe Claire.

— Tu! şopti ea.

Întâlnirea nu păru să o bucure peste măsură şi rămaseră un moment nemişcaţi, ca două figuri de ceară în muzeul doamnei Tussaud. Înainte ca Stephen să fi

putut rupe tăcerea pe care o găsea ridicolă, ea interveni cu volubilitate:

— Stephen! Este de necrezut! Dacă m-aş fi aşteptat să te întâlnesc aici… Ai fost la teatru?

— Gândeai că vin din faţă?

Şi cum brutalitatea răspunsului părea s-o fi şocat, adăugă foarte repede:

— Da, am fost, din întâmplare. Tu te duci mereu?

— În fiecare seară. Muzica este pentru mine o mare bucurie.

Claire părea veselă; slăbise, trăsăturile feţei se ascuţiseră, nasul era mai proeminent, gâtul mai subţire. Costumul negru, era de un gust perfect, fără niciun ornament. Dantela neagră pe care şi-o legase peste păr o făcea mai sobră.

— Eşti singur? zise ea după o nouă pauză stingheritoare.

— Da, prietenul meu tocmai m-a părăsit.

Ea ezită, adunându-şi curajul.

— Atunci vino să flecărim puţin la mine acasă. Nu putem rămâne în stradă. Stau foarte aproape, în Knightsbridge.

Invitaţia era foarte naturală şi Stephen o acceptă deşi se grăbea să ajungă acasă. Poate că îl interesa schimbarea sesizată în fiinţa ei. Maşina lui Claire – un Daimler – era parcată lângă trotuar. Câteva minute mai târziu, rulau cu viteză pe străzile pustii.

— Iată o maşină de lux, zise Stephen pe un ton uşor. Asta merge mai bine decât vechiul tău De Dion, Claire.

— Am închiriat-o, răspunse ea. Am oroare de metrou, seara şi chiar ziua, mă servesc de ea pentru a merge şi a mă întoarce de la birou.

— Lucrezi?

— Da. La Misiunea de fete pocăite de la Saint-Barnabé. Sunt secretară. Sub direcţiunea bunului nostru reverend, părintele Loftus.

— Loftus! strigă el.

— Ce om admirabil. Mi-a fost de un mare ajutor... spiritual.

Stephen nu răspunse. De altfel, ajunseseră la destinaţie. Apartamentul lui Claire era la ultimul etaj al unei case reconstruite pe Sloun Street. Îl introduse în salonul lung şi puţin cam strâmt, dar confortabil, bine tapetat, decorat cu gust. În fund, în rame de pin lăcuit, erau cele două pânze pe care le cumpărase cu şapte ani în urmă.

— Le stă bine, nu-i aşa? zise ea urmărindu-i privirea şi înainte ca el să răspundă adăugă cu o vioiciune care suna fals, de parcă ar fi vrut să ascundă o emoţie reţinută.

— Poate recunoşti vreunul din vechile mele bibelouri. M-au urmat. Îmi petrec aproape tot timpul aici, cu excepţia sezonului când copiii sunt în vacanţă. Nicholas este la Wellington şi Harriet la Roedean. Iată-i pe birou.

Arătă o fotografie, într-un cadru de argint şi, în timp ce Stephen o privea, îşi scoase eşarfa şi mănuşile, apoi se apropie de o măsuţă pe care erau aşezate un termos şi o farfurie acoperită cu un şervet.

— Pot să-ţi ofer ceva de băut? Ia loc! Am lapte cald. Dar poate preferi un wisky cu sifon?

Claire păru uşurată – el ar fi putut să jure – când Stephen alese laptele. În ciuda eforturilor ei, Stephen o simţea jenată, se temea vizibil să nu se compromită. O studia pe ascuns în timp ce turna laptele. În jurul gurii îi apăruse o cută amară, de dezamăgire. Vorbea mai mult ca altădată, căutând vizibil să se impună. Pe birou se întindeau liste, carnete de note, o cerere de ajutor – toată hârţogăria eforturilor caritabile şi mai mult, alături de fotografia copiilor, portretul unui om al bisericii – un cap frumos de o seninătate dispreţuitoare – era Loftus, fără îndoială. Stephen se apropie pentru a observa mai bine.

— Şi iată pe preotul de la Saint-Barnabé.

— Îl cunoşti pe părintele Loftus?

— L-am cunoscut. A fost foarte aspru cu Jenny... soţia mea... când ea lucra la Misiune. Are un aer de om bine

hrănit, adăugă el, maşinal.

— Oh, Stephen, priveşte nobleţea acestei feţe…

— Noi ne ghidăm de obicei, după ceea ce vedem în fotografie. Dacă ar trebui să-l pictez replică el, fără răutate, aş căuta ceea ce se ascunde sub acest strat de grăsime.

Brusc, izbucni într-un râs care se sfârşi într-un acces de tuse. Îşi şterse ochii cu o batistă pătată de vopsele.

— Scuză-mă. Mă gândeam că aş fi putut să sfârşesc ca el.

Şi cum ea nu răspundea, nici nu-şi exprima gândul care-i venise foarte natural, se reaşeză pe scaun.

— Ce mai face Geoffrey?

Ea roşi uşor.

— Bine, cred. Sunt deja câteva luni de când nu l-am văzut.

Era foarte clar; dacă nu era despărţită de soţul ei, se întâlneau, în orice caz cât mai rar posibil şi pentru a-şi umple viaţa prea goală ea se ocupa de opere de binefacere, făcând pe filantroapa de „bon ton”. Trebuia să se fi simţit atât de singură în acest apartament atât de rece – în care se simţea mirosul de lavandă – după ce simţise căldura teatrului.

Liniştea deveni jenantă – observă el. Claire veni cu sandwichuri de pâine unse cu cremă de brânză şi măsline tocate foarte mărunt.

— Nu sunt poate prea substanţiale.

— Nu mi-e foame, răspunse el. Înainte de operă, am mâncat un castron de ciorbă de burtă cu ceapă.

Ea îi aruncă o privire scurtă şi o roşeaţă trecătoare îi coloră obrajii. Asta era simplitate sau afectare? Şi cu inima grea se întreba de ce îl invitase la ea, în acest refugiu în care niciun bărbat nu pătrunsese, nici chiar părintele Loftus – şi acesta era doar un preot nu chiar bărbat. Era oare acelaşi Stephen pe care îl cunoscuse ea? În acest groaznic costum şi cu aceşti pantofi galbeni, atât de grosolani, părea un muncitor picat la o petrecere

galantă. Capul drept, avea o oarecare dinstincţie, dar părul ras îi făcea craniul mai greoi, mai osos, ironia rece a ochilor lui intimidând-o şi mai mult. Mâinile lui frumoase erau bătătorite, unghiile prost tăiate şi pătate.

Dar ea îşi stăpâni sentimentele, conştientă de misiunea ei. Nutri deodată dorinţa de a-i veni în ajutor, de a-l salva.

— Stephen... Unde ai trăit toţi aceşti ultimi ani?

— În East End, răspunse el vag. Aproape de Tamisa.

— Pe partea docurilor?

— Da. Pe Cable Street, la Stepney. De ce?

Îl fixă şocată?

— Nu crezi că a venit timpul să-ţi schimbi viaţa? Ce viaţă poţi să duci în asemenea mediu... amestecat cu clasa de jos?

— Un artist nu aparţine nici unei clase. Şi eu iubesc poporul.

— Dar ai putea să locuieşti într-un mediu frumos... la ţară... chiar dacă nu este decât o mică vilă la ţară?

— Şi să pictez trandafirii de pe lângă poartă? Nu, Claire. Mă inspir prea mult de la buna şi bătrâna Tamisa. Nu mă plânge, te rog. Noi avem bucuriile noastre, plăcerile noastre: Sâmbătă mergem să bem ceva la cârciuma din colţ. Petrecem câte o după-amiază în zăvoi. Vara, petrecem câte cincisprezece zile la Margate, la cumnata nevestei mele. Are o prăvălie, vinde heringi şi filé de peşte... nu-ţi spun decât atât.

Claire îşi muşcă buzele. Voia s-o provoace, sau el alunecase definitiv pe scara de jos? La gândul că trăia în această nedemnă promiscuitate, lângă acea amărâtă servitoare, despre care părintele Loftus vorbea în termeni severi şi ale cărei joase instincte provocaseră căderea lui Stephen, o scutură un frison.

— Mă gândisem...

El îşi regăsise zâmbetul de altădată.

— Nu te nelinişti, Claire. Nu contează locul unde trăiesc din moment ce pot picta. Un singur lucru contează: trebuie să fiu liber să lucrez cum şi când îmi place.

— Atunci de ce nu te întorci la Stillwater? zise ea încet.

— Niciodată!

— Nu te gândeşti la cei pe care i-ai lăsat acolo?

— O să te miri… nu.

— Tu nu ştii nici ce s-a-ntâmplat… la parohie?

El clătină din cap.

— Nimic.

— Şi dacă ei ar avea nevoie de tine… Dacă te-ar regreta?

— Imposibil.

— Au avut loc multe schimbări, Stephen… Vai!…

Solemnitatea, emfaza ei, erau mai mult decât putea Stephen să suporte şi, în faţa surâsului rece, ea se simţi rănită. Oare era indiferent la tot? Sau totul se întâmpla pentru că trăia în acel gol, nu vorbea cu nimeni, fără scrisori şi fără ziare? – da, asta era. Altfel el ar fi ştiut ce i s-a întâmplat mamei sale – uitase absolut de tot ceea ce nu erau pensule sau picturile sale? Un moment se gândi să-i dea lovitură după lovitură, să-i vorbească de nenorocirile care se abătuseră peste Stillwater şi ai săi. Dar, o dată mai mult, se abţinu, mai mult din milă creştină decât din discreţie. Nu era problema ei şi orice insistenţă putea să agraveze lucrurile.

O pendulă mică franţuzească bătu încet pe şemineu şi Stephen tresări.

— E târziu. Nu vreau să te reţin prea mult.

Claire nu răspunse. El se ridică şi îi întinse mâna. Ea o prinse foarte repede, plină de milă. Într-un fel neaşteptat, el îi puse mâna pe umăr.

— Rămânem prieteni?

Privirea lui Claire, pe care o aştepta, aproape speriată, făcu să-i strălucească ochii.

— Sunt mulţumit, Claire. Nu mă mai iubeşti.

Ea se eliberă şi trecură în vestibul.

— Trebuie să mai vii, zise fără convingere, forţându-se să pară naturală.

Stephen zâmbi fără să răspundă şi, un minut după

aceea, era plecat. Deodată, ea ştiu că nu-l va mai revedea. Şi încet, cu capul plecat, trecu în dormitorul atât de proaspăt şi de feciorelnic ca în zilele tinereţii, se privi în oglindă, fără să se vadă. El avea un aer atât de obosit – epuizat, din corp, din inimă, din suflet – şi din multe puncte de vedere, atât de schimbat. Era adevărat că dragostea pentru el murise? Nu ştia. Lacrimile îi curgeau, udându-i încet obrajii.

— Am cel puţin adresa lui. Îi voi scrie Carolinei; trebuie.

CAPITOLUL 3

TIMP DE PESTE ŞAPTE ANI, NIMIC nu tulburase viaţa lui Stephen, dar, deodată, ca provocate de vizita lui Glyn, îl copleşiră o serie de evenimente neplăcute. La zece zile după întâlnirea cu Claire, sosi o scrisoare în Cable Street care avea un timbru al poştei din Stillwater. Jenny, care avea un ascuţit simţ al familiei şi lipsită de orice vanitate – dorea în mod secret ca Stephen să se apropie de ai săi, chiar dacă ea trebuia să fie exclusă din cercul familial – o puse pe farfuria soţului ei, aşteptându-i întoarcerea.

El intră, luă scrisoarea, despre care mai întâi crezu că e de la Glyn, apoi, recunoscu scrisul. O puse pe masă, cu o uşoară încruntare a sprâncenelor. După cină o deschise şi citind curiozitatea în ochii nevestei sale, spuse cu jumătate de gură:

— Este de la Caroline... Vrea să mă vadă.

— O să te duci, nu-i aşa?

— La ce bun...

— Nu-i poţi refuza dorinţa de a te vedea.

— Este un timp pierdut.

— Dar ea ţi-e rudă de sânge.

Fruntea lui se destinse şi zâmbi. Nu îl amuzase reproşul ei, ci tonul serios cu care vorbise. Îi atinse uşor mâinile. Bunul ei simţ, simplitatea firii, îl făceau să iasă din această lume străină în care se izolase. Nu era prima dată când simţea tot ceea ce-i aducea caracterul ei fericit, buna sa dispoziţie, comprehensiunea şi conştiinţa instinctivă a naturii umane. Simpatia mută cu care îl

înconjura atunci când cădea în melancolie, era pentru el un balsam regenerator. Gusturile, ambiţiile ei atât de modeste care se opreau la bucătărie, interesul copilăresc, lipsit de invidie, pe care îl avea faţă de oamenii mai bogaţi şi mai fericiţi decât ea, aşa ca cei pe care îi zugrăveau revistele ilustrate din care îşi făcuse hrana spirituală, îi apăreau lui Stephen profund emoţionante. Şi ce respect îi inspira pentru ardoarea ei în muncă, pentru prezenţa de spirit în faţa crizei. Era farmecul, poezia, chintesenţa bunului simţ şi al bunătăţii, pe scurt – femeia cu care dormea bine într-un pat cald. Adăpostul pe care ea i-l dăduse, acest refugiu fix şi stabil, îl făcu să-şi dispreţuiască propriile lui rătăciri şi eforturile inutile.

— Te iubesc, Jenny şi tocmai de asta mă voi duce.

Şi pentru a-şi masca sentimentele, adăugă:

— Iată câte s-au întâmplat din seara aceea când am mers la Operă.

Ea îi adresă un surâs înţelept şi binevoitor.

Miercurea următoare se duse fără entuziasm la gara Victoria unde Caroline trebuia să-l aştepte sub ceasul cel mare. O dimineaţă cenuşie şi ploioasă îi făcea imposibil lucrul, ceea ce-i tempera regretele de a fi optat pentru această concesie a sentimentului de familie. În ultimul timp se simţise cam obosit. Ceţurile toamnei îl oboseau întotdeauna mult, şi tusea îl ţinuse treaz o bună bucată din noapte. De aceea dispoziţia lui nu era prea strălucită când ajunse la gară.

Sună ora unsprezece când îşi croi drum prin mulţimea ce se înghesuia pe peron şi se întreba dacă sora lui – punctualitatea însăşi – nu o fi întârziat. Apoi, aproape de chioşcul de ziare, zări o femeie mică, de o vârstă incertă, cu câteva şuviţe albe în păr, îmbrăcată într-un costum de stofă maro, prost croit, care făcu să vibreze în el coarda amintirilor. Văzându-l, chipul i se lumină şi se îndreptă spre el. Deşi i-ar fi fost greu s-o recunoască, era totuşi sora lui.

— Ce dimineaţă tristă, exclamă ea pentru a-şi da aere,

un adevărat timp câinesc.

— Trebuie să te fi udat bine pe drumul dinspre Halborough.

— Da, puţin, n-am găsit autobuz, am făcut drumul pe jos şi vântul mi-a întors umbrela. Arătă masa informă de mătase sfâşiată şi de spiţe încovoiate pe care o ţinea în mână… cred că se repară, cel puţin, sper.

— Să luăm o cafea, zise Stephen. Să intrăm la bufet.

Zgomotul, mulţimea, păreau să o înspăimânte.

— Nu. Aici n-o să putem vorbi. Cunosc un colţişor… la „Ceainicul de aramă”… de cealaltă parte a străzii.

Ieşiră din gară pe la garajul de autobuze şi intrară într-un mic local vopsit în verde pal, la fereastra căruia, între câteva borcane de dulceaţă şi o grămadă de brioşe, dormea o pisică mare neagră. Într-o săliţă rece, goală la ora aceea, luară loc la o masă pe care se găsea o vază care se clătina, plină de flori artificiale, şi un clopoţel elveţian pentru vaci. Stephen îl scutură şi, la sunetul unui clinchet vag, o femeie solidă şi dispreţuitoare apăru şi dispăru pentru a aduce, cu un aer dezgustător, două ceşti dintr-o băutură cenuşie şi caldă şi o farfurie de prăjituri anemice.

În prezenţa chelneriţei, Caroline începuse să vorbească cu o însufleţire de comandă, despre timp, despre starea recoltei, despre vite, dar abia se îndepărtă femeia că ea se încovoie şi începu să amestece cu tristeţe în ceaşca sa.

— Cred, zise ea pe şoptite că e mai bine să încep cu începutul. Tu nu ştii nimic?

— Nimic.

— Ei bine… ca şi când n-am fi avut deja destule necazuri, trebuie să părăsim casa parohială.

El nu înţelegea.

— Să părăsiţi parohia? De ce?

— Suntem nevoiţi s-o vindem.

— Dar… face parte din domeniul ecleziastic.

— Consiliul de la fabrică l-a autorizat pe tata… văzând circumstanţele… cu condiţia să locuim în vecinătatea

bisericii.

— Unde veţi locui?

— Într-o înspăimântătoare căsuţă, în landă. Unul din bungalovurile de cărămidă ale lui Mould, fără vedere, fără grădină, numai patru camere şi toate atât de mici încât nu poţi să te întorci prin ele. Ah! Dumnezeule, este îngrozitor!

Chiar în disperarea ei, nu se putut împiedica să vadă indiferenţa cu care el primise groaznica veste. O privea foarte calm.

— Credeam că-ţi plac mai mult căsuţele. Te-am auzit mereu plângându-te că Stillwater era prea mare şi prea bătrână. Te vei simţi mai bine în bungalov.

— Cum poţi să spui aşa ceva, strigă ea vehement. Stillwater a fost casa familiei de mai bine de două secole. Tata ştii bine, este atât de mândru de asta! Este leagănul familiei Desmonde. Toate astea nu valorează nimic pentru tine?

— Nu, zise el, după un timp de gândire. Altă dată, da. Dar acum, nu. S-a terminat. Cine o va cumpăra?

— Nu ghiceşti?

— Mould?

Ea aprobă din cap şi ochii i se umplură de lacrimi.

— Cumpără toate pământurile din sat, sau din apropiere. Se spune că vrea să facă acolo o fabrică de ciment. Este de necrezut... Priveliştea va fi pierdută... în întregime. Când mă gândesc la ceea ce a devenit Sussexul, îmi vine să mă pun pe plâns. Priveliştile deteriorate, domeniile dezmembrate, uzinele, cinematografele populare, sălile de bal, imposibilitatea de a găsi o servitoare, cât despre respectul prăvăliaşilor, acesta a încetat să mai existe.

O readuse la subiect.

— Dar nu mi-ai spus cum s-a ajuns până aici.

Carrie înghiţi o bucăţică de prăjitură pe care o dusese la gură maşinal.

— Din cauza mamei. Tu ştii cum a fost ea

întotdeauna... niciun simţ de economiei nicio idee despre valoarea banilor. Când pleca în voiaj, noi credeam că are o avere personală de mici rente a căror existenţă ne-o ascundea. Deloc. Anul trecut, am descoperit că este la mâna creditorilor, doi indivizi din Cité care au venit într-o zi să-l ameninţe pe tata de urmărire penală, în caz că nu plăteşte datoriile mamei. Şi... în câţiva ani, ea a semnat chitanţe pentru o sumă mare.

— Cât?

— Aproape zece mii de lire. Natural, adăugă precipitat Caroline, nu a primit decât o mică parte, dar cu dobânzi... Este furt, escrocherie dacă vrei, dar decât să fie acţionat în justiţie, tata a decis să plătească. Mai bine ruina decât dezonoarea, a zis el, ca o nouă încercare...

— Ca cea pe care i-am oferit-o eu.

Politicos, termină fraza pe care Caroline nu avusese curajul s-o termine.

Ea întoarse ochii, privi cu un aer dezaprobator panorama şemineului care deforma geamurile aburite ale ferestrei.

— Unchiul Hubert nu poate face nimic? Sau Geoffrey?

— Amândoi sunt într-o situaţie grea. Impozitele şi salariile prea mari l-au atins puternic pe unchiul Hubert – livezile nu mai produc. Şi cred că Geofrrey a ipotecat Broughton. Nu ne mai vedem aproape deloc.

— Am admirat întotdeauna modul în care mama a trăit, fără să se sinchisească de alţii, zise Stephen. Unde este acum?

— Într-o casă de sănătate, la Dulwich.

Un timp, o privi stupefiat, apoi izbucni în râs. Caroline îl privea foarte palidă. Indignarea o sufoca. Cum se putea purta fratele ei într-un mod atât de scandalos? Claire îşi amintea de una din lungile lor discuţii, încercând să-l scuze, îi spusese odată că un artist nu era niciodată pe deplin echilibrat. Avea şi el, la rându-i, un grăunte de nebunie? Atavismul... Nervoasă, se aplecă spre el, zgâlţâindu-l.

— Ai înnebunit, şi tu?

— Scuză-mă, zise el, redevenind serios. Ce sfârşit magnific pentru o viaţă cu adevărat amuzantă.

— Amuzantă? Tu n-ai deloc inimă… Să-ţi fie ruşine!

— Ajunge, Carrie, încetează să te mai plângi de toţi şi de toate, înţelege şi tu! Eu am cunoscut oameni cu adevărat nefericiţi, mult mai nefericiţi decât tine. În Spania am locuit la o bătrână oarbă, care îngheţa iarna şi se sufoca vara; era singură şi n-am auzit-o niciodată plângându-se. Fii curajoasă!

— Cum aş putea, când văd totul prăbuşindu-se în jurul meu? Dacă măcar tu ai fi fost un fiu bun, dacă tu ai fi rămas acasă, dac-ai fi intrat în rândurile clerului, ai fi supravegheat afacerile noastre şi pe mama şi am fi fost fericiţi la Stillwater. Te-am fi iubit, te-am fi respectat.

— În loc să fiu urât şi dispreţuit.

— Stephen!

Îi puse imploratoare mâna pe braţ.

— Chiar şi acum, nu este prea târziu. Tata are nevoie de tine. Mai speră încă…

— Pentru numele lui Dumnezeu, Carrie, taci! o întrerupse el, brutal. Sunt însurat, ştii. Ai vrea să ne vezi în bungalovul tău de patru camere? Într-adevăr, vrei imposibilul.

— Atunci, nu mai am nimic de spus.

Suspină, îşi puse mănuşile ude şi adună rămăşiţele umbrelei.

— Spune-mi, se interesă Stephen, această casă de sănătate de la Dulwich, trebuie să vă coste foarte mult. Cum aţi aranjat?

— Ne ajută Claire. Este atât de bună! Tocmai mă duc s-o văd pe mama. Ştii – dacă asta te poate interesa – că ea vorbeşte foarte des de tine?

— Vrei să te însoţesc? Aş fi foarte fericit s-o văd.

Îl privi stupefiată, întrebându-se dacă vorbea serios sau dacă era vreo nouă manifestare a naturii sale de neînţeles, apoi ochii i se luminară. Înainte ca ea să-şi

exprime aprobarea, el adăugă cu un mic surâs:

— Lumina este proastă azi, nu am nimic de făcut.

Stephen plăti la casă şi luară trenul care trebuia să-i ducă într-un cartier din sudul Londrei. Călătoria fu scurtă şi fură fericiţi să poată respira la Dulwich un aer mai curat, curăţat de fumul oraşului. Ploaia încetase să mai cadă. Azilul, o veche casă de ţară de la începutul epocii victoriene, încă foarte nobilă, cu cele două turnuri, cu crenelurile şi cu ferestrele ogivale, se ridica în mijlocul unui parc înconjurat de ziduri înalte, având deasupra suliţe. La camera de gardă, unde Caroline arătă o autorizaţie pentru vizite, fură primiţi de un infirmier care-i însoţi până la azil. Pe o alee apropiată de cea pe care veniseră, se perindau încolo şi încoace grupuri, flecărind vesele. Alţi pensionari, fără îndoială dintr-o clasă inferioară, îşi ocupau locurile în grădina de zarzavaturi. La dreapta, doi domni bătrâni, separaţi de un fileu întins, se angajaseră într-o partidă de tenis. Puţin mai departe, câteva cucoane în vârstă, înarmate cu ciocane de cricket, se străduiau conştiincios să-şi treacă bilele printr-o serie de bolţi. Aiurea, un grup de bărbaţi şi femei aşezaţi în compania unei infirmiere, sub un adăpost acoperit cu tablă roşie, păreau să participe la un joc. Se auzeau râsete. O ambianţă de calm şi de linişte domnea în parcul bine întreţinut, cu lădiţe pentru arbuşti, ordonate sistematic pe alei. Parfumul frunzelor moarte era pătrunzător. În fundul unei grote, pe jumătate ruinate, ferigi grele de ploaie, acopereau pe jumătate o statuie greacă, din nefericire spartă. Dominând totul, turnurile înalte ale vechiului castel evocau o lume ireală, imobilă.

Sunară la uşa cea mare şi din vestibulul cu dale lungi de marmură neagră şi albă trecură într-un salon mic, puţin bătrânesc poate, dar elegant mobilat. La perete se aliniau scaune de Boule. Prin uşa vecină străbătea un murmur de voci, de zgomote de veselă lovită, iar de jos, acordurile unui vals de Strauss, cântat cu brio la un pian, cu sunete atât de dulci, încât Stephen avu impresia că

are sub priviri clapele de fildeş îngălbenite, însufleţite de atacul alert. Şi în sunetele armoniase ale Pădurii Vieneze, apăru Julia Desmonde, susţinută uşor de o mână discretă.

Se opri, privindu-i pe rând, surâzând cu aceeaşi detaşare de care nu se despărţise toată viaţa ei, chiar în ocaziile cele mai grave. Îmbrăcată cu una din rochiile ei lălâi, la care adăugase câteva piese de dantelă, ceea ce întruchipa o concepţie foarte personală, cu manşete din volan de panglicuţă roz, şi părul coafat à la Pompadour, cu faţa albită de pudră – mască albă pe care străluceau ochii încercănaţi cu kohl[15], părea deopotrivă uşor excentrică şi elegantă.

— Ce mai faci, mamă? întrebă Caroline.

— Bine, desigur, ca-ntotdeauna sub Semnul Săgetătorului.

— A venit să te vadă Stephen.

— Ah! Iată-te deci revenit de la Paris!

Fără să ţină cont de Caroline, se aşeză pe un scaun aproape de fiul lui.

— Cum ţi se par francezii?

— Sunt foarte drăguţi şi mie-mi face plăcere să te văd.

— Îţi mulţumesc, Stephen. Vei veni vreodată cu acea franţuzoaică de care se teme atâta tatăl tău?

— Nu, acum duc o viaţă absolut respectabilă.

— Deci, ai uitat-o pe mama?

Caroline interveni, în acelaşi timp şocată şi amabilă:

— Stephen s-a reîntors demult din Franţa. De atunci el a mai călătorit prin Spania.

— Ah! Spania! Îmi amintesc de ziua în care am fost la Madrid cu tatăl meu. Am avut atâtea dificultăţi cu un băiat care refuza să ne fiarbă apa…

— Şi acum lucrează la pictura lui, la Londra.

— Adevărat, uitasem! aruncă brusc Julia, care aproape întorcându-i brusc spatele fiicei sale se aplecă spre

[15] Kohl – pudră neagră obţinută prin arderea unor substanţe grase, parfumată, care în Orient era folosită pentru înegrirea sprâncenelor şi pleoapelor.

Stephen. Pictura ta. Îmi aminteam într-o zi de interesul pe care îl arătai tablourilor din galeria Haselton, înainte ca sărmanul meu tată să le vândă pentru a construi helicopterele sale. Într-o după-amiază, te credeam căzut în heleşteu şi totul a fost întors cu susul în jos. Te-au găsit în galerie, în faţa unui tablou.

— Da, zise Stephen. Un Teniers foarte înfricoşător, *Măcelăria*, plin de carcase însângerate. Mă fascina.

— După care, tatăl tău ţi-a cumpărat trusa de pictură.

— Şi asta a fost pierzania mea.

Stephen râse.

Julia Desmonde nu răspunse la veselia lui. Nu ceda niciodată contagiunii râsului, îl privea întotdeauna cu cea mai mare seriozitate. Râsul ei era mereu neaşteptat şi nu venea decât când ceilalţi erau serioşi.

— Nu, nu, fiul meu, te înşeli, făcu ea, ridicând un deget cu un gest foarte solemn: ceea ce este în noi, va exista în ciuda tuturor.

„Iată, gândi Stephen, reflecţia cea mai de bun simţ pe care am auzit-o astăzi.” Şi în tăcerea care urmă, el adăugă, mai mult din curiozitate decât din solicitudine:

— Îţi place aici?

— Mult. Găsesc confort – fără probleme, fără oboseală. Casa asta rezumă avantajele unei case de odihnă, pe care am apreciat-o întotdeauna, totuşi cu o atmosferă mai intimă, mai aleasă. Avem un doctor excelent, un tânăr foarte priceput în specialitatea sa, care dovedeşte mult devotament în ceea ce mă priveşte. Infirmierele, sărmanele, se poartă foarte bine. Este o viaţă odihnitoare, în fiecare dimineaţă, îmi fac scurta plimbare, iar după-amiaza, ne distrăm bine. Seara este foarte plăcut: avem frecvent concerte, bal, şedinţe de prestidigitaţie şi orchestra noastră de doisprezece instrumentişti. Mă crezi sau nu, am fost invitată, de altfel foarte corect, de una din gazdele noastre, să cânt. În tinereţea mea, am fost foarte romantică şi într-un timp, într-un elan religios provocat de reverendul Rusey – a

murit, dragul de el – m-am gândit să mă retrag într-o mănăstire. Astăzi, când trebuie, se pare, să trăiesc în solitudine, aproape mă bucură acest lucru. Sunt fericită.

Stephen clatină din cap, impresionat de veselia mamei sale, înţelegând mai clar ca niciodată că avea multe puncte comune cu acestă femeie stranie. De la ea, fără îndoială, îi venea dispreţul pentru tot ceea ce se întâmplă în jurul lui şi, probabil, de asemenea, această dorinţă de a se remarca, incontestabilă, care îl înstrăina de restul lumii. Din nefericire – şi tocmai aici se deosebea de mama sa – propria natură îl împingea în altă direcţie. Ea trăia senină, printre nori şi el tindea hotărât spre abisuri.

În timp ce Stephen se pierduse în gândurile lui, Caroline angajase în şoaptă o conversaţie cu mama ei. Era problema lenjeriei, a albiturilor, de nevoia unei lenjerii de corp mai călduroasă pentru iarnă. Julia Desmonde o ascultă cu nerăbdare. Mesajele de la Bertram fură primite cu amuzament.

Se auzi soneria în toată casa şi o clipă mai târziu cineva bătu la uşă, care se întredeschise discret, pentru a lăsa să se audă o voce linguşitoare.

— Poftiţi la masă, scumpă doamnă.

Cu o privire elocventă şi satisfăcută prin care parcă dorea să-i ia drept martori pe copiii ei, Julia se ridică şi, aranjându-şi rochia, întinzând uşor panglicuţele corsajului, luă a poză cochetă:

— Cum găseşti rochia mea? Infirmiera mi-a criticat dantela. Dar găsesc că îmi vine foarte bine.

— Eşti încântătoare, zise Stephen. Îţi vine de minune. Ai grijă, mamă. Sunt capabil să vin să te pictez cum eşti îmbrăcată.

— Vei fi binevenit, dragul meu Stephen, murmură ea cu duioşia de altădată. Ori de câte ori vrei… de preferinţă sub semnul Segătătorului, niciodată sub Scorpion.

Pe cer, se strânseseră nori grei, venind dinspre nord şi începu să plouă în averse – inconvenient dificil – Stephen neavând pentru protecţie decât fularul, iar Caroline

umbrela ferfeniţă. Mergeau încovoiaţi prin ploaie, fără să-şi spună un cuvânt. Stephen regreta că nu-i făcuse o schiţă mamei sale în rochia sa ciudată, fermecătoare şi absurdă. Ce fond minunat îi oferea acest azil, acest refugiu în ireal, vibrând în întregime, se pare, de ciocniturile bâtelor pe bilele de cricket, de ecoul râsetelor degajate, de ritmul îndrăcit al valsului lui Strauss.

Ajunseră în sfârşit la staţia de metrou şi Stephen se scuturã.

— Mama are aerul că se simte bine, zise el încurajator, dar Carrie ridică din umeri.

— Tu n-ai văzut-o în crize.

El îşi muşcă buzele de ciudă.

— În orice caz, nu este nefericită.

— Nu, suspină Caroline. Nu cred. Doctorul zice că se va scleroza încet. Este un caz special de senilitate a creierului, cum spune el.

În metroul huruind prin tuneluri, lăsând afară acoperişurile şiroind, străzile muiate de ploaie şi câmpuri de umbrele strălucind, ţestoase înaintând încet pe asfaltul trotuarelor, ea întoarse capul şi Stephen înţelese că, tot prefăcându-se că se uită pe geam, plângea uşor, cu mâna crispată pe batistă. Aceste repetate lamentaţii, îl iritau, îl afectau. Îşi pierduse veselia şi revenirea tristeţii se adăgă sentimentului propriei sale inutilităţi materiale. După toate cele întâmplate, Caroline avea dreptate, în nenorocire căuta sprijin la fratele ei. El nu putea să i-l dea, nici promisiuni nu putea să-i ofere. Nimic, niciodată, nicio forţă pe pământ nu-l va face să abandoneze drumul pe care şi-l alesese şi pe care-l urma ca un obsedat, până la capăt, până la căderea finală. Se simţi dintr-o dată înţepenit. Acest obicei de a uita să mănânce – avea câţiva bani în buzunar şi ar fi putu s-o invite pe sora lui să mănânce la Dulwich – era desigur unul din motivele de tristeţe care îl sufocase. Dar avea şi altceva: se simţea foarte rău – avea picioarele îngheţate, capul îi ardea şi simţea în gât, acea ciudată amorţeală care devenea din

ce în ce mai frecventă.

La Victoria coborâră din metrou şi traversară peroanele marilor linii. Tabloul de plecări, anunţa un tren pentru Halborough.

— Mai sunt trei minute, strigă Carrie. Dacă fug, îl prind. Mulţumesc că ai venit, Stephen. La revedere.

— La revedere.

O strângere de mână grăbită. Gata să-şi dea sufletul, ea trecu bariera ca o gâscă înspăimântată. O văzu urcând în vagon şi se îndepărtă. În faţa gării, puştanii strigau prima ediţie a ziarului de seară. Grăbit să se întoarcă, Stephen nu le dădu nicio importanţă, dar, în ciuda necazurilor lui, un cuvânt repetat cu insistenţă, sfârşi prin a-i atrage atenţia. Se opri brusc şi ca într-un vis, ca într-un vis urât, citi pe manşeta ziarului:

O şedinţă furtunoasă la Academie.
Un nou scandal al panourilor de la Charminster.
Demisia comitetului.

CAPITOLUL 4

TRAMVAIUL NU ÎNAINTA DESTUL DE repede, după părerea lui, în timp ce, aplecat peste ziar, cu sprâncenele încruntate, citea şi recitea articolul. Era ora cinci când ajunse în Cable Street şi-l întâlni pe Glyn, care îl aştepta la colţ, făcând sute de paşi încoace şi încolo.

— Mă gândeam că te voi întâlni aici. Jenny mi-a spus că ai fost plecat.

Glyn tăcu, privindu-l în fugă.

— Să mergem să luăm un pahar.

— Prefer să mă întorc acasă, zise sec Stephen.

— Nu, mai târziu, vreau să-ţi vorbesc mai întâi.

Prost dispus, cu chipul aspru, Stephen îl urmă în bar. Traversară strada şi intrară la *Intenţia bună*, în sala joasă, goală şi într-un colţ, sub modelul celor trei catarge care dăduseră numele cârciumii Glyn comandă două pahare duble de whisky cald. Comportarea lui era brutală şi în acelaşi timp stânjenită. Era roşu şi în ochi se regăsea flacăra care-i strălucise odinioară.

— Goleşte asta, zise el, după ce fură serviţi. Am luat deja unul şi sunt puţin ameţit, dar nu lua în seamă.

Stephen înghiţi un gât din lichidul fierbinte. Era amar, foarte tare.

— Aşa cum ştii, zise Glyn, am luat tabloul tău, *Câmpia Hampstead* şi l-am prezentat comitetului.

— Fără să mă consulţi.

— Ai fi refuzat.

— Cu siguranţă!

Violenţa replicii făcu pe Glyn să arunce o scurtă privire lui Stephen.

— Scurt! L-am luat. M-am gândit bine, ce fac. Vorbisem cu trei membri ai comitetului, Stead, Elkins, şi Prothero, trei tipi cinstiţi şi cu talent. Nu mă privi aşa. Ai cel puţin decenţa să mă laşi să-ţi explic.

— Atunci vorbeşte şi fă-o repede.

Glyn roşi mai violent şi-şi înăbuşi cu greu o replică furioasă.

— Blamează-mă cât vrei, dar aminteşte-ţi că am acţionat spre binele tău. Comitetul s-a reunit la ora unsprezece azi-dimineaţă. Cunoşti procedura. Membrii se aşază în semicerc, preşedintele în centru, într-una din galeriile de la Burlington House. Sunt aduse pânzele, una câte una, de paznic, sunt aşezate pe o estradă şi se votează. Se procedează prin ridicarea mâinii sau a unui deget. Se refuză, coborând mâna. Nu a fost mare lucru, anul acesta – cu excepţia unei duzini de bucăţi bune, nimic special, peisaje şterse, flori şi portrete fără culoare, fără viaţă. Comitetul s-a arătat indulgent, pentru că altfel n-ar mai fi fost niciun Salon.

Glyn se opri şi-şi trecu mâna prin păr.

— S-a atins punctul culminant când a fost adus Heath al tău – eu însumi aranjasem lucrurile. Şi te asigur că după kitchurile care se perindaseră – lovi cu pumnul în masă – tabloul tău şi-a făcut efectul. Urmă una din acele tăceri jenante. Îl priveau, fără un cuvânt, vedeam bine că vecinii mei erau impresionaţi. Când am ridicat mâna, ceilalţi trei m-au urmat. O a patra mână, a cincea... Grupul novatorilor în întregime. Şi cei care nu-i dispreţuiesc pe Matisse, Bonnard şi Lurcatt ştiu ce este frumos.

În pofida hotărârii de a rămâne rece, Stephen simţi un frison trecându-i prin tot corpul. Nu-l mai scăpa pe Glyn din ochi.

— Mai era un grup care stătea la capătul mesei – bătrânul Moses Stencil, coana Dora Downes, Carrington

Woodstock şi Munsey Peters. Bătrâna gardă, bombănitorii. Stencil nu mai pictează decât vaci; a pictat mai mult decât Cooper, mai mult decât Harpignies, n-a pictat niciodată berbeci; se spune că ar creşte una din rasa preferată – Holstein – în atelierul său. Woodstock s-a specializat în câini, este tipul proprietarului rural care nu vine la Academie decât în pantaloni de călărie. Coana Dora are interioarele ei în Kesington – trebuie să le fi văzut reproduse în suplimentul de Crăciun. Cât despre Peters, este Peters, inutil să zici ceva mai mult. Nici nu mă aşteptam să le placă pictura ta şi asta s-a văzut. De altfel, nu mă nelinişteşte lucrul acesta. Înţelegerea cere ca atunci când un academician votează da, să-l sprijine toţi colegii, automat. Eram sigur că vei fi acceptat, când, deodată Stencil se ridică, merge cu paşi mărunţi spre şevalet, scutură din cap şi se întoarce spre ceilalţi:

— „Sper că comitetul nu va pierde din vedere, acceptând această pânză, responsabilităţile care le riscă faţă de întreaga naţiune.”

— Numai în mod excepţional se comentează o pictură şi asta a împrăştiat un jet rece. Apoi coana Dora şi-a spus cuvântul.

„Este incontestabil, jignitor de modernă”!

„Şi ce dacă, fac eu, avem nevoie de sânge proaspăt.”

„Nu din specia asta, zise Woodstock. Nu din această rasă.”

— Asta a suspendat votul şi Stencil tot în picioare, în faţa şevaletului, se întoarse spre mine.

„Vă place această pictură, domnule Glyn?”, mă întreabă el.

„Mult”.

„Şi nu-l găsiţi obscen, neinteligibil?”

„Deloc”, zic.

„Sunteţi atât de bun să-mi spuneţi ce reprezintă aceste nenumărate împunsături negre în partea inferioară a tabloului?”

„Sunt oamenii care trec”.

„Deci eu semăn cu ei, când sunt în Picadilly.”

„Nu prea tare, aceşti oameni sunt mult mai tineri ca dumneavoastră.”

„Adevărat. Vă mulţumesc că mi-aţi subliniat vechimea. Şi acel vehicul, la dreapta, în prim plan?”

„Este vizibil un măgar înhămat la căruţa unui zarzavagiu.”

„Imposibil. Eu n-am văzut niciodată un astfel de animal. Astea sunt pură invenţie.”

„Desigur nu este fotografie colorată, dacă aşa vreţi. Dar exprimă exact gândul autorului şi cu multă sensibilitate, mai ales.”

„Un desen curios.”

„Executat cu siguranţă şi cu o abilitate desăvârşită. Acestea nu valorează mai mult decât acele reproduceri sterile ale naturii cărora unii se dedică toată viaţa?”

— Stencil s-a gândit că făceam aluzie la vacile lui. Mi-a aruncat o privire urâtă.

„Nu aş putea niciodată să abandonez legile universal acceptate de la Giotto.”

„Iată o gândire reacţionară: Condamnaţi pe oricine se îndepărtează de la originea comună.”

— Bătrânul îşi pierdea răbdarea, iar eu mă încălzeam, în ciuda intenţiilor mele înţelepte.

„Condamn, desigur aceste extravaganţe. Nu este pe această pânză o singură reprezentare simplă şi cinstită a formei umane. Nu este pictură, este numai culoare etalată fără adecvare şi fără judecată.”

„Totuşi, este artă.”

„Oare eu nu ştiu ce este arta? strigă Stencil. „Dar ştiu şi ce-mi place. Dumnezeule mare, stăm aici pentru a ridiculiza sau pentru a lăsa să se arunce o oală cu vopsea în faţa publicului de către orice aventurier? Niciun cetăţean britanic normal nu va accepta aceste pânze.”

„Sunt de părerea dumneavoastră şi n-aţi putea să-i faceţi un compliment mai frumos.”

„În sfârşit, domnule, veţi contesta gustul naţional?”

„Evident. După ce am înghiţit vacile dumneavoastră şi câinii lui Woodstock, cine în această ţară nu va suferi de indigestie?”

— Mergeam prea departe, o ştiam prea bine, dar nu mă puteam abţine. Nimic de făcut. Preşedintele interveni:

„Calmi, domnilor, calmi. Toate astea sunt neregulamentare. Dacă vreţi să discutaţi lucrarea aţi vrea, cel puţin să nu depăşiţi limitele corectitudinii? Vă rog.”

— Dar Stencil, furios, începu să bată în podea cu bastonul de abanos.

„Domnule preşedinte şi dumneavoastră domnilor, după cum ştiţi eu sunt membru al Academiei de mai bine de treizeci de ani. M-am străduit întotdeauna să păstrez puritatea surselor artei britanice. Opunându-mă cu sălbăticie influenţelor străine şi tuturor formelor de exotism, inovaţiilor, experienţelor, am ajutat, o spun cu toată modestia, la conservarea intactă a moştenirii mele artistice. Atât cât voi trăi, poporul acestei ţări nu va vedea la Salonul Academiei Regale decât opere cinstite şi sănătoase.

— S-au ridicat proteste din partea noastră.

Glyn se întrerupse pentru a bea o înghiţitură de grog.

„Ce este această aşa-zisă artă modernă? urmă Stencil. Vă voi spune imediat. O înspăimântătoare stupiditate, nimic altceva. Un oarecare parvenit a avut alaltăieri insolenţa de a declara că Renoir era un pictor mai mare decât Romney. Dacă aş fi fost de faţă, aş fi ridicat desigur bastonul asupra lui. Ce sunt aceste mâzgăleli franţuzeşti dacă nu stratageme pentru a ascunde o tehnică proastă. Când pictăm o câmpie, pentru Dumnezeu, o facem să semene cu o câmpie şi nu cu un pachet de cocleală. Nu dăm acestui furt formă şi culoare pe care un om de bun simţ nu va ajunge să le înţeleagă. Acum câtva timp, o statuie zisă modernă a fost ridicată într-un parc public din oraş. Ea reprezenta, se pare, o femeie – Dumnezeu să vină în ajutorul femeilor dacă ele sunt zugrăvite în aşa fel.

Această indecenţă a displăcut atât de mult, încât într-o noapte, un cetăţean cinstit a mânjit-o cu gudron şi a stropit-o cu pene, în aşa fel încât mulţumită Providenţei, a trebuit să fie ridicată. Compoziţia pe care o avem acum sub ochi este de acelaşi fel. Jigneşte vederea. Nu seamănă mai mult cu câmpia Hampstead decât piciorul meu. Este, în cele mai mici detalii, un atentat la tradiţia ortodoxă. Este socialism grosolan. Tinerii noştri artişti nu trebuie corupţi. Nu putem să-i facem complici la aceasta. Nimeni nu ştie când izbucneşte o revoluţie. Dar este datoria noastră să o înăbuşim în faşă."

După o ultimă răpăială de tobă, Stencil se aşează. Eram nebun de furie. Aveam sub ochi frumoasa ta pânză şi pe acest fabricant de vaci de duzină care nu înţelegea cea mai simplă trăsătură de pensulă a ta, primind felicitări de la cei ca el, bătrânii duri clociţi... M-am ridicat.

„Datoria voastră este după cum pretindeţi, să reprimaţi, să distrugeţi. Pretind că ea trebuie să consiste în a încuraja. Nu suntem jandarmi, mulţumită lui Dumnezeu, pentru ca să ucidem lucrările, aventura? De secole, asta e durerea: asasinarea artistului, a creatorului: Courbet şi Delacroix au primit şuturi în fund în timp ce exalta şcoala de la Barbizon şi platitudinile ei tradiţionale. Impresioniştii au fost ridiculizaţi, insultaţi. Cézanne a fost tratat ca un mâzgălitor, Van Gogh drept mutilator sadic, Gaugain, drept amator. Au fost, huliţi foviştii, injurat Braque, trataţi drept nebuni Seurat şi Redon. Puteţi verifica. Totul există în procesele verbale ale şedinţelor Academiei. S-a găsit întotdeauna aici chiar vreun retardat care s-a socotit atacat, insultat, capabil să se ridice, devorat de gelozie, în pofida tuturor, operele lor trăiesc, pe când numele denigratorilor au fost uitate. Şi eu vă prezic – în ciuda şicanelor voastre – că acest tablou din faţa voastră va trăi atunci când toţi care sunt aici vor fi demult morţi şi uitaţi."

Pierzându-şi puţin din violenţă, Glyn bău, clătinând din cap:

— Evident, aveam dreptate, dar trebuia să le expun maniera mea de a gândi. Se făcuse o linişte totală şi cum nimeni nu dorea cuvântul, preşedintele, un tip cinstit, care voia să pună capăt poveştii, a propus votarea. Şi în acel moment – aş fi putut s-o jur – totul mergea bine pentru tine; comitetul îţi era favorabil. Ei erau pentru tine. Mâinile tocmai se ridicau când Peters, care nu suflase niciun cuvânt până atunci, se ridică.

„Un moment, vă rog.”

— Veni să-şi lipească nasul şi monoclul de semnătura ta. Apoi se întoarse să se aşeze. Zise:

„Domnilor, dacă eu m-am abţinut de la discuţii, este pentru că mi se pare că am mai văzut deja, acum câtva timp, ceva asemănător. Tocmai m-am asigurat. Autorul acestei compoziţii nu este altcineva decât cel al faimoaselor panouri de la Charminster, care a fost condamnat pentru atentat public la pudoare.”

Asta a făcut senzaţie, bine-nţeles şi aş fi vrut să vezi aerul triumfător al lui Stencil.

„Este degenerescenţă, aşa cum bine v-am spus.”

CAPITOLUL 5

ASTA, ÎN SENSUL NAŢIONAL AL CUvântului, trebuie să fie considerată întotdeauna ca un lucru serios. Izbucnind într-o perioadă goală, fără alte evenimente decât o crimă desfrânată la Glasgow şi un divorţ pentru a potoli apetitul public, flămând de noutăţi, scandalul de la Academie veni la moment. Procesul de la Charminster nu avusese decât un răsunet limitat, local. Afacerea de la Academie se bucura de o imensă publicitate, mai ales în săptămânalele a căror datorie era de a salva bunele moravuri, detaliind scandalurile cele mai şocante. Sub presiunea lor, incidentul a fost reluat de la început. Au fost deshumate articolele din *Charminster Chronicle*. Din *County Gazette* au reprodus un crochiu reprezentându-l pe Stephen în picioare la bara acuzaţilor. Archibald Dalgetty, ale cărui articole în *Univers News*, aveau milioane de cititori şi mai mult decât oricine se putea pretinde protector, campion al moralităţii britanice şi care îşi arătase ghearele unei nenorocoase romanciere, pentru ultima ei carte, *Inimă solitară*, se ocupă de afacere. Pana lui făcu minuni într-un articol strălucitor: „Arta degenerată”. Ce va deveni bătrâna Anglie, întreba el, dacă se putea insulta astfel una din cele mai dragi, din cele mai respectate, din cele mai onorabile tradiţii „dacă un pictor obscur şi revoluţionar destrăbălat, exhibiţionist notoriu, putea să dărâme nepedepsit, bastioanele estetice şi arta naţională? Orice alte proteste nu se ridicau la virulenţa acestuia. Au mai fost notiţe în ziare, cuplete vesele, aluzii pe scenă şi într-un hebdomadar apăru un desen reprezentând un individ bun de

spânzurat, cu aspect curios, acostând un demn academician pe treptele de la Burlington House: „Doriţi o carte poştală, domnule?”

În zilele care urmară, Stephen continuă să lucreze cu acea indiferenţă faţă de evenimentele exterioare, ce se ridica până la dispreţ. O dată mai mult, fără ca el să fi greşit, l-au ţintuit la stâlpul infamiei, potopindu-l cu insulte. Cum se făcea oare că, discret de la natură, iubind obscuritatea, îşi atrăsese totuşi atâta ură, atâta furie? Un jurnalist întreprinzător, considerase necesar şi în interesul public să prezinte un rezumat al vieţii lui – refuzul de a se hirotonisi, ruptura cu familia şi mai mult, cu ţinutul de baştină, – făcând din el o fiinţă demnă de dispreţ, respingătoare, odioasă.

Luase obiceiul de a rămâne până târziu, seara, pe cheiul lui Tapley. Privea fluviul negru, vântul învolburând marea, un remorcher trecând pe sub pod cu cortegiul de bărci, străpungând noaptea, cu luminile lor verzi şi roşii. Murmurul apei, frumuseţea, esenţa invizibilă a nopţii, îi muiau inima, dar îşi refuzase orice sentimentalisme nu voia să se gândească decât la munca lui din ziua aceea şi de a doua zi. Apoi, în întuneric, căutând umbra cea mai deasă a zidurilor, ca şi cum ar fi vrut să se furişeze de priviri, se întorcea acasă în Cable Street.

Într-o sâmbătă seara, spre sfârşitul lunii, se întoarse mai târziu ca de obicei. Se simţea foarte obosit şi îl durea gâtul. Jenny îi pregătise cina, un pateu ţinut la cald în cuptor şi aşezată în faţa lui îl privea mâncând în tăcere. El nu avea chef de vorbă şi ea ghicea asta. Expresia lui de suferinţă o nelinişitea dar era prea înţeleaptă pentru a i-o spune.

Odată cina terminată, îşi ocupă locul obişnuit lângă foc, cu carnetul de schiţe pe genunchi, contemplând flăcările. Jenny spălă vasele, îşi scoase şorţul şi se aşează îndată alături de el, cu lucrul în mână. Era ora când, de obicei, stăteau de vorbă, flecăreau despre toate şi despre nimic, într-o intimitate care, ea ştia că lui îi plăcea mult. În seara

aceea se simţea foarte apropiat de ea. Îi povesti evenimentele zilei. Dar, deodată vocea i se voală până la a deveni doar un suspin răguşit. Faptul nu era nou, dar se produsese aşa deodată încât Jenny ridică brusc ochii de pe lucrul ei. El îi văzu faţa schimbată, apoi ea îşi recăpătă sângele rece.

— Iată, reuşi el să spună după o tăcere. A revenit. Am simţit-o, azi după-amiază.

— Ai răcit.

Ea vorbea pe un ton de reproş pentru a-şi masca neliniştea.

El clătină din cap.

— Nu. Nu am răcit.

— Nu ai dificultăţi la înghiţit?

— Nu.

— Lasă-mă să văd.

Stephen se supuse examenului. Cu ajutorul unei linguri ea îi apăsă limba şi-i studie gâtul din mai multe unghiuri.

— Nu văd nimic. Nu este nici umflat, nici inflamat.

— Nu-i nimic.

— Posibil, zise ea. Dar nu vei mai merge mâine la râu. Pe chei acolo ai răcit, evident. O să vorbesc diseară despre asta cu căpitanul.

— E bine… am destul de lucru ca să rămân în atelier.

— Numai dacă o să te simţi mai bine şi acum fă-mi plăcerea şi bea ceva cald.

Jenny îi prepară cu apă fiartă, o băutură, un grog cu coacăz negru, pe care ea o ştia ca fiind un tratament contra bolilor de gât. Bău un pahar care-l făcu imediat să transpire abundent, apoi Jenny îl convinse să meargă la culcare.

A doua zi putea să vorbească şi să lucreze la Tamisa, toată dimineaţa. Dar, după prânz, din nou îi dispăru vocea şi, pe la ora patru ieşind din atelier, trebui să accepte că-i era imposibil să scoată un cuvânt.

— Asta spune totul, zise Jenny. Trebuie să chemăm doctorul.

El vru să protesteze, dar Jenny fu foarte fermă.

— Nu, trebuie să ştim odată ce ai. Este ceva ce nu înţelegem noi. Mă voi duce să-l chem pe doctorul Perkins.

Neliniştea lui crescândă îi dădu ocazia de a-l putea chema pe medicul cartierului, lucru pe care ea îl dorea de mult timp şi pe care Stephen îl amânase mereu. Luându-şi paltonul, plecă hotărâtă. Reveni foarte repede anunţând că doctorul Perkins este într-o scurtă vacanţă, dar că înlocuitorul lui soseşte după ce-şi termină vizitele.

Abia termină Jenny de spus acestea, că lui Stephen îi reveni cu totul vocea.

— Vezi, zise el, că te-ai grăbit cu doctorul? Este o simplă răceală, sau este numai pe fond nervos. Nimic grav, în orice caz.

Cu inima grea, ea îl văzu a doua zi reluându-şi lucrul. Nu fusese prea grăbită? Începu să pregătească legumele pentru cină. Se scurse o oră. Doctorul Perkins avea mulţi clienţi sâmbăta seara şi Jenny începu să se întrebe dacă doctorul care-l înlocuia va mai veni, când cineva sună. Zări în pragul uşii un tânăr care intră, fără ceremonial.

— Sunt doctorul Gray. Unde este bolnavul?

Jenny îl conduse în bucătărie, îl chemă pe Stephen şi se retrase.

Doctorul puse trusa pe masă, îşi scoase pălăria, dar îşi păstră paltonul cu un aer de om foarte grăbit. Era mai puţin tânăr decât părea la prima vedere şi chipul lui destul de comun, dar plăcut, avea acea expresie iritată a practicianului surmenat, care lucrează într-un mediu dezagreabil.

— Dumneavoastă sunteţi? zise el cu un marcat accent din nord. De ce suferiţi?

— O mică indispoziţie, destul de ridicolă, dar care o nelinişteşte pe soţia mea. Îmi pierd vocea din când în când.

— Vreţi să spuneţi că uneori nu puteţi vorbi? De obicei vocea dumneavoastră este normală?

— Cred că da. Puţin răguşită, poate.

— Vă doare gâtul?

— Nu!

— Alte simptome?

— Nu prea. Uneori mă jenează puţin gâtul. Imaginaţia, fără îndoială.

Doctorul îşi reprimă o mişcare de nervozitate. O nevroză, desigur poate o afonie isterică. Totuşi acest om părea să fie normal. În orice caz, nu era exagerat de bolnav.

— Aş vrea să vă examinez.

Şi cum Stephen îşi dregea glasul, adăugă brusc:

— Nu. Nu-mi place. Dezbrăcaţi-vă până la brâu şi aşezaţi-vă.

Stephen se supuse roşind. Doctorul scoase din trusă o oglinjoară pe care o potrivi pe frunte şi, îndreptând un fascicol de lumină spre suprafaţa care reflecta lumina laringoscopului, îşi începu examinarea. Apoi, în tăcere, îşi studie pacientul. La sfârşit dovedi un oarecare interes pentru extremitatea degetelor lui Stephen. Examenul, conştiincios, nu dură mai mult de un sfert de oră.

— Puteţi să vă îmbrăcaţi.

Doctorul îşi puse instrumentele în trusă, pe care o închise cu un zgomot sec.

— De cât timp tuşiţi?

— Dacă tuşesc? Pe legea mea... Sufăr de mult de o bronşită.

— De bronşită, ziceţi?

— Da. Întotdeauna am avut pieptul slab.

— Întotdeauna? Vă amintiţi vreo răceală în mod deosebit mai gravă, cu dureri în coaste, care să fi durat destul de mult?

Stephen îşi amintea de traversarea Mării Mânecii sub ploaia care-l bătea şi săptămânile atât de grele petrecute la Netier.

— Da, acum cincisprezece ani.

— Aţi scuipat sânge?

— Da.

— Des?

— De două ori, zise Stephen, fără a mai aminti atacul pe care-l suferise în Spania.

— Cam în ce an a fost primul atac? Nu era prin 1914?

Stephen revăzu brusc pe părintele Arthaud aplecându-se peste el, în celula lui cu ziduri albe.

— Da.

— Văd.

Medicul îşi spălă mâinile în chiuveta de la bucătărie şi se şterse cu un pansament.

— Aţi suferit de două ori de piept, aţi scuipat sânge de două ori şi nu v-aţi gândit să vă îngrijiţi?

— Nu. Am crezut că asta n-are nicio importanţă. Şi eram prea ocupat.

— Cu ce?

— Cu pictura.

— Sunteti artist?

— Da.

— Ah!

Fiul unei remarcabile familii de industriaşi din Manchester, doctorul Gray pusese în acest singur cuvânt o întreagă lume de ironică înţelegere.

Deodată îi veni un gând.

— Dumneavoastră… nu sunteţi acel pictor de care vorbesc ziarele?

— Asta schimbă cu ceva situaţia?

— Oh! nimic… evident.

Îl privi pe Stephen cu curiozitate şi nu fără o oarecare compasiune. Ce înlănţuire de împrejurări, ce neglijenţă persistentă putuse să închidă gura acestui tip ciudat, vizibil de familie bună, aflat în acest impas? Ce să facă? Ce să-i spună?

Abil şi ambiţios în acelaşi timp, tânărul medic nu acceptase această suplinire la Stepney, decât pentru a-şi putea pregăti o diplomă de medicină superioară. Aceşti clienţi de cartier nu-l interesau şi îi trata cu o sinceritate brutală. Şi acum venea după un mare număr de

consultaţii, dintr-o sală plină de bolnavi. Nu mâncase nimic de la prânz. Totuşi se mulţumi să se aşeze pe braţul unui fotoliu.

— Datoria mea este să vă previn. Sunteţi grav atins.

— De ce anume?

— De tuberculoză pulmonară avansată.

— Vorbiţi serios?

— Aş prefera să nu vorbesc. Aveţi o veche leziune a plămânului drept. Stângul este infectat. Laringele este atins... o extensie...

Stephen păli, se sprijini de masă.

— Eu... eu nu înţeleg. M-am simţit bine întotdeauna.

— Este specific acestei boli. E perfidă. Toxinele provoacă o senzaţie de bunăstare. Ceea ce noi numim *spes phtisica*. Răul lucrează.

— Ce trebuie să fac?

— Să schimbaţi aerul, mediul, zise doctorul ridicând ochii în tavan.

— Unde să mă duc?

— Într-un sanatoriu, ca să fiu precis.

— Nu am posibiltăţi.

— S-ar putea aranja... printr-un spital.

Vocea lui devenea încurajantă, dar suna fals.

— Cât timp ar trebui să stau acolo?

— Un an cel puţin... Probabil mai mult...

— Un an! Aş putea picta?

— Categoric nu! Veţi sta în pat, dragă domnule, pe spate. La aer curat.

Stephen părea să cumpănească lucrurile.

— Nu, spuse el. Nu aş putea.

— Pentru binele dumneavoastră...

— Nu, doctore. Eu trebuie să pictez. A nu mai lucra, înseamnă să mă sinucid.

— Mă tem că dacă veţi continua...

Doctorul se întrerupse ridicând din umeri.

O nouă linişte. Stephen îşi muie buzele uscate.

— Spuneţi-mi adevărul. Dacă rămân aici şi continui să

lucrez, ce se va întâmpla?

Doctorul deschise gura, apoi o închise. Echivocul, compromisul nu-i stăteau în caracter şi totuşi ceva îl împiedica să răspundă fără menajamente.

— Nu se ştie, zise el. S-ar putea să dureze…

Căzu tăcerea. Tresărind, doctorul îşi reveni. Hârşâi câteva cuvinte pe o reţetă şi i-o întinse lui Stephen.

— Luaţi acestea: un tonic şi vaporizări cu creozot în gât, care vă vor uşura. Îngrijiţi-vă! Beţi lapte cât de mult şi de trei ori pe zi câte o lingură cu untură de peşte. Sunteţi căsătorit, cred. Spuneţi soţiei să treacă să mă vadă mâine dimineaţă. Vă costă trei şilingi şi şase pence.

Când Stephen plăti, medicul îl salută cu un scurt semn din cap, îşi luă trusa, îşi puse pălăria şi ieşi spunând că ştie drumul. Uşa se trânti în urma lui; se auziră paşii sunând pe trotuar. Se aşternu un calm bizar. Stephen nu făcea nicio mişcare. Apoi, când intră Jenny, îşi întoarse privirea.

Ea se strecurase încet şi după faţa schimonosită, Stephen citi că auzise tot. Se priviră.

— Trebuie să pleci, Stephen, nu-i aşa?

— Niciodată.

— Trebuie!

— Nu. Am oroare de spital. Nu te voi părăsi niciodată. Nu-mi pot abandona munca.

Veni lângă el. Nu-şi putea face o idee clară: lovitura fusese prea puternică. Şi totuşi, nu o prevăzuse, chiar confuz? Îşi reproşa cu amărăciune că acceptase atât de docilă explicaţiile pe care i le dădea despre suferinţele lui. Tot încercând să-şi reţină lacrimile, pentru că el detesta să o vadă plângând, îl implora mereu. Dar degeaba. El se încăpăţâna.

— Dacă mă duc la sanatoriu, nu este prea mare lucru de făcut. Dar medicii se mai pot înşela. Poate că sunt mult mai puţin bolnav decât a spus el. În orice caz, nu am nevoie decât de aer curat.

Şi deodată, ridică capul. Margate! Margate îi făcuse

bine întotdeauna. Aer curat îi trebuia lui. Odată îl vindecase deja. Iubea acel colţişor de la care păstrase cele mai frumoase amintiri şi acolo putea să lucreze fără să se obosească. Îi reveni întregul optimism. Îi aruncă nevestei, care îl privea îngrijorată, un surâs.

— Iată ce vom face: îi vom lăsa, pe domnişoara Prat şi pe căpitan, să se descurce singuri timp de câteva săptămâni şi dacă Florrie ne vrea, mergem la Margate.

CAPITOLUL 6

TÂRZIU, DUPĂ-AMIAZĂ, ÎN BUCĂTĂRIOARA de deasupra prăvăliei, sub lampa cu abajur verde a cărei lumină se amesteca cu penumbra toamnei, Florrie se încălzea lângă sobă, cu pisica pe genunchi. O privea insistent pe Jenny care mai întârzia încă la masă. O ceaşcă de ceai şi o farfurie de pâine cu unt despărţea cele două femei. Tictacul încet al pendulului rupse tăcerea. În sfârşit, cu un efort vizibil, Jenny ieşi din toropeală.

— Minet năpârleşte, zise ea.

— Este timpul.

Florrie mângâie pisica indolentă şi-şi scutură părul de pe degete.

— Ce blană frumoasă!

— De cât timp suntem la tine, Flo. Aproape două luni, nu-i aşa?

— Da, aproape. Timpul trece…

— Poate te deranjez, totuşi. Dar aerul pare să-i facă bine… Îl găseşti mai bine, Flo?

— S-a schimbat… mult.

Florrie bău o gură de ceai, apoi puse ceaşca jos.

— Cel mai bine, copila mea, ar fi să te faci tu bine şi cât mai repede posibil.

— Vocea lui este mai bună. Îi dispare mai rar ca înainte.

— Este tot ce se poate spune.

Jenny lăsă privirea, muşcându-şi buzele. În ultimul timp ea luptase curajos şi nu îşi precupeţise niciun efort. Şi totuşi, câte remedii ineficace, câte îngrijiri fără niciun

rezultat. Îi era foarte greu să nu se lase pradă disperării. Câte spaime îndurase, noapte de noapte, ascultând această tuse spartă – nu-şi luase alt pat. Nimic nu-i putea atinge minunata ei sănătate pe care ar fi vrut atât de mult să i-o poată da lui…

Curajoasă, se strădui să-şi înfrângă disperarea.

— Aş fi vrut să vină să-şi bea ceaiul, zise ea cu ochii spre uşă. Dar fă-l să asculte un sfat…

În starea lui mai continuă să picteze… Florrie ridică privirea în tavan. O asemenea atitudine întrecea înţelegerea ei. Nu-ţi goleşti ceaşca? Lasă-mă să ţi-o umplu.

— Nu, mulţumesc.

— Nu face mofturi, trebuie să te întăreşti, micuţo!

— Asta nu mă ajută cu nimic.

— Ţie care ţi-a plăcut atât de mult ceaiul! exclamă Florrie uluită. Îţi mai aminteşti micile noastre „ore unsprezece”, de odinioară?

— M-am schimbat, asta-i tot.

Florrie stătea nemişcată cu ceainicul în mână şi-şi privea cu atenţie cumnata. Apoi puse vasul pe platou.

— Nu vrei o tartină cu unt?

Jenny dădu din cap.

— Nu mai mănânci? La micul dejun abia te-ai atins de un hering afumat. Şi asta-mi aminteşte… de zilele precedente…

Ea tăcu brusc. Examinată, Jenny îşi pierdu cumpătul, roşi, deveni palidă, întoarse ochii ca un copil prins greşind. Urmă o linişte apăsătoare în timpul căreia faţa lui Florrie exprimă toate emoţiile de la incredulitate la bănuială.

— Asta nu e… se bâlbâi ea.

Jenny aplecă capul fără să răspundă.

— Oh, nu, reluă Florrie cu o voce reţinută. Atunci este clar. Asta ne mai lipsea. De mult s-a întâmplat?

— De şase săptămâni.

Răspunsul veni într-o clipită.

— Dumnezeule, când mă gândesc... când... asta mă face să fierb. După ce a trăit de pe urma ta ani întregi. Fără să mişte vreun deget. Ca un rentier, lăsându-te să munceşti ca o sclavă, pentru el, în timp ce hoinărea sub pretextul că mâzgălea pânza curată... Şi, ajuns la capătul firului, te lasă cu un mucos...

— Taci! aruncă aspru Jenny. Nu-l condamna. Eu sunt singura vinovată. A fost... a fost noaptea când a venit doctorul...

Lacrimile o sufocau. Cum să explice o asemenea emoţie care depăşea în intensitate tot ceea ce cunoscuse până atunci. Această pasiune nebunească amestecată cu milă şi dispersare, care o înduioşa, o dezarma, obligând-o să-i dea tot ceea ce era al ei? În noaptea aceea, ea a ştiut imediat, că rămăsese însărcinată.

— Ei bine, te felicit pentru bucuria asta! zise Florrie pe un ton sec. Cum ai să te întreţii, micuţa mea?

— Nu fi aşa de rea, Flo. O să mă chivernisesc. Am două mâini puternice.

— Da, ai mâini, recunoscu Florrie, dar nu şi cap... I-ai spus?

— Nu încă. Acasă. Va fi mai mult el însuşi.

Cu un efort care contrazicea întreaga sa natură, Florrie îşi reţinu replica furioasă care-i venise pe buze. Încăpăţânarea lui Jenny de a refuza să vadă ceea ce în limbajul lui Flo, „sărea în ochi”, o împingea peste limitele exasperării. La sosirea lor, Stephen nu i se păruse mai bolnav ca de obicei, dar foarte repede se schimbase în rău şi căderea fusese rapidă. Medicul – al ei – pe care îl adusese cu cincisprezece zile în urmă, pronunţase cuvintele fatale „ftizie galopantă”. Starea bolnavului era disperată. Viitoarea hemoragie, care putea surveni în orice moment, îl putea răpune.

— Cum doreşti, zise ea, resemnată. Dar mă întreb ce te face să te sacrifici astfel.

— Există în el ceva ce nu poţi înţelege, nici tu, nici altă persoană.

Florrie oftă adânc.

— N-a făcut nimic pentru tine, dragă, după câte ştiu eu.

— M-a făcut fericită.

Un zgomot pe culoar puse capăt conversaţiei. Cele două femei luară o poză liniştită.

— Am întârziat? zise el zâmbind.

Surâsul ce părea lugubru pe faţa emaciată, scheletică, străpungea inima lui Jenny. El refuza să vorbească de boala lui preferând s-o ignore. Această detaşare eroică, depăşea orice limită, dar ştiind ce mult detesta el orice semn de îngrijorare, ea îi zise cu o voce neutră, turnându-i ceaiul.

— Ne-am gândit să te chemăm, dar am crezut că trebuie să te lăsăm să-ţi termini lucrul.

— Şi am terminat, aşa este, cu excepţia câtorva detalii fără importanţă. Asta îmi place.

Îşi frecă mâinile şi acceptând o tartină cu unt, se aşeză în faţa feresterei.

— Ai terminat tabloul? întrebă Florrie mângâindu-şi pisica.

— Da, am lucrat cât am putut de bine. Şi cred că este reuşit.

— După părerea ta, dar după a altora?

Florrie îi aruncă lui Jenny o privire cu subînţeles.

— Cine ştie? răspunse Stephen degajat.

Observându-l din umbră, Jenny îi simţea emoţia. Ochii lui adânc înfundaţi în orbite, străluceau degetele îi tremurau pe ceaşcă.

— Ai lucrat mult la pânza asta, zise ea.

— Şase luni. Era foarte dificil, tehnic, să exprim sensul elementelor – fluviul în arierplan, pământul, aerul şi apa... fără a compromite armonia subiectului central.

De obicei, nu vorbea de munca lui, dar îmbătat încă de efortul creator, dădu la iveală, pentru prima dată, gândul său cel mai ascuns.

— Şi atunci? Ce va fi în viitor? întrebă Florrie cu buzele strânse.

— Numai Dumnezeu ştie, replică Stephen cu indiferenţă.

— Sper că nu va mai fi un scandal ca la precedentele.

— Să sperăm, Florrie.

Zâmbi, evitând să se necăjească.

— Compoziţia mea este din cele mai respectabile. Şi ca să te asigur în totul, îţi promit că nu va fi expusă.

Răspunsul lui avu darul s-o exaspereze pe Florrie.

— Cinstit, mă surprinzi, Stephen! La ce bun să-ţi pui toată simţirea, să pictezi şi iar să pictezi ca un apucat, zile întregi, pentru a nu arăta nimic din munca ta? Faptul că nu scoţi niciun ban din lucrările tale, nu înseamnă nimic pentru tine?

— Nu, nimic. Ceea ce contează este că am ajuns la capăt. Mă duc să fac o scurtă plimbare, adăugă el ridicându-se.

— Nu trebuie să ieşi, zise Jenny îngrijorată. Este frig afară, se lasă noaptea.

— Trebuie să ies. Ştii bine că aerul îmi face bine, zise el privind-o afectuos.

Ea nu mai insistă şi urmându-l în vestibul îl ajută să-şi pună paltonul cumpărat de ea şi îi întinse bastonul. Apoi, de la uşă îl urmări din ochi neliniştită, făcând în sufletul ei proiecte nebune pentru a-l vindeca.

Stephen mergea pe stradă cu paşi lenţi. Cea mai mică treaptă, oricât de uşoară ar fi fost, îl făcea să-şi resimtă propria debilitate. Picioarele îi erau grele. Evitând mulţimea, se îndreptă spre mare. Era lângă intrarea de la promenadă un chioşc rotund cu oglinzi între ferestre şi el îşi privi faţa, trăsăturile supte, slăbiciunea de necrezut, ochii umbriţi, umerii căzuţi, ca de om bătrân. Din instinct, făcu o grimasă şi întoarse ochii. Nimeni nu ştia atât de clar ca el ce îl aştepta; totuşi rezistase la toate tentativele, la toate sfaturile. Nu, nu va sta în pat, îşi va continua efortul. Nu putea suporta ideea să fie izolat.

Ajunse la banca din fundul plajei, în spatele digului, de obicei neocupată şi de unde se vedea largul. Se aşeză

respirând greu. Aerul pur şi proaspăt, îi dădea o senzaţie plăcută.

Era un admirabil apus de soare, o fâşie de culoarea somonului deasupra orizontului alunecând spre un roz foarte palid şi un verde deschis, toate nuanţele confundându-se, aliniindu-se fără contrast, luminoase şi delicate, pe fondul gri-turturea al mării reci prevestind iarna. Niciuna din culorile soarelui de la Turner, gândea el emoţionat. Un moment, gândul îi fugi la acest pictor vizionar, colorist suprem, discret, morăcănos, excentric, ascunzându-şi bătrâneţea într-o cocioabă pe malul Tamisei, cunoscut de copiii din vecinătate sub numele de „bătrânul amiral Booth” Noi suntem toţi nebuni, mai mult de jumătate, îşi zise el, suflete pierdute, desprinşi de restul lumii, în permanent conflict cu societatea, copii iubiţi, predestinaţi la nefericire. Cu excepţia, adăugă el, a acelora care acceptă compromisul. Dinspre partea sa, l-a refuzat întotdeauna. Încă din tinereţe l-a chinuit, l-a obsedat dorinţa să prindă cu toată mâna frumuseţea pe care o ascundea suprafaţa lucrurilor. În singurătate, pe tot parcursul luptei sale îşi urmase destinul, dar cine va ghici vreodată orele lungi, triste şi goale pe care le-a trăit el, foarte rar întrerupte de clipe de exaltare? Nu regreta nimic; o pace stranie cobora în el. Era singur cu durerea lui, cu disperarea, suferinţa, cu toată ostilitatea lumii.

Pe cer, culorile se ştergeau şi opera lui îi defila încet pe sub ochi, toate pânzele, până la ultima, cea mai mare, cea mai frumoasă. Această dispoziţie creatoare, sau mai degrabă sfârşitul ei, produsă de strania unire dintre boala şi arta sa, îi dăduse puterea de a domina timpul şi moartea, de a-şi picta partea lui de eternitate. Cu cât boala i se agrava, cu atât forţele îi creşteau, înnoite misterios. Acum, când se ştia condamnat şi când izvorul de energie fizică îi secase, oboseala îl copleşi. „Trebuie să vorbesc astă seară cu Jenny, gândi el, este timpul să ne întoarcem acasă... Vom pleca spre Cable Street, la sfârşitul săptămânii. Rafael a murit la treizeci şi şapte de

ani… de ce m-aş plânge eu?”

Îl scutură un frison uşor. Noaptea venise şi el mergea în direcţia lui Row. Un pas vioi în urma lui, o voce veselă, îl făcu să se întoarcă. Un tânăr scund şi energic venea spre el. Era Ernie, foarte „jurist” – costum sobru şi pălărie melon – cu o umbrelă închisă sub braţ.

— Eram sigur că te găsesc aici.

El încetini pasul, potrivindu-l cu cel al lui Stephen.

— Ce mai faci?

— Foarte bine, Ernie. Vii de la birou?

— Nu. Am trecut deja pe la mine şi am luat ceaiul. Mă duc la cursuri. Dar tanti Florrie m-a rugat să te caut.

— „Dumnezeule mare, gândi Stephen, sunt deja decrepit încât îmi este necesar un ghid?” Cu cea mai bună intenţie, tovarăşul lui îi luă braţul şi îl susţinu. Dar bănuielile lui Stephen se spulberară când Ernie strigă:

— Nu ţi se întâmplă prea des să ai o vizită. Şi musafirul ţine mult să te vadă.

— O vizită? Cine să fie?

— Nu ştiu. Un tip foarte elegant, într-o maşină frumoasă.

Stephen încruntă sprâncenele. Ce mai voiau de la el? Să fie tatăl lui, sau unchiul Hubert? Era greu de crezut sau încă vreun emisar al lui Claire, purtător neîndemânatic al câtorva oferte de ajutor? Îl îngrozea această variantă.

— Poate un medic mare, un specialist, riscă Ernie, ca întotdeauna optimist. Cu relaţiile tale, totul este posibil. Cu puţin noroc vom merge la pescuit de scoici, anul viitor, ca odinioară.

Flecăreala lui Ernie îl distra. Traversară oraşul care se pregătea de dormit. Când dădură colţul cheiului înspre port, văzu în faţa pescăriei un automobil negru.

— Iată-ne ajunşi, zise Ernie oprindu-se. Scuză-mă. Trebuie să fug dacă nu vreau să întârzii de la cursuri.

Sus, pe scară, Stephen se opri pentru a-şi trage sufletul, dar imediat uşa se deschise şi Florrie îl pofti înăuntru.

— A venit cineva să te vadă. Un străin.

I se simţea în glas surpriza.

— În salon, adăuga ea.

Aştepta desigur o întrebare pe care el nu i-o puse. Îşi scoase paltonul, operaţiune înceată şi dificilă, care îi dădu timp să reflecteze şi ajunse în „salon”. Era o cameră dezordonată din cauza şevaletului lui Stephen şi a marii lui pânze. Un foc, în grabă aprins, fumega în căminul înnegrit. Aşezat în unicul fotoliu, cu picioarele încrucişate, un bărbat de statură mică, cu un ten şters, care îi vorbea lui Jenny, se ridică la apariţia lui Stephen.

— Sunt fericit să vă văd, domnule Desmonde.

Manierele lui politicoase şi rezervate se potriveau cu ţinuta impecabilă, cu perla neagră de la cravată, cu pantofii strălucitori. Stephen îl recunoscu şi nu catadicsi decât să arunce o privire pe cartea de vizită gravată, pe care vizitatorul i-o întinse. Jenny se scuză imediat şi ieşi.

— Da, am o mare plăcere să fac în sfârşit cunoştinţă cu dumneavoastră, dragă domnule Desmonde.

— Ne-am mai întâlnit deja.

— Unde dragă domnule?

— La Paris, replică Stephen fără a-şi pierde calmul. Acum cincisprezece ani. Eram în mizerie, muream de foame, n-aveam niciun ban în buzunar. V-am oferit atunci pânzele mele. N-aţi catadicsit atunci nici măcar să le priviţi.

Tessier clipi din pleoape, dar nu-i trebui mai mult pentru a-l descumpăni. Înaintă cu braţele deschise, într-un fermecător gest de scuze.

— Astăzi este invers, dragă domnule. Am venit la Londra numai pentru a vă vedea şi am avut cele mai mari dificultăţi pentru a vă găsi. I-am scris lui Charles Maddox, fără succes. Am fost împreună la dumneavoastră, în Stepney. Nu eraţi acolo. Numai perseverenţa mea m-a ajutat să obţin adresa dumneavoastră de la domnul Glyn. Vedeţi cât de mult ţineam să vă văd?

— Regret că v-aţi dat atâta osteneală, zise Stephen.

— Sunt recompensat de plăcerea de a putea să vă salut.

Tessier se aşează în fotoliu şi, punându-şi pălăria pe genunchi, îl fixă atent pe Stephen, într-un fel de admiraţie.

— Chiar dacă n-aş fi putut să văd această magnifică compoziţie – el schiţă un gest respectuos spre pânza de pe şevalet – aş fi ştiut că mă găsesc la un artist. Aceste mâini… această faţă… dar să nu pierdem timpul. Domnule Desmonde, am bucuria să vă informez că la Paris, se manifestă un interes tot mai mare pentru opera dumneavoastră. Una din picturile dumneavoastră, *Călugăriţe revenind de la slujbă* aparţinând lui Campo, a figurat în ultimul timp în vitrină la Salomon et Comp o casă fără mare importanţă. Georges Bernard, unul din cei mai mari critici de artă, a văzut-o şi-a admirat-o foarte mult. Ziarele au vorbit de dumneavoastră. Au lăudat *Călugăriţele.* A doua zi, pânza s-a vândut. Dar Campo, în ciuda celor şaptezeci de ani ai lui, nu este un imbecil. Avea de la dumneavoastră douăzeci de pânze de la începuturile dumneavoastră în Franţa, studii de la circ, dintre care una magnifică: *Cai în furtună* şi altele din prima perioadă spaniolă, pe care a trebuit să i le daţi drept gaj, pe timpul când lucraţi cu Modigliani. Le-a dus pe toate la Bernard, permiţându-i să-şi aleagă pentru sine câteva – alegere care s-a oprit la pânza cu cai – şi i-a cerut să patroneze o expoziţie. S-a ţinut acum două luni la Salomon şi din nefericire, folosesc cuvântul cu intenţie, toate pânzele s-au vândut. Dar la preţuri pe care dumneavoastră însăşi le-aţi socoti derizorii. Pe scurt, n-a mai rămas niciun Desmonde în tot Parisul. – Mă înşel: chiar după prima „îmbulzeală” patroana unei băcănii dintr-un sat normand, a oferit un delicios pastel reprezentând două fete, nesemnat, dar aparţinând vizibil dumneavoastră. Poate vă mai amintiţi.

— Perfect… Fetele Cruchot.

— Chiar acesta este numele. Ştiţi, dacă vă interesează,

că pastelul s-a vândut cu cincisprezece mii de franci.

— E perfect, zise rece Stephen. Asta cred că i-a plăcut mult coanei Crouchot.

— În sfârşit, domnule Desmonde, nu mai insist. Situaţia este foarte clară. Sunteţi cunoscut ca un om ajuns. Cunoscătorii cer tablourile dumneavoastră, le pretind sus şi tare şi dumneavoastră care aţi păstrat aproape toate lucrările, sunteţi stăpânul pieţei. Dacă-mi faceţi marea favoare de a-mi acorda încredere, vă asigur că nu veţi regreta.

Stephen suportase acest val de cuvinte fără să se mişte, sprijinit cu un cot de şemineu. Se simţea slăbit, la capătul puterilor, ameninţat de unul din accesele prelungi de tuse care îl lăsau fără voce, trădându-i starea precară a sănătăţii. Îl înăbuşi cu un imens efort de voinţă.

— Vă mulţumesc pentru interesul care mi-l purtaţi. Dar nu simt nici nevoia, nici dorinţa să-mi vând pânzele.

Luat din scurt, Tessier îşi regăsi repede siguranţa.

— Natural, domnule, nu se vorbeşte unui artist ca dumneavoastră despre problema banilor, reluă cu o voce mângâietoare. Alte consideraţii intră în joc. Reputaţia. A trecut mult timp de când aţi devenit cunoscut.

— Nu mă priveşte. Numai un mediocru poate tânji…

— Dar renumele, gloria, domnule?

— M-ar face ele mai mare decât prezenta mea obscuritate? Eu n-am încercat niciodată să plac publicului, ci numai mie.

— Domnule Desmonde – permiteţi-mi să vă numesc dragă maestre – …mă întristaţi. Aveţi o operă mare de oferit umanităţii. Nu aveţi dreptul să o ascundeţi, privând-o de acest privilegiu. Amintiţi-vă parabola din Sfânta Scriptură.

La această aluzie biblică, venind de la unul din cei mai şmecheri traficanţi de tablouri din Paris, luptând mereu cu tusea, Stephen nu-şi putu reprima un surâs vag, ce schimonosi trăsăturile obosite ale chipului său.

— Acum câţiva ani, am realizat o pânză valoroasă. Mi-

au ars-o.

— Uitaţi incidentul. Piaţa, adică timpul şi circumstanţele sunt favorabile, infinit mai favorabile acum. Dragă maestre, vă conjur: daţi-mi ocazia să încoronez fruntea dumneavoastră cu laurii gloriei.

— Nu eu am conceput o anume manieră de a picta, o anumită interpretare a frumosului pe care o vreau perfectă. Dacă opera mea valorează ceva, îşi va avea locul ei într-o zi – mai târziu, când nu voi mai fi. Între timp, pentru că am trăit cu pânzele mele, înţeleg să păstrez şi să mor în mijlocul lor.

În tăcerea care se lăsă, Tessier îşi balansă un picior. Expresia feţei lui Stephen îl deruta. „Încearcă să se răzbune pentru că i-am refuzat odată picturile? Artiştii sunt oameni foarte surprinzători, imprevizibili. Nu, gândi el. Omul ăsta e sincer. Puţin îi pasă lui dacă Tessier ia sau nu pictura lui. Şi descoperind deodată pe trăsăturile lui Stephen o oboseală extremă, în sufletul lui se făcu lumină.

— Domnule, zise el în sfârşit, într-un fel din care dispăruse orice afectare, nu e nevoie să vă spun cât mă atinge şi cât mă pedepseşte refuzul dumneavoastră. Nu vreau să vă agasez. M-aţi putea bănui de a fi un negustor care nu se gândeşte decât la afacerile lui, la profituri. Şi este adevărat într-un sens, dar în acelaşi timp eu apreciez frumuseţea. Şi o iubesc. Această compoziţie pe care eu o am sub priviri, pe care o contemplu cu deliciu, este – permiteţi-mi s-o spun – superbă. Spuneţi-mi preţul şi vă dau cuvântul meu de onoare, o voi face cadou ministrului Artelor Frumoase la Luxembourg. Sunt serios, vedeţi şi intenţiile care mă împing nu sunt chiar de dispreţuit.

Privirea lui Stephen se îmblânzi, dar încă o dată, clătină sceptic din cap.

— Permiteţi-mi luxul final de a refuza oferta dumneavoastră.

Şi, cum celălalt tocmai protesta:

— Dar vă fac o promisiune. Aţi vorbit de un termen de

trei luni. Mergeţi în Cable Street, la Stephney... cred că pot să vă asigur că nu veţi fi dezamăgit.

O lungă linişte.

„Dumnezeule, gândi Tessier, este bolnav, o să moară... Şi elov ştie.” Îl scutură un frison – el iubea viaţa şi plăcerile ei, singură vocea aceasta îl făcea să pălească. Şi deodată fu tot numai un zâmbet.

— Foarte bine, zise el vesel. Accept. Este perfect clar. Dar nu vreu să abuzez de timpul dumneavoastră... Aveţi zile grele de trudă... sunteţi obosit...

Delicateţea îi sugera că nu trebuie să-şi prelungească prea mult vizita. Îşi luă servieta întinzându-i mâna.

— La revedere, scumpe maestre.

— La revedere.

Cu o ultimă privire spre tablou, Tessier, care trecea pragul, se reîntoarse şi cu un gest teatral dar poate plin de demnitate, îl îmbrăţişă pe Stephen sărutându-l pe amândoi obrajii.

Odată plecat negustorul, Stephen, tot în picioare dădu drumul accesului de tuse care-l tortura. Criza dură câteva minute, apoi, încovoiat căută să-şi tragă sufletul. Jenny îl găsi sprijinit de şemineu.

— Cine era, Stephen?

— O relaţie de la Paris.

— N-am văzut niciodată asemenea eleganţă. Ce voia?

— Ceea ce ar fi trebuit să facă de mult timp. Să cumpere tablourile mele. Va reveni Jenny... în trei luni... Poţi avea încredere în el. Nu este un şarlatan...

Jenny îl privea atentă, plină de anxietate.

— Eşti la capătul puterilor, dragul meu. Lasă-mă să te aşez în pat.

Se supuse, dar cu un efort supraomenesc, el reuşi să se îndrepte.

— Nu... nu încă... după ce voi lăcui Tamisa mea... Îşi trecuse braţul în jurul taliei ei şi-şi contempla opera.

Un surâs îi flutura pe buze.

— Să ştii că avea un aer foarte sincer când mi-a spus

că este foarte frumos!

CAPITOLUL 7

ÎNTR-O DUPĂ-AMIAZĂ DE APRILIE A anului 1937, un bărbat, sau mai precis un preot bătrân şi un băiat – cu palton albastru lung, ciorapi şi pantofi cu cataramă – coborau din autobuz, la capătul Vauxhall Bridge, se întorceau în Grosvenor Road şi prin Embankment, pătrundeau în liniştita incintă de la Millbank. Un timp superb. În aerul dulce şi proaspăt se simţea primăvara. În grădinile de la Westminster narcisele îşi clătinau căpşoarele şi lalelele unduiau mândre. Pe peluze, castanii albi de flori aruncaseră un covor de nea. Sclipind în soare, Tamisa îşi vălurea panglica aurită. Mai departe se zărea Saint Paul şi domul său. Big Ben sună încet ora, apoi încheie cu trei note grave.

Cei doi Desmonde – bătrânul şi tinerelul care se numea Stephen – mergeau încet, pentru că rectorul, la fel de drept în ţinută, suferea totuşi de reumatism. Puţin înainte de a ajunge la extremitatea străzii, o traversară pentru a urca treptele unei clădiri mari, protejată de garduri înalte. Rectorul îşi ridică pălăria, aruncă o privire spre cer, spre râu, spre edificiile maiestuoase care îl mărgineau. Apoi clopoţelul sună şi intrară în Tate Gallery.

Era lume puţină. Traversând galeria centrală, neglijându-i pe Turner, Whistler, Sergent, Constable şi Gainsborough, se îndreptară spre stânga pentru a intra, în sfârşit, într-o sală la vest, luminată de soare. În faţa lor, pe zid, înrămat cu un gust ales, trei tablouri se ofereau vederii. Şi amândoi le contemplară în tăcere. Apoi

rectorul începu:

— Eşti fericit la Horsham?

— Foarte fericit, vă mulţumesc.

— Îţi place şcoala?

— Destul.

— Primul an este întotdeauna mai greu. Dar după aceea te obişnuieşti. Ţi-ai făcut prieteni, sper.

— Da, domnule. Am doi prieteni. Jones cel mic şi Pigott.

— Nu te tratează rău, nu?

— O, nu! Trebuie să te supui când ţipă monitorii, dar când eşti atent, totul merge bine.

— Perfect!

Conversaţia, atât de asemănătoare celei pe care o avusese odinioară cu Davie şi cu celălalt Stephen îl mişca până în fundul inimii. Da, odinioară… El nu mai era decât un bătrânel amestecând prezentul cu trecutul, luând uneori pe acest mic Stephen, drept celălalt, crezându-se în compania fiului atât de iubit. Semănau mult, desigur – copilul avea tonul delicat al tatălui, fruntea largă şi ochii de un albastru profund, acelaşi cap semeţ pe umerii fragili. Avea aerul unui gentleman, mulţumită lui Dumnezeu, un adevărat Desmonde. Şi Christ's Hospital, căruia i-ar fi preferat, natural, Malborough, era o şcoală excelentă care va face din el un adevărat bărbat. Văzând circumstanţele, putea să se socotească norocos că a obţinut pentru el o bursă – erau foarte căutate – căci timpurile erau grele. Uniforma îi venea foarte bine acum… Astăzi dejunaseră la Simpson pe Strand; atenţia, al cărei obiect fusese, era amuzantă şi măgulitoare şi îi insuflase o bună dispoziţie mult mai mare decât sticla de Chablis pe care o comandase în mod excepţional. Vinurile nu mai erau la fel de bune ca în tinereţea lui.

Dorinţa de a semăna grâu bun, sentimentul datoriei, îl împinsese contra voinţei, să pronunţe o scurtă predică.

— Noi ne punem multe speranţe în tine, băiatul meu. Onorează-ţi numele. Îţi ştii bine lecţiile?

— Cred că da, domnule. Susţinem un examen general

înainte de a pleca în vacanţă.

— Te-ai descurcat bine?

— Am fost bun la engleză şi la aritmetică.

O umbră învălui faţa rectorului, o întrebare îi ardea buzele şi nu o putea ascunde:

— Şi la desen?

— Oh, desenez foarte urât. Nu ştiu să ţin un creion în mână.

Rectorul respiră uşurat şi îi aruncă o privire duioasă nepotului, care zise:

— Mama mi-a recomandat să vă spun că am luat nota maximă la religie.

— E bine... E foarte bine, murmură Bertram Desmonde. Cine ştie? Poate marea speranţă a vieţii lui se va împlini, dacă Dumnezeu îi dăduse o viaţă atât de lungă. Îşi puse mâna cu vinişoare albastre pe cea a copilului şi o bătu uşor.

Stephen roşi şi privi în jurul lui, încercând să afle dacă-l observa cineva. Deşi bunicul trezea în el un amestec de constrângere şi de respect suscitându-i puţin amuzament – tristă soartă a celui care se apropie de tinereţe – aceste ieşiri în doi erau departe de a-i displace, mai ales în cursul trimestrului. Prânzul, într-un restaurant ales de el, urmat de un film la cinematograf şi de un pelerinaj inevitabil la Tate, rupeau în mod plăcut monotonia cursurilor. Dar azi era începutul vacanţei de Paşti şi după o despărţire de mai mult de două luni, copilul era grăbit s-a vadă pe maică-sa care îl aştepta în gara Waterloo să-l ducă acasă. De mai multe ori, dar nu fără tact, întrebase ce oră este şi era gata să-şi repete întrebarea când intră un grup de şcolăriţe însoţite de învăţătoare.

Erau poate vreo douăsprezece, în fuste de un verde închis şi în jachete de aceeaşi culoare cu insigna pe buzunare, pălării de paie, cu panglică verde legată sub bărbie. Toate purtau mănuşi de piele maro, ciorapi negri şi pantofi cu tocul jos.

În costum din stofă de lână, învăţătoarea era palidă şi

serioasă, cu capul descoperit, purta ochelari şi avea în mână un carneţel cu notiţe pe care îl consulta din când în când. Se opri în faţa lui Bertram şi a lui Stephen, ignorându-i însă cu desăvârşire.

— Şi acum, anunţă, am ajuns la Desmonde, trei remarcabile tablouri achiziţionate în 1930. Primul, intitulat *Circul*, se distinge printr-un minunat simţ al culorii şi al compoziţiei şi datează din perioada franceză a artistului. Reţineţi în mod special grupul de clowni, în prim-plan, şi emoţia internă a tinerei femei pe bicicletă... Al doilea tablou, *Eşarfa albastră*, pe care desigur l-aţi mai văzut în reproducere, este un portret al soţiei pictorului. Observaţi aici absenţa convenţionalismului şi puternica originalitate care este caracteristică întregii opere a lui Desmonde. După cum vedeţi, personajul nu este nici tânăr, nici frumos, dar cu o coloraţie subtilă, o strălucită simplitate a tuşei, un ritm de necrezut, autorul ajungând să creeze o extraordinară impresie de frumuseţe. Observaţi, de asemenea, că prin fereastra lângă care stă ea se zăreşte, sugerată cu fineţe, strada, unde se joacă câţiva micuţi sărmani. Acesta este subiectul tratat într-un alt Desmonde, bine cunoscut, *Jocul*, al cărui original se află la palatul Luxembourg din Paris... Cel de-al treilea şi cel mai important tablou este ultima lucrare a artistului şi este considerată drept cea mai frumoasă. Este, după cum vedeţi, o vastă compoziţie cu estuarul Tamisei, exprimând curgerea neîncetată şi febrilă a fluviului.

Învăţătoarea se aplecă asupra notiţelor ei.

— Notaţi de asemenea, copii, că nu este vorba aici de o reprezentare livrescă sau picturală. Observaţi cu grijă, aceste abile deformări voite, îndrăzneala şi subtilitatea culorilor, divizarea expresivă a tonurilor, proiecţia pe pânză a unei drame interioare a spiritului. Vedeţi cum lumina pare să fie emanată din pânză, ţâşnind – luminozitatea conferind o intensitate remarcabilă lucrării. Într-un fel, ea aminteşte strălucirea marilor tablouri ale lui Rubens. Dar Desmonde nu a fost numai un pictor

revoluţionar. Deşi impresioniştii s-au inspirat din Turner, aici se văd, în primele tablouri, influenţe din Manet, Degas şi Monet. Unii au mers până la a pretinde că în perioada spaniolă a fost influenţat de Goya. Dar a studiat de aproape maeştrii, depăşindu-i. A ştiut să recunoască frumuseţea sub toate formele ei şi conştiinţa sa l-a constrâns să nu folosească o tehnică ce nu era a lui. Era în toate sensurile cuvântului, un individualist, a cărui operă, chiar când se specializează, îmbrăţişează viaţa întreagă, un artist absolut original, care a rezistat tuturor tentaţiilor, deschizând o eră nouă în expresie. Privind aceste pânze, ştim că el n-a trăit degeaba.

Învăţătoarea îşi abandonă notiţele şi deveni mai firească.

— Aveţi să-mi puneţi vreo întrebare? zise ea după ce învălui grupul cu o privire circulară.

Una din tinerele fete, vecina ei, vorbi pe un ton de elevă preferată:

— A murit, domnişoară?

— Da, Doris. Foarte tânăr şi tragic – obscur şi necunoscut.

— Dar, domnişoară, tocmai aţi spus că a fost un mare pictor?

— Da, Doris, dar ca mulţi alţii, a trebuit să moară pentru a cunoaşte gloria. Vă mai amintiţi ce v-am spus despre sărăcia lui Rembrandt, a lui Hals, aruncat la groapa comună; despre Gaugain, care fără un ban, nu reuşea să-şi vândă pânzele, despre Van Gogh…

— Da, domnişoară… nu au fost înţeleşi, s-au înşelat…

— Toţi facem greşeli, draga mea… Gladys, încetează să mai fornăi pe nas.

— Sunt răcită, domnişoară.

— Atunci, foloseşte-ţi batista… Cum ţi-am spus, Doris, Anglia s-a putut înşela asupra lui Desmonde, dar ea a ştiut să-şi recunoască magnific greşeala. De aceea putem admira aceste trei pânze la Tate. Şi acum, urmaţi-mă, nu întârziaţi, copii, vom trece imediat la Sargent.

Când dispărură la capătul galeriei lungi, rămas nemişcat, rectorul îşi reluă contemplarea. De câte ori, în aceşti ultimi ani auzise el, timid mai întâi, apoi mândrindu-se tot mai mult cu fiecare zi, acest panegeric al fiului său, aceste fraze aproape excesive pe care tocmai le folosise tânăra învăţătoare în faţa elevelor ei! Cândva, aceste pânze erau un eşec sigur şi chiar cei care ar fi trebuit să se priceapă mai bine la pictură se înşelaseră. Stephen, fiul său, un mare artist... da, acum, şi fără rezerve se vorbea de geniul său. Dar el, tatăl nu simţea nici mândrie, nici triumf, ci mai degrabă uimire şi tristeţe gândindu-se la suflerinţele lui, la decepţiile lui. Pentru asta trudise atât? Unei picturi, fie ea o capodoperă, merita să-i sacrifici totul? Ce mai este frumuseţea după toate astea, dacă oamenii mor martiri, prigoniţi, precum sfinţii altădată? I se părea, studiind aceste tablouri, că bătălia dintre artă şi viaţă nu se va sfârşi – se străduia să găsească acele calităţi care lui nu i se relevaseră niciodată. Încet, copleşit de regrete, clătină din cap. Nu înţelegea. Se va înclina în faţa opiniei experţilor cum făcuse întotdeauna, dar, în fond, judecăţile lor îi rămâneau indescifrabile, enigmatice, la fel de complete cum rămânea pentru el viaţa fiului său în toate faptele lui, şi mai ales în acea totală, de neînţeles absenţă de căinţă în ultimele sale momente. Va păstra întotdeauna gravat în memorie şi în inima sa îndurerată, ultima scenă când, chemat de Glyn, într-o dimineaţă cenuşie de iarnă, în micuţa cameră din fundul casei din Cable Street, îşi găsise fiul la capătul puterilor, înspăimântător de palid şi abia respirând, fără glas, cu laringele măcinat atât de rău că nu mai putea să înghită, cu un carnet şi un creion la căpătâi şi ca şi cum asta n-ar fi fost destul, cu un baston lung, prevăzut la un capăt cu o bucată de cărbune cu care, culcat în pat, mai trasa, chiar în pragul morţii, ciudate forme pe perete. Cu inima sfâşiată, Bertram ar fi vrut să-i spună nişte cuvinte de afecţiune, de consolare, forţându-se în ceasul al

doisprezecelea, să readucă în faţa Domnului acest suflet rătăcit, dar în mijlocul unei rugăciuni, Stephen întinsese o hârtie pe care scrisese cu o mână tremurând: *„Ce păcat, tată... nu ţi-am făcut niciodată portretul... ai un cap atât de frumos!”* Şi lucru de necrezut, răsturnat pe pernă, începu să schiţeze profilul tatălui său. Ultimul portret... Creionul îi scăpă dintre degete şi nu mai mişcă. Apoi, în timp ce Bertram rămăsese zdrobit pe scaun, rece şi riguros, Glyn luase în ipsos, masca mortului.

— Dumnezeule! strigase Bertram, trebuie cu adevărat... este indispensabil?

— Da, îi răspunse Glyn, foarte sumbru. În viitor asta va fi pentru mulţi un izvor de credinţă şi de perseverenţă.

În sfârşit, l-au înhumat la Stillwater şi Stephen şi-a găsit liniştea în umbra bisericii, sub mângâierea vânturilor ce băteau dinspre dealuri, alături de strămoşul său, cruciatul.

Nu fără efort, rectorul se scutură, trecutul... se dusese la ce bun să porţi doliu fără sfârşit?

— Vino, băiatul meu. Înainte de a o întâlni pe mama ta, îţi ofer o îngheţată la Buszard.

Luară autobuzul spre Oxford Circus şi, apoi aşezaţi la o măsuţă de marmură, în vechea cofetărie, rectorul îşi privea nepotul mâncând o îngheţată de zmeură.

— E bună?

— Nemaipomenită. De ce nu luaţi şi dumneavoastră una?

Mişcat, Bertram clătină din cap.

— Îmi plăcea când eram de vârsta ta. Făceau atunci bomboane cu nucă de cocos, care erau excelente. Mâncam din astea foarte des.

Surâse vag.

— Reţeta e veche de peste un secol.

Ieşind, se opri la o tarabă de mahon şi cumpără de o liră, o cutie cu bomboane roz şi albe. „Sunt sănătoase, gândi el luând cutia frumos învelită, nu poate să-i facă rău.”

Gara era aproape. Şi sub ceas, înaintea orei stabilite, tânăra mamă, foarte simplă în rochia de serj negru, siluetă ce se pierdea în mulţime, îşi aştepta fiul. Dar copilul o văzuse şi alergă spre ea. Se aplecă şi-l luă în braţe.

Nu departe, rectorul, discret, întoarse privirea, dar nu se putu abţine să facă o ramarcă... Aceste două fiinţe se iubeau profund. Şi văduva fiului său... era cu adevărat o creatură blândă, modestă, care trăia acum cu cumnata ei într-o căsuţă din Cliftonville, în cel mai bun cartier din Margate. Preţurile tablourilor lui Stephen erau în continuă creştere. Negrul pe care îl purta era doliul după o fiinţă dragă – ea trebuie să-l fi iubit mult mai mult decât a crezut la început. Cei doi se îndreptară spre ea.

— Sper că Stevie s-a purtat bine.

— Foarte bine.

Bertram ar fi vrut ca ea să nu fi folosit această abreviere.

— Am petrecut împreună câteva ore frumoase.

— Sunteţi atât de bun că-l scoateţi.

— Şi dumneavoastră foarte bună că mi-o permiteţi.

Se întreţinură câteva minute. Apoi se făcu linişte. Mama îşi privea fiul care se întoarse spre bunicul lui.

— Vă mulţumesc mult pentru această minunată plimbare.

Îşi strânseră mâinile. Reverendul îi privea plecând, îndepărtându-se la braţ amândoi, urmărindu-i cu privirea până când îi pierdu din vedere şi suspină.

Deşi orologiul era deasupra lui, îşi consultă ceasul. Trenul pleca peste un sfert de oră. Caroline trebuie să se fi aflat în piaţa Halborough şi apoi trebuie să-l aştepte la gară. Se vor reîntoarce cu autobuzul. De la moartea Juliei, cu doi ani în urmă, ea devenise mult mai puţin nervoasă. Veghea asupra confortului lui şi el o făcuse să îndrăgească bungalovul unde se afla acum casa parohială. Casa era mică, dar foarte plăcută şi călduroasă iarna. O fată bună, Carrie! Cât a fost de fericită când

Claire îi dăduse acel mic cocker. Ah! Claire... Claire... Dacă numai... dar nu, nu trebuie să se rătăcească pe tărâmul viselor moarte. Făcu turul chioşcului de ziare – nu era nimic de citit, numai scandaluri, stupidităţi. Pentru a încheia, cumpără *Cornhill Magazine*. Poate va găsi aici un subiect de predică. Aproape terminase lucrarea lui Denton, dar ideile nu le mai reţinea la fel de uşor ca în vremurile de altădată.

Îşi găsi un colţ într-un compartiment de clasa a treia – se dusese timpul clasei întâi – şi când trenul se puse în mişcare, se aşternu pe citit. Dar lumina scădea, vederea îi slăbise şi lampa lumina prost. Brusc îl inundă oboseala, iar meniul pe care micuţul îl alesese, sau poate vinul de Chablis, îl toropiră. Închise ochii. Oare dormea? Sau asculta cântecul ritmat al roţilor care păreau că repetă la nesfârşit numele fiului său dispărut.

Se înnopta. Trenul alerga în câmpia întunecată.

SFÂRŞIT